T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

AKA GÜNDÜZ'ÜN HİKÂYELERİNDEN HAREKETLE KELİME GRUPLARININ TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Kâzım KARABÖRK

HAZIRLAYAN
Mustafa ARIK

KONYA 2006

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tez çalışmasında şâir, yazar, siyaset adamı ve gazeteci Aka GÜNDÜZ'ün "Hayattan Hikâyeler" adlı eserini, Arap asıllı Türk alfabesinden Lâtin asıllı Türk alfabesine aktardık.

Aktarma sırasında Türk Dil Kurumu'nun en son basılmış İmlâ Kılavuzu'nu esas aldık. Sadece özel isimlerin yazılışlarında eserin telif edildiği dönemin imlâsına uyduk. Aynı kavramlar için farklı terimler kullanılıyor olması karışıklığını da konunun öncüsü sayılan dilcilere uyarak ve yerleşmiş olanı tercih ederek halletmeye çalıştık.

Amacımız, Aka GÜNDÜZ'ün "Hayattan Hikâyeler" adlı eserindeki kelime gruplarını tespit ederek sınıflandırmak. Bu gruplardan hareket ederek ilköğretim II. kademe öğrencilerine kelime gruplarıyla karşılanan kavramları tanıtmak, grupların ses bilgisi, kelime bilgisi ve cümle bilgisi bakımından özelliklerini kavratmak, öğrencilerin grupları kavrayabilmeleri için uygun metotları ortaya koymaktır. Yapılan bu çalışmada örneklerin çokluğu ve çeşitliliği bunları sağlayacak niteliktedir.

Çalışmamızın, çocukların okuma alışkanlık ve zevkini kazanabilecekleri, Türk kültürünü tanıyabilecekleri bu güzel hikâyelerin günümüz harfleriyle yeniden basılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, eski yazıyı okuma ve yazma becerimizin ve metin hâkimiyetimizin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca kelime grupları, ses bilgisi, kelime bilgisi ve cümle bilgisi hakkında daha kapsamlı bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır.

İnceleme yapılırken her kelime grubu, geçtiği cümlede italik olarak gösterilmiş, kelime gruplarının yer aldığı cümlelerin sonunda grubun hangi sayfa ve satırda geçtiği belirtilmiştir. Bu numaralandırmada aktarmamız esas alınmıştır. Ayrıca gerektiğinde ulaşılabilmesi için eserin orijinal sayfa numaraları da köşeli parantezle ve koyu olarak gösterilmiştir.

Tezin, Türk dil bilgisi öğretiminde ve bu konuda yapılacak çalışmalarda faydalı olacağı umulmaktadır.

Tez çalışmamızı yönetip yönlendiren danışman hocam Kâzım KARABÖRK'e teşekkür ederim.

Konya, 2006 Mustafa ARIK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

İÇİNDEKİLER II

GİRİŞ 1

1.BÖLÜM: KELİME GRUPLARININ CÜMLE UNSURU OLARAK İNCELENMESİ 12

1.1. İsim Tamlaması 13

1.1.1. Belirli İsim Tamlaması 13

1.1.1.1. Belirli İsim Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması 13

1.1.1.2. Belirli İsim Tamlamasının Belirli Nesne Olarak Kullanılması 15

1.1.1.3. Belirli İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.. 16

1.1.1.4. Belirli İsim Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 17

1.1.1.5. Belirli İsim Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması..... 18

1.1.2. Belirsiz İsim Tamlaması 18

1.1.2.1. Belirsiz İsim Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması..... 19

1.1.2.2. Belirsiz İsim Tamlamasının Belirli Nesne Olarak Kullanılması 19

1.1.2.3. Belirsiz İsim Tamlamasının Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması.. 20

1.1.2.4. Belirsiz İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması 20

1.1.2.5. Belirsiz İsim Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması ... 21

1.1.2.6. Belirsiz İsim Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması 21

1.2. Sıfat Tamlaması 21

1.2.1. Sıfat Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması..... 22

1.2.2. Sıfat Tamlamasının Belirli Nesne Olarak kullanılması..... 23

1.2.3. Sıfat Tamlamasının Belirsiz Nesne Olarak kullanılması..... 24

1.2.4. Sıfat Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması 24

1.2.5. Sıfat Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 25

1.2.6. Sıfat Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması 26

1.3. Sıfat Fiil Grubu 27

1.3.1. Sıfat Fiil Grubunun Özne Olarak Kullanılması 27

1.3.2. Sıfat Fiil Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması 27

1.3.3. Sıfat Fiil Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması 28

1.3.4. Sıfat Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması 28

1.4. İsim Fiil Grubu 28

1.4.1. İsim Fiil Grubunun Özne Olarak Kullanılması 29

1.4.2. İsim Fiil Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması 29

1.4.3. İsim Fiil Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması 29

1.4.4. İsim Fiil Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 30

1.5. Zarf Fiil Grubu 30

1.5.1. Zarf Fiil Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 30

1.6. Tekrar Grubu 32

1.6.1. Tekrar Grubunun Özne Olarak Kullanılması 33

1.6.2. Tekrar Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması 33

1.6.3. Tekrar Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması 33

1.6.4. Tekrar Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 34

1.6.5. Tekrar Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması 35

1.7. Edat Grubu 35

1.7.1. Edat Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 35

1.8. Bağlama Grubu 39

1.8.1. Bağlama Grubunun Özne Olarak Kullanılması 40

1.8.2. Bağlama Grubunun Nesne Olarak Kullanılması 40

1.8.3. Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması 41

1.8.4. Bağlama Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 41

1.8.5. Bağlama Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması 41

1.9. Ünvan Grubu 42

1.9.1. Ünvan Grubunun Özne Olarak Kullanılması 42

1.9.2. Ünvan Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması..... 42

1.9.3. Ünvan Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması..... 43

1.10. Ünlem Grubu 43

1.11. Sayı Grubu 44

1.11.1. Sayı Grubunun Özne Olarak Kullanılması 44

1.12. Birleşik İsim..... 45

1.13. Birleşik Fiiller..... 46

1.13.1. Birleşik Fiilin Yüklem Olarak Kullanılması 47

1.14. İyelik Grubu..... 47

1.14.1. İyelik Grubunun Özne Olarak Kullanılması..... 48

1.14.2. İyelik Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması..... 48

1.14.3. İyelik Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması..... 48

1.14.4. İyelik Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması 48

1.15. Eksik İyelik Grubu..... 48

1.15.1. Eksik İyelik Grubunun Özne Olarak Kullanılması..... 49

1.15.2. Eksik iyelik Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması..... 49

1.15.3. Eksik İyelik Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması 49

1.16. Aitlik Grubu 50

1.16.1. Aitlik Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması 50

1.17. Kısaltma Grupları 50

1.17.1. İsnat Grubu 51

1.17.2. Yükleme Grubu 51

1.17.2.1. Yükleme Grubunun Özne Olarak Kullanılması 52

1.17.3. Yaklaşma Grubu 52

1.17.4. Bulunma Grubu 52

1.17.4.1. Bulunma Grubunun Özne Olarak Kullanılması 53

1.17.4.2. Bulunma Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması 53

1.17.4.3. Bulunma Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması 53

1.17.5. Ayrılma Grubu 53

1.17.5.1. Ayrılma Grubunun Özne Olarak Kullanılması 54

1.17.5.2. Ayrılma Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması 54

1.17.5.3. Ayrılma Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması 54

1.17.5.4. Ayrılma Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması. 54

1.17.5.5. Ayrılma Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması 54

1.17.6. Vasıta Grubu 55

1.17.6.1. Vasıta Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması 55

1.17.6.2. Vasıta Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması 55

1.17.7. İlgi Grubu 55

1.17.7.1. İlgi Grubunun Özne Olarak Kullanılması 55

1.17.7.2. İlgi Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması 56

1.18. Kelime Gruplarının Cümle Unsuru Olarak Kavratılması İçin

Örnek Ders Plânları 57

2. BÖLÜM: KELİME GURUPLARININ KELİME BİLGİSİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 68
2.1. İsim Tamlamaları 68
2.1.1. Belirli İsim Tamlaması 68
2.1.1.1. Belirli İsim Tamlamasının İsim Olarak Kullanılması 68
2.1.2. Belirsiz İsim Tamlaması 71
2.1.2.1. Belirsiz isim Tamlamasının İsim Olarak Kullanılması 71
2.1.2.2. Belirsiz isim Tamlamasının Zarf Olarak Kullanılması 73
2.2. Sıfat Tamlamaları 73
2.2.1. Sıfat Tamlamasının İsim Olarak Kullanılması 73
2.2.2. Sıfat Tamlamasının Sıfat Olarak Kullanılması 75
2.2.3. Sıfat Tamlamasının Zamir Olarak Kullanılası 75
2.2.4. Sıfat Tamlamasının Zarf Olarak Kullanılması 76
2.3. Sıfat Fiil Grubu 76
2.3.1 Sıfat Fiil Grubunun İsim Olarak Kullanılması 76
2.3.2. Sıfat Fiil Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması 77
2.4. İsim Fiil Grubu 78
2.4.1. İsim Fiil Grubunun İsim Olarak Kullanılması 78
2.5. Zarf Fiil Grubu 79
2.5.1. Zarf Fiil Grubunun Zarf Olarak Kullanılması 79
2.6. Tekrar Grubu 80
2.6.1. Tekrar Grubunun İsim Olarak Kullanılması 80
2.6.2. Tekrar Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması 81
2.6.3. Tekrar Grubunun Zarf Olarak Kullanılması 81

2.7. Edat Grubu 82

2.7.1. Edat Grubunun Zarf Olarak Kullanılması 82

2.8. Bağlama Grubu 85

2.8.1. Bağlama Grubunun İsim Olarak Kullanılması 85

2.8.2. Bağlama Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması 87

2.8.3. Bağlama Grubunun Zarf Olarak Kullanılması 87

2.9. Ünvan Grubu 87

2.9.1. Ünvan Grubunun İsim Olarak Kullanılması 87

2.10. Birleşik İsimler 88

2.11. Birleşik Kelimeler 89

2.11.1. Birleşik Fiiller 89

2.11.1.1. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller 89

2.11.1.2. Bir Fiil Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller 93

2.11.1.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller 95

2.11.2. İsim Soylu Birleşik Kelimeler 97

2.11.2.1. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin İsim Olarak Kullanılması 105

2.11.2.2. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin Sıfat Olarak Kullanılması 109

2.11.2.3. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin Zamir Olarak Kullanılası 110

2.11.2.4. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin Zarf Olarak Kullanılması 111

2.12. Sayı Grubu 111

2.12.1. Sayı Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması 111

2.13. İyelik Grubu 111

2.13.1. İyelik Grubunun İsim Olarak Kullanılması 111

2.14. Eksik İyelik Grubu 112

2.14.1. Eksik İyelik Grubunun İsim Olarak Kullanılması 112

2.15. Aitlik Grubu 113

2.15.1. Aitlik Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması 113

2.15.2. Aitlik Grubunun Zamir Olarak Kullanılası 113

2.16. Kısaltma Grupları 113

2.16.1. İsnat Grubu 113

2.16.1.1. İsnat Grubunun Ünlem Olarak Kullanılması 113

2.16.2. Bulunma Grubu 113

2.16.2.1. Bulunma Grubunun İsim Olarak Kullanılması 113

2.16.3. Ayrılma Grubu 114

2.16.3.1. Ayrılma Grubunun İsim Olarak Kullanılması 114

2.16.3.2. Ayrılma Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması 114

2.16.3.4. Ayrılma Grubunun Zarf Olarak Kullanılması 114

2.16.4. Vasıta Grubu 114

2.16.4.1. Vasıta Grubunun İsim Olarak Kullanılması 114

2.16.5. İlgi Grubu 114

2.16.5.1. İlgi Grubunun İsim Olarak Kullanılması 114

2.17. Kelime Gruplarının Kelime Çeşidi Olarak Kavratılması İçin Örnek Ders Plânları 115

SONUÇ……..127

KAYNAKÇA……134

3. BÖLÜM: METİN……..136

GİRİŞ

"Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabiî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir."[1]

"Bir insanın gerçek insan oluşu düşünmeyle başlar. Düşünme de kelimelerle, yani dille olur. Dil düşüncenin kabıdır, kalıbıdır. Her şey dille ortaya konur. Dil toplumun üyeleri arasında yakınlık sağlar; zamanla gelenek, görenek, tarih, sanat, edebiyat, kültür gibi ortak değerlerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu ortak değerlerde toplumu millet haline getirir. Dil olmadan millet, millet olmadan tarih ve kimlik olmaz. Milli şuuru ayakta tutan da dildir. Onun için dili de bağımsızlık gibi, bayrak gibi kutsal bir emanet olarak korumak gerekir." [2]

Ana dili, kişiye belli bir düşünce düzeni benimsetir. Kişi, bu düzene göre duyar, düşünür; dış dünyada olup bitenleri bu düzenin sağladığı imkânlarla anlayıp yorumlar. Duyup düşündüklerini, anladıklarını aynı düzen içinde anlatır. Bu bakımdan türlü alanlarda başarılı olabilmek için ana dilinin anlatım düzenini iyi bilmek gerekir. Dil bilgisi öğretiminin amacı da ana dilinin anlatım düzenini doğru olarak kavratmaktır.

Gerçekten, her dilin kavram ve yargı oluşturma konusunda ayrı bir işleyiş düzeni vardır. Bu düzenin dayandığı ana kuralları öğrenmeden düzenli düşünme imkânı yoktur. Dilin işleyiş düzeninin kavranması ise ancak köklü bir dil bilgisi eğitimi ile sağlanabilir.

Anlatım, büyük ölçüde bireyseldir. Kişi, özellikle yazılı anlatımda, istediği kelimeleri seçip cümleleştirir, anlatımını istediği gibi kurar. Ne var ki bu tutum, çoğu kişiyi, dilin düzenli kullanımından uzaklaştırır. İşte dil bilgisi öğretiminin önemli bir amacı da dilin, kurallarına uygun bir düzende kullanılmasını sağlamak, başka bir deyişle, dil düzenini korumaktır.

Kısacası dil bilgisi öğretimi; dilin ana kurallarını kavratır, anlatım olanaklarını gösterir. Düzenli düşünmede, konuşma yazmada dili doğru kullanma yeteneklerini kazandırır. Dili canlı tutar. Bunun için kesinlikle gereklidir.

---

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1998, s. 3.
[2] Rekin ERTEM, Türk Dili, İstanbul, 2001, s. 10.

Aka Gündüz'ün Hayatı Edebî Kişiliği ve Eserleri*

1. Hayatı

Son devrin en velût hikâye ve romancılarından olan Aka Gündüz 1885 yılında Manastır'a bağlı Alasonya ile Katerina arasındaki bir dağ köyünde doğmuş, daha sonra Selanik nüfusuna kaydettirilmiştir.

Babası Rizeli Finci oğullarından Binbaşı İbrahim Kadri Bey, annesi Sapanca'nın Kırkpınar köyünden Hüseyin Kur Bey'in kızı Melek Hanım'dır.

Aka Gündüz çok küçük yaşta iken annesini kaybedince, babası Kadri Bey çocuk yalnız kalmasın diye bir Fransız mürebbiye tutmuştur. Böylece Aka Gündüz'ün çocukluk yılları da Serez'de mürebbiye ile babası arasında geçmiştir. Bir mülakatta bugünlerini şöyle anlatır: "Yedi yaşımda iken bahçeleri çiçekli ve suları berrak Serez'de idim. Babam henüz evlenmediği için anasızdım. Bir Fransız mürebbiyem vardı" Bu mürebbiye onu öylesine etkiler ki, hayatının ileriki yıllarında vereceği eserlerinde mürebbiyelerin genellikle olumsuz yönlerinden bahsedecektir.

Aka Gündüz ilk tahsiline Serez'de başlamış, Selanik'te bitirmiştir. On iki yaşına geldiğinde babası tekrar evlenmiş, bunun üzerine de mürebbiye evi terk ermiştir. Böylece yapayalnız kalan Aka Gündüz Selanik'teki Askerî Rüştiye'ye başlar. Üvey annesinin, onu çok sevdiğini söyleyerek okula göndermek istememesi üzerine evden kaçarak İstanbul'da bulunan amcalarının yanına sığınır. O zamanlar Abdülhamit'in yakın adamlarından biri olan amcasının yardımıyla Galatasaray'ın idadî kısmına yazılır. Bir süre sonra da babaları harpte olan asker çocuklarının kaydedildiği Eyüp'teki "İplikhâne-i Askerî Sınıf-ı Mahsûsı"na leylî öğrenci olarak başlar. O zamanlar, asıl adı Hüseyin Avni iken Hüseyin Avni Paşa ile karışmaması için Enis Avni'ye çevrilir. Daha sonra da Aka Gündüz olur ve o tarihten sonraki yayın hayatında Aka Gündüz adını kullanır. Aynı günlerde Ömer Seyfeddin ile tanışır ve birlikte Edirne Askerî idadîsi'ne giderler. Sonra Kuleli'ye nakledilir. Aka Gündüz mezuniyetten sonra Harbiye'ye başlarsa da, ikinci sınıfta hastalanarak okuldan ayrılmak zorunda kalır.

Askerlik hayatı sona eren Aka Gündüz, güzel sanatlar ve hukuk tahsili yapmak üzere Paris'e gider ve iki buçuk yıl sonra hiçbirini bitiremeden yurda geri döner. Bu defa Hariciye Gümrüğü'ne tayin edilir. Ancak bu işte de fazla kalamaz. Memleket

* Bu bölüm hazırlanırken Abide Doğan'ın Aka Gündüz adlı eserinden faydalanıldı.

meseleleriyle yakından ilgilendiği için 1910'da Selanik'e sürülür, 31 Mart Olayı üzerine Hareket Ordusu'na katılarak İstanbul'a gelir. Hayatının bundan sonraki kısmını yazmaya ayırır. Ancak, İstanbul'un müttefikler tarafından işgali üzerine pek çok vatansever gibi o da İstanbul sokaklarında yakalanıp Malta'ya sürülür. Tophane rıhtımından bir harp motoruyla Malta'ya yollanır. Fakat sürgün hayatı fazla sürmez. Yeni Türkiye Hükümetinin teşebbüsüyle arkadaşlarıyla beraber kurtularak yurda döner.

Millet Meclisi'ne mebus seçilerek 1932–1946 dönemi Ankara milletvekilliği göreviyle Meclis'e girer. Günlerini Ankara'da geçirmeye başlar. Dikmen ve Keçiören bağlarındaki köşklerinde bir yandan siyaset, bir yandan da yazı hayatını devam ettirir. Yaşı da ilerlemektedir, önce kendisine inme gelir, sonra da kanser olduğu öğrenilir. Onun son günlerini, yakın dostu Ahmet Muhip Dranas, ölümünden sonra Cumhuriyet'e yazdığı yazısında şöyle anlatır:

"Aka'nın son zamanlarını pek iyi bilirim. Hayatın içinden tek tek çekip çıkardığı, hatta kimisi hâlâ ve sahiden sağ olduğu halde, romanlarının yüzlerce kahramanı, düşüş hâlinde bile olsa, onun yanına, yalnızlığına uğrayamadılar. Demek istiyorum ki, artık yazamıyordu. Zaten sayılı olan dostları gitgide azalmıştı. Gündeliğin kör akışı ununu, dolayısıyla ilgileri ve pazarını götürmüştü. Fakat o Keçiören'in bir bağ evinde tek başına gene doygun ve ergin yaşıyor, bir günden bir güne içinin acılığını kimseye duyurmuyor, çiğ şafak beyazlığındaki yüzünün nazlı gülümseyişleriyle karanlığını dağıtarak unutuluşunu kendi elleri ile tamamlıyordu.

Gerçekten, bir günden bir güne Aka'nın kendinden, kendisiyle ilişik herhangi bir olaydan şikâyet ettiği görülmemiştir, değil şikâyet, bahsettiği bile... Sanki o boyunu aşkın kitapları yazan o değildir, sanki parasızlık çeken o değildir, sanki arkasında koskoca bir mazi bırakan o değildir, her gün ölüme gittiğini bilen o değil, unutulan o değil, yalnız kalmış olan o değil...

Yalnızlık diyorum. Gömüldüğü gün, bundan beter bir yalnızlık olur muydu? diye düşündüğümü hatırlıyorum. Aka Gündüz, yaşarken bu saf yalnızlığı bile kuruntu etmemiştir. Ölüme son derece kayıtsızdı. Kanser olduğunu söyledikleri zaman gülümsüyordu ve daima gülümsedi. İnme indiği zaman da hep gülümsedi. Ölümden bu korkusuzluğu, bitişe, kedere bu yabancılığı, bu yaratılış yahut ifade son döşeğinde gövdesi aylarca önce öldüğü halde kafa ve gözlerle Aka'yı daha uzun zaman yaşattı. Vaktiyle, Dikmen'de oturduğu bağ evinin kuyusu civarında ihtiyar bir yılanla dost

olmuş, bu güçten düşmüş sürüngeni sofra artıkları ile bir süre beslemiştir. Aka ile o kadar alışmış hayvan, öyle de insanlaşmıştı ki bir zaman sonra bahçelerin haşarı çocuklarından bile kaçmaz ve onlara dokunmaz olmuştu. Olabilir ki Aka ölüme de böyle alıştı. Varlığının kafasından aşağı artıkları ile ölümü, dolayısıyla hayatı, birkaç yıl beslediğini bilmiyor muyuz?"

Her şeye rağmen, kimsenin yenemediği ölüme o da baş eğmiş ve 1958 yılı 6 Kasımında perşembe gecesi, saat 3:45'te hayata gözlerini yummuştur.

2. Edebi Kişiliği

Daha çok roman ve hikâyeleriyle tanıdığımız Aka Gündüz edebiyat âlemine şiirle girmiştir. 28 Mart 1901'de Mecmua-yı Edebiye'de yayınlanan ve "Pembe Gül" adını taşıyan ilk şiirini Askeri Sınıf-ı Mahsus'ta iken yazmış, burada tarih öğretmeni Hüseyin Haşim'in teşviklerini görmüştür. Bu sırada yazdığı şiirler aruzladır ve Edebiyat-ı Cedide karakteri arz eder. Amatörlüğü Mecmua-yı Edebiye, Malumat, Sabah, İrtika, Terakki, Servet, Çocuk Gazetesi, İzmir ve Selanik gazetelerinde geçmiştir.

Onda ilk yazı yazma merakını doğuran iki olay vardır. Bunlar, onun yedi ve on iki yaşlarındaki aşklarıyla ilgilidir. Yedi yaşında iken evlerinin karşısındaki konağın yirmi yaşındaki güzel kızı Sayduş'a aşık olur ve bu aşkını bir gün hüsnü hat defterine yazar. Bu, ona göre yazı hayatının başlangıcıdır: "Yedi yaşında bir çocuk âşık olursa ve defterini "Ben güzel Sayduş'u seviyorum" cümlesi ile doldurursa o cümle üç yüz sayfalık edebi bir eserdir. Ve onu yazan edebiyata intisap etmiştir".

On iki yaşına geldiğinde de Makedonya'da iki yaşındaki bir Bulgar kızını sever. Bu kızın onun üzerinde bir başka tesiri olur.

"Beni milliyetçi eden bu güzel Bulgar kızıdır. Ben onun sayesinde milliyetçi bir muharrir, has Türkçe yazmaya uğraşan bir insan oldum" diyen yazar, ona tesir eden bu küçük kızla olan bir hatırasını anlatır:

"Bir gün herkes çay kenarında toplanmış havaya bakıyordu. Sevgilimle beraber biz de gittik. Ne var? Dedik. Gündüz havada bir yıldız görünüyor, dediler. Güzel Bulgar kızı ellerini çırparak oh, oh diye sevindi. Neye seviniyorsun, dedim?

-Ben mi, dedi. Ne zaman güpegündüz havada bir yıldız görünmüşse, çok sürmez Türklerin başına bir felaket gelir. Ona seviniyorum...

O anda o yıldız bütün cüssesiyle, bütün ateşten savleti ile beynime indi, ve o saniyeden itibaren Osmanlılıktan Türklüğe avdet ettim.

On iki yaşındaki bir çocuktaki milliyetçilik duygusunun şiddeti, onu son derece etkiler ve o hırsla memleketi terk eder. Bu olayı bir mektubunda Ömer Seyfeddin'e de bildirir. Onun tavsiyesiyle bunu bir hikâye haline koyarak İrtika gazetesine gönderir. Fakat neşredilmez.

Bu sonu olumsuz biten teşebbüsten sonra Sınıf-ı Mahsus'ta arkadaşlarıyla birlikte Fransızca kıraat kitaplarından tercümeler yapmaya başlar.

Aka Gündüz'ün, on altı yaşında iken ilk neşrettiği şiir aruzla yazılmıştır ve Edebiyat-ı Cedide tesirini taşımaktadır.

Sade Türkçe yazmaya başlaması da Genç Kalemler'e girişi ile olur. İlk nesrini de on yedi yaşında, Sabah gazetesinde neşretmiştir. O zamanlar gazetede Hüseyin Cahit de vardır. Fikrî şahsiyetinin gelişmesinde onun büyük tesiri olduğunu şu cümlelerinde dile getirir: "Benim çocukça yazılarımı ve beni, zerre kadar incitmeyecek muntazaman derç ve hocam Mehmet Ali Bey vasıtası ile daima teşci etti. Ben hürriyeti ve edebiyatı Cahit'ten öğrendim."

Aruz veznini Ömer Seyfeddin ile tanıştıktan ve Genç Kalemler'de yazmaya başladıktan sonra terk edip heceye geçer. Hece ile yazdığı şiirlerinin ilhamı Trablus ve Balkan harplerine aittir. Bozgundan bozguna giden milletin uğradığı felaketin ve acılarının dile getirildiği elli üç manzumeden meydana gelen kitabına "Bozgun" adını vermiştir. 1918'de yayınlanan Bozgun'dan önceki ilk matbu eseri 1911'de çıkan ve Trablusgarp Harbi ile ilgili hikâyelerden oluşan "Türk Kalbi"dir. Bunu da 1913 tarihli, Balkan Harbi hikâyeleriyle hitabelerden meydana gelen "Türkün Kitabı" takip etmiştir.

Yunan, Balkan, Birinci Dünya ve istiklal savaşlarını gören yazar, halkı teşvik edecek coşkun konuşmalar da yapmıştır. O, pek çok türde yazan bir yazar olduğu kadar, aynı zamanda iyi bir hatiptir.

"10 Temmuz inkılâbında Taksim'de Balkan Harbi sıralarında Sadrazam Gazi Ahmet Muhtar Paşa karşısında, şuurlu gençliği temsilen konuşmuştur.

İhtiyar Sadrazam 93 Türk Rus Muharebesinin kahramanı Gazi Ahmet Muhtar Paşa, oğlu Mahmut Muhtar Paşa ile Darülfünun'daki harp lehine yapılan nümayişleri teskine çalışırken (7 Ekim 1912 tarihinde) Aka Gündüz gençliğin tercümanı olarak aksakallı müşirin karşısına çıkıp haykıran ve ardında on binlerce taraftar taşıyan ittihat ve Terakki'nin heyecanlı hatibi idi.

Aka Gündüz, Meşrutiyet yıllarında hatiplik yaparken, diğer taraftan harp lehinde (Tanin)de millî yazılar neşrediyordu.

23 Ocak 1912'de yapılan (Babıâli) baskınında da rahmetli hatip {Ömer Naci) ile sesleri kısılıncaya kadar milleti sürüklemek için haykırmışlar ve muvaffak olmuşlardı."

Onun hitabeleri savaş yıllarında halk üzerinde çok etkili olmuştur.

Aka Gündüz, hatipliğinin yanında iyi bir gazetecidir de. Elli yıla yaklaşan sanat hayatında pek çok gazete ve mecmuada çalışmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Malûmat, Çocuk Bahçesi, Zaman, Genç Kalemler, Hak ve Kadın, Tercüman-ı Hakikat, Tarih, Cihat, Hak Yolu, Bahçe, Karagöz, İleri, Alay, Guguk, Mücadele-i Milliye, Peyam-Sabah, Yenigün, Tan, Cumhuriyet, Hakimiyet-i Milliye, Milliyet, Hayat Mecmuası, İzmir, Selanik ve Adana Vilayet gazeteleri, İrtika, Aşiyan, Türk Yurdu, Tercüman, Haber, Açıksöz, Gece Postası, Hizmet ve Ahenk.

Bu gazete ve mecmualarda değişik isimler kullandığı da olmuştur, İzmir'de çıkan Hizmet ve Ahenk'te Muallim ve Avni, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himayesiyle çıkarılan "Kadın" mecmuasındaki kadınlarla ilgili yazılarında Seniha Hikmet, edebî ve mizahî yazılarında Serkengebin Efendi imzalarını kullanmıştır. Enis Avni, Enis Saffet isimleri de yazarın kullandığı diğer isimlerdir.

Aka Gündüz pek çok yazarı okumuş, tanımaya çalışmış, ancak hiçbirinin tesiri altında kalmamıştır. Hangi roman ve romancıyı sevdiği sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

"... Bizimkilerden Halit Ziya'yı, Yakup Kadri'yi, Hüseyin Rahmi, Halit Ziya'da edebiyatın ardekoratifini buldum. Yakup Kadri'de Türk dilinin asaletini gördüm. Hüseyin Rahmi'de kendimizi öğrendim. Fakat yazılarımda hiçbirinin tesiri yoktur.

Üçünü de bir insanın sevebileceği kadar severim.

Ecnebiler arasında Balzak'ı, Zola'yı, Anatole France'ı, Bayron'ı, Musset'yi, Maupassant'ı, Henri Bernstein'i ve biraz da Moliere'i severim. Niçin biraz? Onu bilemem. Belki az okuduğumdan. İskandinavlardan çok okumadım. Fakat okuduklarım içinde "Lomanşane" "Gabriya" adlı roman üzerimde büyük tesir bıraktı. Maxim Gorki ve Tolstoy işte iki engin atlas denizi... Gote ve Schiller'den pek az biliyorum ve başka Alman Edebiyatına hiç vâkıf değilim. Dil eksikliğinden. Maatteşekkür Dante'yi okudum. Ve maateessüf Danoacio'yu okuyamadım. Bugün İtalyan Edebiyatında kuvvetli bir kadın var, buldukça onu okuyorum. Edebiyat haricinde çok okuduklarım Bakunin, Koropotkin...

Şarkta Hafız'ı, Kaani'yi, hatta Übeyt Zakaniyi temaşa ettim. Bu yolda bana rahmetli Hüseyin Kani çok yardım etti. Arap'tan bir şey bilmiyorum. Ve Hind'in Tagore'ndan hiç ama hiçbir şey anlayamadığımı -ayıp olsa bile- itiraf ederim"

Piyes, hikâye, şiir, roman gibi edebiyatın hemen her nevinde eser veren Aka Gündüz özellikle 1927'den sonraki roman ve hikâyeleriyle edebiyat dünyamızda haklı olarak kendine önemli bir yer hazırlamıştır. En tanınmış eserleri, İstiklâl Savaşı'ndan sonra yazdığı romanlarıdır. Sayıları yirmi üçü bulan bu romanlarında geniş halk zümrelerinin ve her türlü içtimaî sarsıntılar yüzünden ıstırap çekenlerin hayatı, Aka Gündüz'ün millet sevgisi ve hayat tecrübeleriyle birleşerek, kısa ve hararetli cümleleriyle hikâye edilmiştir.

Aka Gündüz'ün romanlarında; fazilet, riya, baştan çıkarılmış kızlar, istemeye istemeye fena olmuş insanlar, keskin, acı, isyan ettirici, bazen ağlatıcı bir lisanla çarpışırlar.

Onun romanlarındaki belli başlı tipler arasında; havaî, zayıf ruhlu, akıllı, ciddî kadın ve erkekler, saf ve masum, sakin bir hayat yaşarken, yahut hayatta sığınacak bir yer bulmak için çırpınırken yoldan çıkarılan kızlar, iğfal edilen ev kadınları, keyif verici muzır maddelerin tesiriyle harap olanlar, bunlardan başka bilhassa büyük inkılâpta çalışan kahramanlar, fedakârlar ve Türk büyüklüğünü ve faziletini temsil edenler vardır.

Romanlarının en kuvvetli tezlerini; fazilet ile ahlâksızlığın çarpışması teşkil eder. Bunun etrafındaki tahlillerinde de muvaffak olur. Fena itiyatları teşri eder, hilekârlara, cahillere, seciyesizlere sert ve barut gibi bir lisanla; zavallılara, acizlere acıyan, şefkat duyan bir ruhla hitap eder.

Onun hikâye ve romanları geniş bir coğrafya sahasına sahiptir. Ankara ve İstanbul başta olmak üzere, batıdan doğuya, Kastamonu, Çankırı'dan Toroslar'a kadar uzanan Anadolu, İran, Kuzey Afrika ve Avrupa'nın bazı şehirleri ile Malta, roman konularının geçtiği muhitlerdir. Olaylar ise toplum hayatımızın aşağı yukarı yarım asırlık kısmından alınmıştır.

Aka Gündüz'ün romanları ve hikâyeleri başlı başına bir kıymeti haiz bulunmaktadır. Aka Gündüz'ün halkçı ruhu, bilhassa ıstırap çekenlere karşı acı duyan insanî kalbi, bu geniş kadrolu mevzuların ifadesinde ekseriya dokunaklı bir lirizm çeşnisi de vermektedir.

Aka Gündüz yazdığı hikâyeleri yedi kitapta toplanmıştır. Bunlar Türk Kalbi (1911),Türkün Kitabı (1913), Hayattan Hikâyeler (1928), Demirel (1930), Meçhul Asker (1930), Gazi'nin Gizli Ordusu (1930), Türk Duygusu (1941) adlı eserlerdir.

Bu eserlerde yer alan hikâyelerde savaş içindeki Türk toplumunun durumu, misafirperverliği, gelenek ve görenekleri, cephedeki askerle hasret çeken anaların karşılıklı duyguları, özlemleri, Türk olma gurur ve şuuru, Türk'ün kuvvetli olduğu inana yazarın samimi üslubuyla dile getirilmiştir.

Eserlerinde hikâyelerin yanında şiirler, mektuplar da vardır. Bunlarda da konu hemen hemen aynıdır.

Aka Gündüz'ün hikâyeleri estetik endişeden uzaktır. Amacı, halka okuma zevki aşılamak, taze dimağları ve aile ocaklarını mevzuları sefil ve tehlikeli olan pis tercümelerden korumak, geçmişin iyi ve kötü taraflarını, inkılâbın büyüklüğünü göstermektir. Zira o, edebiyatta, sanatta, hayatın bütün işlerinde halka faydalı olmak fikrine inanmıştır. Edebî ölçülerin ikinci derecede kalmasına aldırmadan, okuyanın, okuduğunun zevkini, tadını duymasına daha fazla önem vermiştir. Bu düşünce, ona göre millî bir vazifedir. Onun hikâyelerini bu bakımdan Ömer Seyfettin, Ahmet Hikmet, Refik Halit gibi yazarların hikâyeleriyle karşılaştırmamak gerekir.

Hikâyeler teknik ve tahkiye kusurlarına rağmen terdit bakımından başarılıdır. Akıcı ve süsten uzak bir Türkçe ile yazılmış bu hikâyelerin zamanında çok ilgi gördüğü muhakkaktır.

İlk hikâyelerinde çok samimi bir milliyetçi ve idealist olarak görülen Aka Gündüz, taşıdığı büyük gözlem kabiliyeti ile zamanla kuvvetli bir realizme ve hatta natüralizme kaymıştır. Roman ve hikâyelerinde çok değişik karakterlere ve çevrelere rastlanır. Ancak olaylardan çok, karakterlere değer verdiği ve onları çok kuvvetli bir realizmle tasvir ettiği görülür. Gerek romanları ve gerekse hikâyeleri teknik bir mükemmelliğe erişemedikleri gibi, konuşmaların çok canlı oluşlarına karşılık, zaman zaman mizahlaşan üslûbunda bir özeniş de göze çarpmaz

Aka Gündüz'ün dikkati çeken bir yönü de oyun yazarlığıdır. Yazdığı on bir oyunun adları şunlardır: Muhterem Katil (1914), Yarım Türkler (1919), Köy Muallimi (1932), Yılmazların İkizler (1932), Beyaz Kahraman (1932), Yarım Osman (1933), Gazi Çocukları İçin-1,2,3 (1933), Mavi Yıldırım (1934), O Bir Devirdi (1938).

Bu eserlerin konuları gerçek hayattan alınmıştır ve inandırıcı özelliklere sahiptir. Muhteşem Katil'de Kafkas Türklerinden olan Doğan'ın Ruslara karşı mücadelesi ve bu mücadeleye ihanet ederek Ruslara hizmet veren kardeşini öldürmesi konu edilmiştir. Yarım Türklerde kocasını aldatan bir kadının ihaneti ile uzun süre Avrupa'da kaldığı için kendi değerlerini unutan insanların içine düştükleri garip durumlar sergilenmiştir. Köy Muallimi'nde idealist bir köy öğretmeninin köye ve köylüye ettiği hizmetler anlatılırken köylünün cehalet ve taassubun etkilerinden kurtarılmasında öğretmenlerin oynadığı rolün büyüklüğü vurgulanmaya çalışılmıştır. Yılmazların ikizler de hayatın güçlükleri karşısında yılmadan çalışan ikiz kardeşlerin verdikleri mücadelelerle elde ettikleri başarılar ortaya konularak ideal insan tipleri çizilmiştir. Beyaz Kahraman'da ise bir başka idealize edilmiş tiple karşılaşırız. Ömrünü millet hizmetine adamış altmış yaşındaki Profesör Türkoğlu Dayan'ın vatan ve millet sevgisi uğruna, hayatına mal olacak büyük bir fedakârlığa katlanacak kadar kuvvetli olduğunu görürüz. Yarım Osman'da Cumhuriyet'in ilânı dolayısıyla köylülerin, maziyi hatırlayarak yaptıkları kutlama şenlikleri konu edilirken, Türklerin hürriyetleri için yapamayacakları şey yoktur, mesajı verilmek istenmiştir. Çocuklar için yazılmış üç ciltlik Gazi Çocukları İçin adlı eserde de çocuklara yerli malı kullanma ve tasarruf fikrini aşılama düşüncesi vardır. Mavi Yıldırım'da Türk milletinin azmi ve çalışkanlığına dikkat çekilerek İstiklâl Mücadelesi'ndeki zorluklar dile getirilmiştir. O Bir Devirdi adlı eserde de yine Türklerin mücadeleci ve cesur insanlar oldukları vurgulanırken padişah taraftarı cahil ve mutaassıp kişilerle yaptıkları mücadeleler ve kazandıkları başarılar ortaya konmuştur.

Eserlerin en önemli tezlerini romanlarında olduğu gibi, fazilet ile ahlaksızlığın, iyilikle kötülüğün çarpışması teşkil eder. Fazilet ile iyiliğin galip geldiği bu eserlerin temel dayanağı sevgi ve merhamet duygularıdır. Kahramanlar da bu teze uygunluk gösterirler. İyiler tamamen iyi, kötüler de tamamen kötüdür. O Bir Devirdi'deki Mehmet Yurdun iyi, Tomruk Hoca kötü; Mavi Yıldırım'daki Vural, Türköz, Ayşe ve Yalçın iyi, Firuz kötü tiplerden birkaçıdır. Ancak, acıma duygusu ağır basan yazar, zaman zaman bazı kahramanlarına doğru yolu buldurur, ya da cezasız bırakır. Mavi Yıldırım'daki Firuz cezaya çarptırılmazken, Yarım Osman'daki Mültezim ile kâtibi yaptıkları kötülüklerden sonra iyi görevlere getirilirler. Yarım Türklerdeki Süheyla yaptıklarına pişman olarak tekrar kocasına döner. Yazarın bu davranışı, ahlâkçı tutumuna bağlanabilir.

Eserlerindeki kahramanlar iki grupta incelenebilir. Birinci gruptakiler fedakâr, vatanını ve milletini seven, hürriyet âşığı, istidattan nefret eden, Mustafa Kemal ve inkılâplarını destekleyen, Türklük idealini taşıyan, cesur kimselerdir. Bunlar, yazarın idealizminin temsilcisidirler. Doğan, Öğretmen Ünlü, Günsel, Ozan, Mehmet Yurdun, Vural, Türköz, Ayşe, Yalçın bu ideal tiplerden bazılarıdır. İkinci gruptakiler de birinci gruptakilerin aksine Mustafa Kemal ve inkılâplarına muhalif, mevkiini kullanarak saf ve masum halkı aldatan, din adamı hüviyetine bürünen yobaz kişilerdir ki, bunlar arasında Tomruk Hoca, Mültezim ile kâtibi, Firuz sayılabilir.

Kişilerle isimler arasında da bir münasebet vardır. Genellikle idealize edilmiş tiplere Türkçe isimler (Türkoğlu Dayan, Türköz, Yurdun, Doğan, Yalçın v.b.) verilirken, olumsuz tiplere de yine tipe uygun isim (Tomruk Hoca, Kalpazan Hafız) verilmeye dikkat edilmiştir.

Realist bir görüşe sahip olan yazarın ifade şekli de ona uygun olarak süsten ve gereksiz teferruattan uzaktır. Cümleleri kısa, sözleri açıktır. Ancak o, teknik mükemmellikten ziyade teze önem veren bir yazardır. Hemen her eserinde belli bir sosyal meseleyi ele almış, bunun toplum ve insan üzerindeki yıkıcı tesirlerini göstermiş, tedavi çarelerine bakmıştır. Toplumu her yönden eğitme amacını güttüğü eserlerinde cehaleti ve batıl inançları yermiş, yenilikleri benimsetmeye gayret etmiştir.

3 Eserleri

Şiir: “Bozgun” adında bir şiir kitabı vardır.

Tiyatroları: Muhterem Katil, Köy Muallimi, Yarım Osman, Gazi Çocukları İçin–1, Gazi Çocukları İçin-2, Gazi Çocukları İçin-3, Mavi Yıldırım, O Bir Devirdi, Aşk ve İstibdat,

Romanları: Bu Toprağın Kızları, Dikmen Yıldızı, Odun Kokusu, İki Süngü Arasında, Çapkın Kız, Yaldız, Ben Öldürmedim, Onların Romanı, Üç Kızın Hikâyesi, Üvey Ana, Aysel, Aşkın Temizi, Çapraz Delikanlı, Zekeriya Sofrası, Odun Kokusundaki Hicran, Giderayak, Mezar Kazıcıları, Yayla Kızı, Bebek, Bir Şoförün Gizli Defteri, Sansaros, Bir Kızın Masalı, Eğer Aşk…..,

Hikâye Kitapları: Türk Kalbi, Türk’ün Kitabı, Kurbağacık, Hayattan hikâyeler, Demirel, Meçhul Asker, Gazinin Gizli Ordusu, Türk Duygusu

Diğer eserleri: Gazi Muhtar Paşa Hazretlerine Açık Mektup, Ebu Hatırat Sait Paşa Hazretlerine Açık Mektup, Katırcıoğlu Avcı Sultan Mehmet Devrinde, Çocuk Kitabı, Yazı Kitabı

1. KELİME GRUPLARININ CÜMLE UNSURU OLARAK İNCELENMESİ

"Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir."[1]

Kelime grupları, cümlede isim, sıfat, zarf ve fiil görevinde bulunabilir.

"Türkçede yardımcı unsur asıl unsurdan önce gelir. Türk sentaksının bütün yapısı bu ana kanun üzerine kurulmuştur. Bütün kelime grupları ve cümlede belirtilen, tamamlanan, tâbi olunan, asıl unsur sonda; belirten, tamamlayan, tâbi olan, yardımcı unsur başta bulunur."[2]

"Kelime grupları, kelime grupları ve cümle içinde daima tek bir kelime gibi vazife görür, kelime gruplarının ve cümlenin çeşitli unsurları veya onların bir parçası olarak kullanılırlar."[3]

Kelime gruplarının diğer kelime ve kelime gruplarıyla ilişkisi grubun sonundaki hâl ekiyle sağlanır. Hâl eki, bağlandığı kelimeye ait olmayıp o kelime grubuna aittir.

Kelime gruplarında iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka kelime grupları da bulunur.

Kelime gruplarının vurgusu grubun yapısına göre değişir. Vurgu, başta, sonda veya sondan bir önceki kelime üzerinde olabilir.

"Kelimeler söz içinde öbekleştikçe yeni bir vurgu rejimine girerler. İki, bazen daha ziyade kelimenin vurguları bayağı ortadan kalkar veya pek zayıflar, onların yerine yeğinliği fazla bir vurgu, öbeğe hâkim olur. Buna öbek vurgusu deriz."[4]

Kelime gruplarında kelime ve cümle vurgusundan farklı bir vurgu sistemi vardır buna grup vurgusu denir.

"Grup vurgusu, kelime gruplarındaki hangi hecenin daha şiddetle vurgulanacağını gösterir. Bir kelime grubunu teşkil eden kelimelerden her birinin ayrı

---

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 39.
[2] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 375.
[3] age., s. 376.
[4] Tahsin BANGUOĞLU, Türkçenin Grameri, 2. bs., Ankara, 1998, s. 119.

ayrı vurguları olduğu gibi, grubun da, Kelime vurgularının üstünde, kendine has bir vurgusu vardır. Grup vurgusu, grubu teşkil eden kelimelerdeki vurgulardan daha şiddetlidir. Türkçede grup vurgusu, yardımcı unsur olan, başta yer alan kelimenin vurgusunun bulunduğu hecededir."[1]

Türkçedeki başlıca kelime grupları şunlardır:

1.1. İsim Tamlaması

"İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur. Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır. İsim tamlamasında birinci unsurun ikinci unsurla bağlantısı, zamirlerde ekli, isimlerde ise ekli veya eksizdir. Tamlamanın ikinci unsuru daima iyelik eki taşır." [2]

1.1.1. Belirli İsim Tamlaması

Birinci unsuru ilgi hâli eki taşıyan isim tamlamasına denir. Birinci unsur tamlayan, ikinci unsur tamlanandır. Bu tamlamada birinci unsur belirtme görevi yapar, ana unsur sonda bulunur. Belirli isim tamlamasında tamlayanla tamlanan arasında ekle sağlanan geçici bir ilişki vardır.

Belirli isim tamlamasının unsurları yer değiştirebildiği gibi unsurları arasına başka unsurlar da girebilir.

"Belirli isim tamlamasının tamlayan unsuru da belirli isim tamlaması olabilir. Böyle bir yapıda üç isim unsuru bulunduğu düşünülmemelidir."[3]

1.1.1.1. Belirli İsim Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması

Sen *o yolun yolcusu* olabilirsin. 12-29

---

[1] Zeynep KORKMAZ, Ahmet B. ERCİLASUN, Hamza ZÜLFİKAR, Mehmet AKALIN, Tuncer GÜLENSOY, İsmail PARLATIR, Necat BİRİNCİ, Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, 2. bs., Ankara, 1992, s. 85.
[2] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 42.
[3] age., s. 44.

Babamın avcılığı bana iyi silah kullanmasını da öğretmişti.6-22

Yattığım senelerin mecmuu yirmidir.6-3

Beni nerede görse *kandilli selamı(*nı) çakar ve derhal özür dilerdi. 12-10

Kumarbazların hepsi arka pencereden kaçmışlar. 13-16

Fakat *nazır paşanın Arap kafası* söz anlamaz. 14-27

*Baba Tahir'in**[27]** yevmi gazeteleri* resimlerimi basmış!15-5

Bıyıklarının uçları hep sivricedir, rengi ya kumraldır ya siyah, yahut kestane dorusu. 21-19

Gölgenin bir cisim kıymeti, sisin bir madde kıymeti, atomun bir menşe' kıymeti, hatta *rüyanın bir hayır veya şer kıymeti* vardı. 23-3

Hikâyeyi kısaca yazıyorum ama benim bile silikliğine *ağzımın suları* akıyor. 25-8

Emniyeti suiistimal eder, şantaj yapar, dehşetli muzırdır, itimada katiyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, şöyle böyle biraz keman çalarsa da *hüviyetinin bozukluğu*, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. 26-1

İş adamlarının şeceresi de yan cebindedir. 61-25

Gayet basit, *şirazesinin bir köşesi* yırtılmıştı, şöyle bir sıyrılınca çıkıverdim. 62-5

Bizim yeni doğan çocuğun kaç kundak bezi var? .60-5

Hiç kimsenin dostu, ahbabı, samimîsi değildir. 61-4

Bir radde gelir ki herkes kendini zaptedemez olur, hıçkırıklar salondan taşar, *musikisinin sesi* vicdanlarda akseder.27-17

Yerdeki *gözleriyin etrafı* yine kıpkırmızıydı. 28-3

Sütninesinin amcasının gelininin komşusu kaç yaşındadır?" desem, .adamcağız tıkır tıkır sayacak.60-6

1.1.1.2. Belirli İsim Tamlamasının Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Gözüyün elifi*ni çıkarırım.7-22

*Elli dört yaşındaki halim ve mariz Ahmet Efendi'nin derdi*ni anladım. 3-17

Fakat Ahmet Efendi *cinayetle, cünha ile mahkum olanların ve akrabalarının arzuhalleri*ni daha itina ile ve daha ucuza yazardı. 1-19

Usturacı Yanaki'nin kafası(nı) Giritli Mimi'nin kafasına, Onunkini berkininkine beş on defa çarpıştırıp bıraktım. 17-25

Cavit Bey'in fikirleri(ni) kabul ettim.13-3

*Hükümet konağının alt tarafı(nı)*hastaneye döndürdüm. 20-14

Şayet bir gün *Katmerli Ahmet'in hikayesi(ni)*yazacak olursanız sonuna şunu ilave ediniz. 21-8

Bütün memalik mahruse-i şahane (mahruse ha mıdır hı mıdır? bilmiyorum) *birbirinin göz bebeği(ni)* çıkarırken Silikzâde yaşayışta berdevam! 24-10

Daima *güneşin zeval vakti(ni)* kolladığı için gölge bile bırakmaz. 24-21

Vahdettin'in cülusu(nu) Venizelos'la Papulos tesiat ediyorlardı. 25-3

Enis'in birinci hüviyeti(ni) iyice tespit ettiniz mi? 26-

Çirkin vasıflarının ağır sikleti göz kapaklarını daima indirmiştir. 26-16

Bir gün ağzını açıp da *aleyhinde savrulan iftiraların en hafifi(ni)* bile redde teşebbüs etmedi. 27-9

Mutlaka haykırmak, mukabil taarruza geçmek ihtiyacını yenemezse sayısız bir samiin kitlesinin karşısına geçer, *içinin feryatları(nı)* kemanının yayına tevdi ederdi. 27-15

Nuri'nin müzmin bronşiti geçti mi? 59-17

Almanak Beyin esasen yüzü kırmızıdır, onun için herhangi haricî bir tesir ile kızarmağa muhtaç değildir. 61-10

1.1.1.3. Belirli İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

İşte hikâyesini notlarımdan aynen alıp naklettiğim "Katmerli Ahmet Efendi"ye *o bucaklardan en hücra biri*sinde tesadüf ettim. 1-9

Fakat *bu kalıbın çehreye gelen kısmı*nda çok derin çizgiler ve gözlerinde çok durgun, buzlu cama benzeyen ışıklar vardı. 1-12

Bir *omuzunun altı*nda yazma mendil, ötekinde koca bir saldırma gördüm. 11-11

O devirlerde Ramazan geceleri *sokak araları*nda insanı Karmanivela ederlerdi. 11-5

Hint'e, İran'a, Çin'e, *dünyanın en bulunmaz bucakları*na gitseydim...10-27

Merhum meşhur Mitat Paşa'nın hususi kâtipliğinden yetiştiğini iddia ederdi ama Nasreddin Hoca'nın mektubu gibi yazdığını kendi okuyabilecek takımdan bile değildi. 1-23

*Ajansların altı*na belki meşrutiyet-i mübeccelemizin! 1-25

*Ne elinizin, ne sizin hakkınız*da hiçbir menfi fikrim yoktur. 4-11

*Allah'ın Balkan'*ında, hücra köşesinde halis rakı ne arar? 5-27

*Kitapların yazdığı*na göre birçok mücrimlerin...6-10

O sırada *birisinin eli(nde)* birkaç deste kağıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı beş on Çar-ı yekle bir iki mecidiye... 13-13

Saye-i şahanede herkes ferih, müsterih yaşarken *benim gibi şerirlerin baş kaldırmaları(na)* meydan vermemeliymiş! 15-6

Küçük çocuğu dükkanda bırakarak doğruca *polis müdürünün dairesi(ne)* gittim.16-9

Bu hareketim *Çelebilerin izzet-i nefisleri(ne)* dokunmuş! 17-22

Usturacı Yanaki'nin kafasını *Giritli Mimi'nin kafası(na)*, Onunkini berkininkine beş on defa çarpıştırıp bıraktım. 17-25

*Bıçaklarının yanı(na)*serildikleri vakit etrafıma baktım. 17-26

Karakola girdiğ(im) zaman kati kararımı vermiştim, ne söyleseler ses çıkarmayacak, *bir vakıanın hudusü(ne)* meydan vermeyecektim. 18-9

Selsan müddetimi bitirdiğim için *Abdü'l-Hamid'in yirmi beşinci sene-i devriyesi(nde)* çıktım. 20-22

Cenabetlerin bir tanesi(nde) iki tel kır yoktur. 21-20

Yaptık yakıştırdık, *sokak köşelerindeki binek taşı katiplerinin elleri(ne)* teslim ettik. 23-20

Mahalle imamı bütün çocukları seslerinden, huylarını *attıkları taşların şiddet dereceleri(nden)* tanırdı. 22-24

Silikzâde *ecdadının ünvanı(na)* bihakkın liyakat göstermişti. 23-9 YT

Herkes kefenlik bez ararken, *Silikzâdenin sırtı(nda*)Muslin garpdöşin pijama! 24-14

Sen ha sen ki *Anafartalar'dakinin maiyeti(nde)* bulundun. 24-18 *Cemiyetin ona karşı gösterdiği sahte münasebetin altı(nda)* birinci hüviyetin dikenleşmiş vasıflarıyla kalbini delik deşik eder. 26-14

Mutlaka haykırmak, mukabil taarruza geçmek ihtiyacını yenemezse sayısız bir samiin kitlesinin karşısına geçer, içinin feryatlarını *kemanının yayı(na)* tevdi ederdi. 27-15

O meselede siz haksızdınız, *hemşireniz Turfanda Hanımın ilk çayı(na*) evvelki ropla gidilmezdi ya. 60-9

Almanak ortanca oğlumun burnu(ndan), küçüğün yanakları(ndan), kayın babamın etekleri(nden), karımın elleri(nden) Öptü. 62-22

1.1.1.4. Belirli İsim Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Hatice'nin kızamığı(nda) hangi doktor geldi, doktorun, teyzesi kocasıyla kaç defa kavga etti, hep bilir. 61-19

1.1.1.5. Belirli İsim Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması

Katilliklerim *bir takım idari ve ictimai müessirlerin neticeleri(*dir). 6-12

*Ticaret ve irat ile geçinen çok temiz bir ailenin çocuğu(*yum).6-14

Aynı zamanda da *mektebin ve semtin en uslu insanı(*ydım).6-22 Y

Meğer o külhani piyasanın azılıları(ndan imiş)12-14

Babamın mektep arkadaşı(ydı) 12-26

Bu Rumlar *İzmir'in azılıları(ndandır).* 19-1

Sıklet *yaşının dört misli(dir)*, kuhf mikyası seksenüç santim. 22-19

Hâlbuki Silikzâde *oranın öğün başı(ydı).* 23-15

Hâlbuki Silikzâde *erbab-ı hamiyyet encümeninin reis-i sanisi(ydi).* 23-28

*Hatır için öldürülenin hikayesi(*dir) 25-20

Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın deliğini deşiğini tıkadığı *herkesin meçhulü(dür).* 24-19

Çünkü o, *dünyanın en iyi, en haluk, en asil ruhlu insanı(dır).* 27-1

1.1.2. Belirsiz İsim Tamlaması

Birinci unsurunda ilgi hâli eki bulunmayan isim tamlaması, belirsiz isim tamlamasıdır. Bu grup, belirsiz, genel bir nesneyi, bir türü karşılar.

" Belirsiz ad tamlaması, tamlayanı eksiz, yalın durumda bulunan; tamlananı teklik üçüncü kişi iyelik eki alan, yani belirti eki bulunmayan ad tamlamasıdır. Bu tamlama türleri arasındaki en önemli farklar, iki öge arasındaki ilişkinin niteliği ve söz dizimindeki işlevidir."[1]

"Belirsiz isim tamlamasının iki unsuru arasında daimî bir ilişki mevcuttur. Tamlamada iki unsur arasına başka bir unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez.

[1] Süer EKER, Çağdaş Türk Dili, 3. bs., Ankara, 2005, s. 463.

Bundan dolayı nesne adı olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri belirsiz İsim tamlamasıdır."[1]

"Milli Eğitim eski Bakanı, Konya eski Milletvekili" gibi yapılar Türkçenin özelliklerine aykırıdır. Eski sıfatı iki unsurun arasında değil tamlamanın başında bulunmalıdır.[2]

Bir isim tamlaması, başka bir isim tamlamasında tamlanan unsur olarak görev yaptığında kendi iyelik ekini değil de ana tamlamanın iyelik ekini taşır. İsim tamlamalarında birden fazla tamlayan ve tamlanan unsur bulunabilir.

Belirsiz isim tamlamasında vurgu birinci unsur üzerinde bulunur.

1.1.2.1. Belirsiz İsim Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması

İstanbul'da ektikleri *facia tohumu* senin boyunda filizlendi. 15-23

Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen *sadakat ve kahramanlık bezirganı* bir tava karası yapıştırırdı. 1-4

Daha ileride *meyhane boğazı* vardır.16-19

İşte görüyorsun, laf olsun diye *zabıt varakası* yaptım, müdüriyette yırtılacağını bilmez miyim? 19-11

Mahalle imamı bütün çocukları seslerinden, huylarını attıkları taşların şiddet derecelerinden tanırdı. 22-24

Silik-zâde hikayesi bu kadar mı? 25-17

1.1.2.2. Belirsiz İsim Tamlamasının Belirli Nesne Olarak Kullanılması

Fakat Silikzâde yokluğunun gümüş mührüyle *tensikat kararları(nı)* mühürleyip yatar! 23-29

Çirkin vasıflarının ağır sikleti *göz kapakları(nı)* daima indirmiştir. 26-16

---

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 44.
[2] age, s. 45.

1.1.2.3. Belirsiz İsim Tamlamasının Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler. 19-25

1.1.2.4. Belirsiz İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Benim derdim *sağ elinizin üç parmağıyla iki dudağınız aras*ında reha bulacaktır. 3-5

Ya *esir ıstakozu*na söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, löp löp doğrarsınız, üstüne kaynamış yumurtayı kıymık kıymık serpipte kıvırcık salata ve hıyarla süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. 5-20

Yarın *zaptiye nezareti başmüfettişi(ne)* söylerim.12-5

Garip yumurtası *guraba indi*nde *nefis balık yumurtası makamı*nda istiğmal olunur. 5-23

Allah'ın Balkan'ında, *hücra köşesi*nde halis rakı ne arar? 5-27

Mülkiyeye, hukuka girersen mutlaka *hükümet memuru olma hevesi*ne kapılacaksın.6-30

O devirde *direkler aras*ında çayhane, kıraathane, saz işletmek modaydı.7-6

Sultan Hamamı civarı(nda) şık bir muhallebici aç, akşamları evceğizine gel.13-1

Kapı önün(de) birkaç komiserle memur yan yana, nefretle baktılar. 17-4

-Siz *bizim karakol efradı(ndan)* değilsiniz.18-19

Mahalle kahvesi(nde) oturmaz, meyhaneyi alargalar. 21-23

Bir gün meşrutiyeti *Manastır dağları(nda)* canımızı dişimize alarak ilan ettik. 23-19

Hiç kimse onu bilmez tanımazdı ki *Bekir Ağa Bölüğü(ne)* mi, dan duna mı gitti? 23-27

İşte karşıdan, *taşhan caddesi(nden)* geçiyor. 25-15

Geçende bizim *Hariciye Nazırı(na)* uğramıştım. 59-27

1.1.2.5. Belirsiz İsim Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Arefe günü kurtuluşumun sebebi de mabeynden verilen emir üzerine imiş. 15-9

Bir *cuma gecesi* iki çeşmelikteki kıraathanede oturuyordum.19-22

1.1.2.6. Belirsiz İsim Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması

Hâlbuki Silikzâde oranın *öğün başı(ydı).* 23-15

Çünkü Almanak Bey *aile dostu(dur).* 61-19

Irz düşmanı(dır). 26-5

Enis bir *fazilet fedaîsi(dir)* 28-5

Pasaport karakolu(nda imiş.) 16-10

Aile dostu(yuz). 62-8

1.2. Sıfat Tamlaması

"Sıfat tamlaması bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubudur. Sıfat unsuru isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir. Sıfat tamlayan, yardımcı; isim tamlanan, asıl unsurdur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir. Her iki unsur da ek almadan doğrudan doğruya yan yana getirilirler. Sıfat bu birleşmede daima teklik halde bulunur, sıfatların çoklukları yapılmaz. Sıfat tamlamasında sıfat ismin başına gelir; yani sıfat önce, isim sonra getirilir. Tamlananın sıfat unsuru bir sıfat veya sıfat olarak kullanılan bir kelime grubu, isim unsuru ise bir isim veya isim vazifesi gören bir kelime grubu olur. En basit sıfat tamlaması bir sıfat ile bir isimden kurulan iki kelimelik tamlamadır. Sıfat tamlamasında grubun vurgusu sıfat üzerindedir."[1]

"Tamlayanı sıfat-fiil veya sıfat-fiil grubu olan bir sıfat tamlamasında nesne, hareket niteliği ile tamamlanır. Bu tamlamada, unsurların biri veya hepsi kelime grubu olabilir. Bir sıfat tamlamasında, ismi niteleyen aynı türden birden fazla sıfat unsuru

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 380.

bulunabilir. Bir sıfat tamlaması, başka bir sıfat tamlamasının kuruluşuna sıfat veya isim unsuru olarak katılabilir. Tamlamaların iç içe girdiği bu yapıda unsurlar birbirine karıştırılmamalıdır."[1]

Sıfat tamlamaları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci ve yüklem görevlerini alabilir.

1.2.1. Sıfat Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması

Mektepte *kolumu ve sa'yımı bükecek kimse* yoktu.6-20

Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen sadakat ve kahramanlık bezirgânı bir tava karası yapıştırırdı. 1-4

Önüne gelen it bir tekme vurur 1-3

Bu gayri ihtiyârî geşt ü güzar beni çok hadiseler, sahneler ve "mâlumatlarla" karşılaştırdı. 1-8

Bir *salak kaymakam* vardı. 1-23

Allah'ın Balkan'ında, hücra köşesinde *halis rakı* ne arar? 5-27

Vallahi dedi, aklım ermez, bir *meşhur Arab Abdullah* vardır, bir defa ona danış.8-11

Artık *tanıdığım, tanımadığım uçarılar* bana hayret ve hürmetle selam vermeğe başladılar. 12-11

Fakat *saf delikanlı*nın mertliği tutmuş 12-14

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, iyi bir adamdı, çok ağır ve mert idi.12-16

O zaman maliyede bir *Yenibağçeli Cavid Bey* vardı. 12-25

Yanımdaki memur hala korku ve hayretle bana yandan bakıyordu. 14-17

Baş memur beni getirene baktı: 14-18

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 49.

Manası basit: Silikzâde İnebolu'ya *kırk dokuz ton milenit* ile bin beş yüz kağnı dinamit kaçırdı. 25-4

Manası basit: Silikzâde İnebolu'ya kırk dokuz ton milenit ile *bin beş yüz kağnı dinamit* kaçırdı. 25-4

Hayatında *hiçbir pürüz* yoktur. 27-3

Yalnız beni mi, Türkiye'de *şeceresini bilmediği aile* yok.60-12

1.2.2. Sıfat Tamlamasının Belirli Nesne Olarak kullanılması

*Bu tenzil*i şu suretle tatbik edelim Ahmet Efendi. 4-1

Eve geldim babam *sade kahvesini* içiyordu.12-3

Tecavüzüne uğradığım külhani(yi) ertesi günü komiser bırakmış. 12-9

Sen *bu hayat(*ı) bilmiyorsun. 12-23

Birdenbire, kapı açıldı, ve başta ser komiser olduğu halde içeriye *on on beş maiyet(i)* paldır küldür girmesinler mi? 13-5

Babam, Baba Tahiri matbaanın kapısında güzelce döğmüş, mabeyne götürmüşler, *olan biten işler(i)* harfi harfine anlatmış. 15-8

Sana *her türlü yardım(ı), rehberliği* yapar. 15-18

Bu temiz, pak, sakin görünen adam(ı) belki tanımazsınız. 25-22

Çok zaman kendi *cebindeki beş kuruş(unu)* bir arkadaşına vererek yirmi dört saat aç kaldığını gördüm. 27-5

Çünkü Enis *birinci hüviyet(ini)* noktası noktasına bilir. 26-9

Nuri'nin *müzmin bronşit(i)* geçti mi? 59-17

İşi gücü *memleketin kalburüstündekilere ait en teferruatlı malûmat(ı)* toplamaktır. 61-5

Almanak Bey *on bin kişi(yi*) tanır.61-12

Şeytan gözler(ini), salak gözlerime dikti 62-1

1.2.3. Sıfat Tamlamasının Belirsiz Nesne Olarak kullanılması

Önüne gelen it *bir tekme* vurur 1-3

Fakat bu kalıbın çehreye gelen kısmında *çok derin çizgiler* ve gözlerinde çok durgun, buzlu cama benzeyen ışıklar vardı. 1-12

Bir omuzunun altında *yazma mendil*, ötekinde koca bir saldırma gördüm. 11-11

Bir omuzunun altında yazma mendil, ötekinde *koca bir saldırma* gördüm. 11-11

Malum ya o devirde çok *antika şeyler* vardı.1-29

Bana da *Türk Ahmed Efendi* derler.10-1

Günün maruf sanatkarlarından da *bir saz takımı* peyledim.7-11

İş bahsine gelince *büyük ticaret* yapamazsın. 12-31

Ben ona *münasip bir yer* tefrik ettiririm. 15-1

Bir tenha yer, bir karanlık köşe bulsun da ağlamasın, imkansızdır. 26-13

Güya sen levazıma verilen Avusturya mamulâtı eşyadan *yirmi beş bin lira anafor* almışsın! 63-7

1.2.4. Sıfat Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

*Arsız mahalle çocuklarının eline düşmüş patlak futbol topu(*na) dönmüştüm.1-2

Anahtarları *baş garson(*a) vereyim. 13-23

Bulunduğum yer(de) bunlardan birisiyle hır çıkardım mı iki gün sonra sayfiyeyi değiştirirdim.1-30

Fakat *Arap Abdullah'(tan*) sakın oğlum. 12-6

Cani kovalıyorlarmış gibi *üst kat(a)* hücum ettiler. 13-7

Kumarbazların hepsi *arka pencere(den)* kaçmışlar. 13-16

İyi tertibolunmuş bir suikast(e) maruz kaldım. 13-17

Düşük ince bıyıklarına, ablak yüzüne, *arkaya taranmış kır saçları(na)* bakmayın, onun şahsında tamam üç çeşit hüviyet gizlidir. 25-25

İnsaniyet denilen şey(e) vazife derdi. 27-6

Güya sen *levazıma verilen Avusturya mamulâtı eşya(dan)* yirmi beş bin lira anafor almışsın! 63-7

Geçen sene *sol tarafındaki dişler(inden)* muzdariptiler. 60-1

Almanak Beyin Almanak Bey olduğunu anlayıncaya kadar kırk dairenin kazanç dosyaları *iç cep(ine)* yerleşir. 61-27

1.2.5. Sıfat Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Harb-i umumide *tamam dört sene, iki ay, on iki gün* sürgünlük çektim. 1-2

*O devir*lerde Ramazan geceleri sokak aralarında insanı Karmonivela ederlerdi11-5

Köylüler *yanık arzuhal yazdırmak istedikleri zaman* Katmerli Ahmet Efendi'ye gelirlerdi. 1-17

Her gün avcılık edemezdim ya. 1-28

Ben *dört defa* katilim. 6-3

*İlk günler(*de) bunu tesadüfi ve muvakkat zannettim.3-11

Bir gün kendi kendime: Ahmet! Dedim bu böyle olmayacak. 12-23

Gerek zabitleriyle gerek etrafla *pek güzel* tanışırdım, dosttum.11-26

Tam *civcivli bir zaman(da*) efendiler, beyler dolmuş. 13-4

O zaman maliyede bir Yenibağçeli Cavid Bey vardı. 12-25

O devir(de) böyle baskınlardan herkes korkardı. 13-8

O sırada birisinin elinde birkaç deste kağıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı beş on Çar-ı yekle bir iki mecidiye... 13-13

Geçen sene sol tarafındaki dişlerinden muzdariptiler. 60-1

Çok defa hıçkıra hıçkıra ağlar. 26-13

Geçen kış kadınla bir rob yüzünden, biraz şekerrenk olmuştuk.60-7

O dakika(da) bulunduğu yer neresi ve muhatabı ne meslekteyse Almanak Bey oralı ve odur. 61-9

1.2.6. Sıfat Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, *iyi bir adam*(dı) 12-16

O Kemal *çok hoş, ince boylu bir delikanlı(* idi) 12-19

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik.6-16

Aynı zamanda da mektebin ve semtin *en uslu insan*ıydım.6-22

Elhasıl *bütün manasıyla gürbüz, yiğit ve mert bir delikanlı*ydım.6-23

Ben *ser komiser(im)*.7-22

Meğer ben *kırk yıllık en berbat bir tulumbacı* (imişim) de haberim yokmuş! 15-7

Yüzüne karşı izhar etmemekle beraber, *onun cemiyette müşterek istimal olunan bir dizi vasıfları* vardır. 25-28

Emniyeti suistimal eder, şantaj yapar, *dehşetli muzır(dır)*, itimada katiyyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, şöyle böyle biraz keman çalarsa da hüviyetinin bozukluğu, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. 26-1

Fakat *Nuh Tufanı kadar meşhur(dur).* 25-10

İş adamlarının şeceresi de *yan cebi(ndedir)*. 61-25

Almanak Bey *bir afet(tir)*. 61-27

1.3. Sıfat Fiil Grubu

"Bir sıfat-fiil ile bu sıfat-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur. Grubun ana unsuru sıfat-fiildir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan sıfat-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan sıfat-fiil yargı bildirmez. Ortak bir sıfat-fiille kurulmuş bazı gruplarda sıfat-fiil tekrar edilmez."[1]

"Bu gruplar yardımcı bir hareketi belirlerler. Bu bakımdan bağımsız cümle kuramazlar, varlıkların hareket niteliklerini karşılarlar. Bu açıdan bunların da yan cümle olarak değerlendirilmeleri uygundur."[2]

Grubun vurgusu, sıfat-fiilden önceki unsur üzerindedir.

1.3.1. Sıfat Fiil Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Fakat benim de çarpan ihtiyar bir kalbim var. 3-25

Siyasi bir şey zanneden(ler) vardı.13-9

İstanbul'dan parmaklayan olacak, dedi.17-6

Derken *kumar baskını Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın deliğini deşiğini tıkadığ(ı)* herkesin meçhulü. 24-19

Ahmet Bey'in hakkı olduğ(u) şüphesiz. 14-27

Bir hassas ve yüksek tahsil görmüş insan için *fenalığını ve ahlaksızlığını bile bile yaşamanın ne olduğ(u)* Enis'in çökmüş omuzlarından, titrek sesinden anlaşılır. 26-20

1.3.2. Sıfat Fiil Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Merhum meşhur Mitat Paşa'nın hususi katipliğinden yetiştik*ini iddia ederdi ama Nasreddin Hoca'nın mektubu gibi yazdığını kendi okuyabilecek takımdan bile değildi. 1-23

---

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 53.
[2] Osman GÖKER, Uygulamalı Türkçe Bilgileri, 3. C., Ankara, 2001, s. 48.

Kendime geldiğim zaman kıraathanenin ortasında *yapayalnız kaldığ(ımı)*gördüm, intikal ettim, asker getirmeleri ihtimali yüzde yüzdü.13-27

Beni getirenler(i) savdı. 18-22

İşte görüyorsun, laf olsun diye zabıt varakası yaptım, *müdüriyette yırtılacağ(ını)* bilmez miyim? 19-11

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit *her tarafın sarılı olduğ(unu)* gördüm derhal içeri girdiler. 19-25

Herkesin kendisine *nasıl gizli bir nefretle baktığ(ını)*; *en dost görünenlerin bile konuşurken zihinlerinden neler geçirdik(lerini)* sezmiştir. 26-10

1.3.3. Sıfat Fiil Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Bu suretle *bir çok tanıdık* peyda edersin.7-8

1.3.4. Sıfat Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Orada yaşayıp *tahsil etmeyen*lere acınır. 1-7

Omuzladık başa gelen çekilir; *İti öldüren*e sürükletirler dedik yürüdük yolda hem götürüyorum hem konuşuyorum:11-17

Baş memur, *beni getiren(e)* baktı: 14-18

Ben de *lazım gelen(lere)* söylerim. 17-7

1.4. İsim Fiil Grubu

"Bir hareket ismi ile ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur. Hareket ismi, -mak, -ma ve -iş ekleri ile yapılır. Grubun ana unsuru hareket ismidir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan isim-fiil yargı bildirmez. Ortak bir isim-fiille

kurulmuş bazı gruplarda, isim-fiil tekrar edilmez. Bu grupta isim-fiilin yeri özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir. Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar."[1]

1.4.1. İsim Fiil Grubunun Özne Olarak Kullanılması

O devirde direkler arasında *çayhane, kıraathane, saz işletmek* modaydı.7-6

*Ucuz kurtul deme*si de bana payı ver demektir.8-20

Görüyorum *çapkınlığa doğru gayri ihtiyari bir sürükleniş(*in) var. 12-24

Size *kumar oynatmak* yakışır mı? 13-11

Alnından topuklarına kadar taşıdığı leke ve damganın, içine doğru bir zehir ırmağı oluş(u) vardır ki çok defa dişlerinin arasında sıktığı alt dudağına birkaç damla kan bırakır. 26-17

Allo! Kuzum müdür bey, *bizim Almanak Beyin işini yapmak* mümkün mü? 62-14

1.4.2. İsim Fiil Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Zayıf ve hakları gasbolunmuş köylücüklerin arzuhallerini bedava yazma*yı manevi bir vazife, bir hayır telaki etmiştim. 3-19

Babamın avcılığı bana *iyi silah kullanma*sını da öğretmişti.6-22

Ne de çok *sual sormay(ı)* seviyorsun be! 16-5

Dünya bu, mademki tersine dönüyor, ara sıra *insanlara rahatsızlık verme(si)* pek tabidir. 24-6

Büyük kızın köşedeki odasını değiştirme(mi) tavsiye etti. 62-23

1.4.3. İsim Fiil Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Çukur çeşmeli Deli Kemal geldi, *hikâyeyi ağzımdan işitmek* istedi. 12-18 Mecbur olmadıkça kimse *selam vermek* istemez. 26-5

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 55.

1.4.4. İsim Fiil Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

*Bu suretle şahadetname alış*ına teşekkür ederim oğlum.6-29

Ben, bu latifeleri ede ede *Ahmet Efendi ile dostluğu ilerletme*ye çalışıyordum.5-28

1.5. Zarf Fiil Grubu

"Bir zarf-fiil ile bu zarf-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur.Grubun ana unsuru zarf-fiildir. Zarf-fiil, genellikle grubun sonunda bulunur. Fiile dayalı sıfat-fiil ve isim-fiil gruplarında olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan zarf-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarflarla tamamlanır. Yüklem olan zarf-fiil yargı bildirmez. Zarf-fiil grubu, söz dizimi içinde zaman, tarz, sebep, şart, bağlama, karşılaştırma vb. işlevlerle zarf görevi yapar."[1]

Grubun vurgusu, zarf-fiilden önceki unsur üzerindedir.

1.5.1. Zarf Fiil Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

İşte *hikâyesini notlarımdan aynen alıp* naklettiğim "Katmerli Ahmet Efendi"ye o bucaklardan en hücra birisinde tesadüf ettim. 1-9

Canım sıkıldıkça hem kahve hem kulüp olan binaya gider, ajans telgraflarını müstensihle teksir eder, köylere dağıtırdım.1-21

Beş on adım sonra yetiştim, *ensesine bir yumruk çakınca* yüzükoyun yere yuvarlandı. 11-9

Bastonu savurunca bileği çat etti. 11-8

Vaziyeti anlar anlamaz tabanları kaldırdı. 11-8

Kemerden çıkarken beş on adım solumda yerde kıpırdayan bir gölge gördüm. 11-3

Ah, keşke *o gittikten sonra ben de dükkanı kapatıp* def olsaydım. 10-27

Yere bağdaş çöküp, bakır sini veya bakır kupalarla çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi? Dünyada bundan zevkli, bundan mükemmel büfe yoktur.4-10

Yere bağdaş çöküp, bakır sini veya bakır kupalarla çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi? Dünyada bundan zevkli, bundan mükemmel büfe yoktur.4-10

---

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 57

Emiş Abla öteyi beriyi getirirken *Katmerli Ahmet Efendi* ile ben de boş durmuyorduk. 5-14

Ya esir ıstakozuna söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, löp löp doğrarsınız, üstüne *kaynamış yumurtayı kıymık kıymık serpip*te kıvırcık salata ve hıyarla süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. 5-20

Ben, *bu latifeleri ede ede* Ahmet Efendi ile dostluğu ilerletmeye çalışıyordum.5-28

İş bahsine gelince büyük ticaret yapamazsın. 12-31

Beni görünce hepsi çil yavrusu gibi odalara dağıldı.14-3

Saye-i şahanede herkes ferih, müsterih yaşarken benim gibi şerirlerin baş kaldırmaları(na) meydan vermemeliymiş! 15-6

-*Derhal deyip* de madik atma, sonra başımı belaya sokarsın. 16-7

Küçük çocuğu dükkanda bırakarak doğruca polis müdürünün dairesine gittim.16-9

Kordona varınca haber verdim. 16-10

Görmezlikten gelerek uzaklaştım. 17-5

İki Rum *şarkı mırıldanarak* arkamdan geliyorlardı. 17-9

Ben *adınızı işitir işitmez* vaziyeti anladım.19-3

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler. 19-25

Bir gün meşrutiyeti Manastır dağlarında *canımızı dişimize alarak* ilan ettik. 23-19

Bütün memalik mahruse-i şahane (mahruse ha mıdır hı mıdır? bilmiyorum) *birbirinin göz bebeğini çıkarırken* Silikzâde yaşayışta berdevam! 24-10

Herkes kefenlik bez ararken, Silikzâdenin sırtında Muslin garpdöşin pijama! 24-14

Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın deliğini deşiğini tıkadığı herkesin meçhulü. 24-19

Mecbur olmadıkça kimse selam vermek istemez. 26-5

Çok zaman *kendi cebindeki beş kuruşunu bir arkadaşına vererek* yirmi dört saat aç kaldığını gördüm. 27-5

Hafif göbekli**,** kırmızı yanaklı, sarışın, *ince altın kordonunu şahadet parmağına sararken* serçe parmağında beş yüz liralık tek taşı pırıl pırıl görüyorum; fakat hiç tanımıyorum. 59-9

Gayet basit, şirazesinin bir köşesi yırtılmıştı, *şöyle bir sıyrılınca* çıkıverdim. 62-5

1.6. Tekrar Grubu

" Tekrarlar aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle meydana gelen kelime gruplarıdır. Tekrarı meydana getiren iki kelimenin tekrara iştiraki tamamiyle birbirine eşittir. Fonksiyonları da, şekilleri de, vurguları da birbirinden farksızdır. Eksiz yan yana gelirler ve her iki kelime de kendi vurgusunu taşır. Bu kelime grubunun yapısının temelini kelimelerin arka arkaya tekrarlanması teşkil eder. Bu vasıfları ile tekrarlar en basit, en sade kelime gruplarıdır diyebiliriz."[1]

"Tekrarların başlıca üç fonksiyonu vardır: 1.kuvvetlendirme, 2. çokluk, 3. devamlılık. Bir tekrar o tekrarı meydana getiren kelimenin ya manasını kuvvetlendirmek için, ya bir çeşit çokluğunu ifade için veya devamlılığını belirtmek için yapılır. Türkçede aynen tekrarlar, eş manalı tekrarlar, zıt manalı tekrarlar, ilaveli tekrarlar olmak üzere dört çeşit tekrar vardır."[2]

" Türkçe sözcüklerden kurulan ikilemelerin önemli bir bölüğü yansımadır. Yansımalar doğanın verdiği sesi yansıtmaya çalışan sözcüklerdir. Su sesini andıran çeşitli yansımalar olduğu gibi tahta, taş ya da yağmur ve benzeri doğa olaylarını ve seslerini yansıtmaya çalışan sözcüklerimiz çoktur ve çok defa da ikileme biçiminde kullanılırlar. "[3]

---

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 377.
[2] age., s. 377.
[3] Vecihe Hatiboğlu, Türkçenin Sözdizimi, Ankara, 1982, s. 59.

Bağlama ve çekim edatları dışında bütün kelimelerle tekrar grubu kurulabilir. Ünlemler, tekrara elverişli kelimelerdir.

Grubu meydana getiren unsurlar çekim eki taşıyabilir. Grupta yer alan kelimelerden biri, zaman içinde tek başına kullanımdan düşmüş olabilir. Tekrar grupları, söz dizimi içinde isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar.

1.6.1. Tekrar Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim. 13-13

Komiser bir kirli çorap gibi yere serilmiş, *yüz göz* kalmamış, maiyeti kollarıma girmiş.13-25

O ara sıra gazetelere nefis sanatlara dair *öteberi* yazar. 25-24

Çoluk çocuk iyidir inşaallah?. 59-15

1.6.2. Tekrar Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

Aslını neslini kimse bilmez.26-5

Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın *deliğini deşiğini* tıkadığı herkesin meçhulü. 24-19

Olanı biteni anlattım. 12-4

Emiş Abla *öteyi beriyi* getirirken Katmerli Ahmet Efendi ile ben de boş durmuyorduk. 5-14

Olanı biteni olduğu gibi anlatmış 12-15

Siz *şunu bunu* bırakınız, başımda ateşler var. 62-8

1.6.3. Tekrar Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya niçin kimseyi tayin etmiyor? 23-14

1.6.4. Tekrar Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Lakin *gitgide* gördüm ki dükkanım boşalmaktadır. 3-12

Yarın öbür gün o da bitecektir.3-15

Ahmet Efendi *dalgın dalgın* sordu.4-18

Ya esir ıstakozuna söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, *löp löp* doğrarsınız, üstüne kaynamış yumurtayı *kıymık kıymık* serpipte kıvırcık salata ve hıyarla süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. 5-20

Ben, bu latifeleri *ede ede* Ahmet Efendi ile dostluğu ilerletmeye çalışıyordum.5-28

Derste ve kuvvette *hemen hemen* münferid idim.6-20

Gülerim sana çocuk, *açık açık* söylemiş.8-18

- Artık tanıdığım, tanımadığım uçarılar bana *hayret ve hürmet(*le) selam vermeğe başladılar. 12-11

- Ya, *gece gündüz* amcanız Mehmet Beyle beraberdik. 59-23

Babam, Baba Tahiri matbaanın kapısında güzelce döğmüş, mabeyne götürmüşler, olan biten işleri *harfi harfine* anlatmış. 15-8

Ser komiser bu gönüllü şahitlere *sert sert* baktı ve saklayamadığı bir hiddetle sordu: 18-17

Sonra *rahat rahat* dolaşırsın!20-2

Kuşattılar etrafımı, *bir iki* silkindim, kendime yol açtım, haykırdım: 20-8

Bir sene evvel torik, palamut Altıparmakta *küfe küfe alamana alamana* çıkmıştı, şaşacak, korkacak ne var ki, tensikat oldu. 23-22

O *arasıra* gazetelere nefis sanatlara dair öteberi yazar. 25-24

Çok defa *hıçkıra hıçkıra* ağlar. 26-13

Dünya bu, mademki tersine dönüyor, *ara sıra* insanlara rahatsızlık vermesi pek tabidir. 24-6

Emniyeti suiistimal eder, şantaj yapar, dehşetli muzırdır, itimada katiyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, şöyle böyle biraz keman çalarsa da hüviyetinin bozukluğu, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. 26-1

Ve herkes hüngür hüngür ağladıktan sonra çılgın alkışlar ibzal ederken içten içe yine mırıldanırlardı 27-18

1.6.5. Tekrar Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Cemiyetin ona karşı gösterdiği sahte münasebetin altında birinci hüviyetin dikenleşmiş vasıflarıyla kalbini *delik deşik* (eder). 26-14

Bize *gelir gider(di)* 12-26

Sütninesinin amcasının gelininin komşusu kaç yaşındadır?" desem, .adamcağız *tıkır tıkır* (sayacak).60-6

1.7. Edat Grubu

"Bir isim unsuru ile bir çekim edatından meydana gelen kelime grubudur." [1]

Bu grupta isim unsuru başta, çekim edatı (ile için, kadar, göre, diye, rağmen, karşı, doğru, gibi, dolayı vb.) sonda bulunur. Birleşme, isim unsurunun ve edatın türüne göre ekli veya eksiz olur. İsim unsuru kelime grubu olabilir. Birden fazla isim unsuru bulunabilir.

Edat grubu, söz dizimi içinde, sıfat, zarf ve isim görevi yapar. Grup, yapısındaki edatın türüne göre zaman, yön, durum, benzetme, sebep, miktar, şart vs. bildirir.

Grubun vurgusu, isim unsuru üzerindedir.

1.7.1. Edat Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Böylelikle pişiyor, çelikleşiyor ve tahsilimi ikmal ediyordum. 1-6

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 62.

Bu gayri ihtiyârî geşt ü güzar beni *çok hadiseler, sahneler ve "mâlumatlarla"* karşılaştırdı. 1-8

Katmerli Ahmet Efendi *yazdıklarını devâirde takip etmemek şartıyla* arzuhalcilik ederdi. 1-10

-*Dinim imanım hakkı için* maksadım o değildi abeyciğim! 11-22

Beş on adım sonra yetiştim, ensesine bir yumruk çakınca yüzükoyun yere yuvarlandı. 11-9

Etraf *kalın bir kar tabakasıyla* örtülüydü. 11-2

Ah, keşke *o gittikten sonra* ben de dükkânı kapatıp def olsaydım. 10-27

Dinim Rabbena hakkı için *kırk Eşek, sıpalarıyla beraber sudan gelinceye kadar* döğerim. 10-22

Getirecek bir cevabım olmadığı için getirmedim efendim. 10-16

Merhum meşhur Mitat Paşa'nın hususi kâtipliğinden yetiştiğini iddia ederdi ama Nasreddin Hoca'nın mektubu gibi *yazdığını kendi okuyabilecek takımdan bile* değildi. 1-23

Bulunduğum yerde *bunlardan birisiyle* hır çıkardım mı iki gün sonra sayfiyeyi değiştirirdim.1-30

Bu tenzili *şu suretle* tatbik edelim Ahmet Efendi. 4-1

Yere bağdaş çöküp, *bakır sini veya bakır kupalarla* çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi? Dünyada bundan zevkli, bundan mükemmel büfe yoktur.5-10

Ya esir ıstakozuna söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, löp löp doğrarsınız, üstüne kaynamış yumurtayı kıymık kıymık serpipte *kıvırcık salata ve hıyarla* süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. 5-20.

Ondan sonra çatala kuvvet!5-26

*Katmerli katil ve katmerli mücrim olduğum için....*6-7

Kitapların yazdığına göre birçok mücrimlerin...6-10

Ticaret ve irat ile geçinen çok temiz bir ailenin çocuğuyum.6-14

Elhasıl *bütün manasıyla* gürbüz, yiğit ve mert bir delikanlıydım.6-23

Hükümet işleriyle hiç alakadar değildik.6-24

Okuldan birincilikle şahadetnâme aldım.6-27

Bu suretle şahadetname alışına teşekkür ederim oğlum.6-29

Bu suretle bir çok tanıdık peyda edersin.7-8

Tavla zarıyla kumar.7-27

Yarın bana kati cevap getirden murad, *yarın mangırları al gel den başka* nedir ki...8-21

Külhanbeyini *Haliç vapurunun halat burması gibi* odanın ortasına bıraktım ve meseleyi kısaca anlattım.12-1

Artık tanıdığım tanımadığım uçarılar bana *hayret ve hürmetle* selam vermeğe başladılar. 12-11

Cani kovalıyorlarmış gibi üst kata hücum ettiler. 13-7

Beni görünce hepsi *çil yavrusu gibi* odalara dağıldı.14-3

Bin rica, teminat ile yanıma bir de memur aldım.14-10

Biraz fazla sermaye koyarız, *incir üzüm işi ile* meşgul olursun. 15-19

Ali Bey *benimle* fazla meşgul oldu.15-27

Hırçın bir tavırla sordu: 15-30

Birkaç büyük memurla oturuyordu: 16-11

-Burada *polisten önce* biz varız.17-20

Karakolda *bir ser komiserle* karşılaştım. 18-11

Ser komiser bu gönüllü şahitlere sert sert baktı ve *saklayamadığı bir hiddetle* sordu: 18-17

İşte görüyorsun, *laf olsun diye* zabıt varakası yaptım, müdüriyette yırtılacağını bilmez miyim? 19-11

Alaturka dörde yakın, *evime gitmek için* kalktım.19-22

Dağ gibi adamı öldürürsün. 20-2

Sokağın karanlıklarına doğru sürükleniyordum.20-13

Bilmediğim, tanımadığım, *ömrümde görmediğim bir adamın katili sıfatıyla* mahkûm edildim. 20-18

Ekmeğimi elimden almak suretiyle katilim olacaktınız. 21-4

Moda manikürse *ayağının serçe parmağına kadar* tırnaklar penbe beyaz. 21-22

Gırtlaktan topuğa kadar arslan marka patiska. 21-23

Eğer eski misallerde "bir varmış bir yokmuş" tabiri olmasaydı; Silikzâde bunu *bir varmış bir yokmuşluğuyla* icad ettirecekti. 23-16

Fakat Silikzâde *yokluğunun gümüş mührüyle* tensikat kararlarını mühürleyip yatar! 23-29

Onu size bir hikayeci gibi değil, *otuz senelik dost vukufuyla* anlatayım:25-22

Geçinecek kadar geliri vardı. 25-24

Tıpkı *düvel-i polis hakikati gibi* bir hakikat pat diye ortaya çıkmasın mı? 24-7

On sekiz harp yarasından sonra Mülazım Mehmet oğlu Mehmet istida veriyor.24-16

Daima *güneşin zeval vaktini kolladığı için* gölge bile bırakmaz. 24-21

Fakat *Nuh Tufanı kadar* meşhurdur. 25-10

Herkesin kendisine nasıl *gizli bir nefretle* baktığını; en dost görünenlerin bile konuşurken zihinlerinden neler geçirdiklerini sezmiştir. 26-10

Cemiyetin ona karşı gösterdiği sahte münasebetin altında *birinci hüviyetin dikenleşmiş vasıflarıyla* kalbini delik deşik eder. 26-14

Gözbebekleri *on beş seneden beri başka bir gözbebeğiyle* karşılaşmamıştır. 26-15

Alnından topuklarına kadar taşıdığı leke ve damganın, içine doğru bir zehir ırmağı oluşu vardır ki çok defa dişlerinin arasında sıktığı alt dudağına birkaç damla kan bırakır. 26-17

Kulakların çınlasın ve *bu sırrı ifşa etmekten kendimi alamadığım için* beni affet. 28-1

Ya, gece gündüz *amcanız Mehmet Beyle* beraberdik. 59-23

Hemşiresi *Saffet Paşanın oğluyla* evlenirken "İspanyol'dan yatmıştı. 59-25

Meclis reisi sanisi bizim Ahmet Beyle kayınpederinizden bahsettik. 60-1

1.8. Bağlama Grubu

Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur.

"Bağlama edatı (ve, veya, ile, ilâ, fakat, ama, değil vb.) isim unsurlarının arasında bulunur. İsim unsurları, grubun kuruluşuna eşit olarak katılırlar. İçinde ikiden fazla isim unsuru bulunan bir bağlama grubunda 've" bağlama edatı, son iki isim unsurunun arasında yer alır."[1]

Bağlama edatlarıyla kurulan bir bağlama grubunda edatlar, isim unsurlarının başında veya sonunda bulunur. Bağlama grubu içine cümlenin başka öğeleri girebilir. Bağlama grubu isim, sıfat ve zarf görevi yapar. Bu grupta her unsur kendi vurgusunu taşır.

"Bağlama edatları ad veya ad olarak kullanılan iki dil birliğinin arasına girerek veya karşılaştırdıkları ögeden önce gelerek grubu meydana getirirler. Bağlama grubu meydana getiren edatlar şunlardır: ve, ile, ila, dahi, veya, yahut, veyahut, ya da; hem…hem…, …da …da, ya… ya…, ne… ne…, ama…ama…,ha…ha…, gerek…gerek…,ister…ister… Geniş anlamda bağlama ana işleviyle anılan bu edatlar, dil birliklerini anlam şekil bakımlarından birbirine bağlayarak bir bütün oluştururlar." [2]

---

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 65.
[2] Osman GÖKER, Uygulamalı Türkçe Bilgileri, 3. C., Ankara, 2001, s. 59.

1.8.1. Bağlama Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Fakat *bu kalıbın çehreye gelen kısmında çok derin çizgiler ve gözlerinde çok durgun, buzlu cama benzeyen ışıklar* vardı. 1-12

Orada merd huylu, sakin askerlerle, yandan dolma vinçıstırlı hacı baba zabtiyeler vardı. 11-25

Buradaki *efal ve harekatım* sözlerimin en maddi delili olacaktır. 17-1

Kapı önünde birkaç *komiserle memur* yan yana, nefretle baktılar. 17-4 ÖVahdettin'in cülusunu *Venizelos'la Papulos* tesiat ediyorlardı. 25-3

Manası basit: Silikzâde İnebolu'ya *kırk dokuz ton milenit ile bin beş yüz kağnı dinamit* kaçırdı. 25-4

Kâri! Bu esrarengiz hikayeyi okuyup bitirdiğin zaman bu fedaiye karşı, kalbinde *ölçülmez bir şefkat ve muhabbet* peyda olacaktır. 28-6

Bir gün *iktisadi ve ticari hakimiyet* meydana gelecektir.7-2

Zaten *adımızla Arabın göğsüne kaktığım yumruk* duyulmuş...12-22

Üst katta da *iki bilardo oynayanla bir garson* vardı. 13-7

1.8.2. Bağlama Grubunun Nesne Olarak Kullanılması

Yemeğini kendi pişirir, çamaşırını kendi yıkar, *bir hasır iskemleyle iki gaz sandığı*ndan ibaret dükkanını kendi siler süpürürdü. 1-16

Bilekleriyle ayaklarını da rabtettim. 11-15

Mektepte *kolumu ve sa'yımı* bükecek kimse yoktu.6-20

Yalnız *alet edevat ile bu para(yı)* bulduk.13-7

Bir hassas ve yüksek tahsil görmüş insan için *fenalığını ve ahlaksızlığını* bile bile yaşamanın ne olduğu Enis'in çökmüş omuzlarından, titrek sesinden anlaşılır. 26-20

Güya ben onlara İzmir'e *polisle siz(i)* temizlemeye geldim! 18-14

Sana istediğini verecek kadar *cemiyeti ve insanları* tefsih etmiş mi zannediyorsun? 26-24

Aynı mavi denizi aynı ılık havayı ve güler yüzlü insanlar(ı)orada da buldum.15-26

1.8.3. Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Derste ve kuvvette hemen hemen münferid idim.6-20

Ama ona Silikzâde Ebhem Bey demişler, kuvvet ve takat mı dayanır *yokluktaki varlığına ve varlıkta yokluğuna*! 24-4

Onu Enis'e izhar ve ibzal etme, onun *hürmet ve teselli(ye)* ihtiyacı yoktur. 28-7

1.8.4. Bağlama Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Yere bağdaş çöküp, *bakır sini veya bakır kupalar*la çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi? Dünyada bundan zevkli, bundan mükemmel büfe yoktur.5-10

Fakat Ahmet Efendi cinayetle, cünha ile mahkum olanların ve akrabalarının arzuhallerini *daha itina ile ve daha ucuza* yazardı. 1-19

Bu gayri ihtiyârî geşt ü güzar beni *çok hadiseler, sahneler ve "mâlumatlar*la" karşılaştırdı. 1-8

Artık tanıdığım, tanımadığım uçarılar bana *hayret ve hürmet(*le) selam vermeğe başladılar. 12-11

Akşamla sabah aleyhime ateş püskürmüşler! 15-5

Dayınız Mustafa Beyle damadı Cafer Paşazade Murat Bey(in) arası bulundu mu bari? 59-25

1.8.5. Bağlama Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Omuzladık başa gelen çekilir; İti, öldürene sürükletirler dedik yürüdük yolda *hem götürüyorum hem konuşuyorum*:11-17

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, iyi bir adamdı, *çok ağır ve mert(* idi) 12-16

Adımlar *kısaca ve çabukça(dır).* 21-14

1.9. Ünvan Grubu

"Bir şahıs ismiyle, bir ünvan veya akrabalık isminden kurulan kelime grubudur. Bu grupta şahıs ismi başta, ünvan ve akrabalık ismi sonda bulunur. İki unsur, eksiz birleşir. Ünvan grubunda şahıs ismi, birleşik İsim olabilir. Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar."[1]

Birinci unsuru ünvan veya akrabalık ismi olan "Sultan Orhan, Dede Korkut Hoca Nasrettin, Doktor Murat, Hemşire Selma, Albay Şadan, Baba Necmi" gibi kelime grupları, ünvan grubu değil, birleşik isimdir.

"Unvan grubunun vurgusu birinci unsurda, isim unsuru üzerinde bulunur. İsim unsuru tek kelime olabileceği gibi tabii bir birleşik isim veya birleşik isim hükmünde bir kelime grubu da olabilir."[2]

1.9.1. Ünvan Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Ahmet Efendi dalgın dalgın sordu.4-18

Emiş Abla öteyi beriyi getirirken Katmerli Ahmet Efendi ile ben de boş durmuyorduk. 5-14

Ali Bey benimle fazla meşgul oldu.15-27

Almanak Bey on bin kişiyi tanır. 61-12

1.9.2. Ünvan Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Arab Abdullah Bey*i aradım buldum.8-13

---

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 68.
[2] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 389.

Sen *Almanak Bey(i)* tanımıyor musun? 60-24

Almanak Bey(i) ben sana anlatayım. 61-7

1.9.3. Ünvan Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

İşte hikâyesini notlarımdan aynen alıp naklettiğim "*Katmerli Ahmet Efendi*"ye o bucaklardan en hücra birisinde tesadüf ettim. 1-9

Köylüler yanık arzuhal yazdırmak istedikleri zaman *Katmerli Ahmet Efendi*'ye gelirlerdi. 1-17

Meseleyi *Ali Bey'(e*)açtım. 17-5

Silikzâde *Salhurde Hanım Onbaşı'(ya)* bile aşık oldu da hala kimsenin malumu olmadı. 25-7

İşte hikâyesini notlarımdan aynen alıp naklettiğim "*Katmerli Ahmet Efendi*"ye o bucaklardan en hücra birisinde tesadüf ettim. 1-9

Köylüler yanık arzuhal yazdırmak istedikleri zaman *Katmerli Ahmet Efendi*'ye gelirlerdi. 1-17

1.10. Ünlem Grubu

"Ünlem grubu bir seslenme edatı ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grubudur. Seslenme edatı önce, isim unsuru sonra gelir. Eksiz bir birleşme olur. Edat tek kelime halinde, isim unsuru ise bir isim veya isim yerine geçen bir kelime grubu halinde bulunur. Grubun vurgusu, seslenme edatı üzerinde olup kuvvetlidir. Ünlem grubu, tabii hitaplarda kullanılır."[1]

Cümlenin kuruluşuna katılmayan bu grup, hitaplarda kullanılır. Cümle dışı öğe olarak cümlenin herhangi bir yerinde bulunabilir.

Metinde geçen ünlem grupları şunlardır:

A canım! 44-25

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 390.

A benim yavrum Ya Kulum!47-6

Be adam!53-6

Ey muhterem Osmanlı kardeşler!54-21

Ya Settar! 68-6

Ah reis beyefendi! 77-29

Be birader! 79-12

Ay oğul! 97-13

1.11. SAYI GRUBU

"Sayı grubu arka arkaya gelen iki veya daha fazla büyük sayı-küçük sayı unsurlarının meydana getirdiği kelime grubudur."[1]

"Gruptaki sayı isimlerinin dizilişi basamak sistemine göredir. Sayılar sondan başa doğru büyür. Küçük sayı sonda bulunur. Sayı isimleri eksiz birleşir. Sayı isimleri ayrı yazılır. Kelime grubu hâlindeki sayılar, sıfat tamlaması veya sayı grubu kuruluşundadır. Genellikle ana sayılar sıfat tamlaması, ara sayılar sayı grubudur. Vurgu, sıfat tamlamasında başta, sayı grubunda sonda bulunur."[2]

Sayı grubunda milyona kadar iki unsur vardır. Milyonlu sayılar üç, milyarlı sayılar dört unsurludur. Her unsur kendi içinde sayı grubu, sıfat tamlaması veya tek kelime olabilir. Sayı grubu, söz dizimi içinde isim ve sıfat görevi yapar.

Grubun vurgusu, sonda bulunan küçük sayı ismi üzerindedir.

Elli dört yaşındaki halim ve mariz Ahmet Efendi'nin derdini anladım. 3-17

On bir defa hapishaneye girdim.6-3

1.11.1. Sayı Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Basmışım köteği, *on bir(i)* de pestile dönmüş.13-26

---

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 391.
[2] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 72.

1.12. Birleşik İsim

"Bir şahsa özel ad olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur. İki veya daha fazla kelimeli bütün şahıs adları birleşik isim grubu yapısındadır. Bu grupta isimler eksiz birleşir. Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar."[1]

"Birleşik kelime ile birleşik ismi birbirine karıştırmamak lâzımdır. Birleşik kelime her hangi bir kelime grubunun kelimelerinin tek bir kelime halinde birleşmesiyle ortaya çıkan unsurdur. Bu unsurun yapısını aslı olan kelime grubu teşkil eder."[2]

Hüseyin Kazım, Hafız Efendi'yi sokakta yakalayıp getirmiş.57-20

Tamlananı özel isim olan sıfat tamlamaları zamanla bir şahsa ad olmak üzere birleşik isim grubu'na dönüşebilir. Sıfat tamlamasında başta bulunan vurgu, birleşik isim grubunda ikinci unsur üzerine kayar.

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, iyi bir adamdı, çok ağır ve mert idi.12-16

Arkasından **Kadırgalı Deli Süleyman, Bahriyeli Kahraman, Kebapçı Ali, Onikilerden İstinyeli Niyazi** filan hep benimle tanıştılar, hepsi de muhabbet, samimiyet gösterdi.12-20

O zaman maliyede bir **Yenibağçeli Cavid** vardı.12-25

İçlerinde bir **Miralayın Ali** var, çok temiz, çok mert ve insan bir arkadaşımdır.15-17

Sultan Mahmut meteliği bile bu kadar silik olamazdı.47-4

Bu şef garson dediğin meşhur yankesici **Sansar Ali**'dir.79-25

Orada **Nemrut Mustafa**, burada **Kanbur İzzet** ötede **Karabet Cemal**,89-7

---

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 69.
[2] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 385.

1.13. Birleşik Fiiller

Bir hareketi karşılamak üzere bir arada bulunan kelimeler topluluğudur. Türkçede üç tip birleşik fiil vardır.

Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Bu tip birleşik fiillerde "et-, ol-, yap-, eyle-, kıl-, bulun-" yardımcı fiilleri kullanılır. Asıl unsur olan isim başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, bir çekim görevi yaparak anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir.

En işlek yardımcı fiiller, "et-" ve "ol-" fiilleridir, "yap-, bulun-" fiilleri de sıkça kullanılır, "kıl-" ve "eyle-" fiillerinin ise işlekliği azalmıştır.

Tek başına kullanılmayan veya kullanıldıklarında aslî şekillerini koruyamayan bazı isimler, yardımcı fiile bitişik yazılır.

Bu birleşik fiillerin isim unsuru, bir sıfat-fiil olabilir. Sıfat-fiil, "ol-"ve "bulun-" yardımcı fiilleriyle birleşir. ol-" 'un sıfat-fiillerle kurduğu birleşik fiillerde; -mlş ekli sıfat-fiiller, bitmiş, tamamlanmış bir hareketi, -(I)r/-Ar ekli sıfat-fiiller devam etmekte olan bir hareketi, -AcAk ekli sıfat-fiiller, niyet hâlinde ifade edilen bir hareketi; sıfat-fiil görevinde de kullanılabilen -yor ekli sıfat-fiiller ise, yakın geçmişte ortaya çıkan tamamlanmış veya devam etmekte olan bir hareketi karşılarlar.

Bu birleşik fiillerin isim unsuru kelime grubu olabilir.

Bir Fiil Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller, zarf -fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Tasvir fiili, asıl fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, yaklaşma vb. anlamlar katar.

Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil unsuru ile bir tasvir fiilinden kurulur. Ana unsur başta, tasvir fiili sonda bulunur. Anlamı üzerinde bulunduran bu unsur -a, -ı, -ıp zarf-fiil eklerinden birini taşır.

fiil + zarf-fiil eki + yardımcı fiil = birleşik fiil

Bazı birleşik fiillerin birinci unsuru, bir kip eki taşır. Bu kip eki zarf-fiil ekinin yerini tutar.

Bu birleşik fiillerin birinci unsuru bir kelime grubu olabilir.

Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Bazı birleşik fiillerde, "ol-, et-, kıl-, yap-, bulun-, başla-" yardımcı fiilleri yerine asıl fiiller kullanılır. "Yol al-, para ye-, boş ver-, baş kaldır-, yol ver-, şehit düş-, kan kustur-, türkü tuttur-, el koy-, diş bile-, yatağa düş-" örneklerinde olduğu gibi bu yapıda yer alan kelimelerden biri veya hepsi sözlük anlamlarını kaybetmiş ve deyimleşmiştir.

Bu birleşik fiillerin isim unsuru, isim çekim eki alabilir.

Bu birleşik fiillerin bazılarında isim unsuru bir tamlayan ile genişler. Hatta bazen bu genişleme cümledeki bütün kelimeleri içine alabilir. Böyle cümleleri hem anlam, hem de şekil bakımından ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

Grubun unsurları, kelime grubu olabilir.

Grubun vurgusu, birinci unsur üzerindedir.

1.13.1. Birleşik Fiilin Yüklem Olarak Kullanılması

Böylelikle pişiyor, çelikleşiyor ve tahsilimi *ikmal ed*iyordum. 1-6

Harb-i umumide tamam dört sene, iki ay, on iki gün *sürgünlük çek*tim. 1/2

Önüne gelen it bir *tekme vur*ur 1-3

Katmerli Ahmet Efendi yazdıklarını devâirde *takip et*memek şartıyla *arzuhalcilik ed*erdi. 1-10

Öyle ise seni birisi *teşvik et*ti. 11-23

1.14. İyelik Grubu

"İyelik grubu iyelik ekli bir isim unsuru ile genitif halinde bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur."[1]

Bir varlığın hangi şahsa ait olduğunu gösteren kelime gruplarıdır. Tamlayanı şahıs zamiri olan isim tamlamaları iyelik grubunu oluşturur. İyelik grubu cümle ve

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 381.

kelime grupları içinde isim ve yüklem olarak kullanılır. Fakat zaman isimlerinin üzerine bulunma eki gelmesiyle zarf olarak kullanıldığı da görülür. Grubun vurgusu birinci unsur üzerindedir.

1.14.1. İyelik Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Fakat *benim maksadım, benim derdim* bu değildir. 3-5

Bu el, *benim elim* sizin elinize temas etmemelidir. 4-10

Benim bu işim onların arasına derhal yayılmış. 12-10

1.14.2. İyelik Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Onun kim olduğu*nu bilir misin?9-23

1.14.3. İyelik Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Nihayet buralara kaçtım, yıprandım, ve bir gün baktım ki *benim de katilim* siz olacaksınız...20-27

1.14.4. İyelik Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Bu el, benim elim *sizin elinize* temas etmemelidir. 4-10

1.15. Eksik İyelik Grubu

Günlük kullanışta iyelik grubunda tamlayan durumundaki şahıs zamiri her zaman kullanılmaz. Grup sadece tamlayandan oluşur. Böyle tamlamalara eksik iyelik grubu' denir. Eksik iyelik grupları daima isim olarak kullanılır.

(benim) Çocuklarım(ın), (benim) kızım(ın), (benim)kadınım(ın) adını biliyor, (benim) hastalıklarım(a), (benim)huylarım(a) bile vâkıf 59-19

1.15.1. Eksik İyelik Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Dinim imanım hakkı için (benim)*maksadım* o değildi abeyciğim! 11-22

(senin)Bastonun sağlamdır. 12-6

Görüyorum*(senin) çapkınlığa doğru gayri ihtiyari bir sürüklenişin* var. 12-24

(sizin)Gözcünüz, haber vermiş. 13- 15

(Sizin) Fena bir namınız var, peşinizi bırakmayacaklar.19-9

Buradaki (benim) efal ve harekatım sözlerimin en maddi delili olacaktır. 17-1

(Benim) Sevgili bastonum imdada yetişti.17-24

(onun) Hemşiresi Saffet Paşanın oğluyla evlenirken "İspanyol'dan yatmıştı. 59-25

1.15.2. Eksik iyelik Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

Mektepte (benim)*kolumu* ve sa'yımı bükecek kimse yoktu.6-20

1.15.3. Eksik İyelik Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Beş on adım sonra yetiştim, (onun)*ensesine* bir yumruk çakınca yüzükoyun yere yuvarlandı. 11-9

Kemerden çıkarken (benim)*beş on adım solum*da yerde kıpırdayan bir gölge gördüm. 11-3

(Onun) Güzel, yakışıklı çehresi(ne) geniş bir tebessüm yayıldı. 12-27

Pekala unutmayınız *(onun) ikinci hüviyeti(ne)* geçiyorum. 26-8

Hafif göbekli**,** kırmızı yanaklı, sarışın, ince altın kordonunu şahadet parmağına sararken *(onun) serçe parmağı(*nda) beş yüz liralık tek taşı pırıl pırıl, görüyorum; fakat hiç tanımıyorum. 59-9

1.16. Aitlik Grubu

"Bu grup aitlik ekine dayanan bir kelime grubudur. *–ki* aitlik eki ile ondan önceki bir kelime grubunun yalın hali, ilgi hali veya bulunma hali ile kurulur. Son kelimesinin yalın, ilgi veya bulunma hali *–ki'*yi kabul eden her kelime grubundan aitlik grubu yapılabilir. Kelime grubu olarak tek başına zamir olan aitlik grubu diğer kelime gruplarında veya cümlede zamir veya sıfat görevi görür."[1]

Elli dört yaşındaki halim ve mariz Ahmet Efendi'nin derdini anladım. 3-17

Başımın arkasındaki o menhus noktaya, o cehennemlik ağrı yine yapıştı.5-5

1.16.1. Aitlik Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Karşındaki*ni enayi zannetme. 7-22

1.17. Kısaltma Grupları

"Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır. Bu gruplar genellikle isim-fıil, sıfat-fiil veya zarf-fiil gruplarından kısalmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır. Kısaltma grupları, iki isim unsurundan meydana gelir. Bu grupta ikinci unsur, genellikle bir nitelik ismidir. İkinci unsuru nitelik ismi olmayan kısaltma grupları da vardır.Kısaltma gruplarının unsurları da kelime grubu olabilir. Bu gruplar, söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yaparlar."[2]

" Kısalmış gruplar, çeşitli şekillerde kelime kaybına uğrayıp kalıplaşmış ve bu halleriyle işleklik kazanmışlardır. Cümle ve kelime gruplarında isim, sıfat, zarf olarak kullanılırlar. "[3]

Unsurlarında çekim eki bulunmayan veya sadece birinci unsurunda iyelik eki bulunan kısaltma grupları (isnat grubu)

Birinci unsuru yükleme hâli eki taşıyan kısaltma grupları (yükleme grubu)

---

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 384.
[2] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 79.
[3] İbrahim Atabey, Saadettin Koç, Hüseyin Yeniçeri, Çiğdem Ülker, İlyas Yağcı, Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, 2. bs., Ankara, 20005, s. 186.

Birinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları (yönelme grubu)

Birinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları (bulunma grubu)

Birinci unsuru uzaklaşma hâli eki taşıyan kısaltma grupları (uzaklaşma grubu)

Birinci unsuru vasıta hâli eki taşıyan kısaltma grupları (vasıta grubu)

Birinci unsuru eşitlik eki taşıyan kısaltma grupları (eşitlik grubu)

Birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları.

Sen *doğrudan doğruya* hayata gir, aklın var, tahsilin var.6-31

1.17.1. İsnat Grubu

Biri diğerine isnat edilen iki isim unsuru "isnat grubu"nu meydana getirir.

Bu grupta isnat olunan unsur başta, isnat edilen unsur sonda bulunur. İsnat edilen unsur bir vasıf ismidir cebi dolu (adam)

İsnat olunan unsur, hal eki almaz. Bu unsur, iyelik eki taşıyabilir.Baş açık

Grubun her iki unsuru da kelime grubu olabilir. iki düğmesi / kopuk (ceket)

Bu grupta vurgu son unsurdadır.

Geçmişi tenekeli! 7-27.

1.17.2. Yükleme Grubu

Yükleme ekli bir isim unsurunun bir başka isim unsuru ile kurduğu kelime grubudur.

Grubun birinci unsuru, yükleme eki (-ı/ -\i -u/ -ü) taşır. insanı / takdir, memuru / teftiş Grubun unsurları kelime grubu olabilir. Küçük çocukları / af, evi / iyice tamir

İki örneğin de unsurlarından biri, sfat tamlamasıdır.

Elliyi aşkın, adamakıllı kırlaşmış top sakallı, uzunca boylu, *kalıbı yerinde* bir ihtiyardı. 1-11

1.17.2.1. Yükleme Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Kendime geldiğim zaman kıraathanenin ortasında yapayalnız kaldığımı gördüm, intikal ettim, *asker getirmeleri ihtimali* yüzde yüzdü.13-27

1.17.3. Yaklaşma Grubu

Yaklaşma ekli bir isim unsurunun bir başka isim unsuru ile kurduğu kelime grubudur.

Grubun birinci unsuru (-a/-e) taşır. İkinci unsur genellikle bir vasıf ismidir. Bu grupta vurgu son unsur üzerindedir.

dile / kolay (işler)

geçmişe / bağlı (insanlar)

Grubun unsurları kelime grubu olabilir.

geleneklere / çok bağlı (kişi)

Yaklaşma grubu, isim fill**,** sıfat fil**l** veya zarf fiil grubundan kısalmıştır.

Başına buyruk (olarak) : zarf fiil grubu

Evine bağlı (olan) : sıfat fiil grubu

Hükümet-i celilemizin! Aleyhinde muzır propagandalar yazarım ihtimali *şapirografa temas*ımı yasak etmişti.1-25

1.17.4. Bulunma Grubu

Bulunma ekli bir isim unsurunun bir başka isim unsuru ile kurduğu kelime grubudur.

Grubun birinci unsuru, bulunma eki (-da/-de, -ta/-te) taşır. dörtte / üç yirmide / bir

Grubun unsurları kelime grubu olabilir. üç günde / bir (birinci unsur: sıfat tamlaması)

Bu grup, cümle ve kelime grupları içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar.

Bu grupta vurgu son unsurdadır.

1.17.4.1. Bulunma Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Ne elinizin, ne sizin hakkınızda hiçbir menfi fikrim yoktur. 4-11

1.17.4.2. Bulunma Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

Üçte iki(si) belli oldu ya. 26-27

On bin kişi içinde *senede on tane(sini)* kafese koyup bir imza, bir tavsiye, bir iltimas, bir telefon, bir şifahi emir koparsa binerden işte sana on bin lira. 61-12

1.17.4.3. Bulunma Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Elliyi aşkın, adamakıllı kırlaşmış topsakallı, uzunca boylu, *kalıbı yerinde bir ihtiyar*dı. 1-11

Derste ve kuvvette hemen hemen münferid idim.6-20

1.17.5. Ayrılma Grubu

Uzaklaşma ekli bir isim unsurunun başka bir isim unsuru ile kurduğu kelime grubudur.

Bu grupta birinci unsur uzaklaşma eki (-dan/-den, -ten/-tan)taşır. İkinci unsur genellikle bir vasıf ismidir.

Kendisinden / emin (adam)

Grubunun unsurlan kelime grubu olabilir.

Uzaklaşma grubu, cümle ve kelime grupları içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar. Bu grupta vurgu son unsur üzerindedir.

Yemeğini kendi pişirir, çamaşırını kendi yıkar, *bir hasır iskemleyle iki gaz sandığından ibaret* dükkanını kendi siler süpürürdü. 1-16

Yere bağdaş çöküp, bakır sini veya bakır kupalarla çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi? Dünyada *bundan zevkli, bundan mükemmel* büfe yoktur.5-10

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik.6-16

1.17.5.1. Ayrılma Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Bugünden tezi yok.3-23

Karar verdim, *o günden tezi* yok kıraathaneyi devredecek bir adam aramaya başladım. 13-3

Zaptiye nezaretinde indiğimiz vakit, *tanıdıklardan bir memur* dedi ki: 14-11

1.17.5.2. Ayrılma Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Sizden kaybettikleri*ni kısmen benden telafi edecekler. 3-27

1.17.5.3. Ayrılma Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Günün maruf sanatkarlarından da bir saz takımı peyledim.7-11

1.17.5.4. Ayrılma Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.

*Kıraathaneden içeri*ye girdim.10-3

1.17.5.5. Ayrılma Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Mesele *bundan ibaret*. 4-17

1.17.6. Vasıta Grubu

Vasıta ekli bir isim unsurunun bir başka isim unsuru ile kurduğu kelime grubudur. Birinci unsur vasıta eki(-la, -le) taşır. İkinci unsur bir vasıf ismidir. Sıfat fiil veya zarf fiil grubundan kısalmıştır.

Vasıta grubu, cümle ve kelime grupları içinde isim, sıfat ve zarf olarak kullanılır.

Ertesi günü eski tanıdıklardan *ve bu işlerle meşgul olmuşlar*dan birisine gittim. 8-10

1.17.6.1. Vasıta Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Katmerli Ahmet Efendi *yazdıklarını devâirde takip etmemek şartıyla* arzuhalcilik ederdi. 1-10

1.17.6.2. Vasıta Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Hükümet işleriyle hiç alakadar değildik.6-24

1.17.7. İlgi Grubu

"Genitif eki ile birbirine bağlanan iki isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. Genitifli unsur önce, onun bağlandığı yalın isim sonra gelir. Grup, iyelik eki düşmüş bir iyelik grubu gibidir. Genitif grubunun her iki unsuru da tek bir isim olabileceği gibi, isim yerini tutan bir keklime grubu da olabilir."[1]

Grubun vurgusu ikinci unsur üzerinde bulunur.

1.17.7.1. İlgi Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Zaten adımızla *Arabın göğsüne kaktığım yumruk* duyulmuş...12-22

İçlerinde bir *Miralayın Ali Bey* var, çok temiz, çok mert ve insan bir arkadaşımdır. 15-17

[1] Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999, s. 393.

1.17.7.2. İlgi Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

*İleride tutacağın mühim işler(*de) yardımları dokunur. 7-8

Geçende *bizim Hariciye Nazırı(na)* uğramıştım. 59-27

Plânlama

"Dil öğretimi işlevsel olmalı, başka bir ifadeyle dil bilgisi dersleri öğrencilere Türkçeyi kullanmada yardım edecek bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmalıdır. Program bu anlayışa göre düzenlenince, öğretim yönteminin de bu becerileri kazandırmaya yönelik olması kaçınılmaz olur." [1]

"Hedef kavramını temelinde bir öğrencinin planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği ya da davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan özellik belirtilmektedir. Bu nedenle öğrenci yetiştirme faaliyetlerinin önceden karalaştırılmış belli hedefleri gerçekleştirici nitelikte olması beklenir. Bu beklentilere cevap vermek üzere hazırlanan hedefler yatay ve dikey sınıflamaya tabi tutularak, sistematik bir yaklaşım benimsenmektedir."[2]

"Ana dili öğretiminin bireylere doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek becerileri kazandırma; onların düşünme güçlerini geliştirme, biçimlendirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma gibi temel amaçları vardır. Bu amaçlar, ana dili duyarlılığı ve bilinci yeterince gelişmiş bireylere, yurt ve dünya gerçeklerini ana dilleriyle kavrama ve değerlendirme becerileri kazandırma gibi diğer temel amaçlarla birleşir."[3]

"Düşünceler ifadesini dilde bulduğuna göre yapılan dil çalışmaları hem öğrencinin düşünce dünyasını yönlendirip ufkunu genişletecek hem de dil kullanma becerisi zaman içerisinde işlerlik kazanacaktır."[4]

---

[1] Mehrali Calp, Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi, 2. bs., Konya, 2005, s. 32.
[2] Özcan Demirel, Türkçe Programı ve Öğretimi, 1. bs., Ankara, 1995, s. 6.
[3] Sedat Sever, Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme, 1. bs., İstanbul, 1995, s. 12.
[4] Mustafa Cemiloğlu, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, 1. bs., İstanbul, 2003, s. 17.

1.18. Kelime Gruplarının Cümle Unsuru Olarak Kavratılması İçin Örnek Ders Plânları

Sıfat Tamlamalarının Cümle Unsuru Olarak Kavratılması İçin Örnek Ders Plânı

Ders : Türkçe

Süre : 40+40'

Sınıflar : 8/A

Amaçlar : Sıfat tamlamalarının cümle unsuru olarak görevlerini kavratabilmek.

Davranışlar : Sıfat tamlamalarını ve sıfat tamlamalarının cümle unsuru olarak görevlerini bulabilme.

Yöntem ve teknikler : Buluş yoluyla öğretim, soru-cevap, tartışma, örneklendirme, tümevarım, tümdengelim.

Araçlar : Katmerli Ahmet Efendi'nin Hikayesi,Türkçe sözlük,imla kılavuzu

Giriş

Öğrencilerden etrafında gördükleri nesnelerden hareketle birkaç tane sıfat tamlaması söylemeleri istenir.

Dersin İşlenişi

Aşağıdaki metin bir öğrenciye okutulur.

Katmerli Ahmet Efendi'nin Hikâyesi

"*Harb-i umumide tamam dört sene, iki ay, on iki gün sürgünlük çektim. Arsız mahalle çocuklarının eline düşmüş patlak futbol topuna dönmüştüm. Önüne gelen it bir tekme vurur. Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen sadakat ve kahramanlık bezirganı bir tava karası yapıştırırdı. Bununla beraber hiç mütessir değildim. Böylelikle pişiyor, çelikleşiyor ve tahsilimi ikmal ediyordum. Anadolu bir hayat-ı darü'l-fünundur. Orada yaşayıp tahsil etmeyenlere acınır.*

Bu gayri ihtiyarî geşt ü güzar beni çok hadiseler, sahneler ve "mâlumatlarla" karşılaştırdı. İşte hikâyesini notlarımdan aynen alıp naklettiğim "Katmerli Ahmet

Efendi"ye o bucaklardan en hücra birisinde tesadüf ettim. Katmerli Ahmet Efendi yazdıklarını devâirde takip etmemek şartıyla arzuhalcilik ederdi. Elliyi aşkın adamakıllı kırlaşmış top sakallı, uzunca boylu kalıbı yerinde bir ihtiyardı. Fakat bu kalıbın çehreye gelen kısmında çok derin çizgiler ve gözlerinde çok durgun, buzlu cama benzeyen ışıklar vardı. Biraz dalgın, kendi halinde, sessiz bir arzuhalci olan Katmerli Ahmet Efendi bekardı. Kazanın en kenarında bir buçuk odalı bir meskende yapayalnız otururdu. Yemeğini kendi pişirir, çamaşırını kendi yıkar, bir hasır iskemleyle iki gaz sandığından ibaret dükkanını kendi siler süpürürdü. Köylüler yanık arzuhal yazdırmak istedikleri zaman Katmerli Ahmet Efendi'ye gelirlerdi. Fakat Ahmet Efendi cinayetle, cünha ile mahkum olanların ve akrabalarının arzuhallerini daha itina ile ve daha ucuza yazardı.

Ben işsiz güçsüz dolaşırdım. Canım sıkıldıkça hem kahve hem kulüp olan binaya gider, ajans telgraflarını müstensihle teksir eder, köylere dağıtırdım. Sonra onu da men ettiler. Bir salak kaymakam vardı. Merhum meşhur Mitat Paşa'nın hususi kâtipliğinden yetiştiğini iddia ederdi ama Nasreddin Hoca'nın mektubu gibi yazdığını kendi okuyabilecek takımdan bile değildi. Ajansların altına belki meşrutiyet-i mübeccelemizin! Hükümet-i celilemizin! Aleyhinde muzır propagandalar yazarım ihtimali şapirografa temasımı yasak etmişti.

Her gün avcılık edemezdim ya. Canım sıkıldıkça sıkılmaya başlamıştı. Kavga etmek için bir mutasarrıf, bir vali filan arıyordum. Malum ya o devirde çok antika şeyler vardı. Bulunduğum yerde bunlardan birisiyle hır çıkardım mı iki gün sonra sayfiyeyi değiştirirdim. Maiyetime birkaç candarma, birkaç polis verirler.

(…)

Cavit Bey'in fikirlerini kabul ettim. Karar verdim, o günden tezi yok kıraathaneyi devredecek bir adam aramaya başladım. Aradan iki gün geçti. Tam civcivli bir zamanda, efendiler, beyler dolmuş. Saz çalıyor. Birdenbire, kapı açıldı, ve başta ser komiser olduğu halde içeriye on on beş maiyeti paldır küldür girmesinler mi? Cani kovalıyorlarmış gibi üst kata hücum ettiler. Üst katta da iki bilardo oynayanla bir garson vardı. Kıraathane karıştı. O devirde böyle baskınlardan herkes korkardı. Dağılan dağılana! Siyasi bir şey zannedenler vardı. Derken kumar baskını olduğunu işittiler. Kibardan bir zat yanıma sokuldu:

-Teessüf ederim Ahmet Bey oğlum! Demesin mi? Beybabanızı tanırım. Size kumar oynatmak yakışır mı?

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim. O sırada birisinin elinde birkaç deste kağıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı beş on Çar-ı yekle bir iki mecidiye... Aşağıya indiler. komiser söyleniyordu.

-Gözcünüz, haber vermiş. Kumarbazların hepsi arka pencereden kaçmışlar. Yalnız alet, edevat ile bu parayı bulduk. Ben anlamıştım. İyi tertibolunmuş bir suikaste maruz kaldım. Bu rezaletten başım döndü, gözlerim karardı, ben, herkesin tanıdığı Ahmet Bey, kumarbaz! külhanbeyi! Şu, bu...

-Haydi yürü karakola!

-Peki geliyorum, siz teşrif ediniz.

-Maskaralığın lüzumu yok! Yürü.

-Anahtarları baş garsona vereyim.

(…)

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik. Babamın spora ve avcılığa merakı vardı. Hiçbir zevzeklik için değil, sırf zinde bir vücuda malik olmak fikriyle ne babam, ne ben içki, tütün nedir bilmezdik. Mutaassıp değil, kuvvet ve sıhhatimizin murakıbı idik. Çalışkandım. Sınıfları daima birincilikle geçerdim. Derste ve kuvvette hemen hemen münferit idim. Mektepte kolumu ve sa'yımı bükecek kimse yoktu. Güreştiğimi yıkar, tuttuğumu koparırdım. Aynı zamanda da mektebin ve semtin en uslu insanıydım. Babamın avcılığı bana iyi silah kullanmasını da öğretmişti. Güzel kürek çekerdim. Fazla koşardım. Elhasıl bütün manasıyla gürbüz, yiğit ve mert bir delikanlıydım."

(…)

Aka Gündüz (Hayattan Hikayeler)

Varsa yanlışları düzeltilip bir iki öğrenciye daha okutulur. Metni anlama çalışmalarından sonra öğrencilerden metinde geçen sıfat tamlamalarını bulmaları istenir. Sıfat tamlamalarının geçtiği cümlelerden birkaçı tahtaya yazdırılıp ögeleri

buldurulur.Sıfat tamlamalarının cümlede özne görevinde bulunabildiği söylenerek aşağıdaki cümlelerde sıfat tamlamalarını ve cümledeki görevlerini bulmaları istenir.

Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen sadakat ve kahramanlık bezirgânı bir tava karası yapıştırırdı.

Önüne gelen it bir tekme vurur

Bu gayri ihtiyârî geşt ü güzar beni çok hadiseler, sahneler ve "mâlumatlarla" karşılaştırdı.

Bir *salak kaymakam* vardı.

Mektepte *kolumu ve sa'yımı bükecek kimse* yoktu.

Böylece öğrencilerin sıfat tamlamalarının cümlede özne olarak kullanıldığını görmeleri sağlanmış olur.

Daha sonra sıfat tamlamasının cümlede başka görevlerde de bulunabileceği söylenir.Aşağıdaki cümleler verilerek sıfat tamları ve hangi görevde kullanıldıkları öğrencilere buldurulur.

Babam, Baba Tahiri matbaanın kapısında güzelce döğmüş, mabeyne götürmüşler, *olan biten işler(i)* harfi harfine anlatmış.

Sana *her türlü yardım(*ı), rehberliği yapar.

Öğrenciler bunların belirli nesne olduğunu bulduktan sonra sıfat tamlamalarının belirsiz nesne görevinde de bulunabileceği söylenerek aşağıdaki örnekler verilir.

Önüne gelen it *bir tekme* vurur

Fakat bu kalıbın çehreye gelen kısmında *çok derin çizgiler* ve gözlerinde çok durgun, buzlu cama benzeyen ışıklar vardı.

Öğrencilere cümlede yer bildiren ögenin hangisi olduğu ve verilen cümlelerde yer bildiren tamlamaların hangileri olduğu sorulur.

Anahtarları *baş garson(*a) vereyim.

Cani kovalıyorlarmış gibi *üst kat(a)* hücum ettiler.

Kumarbazların hepsi *arka pencere(den)* kaçmışlar.

İyi tertibolunmuş bir suikast(e) maruz kaldım.

Öğrencilerin bu cümlelerde yer bildiren ögelerin sıfat tamlaması olduğunu görmeleri sağlanır.

Aşağıdaki cümlelerde sıfat tamlamaları ve görevlerinin de zarf tümleci olduğu buldurulur.

Harb-i umumide *tamam dört sene, iki ay, on iki gün* sürgünlük çektim.

Köylüler *yanık arzuhal yazdırmak istedikleri zaman* Katmerli Ahmet Efendi'ye gelirlerdi.

Her gün avcılık edemezdim ya.

Tam *civcivli bir zaman(da*) efendiler, beyler dolmuş.

O devir(de) böyle baskınlardan herkes korkardı.

Komiserin avucunda şıklattığı beş on Çar-ı yekle bir iki mecidiye...

Cümlenin en önemli ögesinin yüklem olduğu ve sıfat tamlamasının yüklem görevinde de bulunduğu söylenip metinden yüklem görevinde kullanılan sıfat tamlamaları bulmaları istenir. Aşağıdaki örneklerde bulunanlara ilave edilir.

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik.

Aynı zamanda da mektebin ve semtin *en uslu insan*ıydım.

Elhasıl *bütün manasıyla gürbüz, yiğit ve mert bir delikanlı*ydım.

Değerlendirme

1.Sıfat tamlamalarının cümlede hangi görevlerde bulunduğunu örneklerle gösteriniz.

2. El kadar bir mermer parçası tezgâhtan koptu. Cümlesinde sıfat tamlaması var mı? Varsa hangi görevdedir.

Belirsiz İsim Tamlamalarının Cümle Unsuru Olarak Kavratılması İçin Örnek Ders Plânı

Ders : Türkçe

Süre : 40+40'

Sınıflar : 8/A-B

Amaçlar : Belirsiz isim tamlamalarının cümle unsuru olarak görevlerini kavratabilmek.

Davranışlar : Belirsiz isim tamlamalarını ve belirsiz isim tamlamalarının cümle unsuru olarak görevlerini bulabilme.

Yöntem ve teknikler : Buluş yoluyla öğretim, sunuş yoluyla öğretim, soru-cevap, tartışma, örneklendirme, tümevarım, tümdengelim.

Araçlar : Silikzade'nin Hikayesi, Türkçe sözlük, imlâ kılavuzu

Giriş

Öğrencilere her kavramın tek kelimeyle karşılanıp karşılanmadığı sorulur. Bir tebeşir alınarak öğrencilere ne olduğu sorulur. Öğrencilerden tebeşir cevabı alındıktan sonra bir kâğıt parçası yere sürülüp öğrencilerden toz cevabı alınır. Tebeşir ve toz kavramlarının tek kelimeyle karşılandığı gösterildikten sonra tebeşir tozu olmuş parmak gösterilerek öğrencilerin tebeşir tozu cevabını vermeleri sağlanır. Böylece öğrencilerin her kavramın tek kelimeyle karşılanmadığını, bazı kavramlar için birden fazla kelimenin kullanıldığını görmeleri sağlanmış olur.

Dersin İşlenişi

Aşağıdaki metin bir öğrenciye okutulur.

(…)

Sürgün havyarı gayet nefis olur. Bir patlıcanı külde pişirirsiniz, elli dirhem kara zeytini çekirdeklerinden ayırırsınız, bolca toz biber, karabiber, soğan suyu, sirke ve zeytinyağıyla siyah havyar gibi köpürte köpürte döğerseniz, ve Olga Şingin, İskenderiye havyarından aşağı kalırsa ne derseniz deyiniz. Ya esir istakozuna söz yok: Büyücek

kırmızı bir domates alırsınız, löp löp doğrarsınız, üstüne kaynamış yumurtayı kıymık kıymık serpipte kıvırcık salata ve hıyarla süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. Bunların en mühimi garip yumurtasıdır. Garip yumurtası guraba indinde nefis balık yumurtası makamında istiğmal olunur.

Tarz-ı ahzarı şöyledir: Elli dirhem tahin, fazlaca kırmızıbiber, tuz, bahar, üç limon, bir fincan zeytinyağı. Yirmi dakika darb-ı şedit ile darp! Ondan sonra çatala kuvvet! Allah'ın Balkan'ında, hücra köşesinde halis rakı ne arar. Cam kırığına resm-i selamı ifa edip yaşardık.

(…)

Hâlbuki Silikzâde oranın öğün başıydı. Fakat bilmek, öğrenmek ne mümkün? Silikzâde bu. Eğer eski misallerde "bir varmış bir yokmuş" tabiri olmasaydı; Silikzâde bunu bir varmış bir yokmuşluğuyla icad ettirecekti. Aferin be Silikzâde, yaman bir Allah'ın kulu, kolu kanadı imişsin!

Bir gün meşrutiyeti Manastır dağlarında canımızı dişimize alarak ilan ettik. Yaptık yakıştırdık, sokak köşelerindeki binek taşı kâtiplerinin ellerine teslim ettik. Tabi Silikzâde ortada yok. Silikzâde Ebhem Bey oralı değil. Meşrutiyet gelmiş! Memlekette yer, otel çook! Hürriyet, Müsavat, Adalet çıkmış! Bir sene evvel torik, palamut Altıparmakta küfe küfe alamana alamana çıkmıştı, şaşacak, korkacak ne var ki, tensikat oldu.

İyi ya tensikat müspet, menfi var olanlar için, hâlbuki Silikzâde Ebhem Bey varlıkta bir yok...

Silikzâde ortadan kayboldu. Hiç kimse onu bilmez tanımazdı ki Bekir Ağa Bölüğüne mi, dan duna mı gitti? Diye düşünsün. Hâlbuki Silikzâde erbab-ı hamiyyet encümeninin reis-i sanisiydi. Ortalık harran kürran ne olduk, ne olacağız? Fakat Silikzâde yokluğunun gümüş mührüyle tensikat kararlarını mühürleyip yatar!

(…)

İşte görüyorsun, laf olsun diye zabıt varakası yaptım, müdüriyette yırtılacağını bilmez miyim? Ha neredeyse Rumları tahliye emri gelir.

Komiser Bey, kalbinizin temizliğine ne söyleyeceğimi, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Ben bu vatanın evladı değil miyim? İstanbul'u bu yüzden terk edersem nereye gideyim? Mademki her yerde bu muameleye maruz kalacağım. Demek ki memlekette hakikatim yoktur.

Haklısınız. Düşünülecek meseledir.

İkimizde yeis ve tesir içinde birkaç dakika sustuk.

Bir saat sonra Rumları çıkardılar ve müdüriyette beni tevkif ettiler. İtiraz etmedim. Bütün gece hakaret yağdırdılar. Sustum. Kefalet istediler. Ali Bey oldu.

Atılmış pamuktan yumuşak oldum. Yine kâr etmedi. Ve nihayet felaket geldi çattı. Bir cuma gecesi iki çeşmelikteki kıraathanede oturuyordum. Alaturka dörde yakın, evime gitmek için kalktım. Birkaç gün evvel azılılardan birisini vurmuşlar. Katili meçhul diyorlardı. Kıraathanede bir şayia çıktı, güya katilini bu akşam bulmuşlar. Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler.

(…)

Hiç ses çıkarmadım. Küçük çocuğu dükkânda bırakarak doğruca polis müdürünün dairesine gittim. Pasaport karakolunda imiş. Kordona varınca haber verdim. Birkaç büyük memurla oturuyordu.

Şimdi söyleyeceklerimi dinle! Burası İzmir'dir, bana da İzmir polis müdürü derler. Aklını başına devşir, ayağını denk al, ben burada sana yan bastırmam. Sivrisinek uçsa haber alırım. Burasına birinci kordon derler, arkası ikinci, ondan sonra üçüncü gelir. Daha ileride meyhane boğazı vardır. Buralarda görülmeyeceksin.

(…)

Aka Gündüz (Hayattan Hikâyeler)

Metinde geçen isim tamlamalarına örnek cümlelerden hareketle isimler arasındaki ilişkiye dikkat çekilir; iki ya da çok ismin nasıl bir yapı oluşturduğu somutlaştırarak açıklanır. Bu durum açıklanırken önce isimler arasındaki anlam ilişkisi ele alınır. Daha sonra bu anlam ilişkisinin hangi eklerle sağlandığı gösterilip yeterli sayıda örnekle isimler arasındaki bu yapısal ilişki öğrencilere sezdirilir.

Okunan parçada bulunan aşağıdaki cümleler tahtaya yazılarak öğrencilerden cümleleri anlam ve yapı bakımından incelemeleri, isimler arasında nasıl bir ilişki olduğunu bulmaları istenir.

Omzumun altında koca bir saldırma gördüm.

Om(u)zum-un alt-ı

1. isim 2. isim

Gözünün elifini çıkarırım.

Göz-ü-n-ün elif-i-ni

1. isim 2. isim

Pasaport karakolunda imiş.

Pasaport karakol-u

Öğrenciler cümleleri yeteri kadar inceledikten sonra, "iki ya da daha çok ismin birbirinin anlamını tamamlayacak biçimde bir araya gelmesiyle isim tamlaması oluşur" kuralı verilen ipuçları yardımıyla öğrencilere buldurulur.

Birinci kelimenin tamlayan, ikinci kelimenin tamlanan olduğu öğrencilere buldurulup verilen örneklerle tamlayan ve tamlanan kavramları pekiştirilir.

Tamlayan ve tamlananın ek alıp almamasıyla eklerin durumuna göre farklı isim tamlamaları olduğu kavratılır. Tamlayanın ilgi tamlananın iyelik eki aldığı isim tamlamalarına belirli isim tamlaması, tamlayanın ilgi eki almadığı isim tamlamalarına da belirsiz isim tamlaması denildiği kavratılır. Bu derste belirsiz isim tamlamaları ve cümledeki görevleri üzerinde duracağız. Belirsiz isim tamlamalarının cümlede grup olarak görev aldığı unsurlarının ayrı görevlerde olabileceğinin düşünülmemesi gerektiği üzerinde durulur. Belirsiz isim tamlamasının hangi görevlerde kullanıldığı verilen örneklerle buldurulur.

İstanbul'da ektikleri *facia tohumu* senin boyunda filizlendi.

Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen *sadakat ve kahramanlık bezirganı* bir tava karası yapıştırırdı.

Daha ileride *meyhane boğazı* vardır.

İşte görüyorsun, laf olsun diye *zabıt varakası* yaptım, müdüriyette yırtılacağını bilmez miyim?

Mahalle imamı bütün çocukları seslerinden, huylarını attıkları taşların şiddet derecelerinden tanırdı.

Silikzâde hikayesi bu kadar mı?

Öğrenciler bu örneklerdeki belirsiz isim tamlamalarının özne görevinde kullanıldığını söyledikten sonra, belirsiz isim tamlamasının belirli nesne görevini alıp alamayacağı sorulur ve hemen metinde geçen şu cümleler verilir.

Fakat Silikzâde yokluğunun gümüş mührüyle *tensikat kararları(nı)* mühürleyip yatar!

Çirkin vasıflarının ağır sikleti *göz kapakları(nı)* daima indirmiştir.

Bu cümlelerdeki belirsiz isim tamlamalarının belirli nesne olduğu cevabı alındıktan sonra şu cümlelerde verilir.

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler.

Yarın *zaptiye nezareti başmüfettişi(ne)* söylerim.

Öğrencilerin belirsiz isim tamlamalarının belirsiz nesne görevinde kullanıldığını bulmalarından sonra belirsiz isim tamlamalarının şimdiye kadar hangi görevlerde kullanıldığı sorulup cevabı alınarak bilgi pekiştirilir.

Daha sonra öğrencilerin parçadan belirsiz isim tamlamasının yer tamlayıcısı görevini aldığı şu cümleleri bulmaları sağlanır.

Allah'ın Balkan'ında, *hücra köşesi*nde halis rakı ne arar?

Mülkiyeye, hukuka girersen mutlaka *hükümet memuru olma hevesi*ne kapılacaksın.

O devirde *direkler arası*nda çayhane, kıraathane, saz işletmek modaydı.

Sultan Hamamı civarı(nda) şık bir muhallebici aç, akşamları evceğizine gel.

Kapı önün(de) birkaç komiserle memur yan yana, nefretle baktılar.

Siz *bizim karakol efradı(ndan)* değilsiniz.

Mahalle kahvesi(nde) oturmaz, meyhaneyi alargalar.

Belirsiz isim tamlamasının zarf tümleci görevinde olduğu cümlelerle yüklem görevinde olduğu cümleler aşağıdaki gibi karışık olarak verilip ayırmaları istenir. Öğrencilere belirsiz isim tamlamasının zarf tümleci görevinde olduğu cümlelerle yüklem görevinde olduğu cümleler buldurulur.

Arefe günü kurtuluşumun sebebi de mabeynden verilen emir üzerine imiş.

Hâlbuki Silikzâde oranın *öğün başı(ydı).*

Çünkü Almanak *Bey aile dostu(dur).*

Irz düşmanı(dır).

Bir *cuma gecesi* iki çeşmelikteki kıraathanede oturuyordum.

Enis bir *fazilet fedaîsi(dir)*

Pasaport karakolu(nda imiş.)

Aile dostu(yuz).

Değerlendirme

1.Belirsiz isim tamlamalarının cümlede hangi görevlerde bulunduğunu örneklerle gösteriniz.

2. Aşağıdaki cümlelerde belirsiz isim tamlamalarını bularak hangi görevde olduklarını söyleyin.

Beni nerede görse kandilli selamını çakar ve derhal özür dilerdi.

Silikzade Abanoz Sokağı'nda otururdu.

2. KELİME GURUPLARININ KELİME BİLGİSİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. İsim Tamlamaları

2.1.1. Belirli İsim Tamlaması

2.1.1.1. Belirli İsim Tamlamasının İsim Olarak Kullanılması

Meğer o külhani *piyasanın azılıları*(ndan imiş)12-14

Babamın mektep arkadaşı(ydı) 12-26

Sen *o yolun yolcusu* olabilirsin. 12-29

Cavit Bey'in fikirleri(ni) kabul ettim.13- 3

Kumarbazların hepsi arka pencereden kaçmışlar. 13-16

*Ajansların altı*na belki meşrutiyet-i mübeccelemizin! 1-25

*Gözüyün elifi*ni çıkarırım.7-22

Ben böylece *Ramazan'ın onu(nu)* ettim.12-9

Beni nerede görse *kandilli selamı(*nı) çakar ve derhal özür dilerdi. 12-10

Saye-i şahanede herkes ferih, müsterih yaşarken *benim gibi şerirlerin baş kaldırmaları(na)* meydan vermemeliymiş! 15-6

Hint'e, İran'a, Çin'e, *dünyanın en bulunmaz bucakları*na gitseydim...10-27

Bir *omuzunun altı*nda yazma mendil, ötekinde koca bir saldırma gördüm. 11-11

Bıyıklarının uçları hep sivricedir, rengi ya kumraldır ya siyah, yahut kestane dorusu. 21-19

Cenabetlerin bir tanesi(nde) iki tel kır yoktur. 21-20

Şayet bir gün *Katmerli Ahmet'in hikayesi(ni)*yazacak olursanız sonuna şunu ilave ediniz. 21-8

Siklet *yaşının dört misli(dir)*, kuhf mikyası seksenüç santim. 22-19

Halbuki Silikzâde *erbab-ı hamiyyet encümeninin reis-i sanisi(ydi).* 23-28 Hikayeyi kısaca yazıyorum ama benim bile silikliğine *ağzımın suları* akıyor. 25-8

Mahalle imamı bütün çocukları seslerinden, huylarını *attıkları taşların şiddet dereceleri(nden)* tanırdı. 22-24

*Hükümet konağının alt tarafı(nı)*hastaneye döndürdüm. 20-14

Bu Rumlar *İzmir'in azılıları(ndandır).* 19-1

Baba Tahir'in yevmi gazeteleri resimlerimi basmış!15-5

Fakat *nazır paşanın Arap kafası* söz anlamaz.14-27

Küçük çocuğu dükkanda bırakarak doğruca *polis müdürünün dairesi(ne)* gittim.16-9

Bu hareketim *Çelebilerin izzet-i nefisleri(ne)* dokunmuş! 17-22

Usturacı Yanaki'nin kafası(nı) Giritli Mimi'nin kafasına, Onunkini berkininkine beş on defa çarpıştırıp bıraktım. 17-25

Karakola girdiğim zaman kati kararımı vermiştim, ne söyleseler ses çıkarmayacak, *bir vakıanın hudusü(ne)* meydan vermeyecektim. 18-9

Usturacı Yanaki'nin kafasını *Giritli Mimi'nin kafası(na)*, Onunkini berkininkine beş on defa çarpıştırıp bıraktım. 17-25

Bıçaklarının yanı(na) serildikleri vakit etrafıma baktım. 17-26

Bilmediğim, tanımadığım, *ömrümde görmediğim bir adamın katili* sıfatıyla mahkum edildim. 20-18

Selsan müddetimi bitirdiğim için *Abdü'l-Hamid'in yirmi beşinci sene-i devriyesi(nde)* çıktım. 20-22

Gölgenin bir cisim kıymeti, sisin bir madde kıymeti, atomun bir menşe' kıymeti, hatta *rüyanın bir hayır veya şer kıymeti* vardı. 23-3

Silikzâde *ecdadının ünvanı(na)* bihakkın liyakat göstermişti. 23-9

Halbuki Silikzâde *oranın öğün başı(ydı).* 23-15

Yaptık yakıştırdık, *sokak köşelerindeki binek taşı katiplerinin elleri(ne)* teslim ettik. 23-20

*Hatır için öldürülenin hikayesi(*dir) 25-20

Bütün memalik mahruse-i şahane (mahruse ha mıdır hı mıdır? bilmiyorum) *birbirinin göz bebeği(ni)* çıkarırken Silikzâde yaşayışta berdevam! 24-10

Sen ha sen ki *Anafartalar'dakinin maiyeti(nde)* bulundun. 24-18

Herkes kefenlik bez ararken, *Silikzâdenin sırtı(nda*)Muslin garpdöşin pijama! 24-14

Kırk dokuz ton milenit ile bin beş yüz kağnı dinamit kaçırdı. 25-4

Gayet basit, *şirazesinin bir köşesi* yırtılmıştı, şöyle bir sıyrılınca çıkıverdim. 62-5

Almanak *ortanca oğlumun burnu(ndan), küçüğün yanakları(ndan), kayın babamın etekleri(nden), karımın elleri(nden)* Öptü. 62-22

Hatice'nin kızamığı(nda) hangi doktor geldi, doktorun, teyzesi kocasıyla kaç defa kavga etti, hep bilir. 61-19

İş adamlarının şeceresi de yan cebindedir. 61–25

Mutlaka haykırmak, mukabil taarruza geçmek ihtiyacını yenemezse sayısız bir samiin kitlesinin karşısına geçer, *içinin feryatları(nı)* kemanının yayına tevdi ederdi. 27-15

Mutlaka haykırmak, mukabil taarruza geçmek ihtiyacını yenemezse sayısız bir samiin kitlesinin karşısına geçer, içinin feryatlarını *kemanının yayına* tevdi ederdi. 27-15

Bir radde gelir ki herkes kendini zabtedemez olur, hıçkırıklar salondan taşar, *musikisinin sesi* vicdanlarda akseder.27-17

Çünkü o, *dünyanın en iyi, en haluk, en asil ruhlu insanı*dır. 27-1

Bir gün ağzını açıp da *aleyhinde savrulan iftiraların en hafifi*ni bile redde teşebbüs etmedi. 27-9

Sütninesinin amcasının gelininin komşusu kaç yaşındadır?" desem, .adamcağız tıkır tıkır sayacak.60-6 gen i t

O meselede siz haksızdınız, *hemşireniz Turfanda Hanımın ilk çayı(na*) evvelki ropla gidilmezdi ya. 60-9

Bizim yeni doğan çocuğun kaç kundak bezi var? .60-5

Hiç kimsenin dostu, ahbabı, samimîsi değildir. 61-4

Almanak Beyin esasen yüzü kırmızıdır, onun için herhangi haricî bir tesir ile kızarmağa muhtaç değildir. 61-10

Nuri'nin müzmin bronşiti geçti mi? 59-17

Yerdeki *gözleriyin etrafı* yine kıpkırmızıydı. 28-3

Emniyeti suistimal eder, şantaj yapar, dehşetli muzırdır, itimada katiyyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, şöyle böyle biraz keman çalarsa da *hüviyetinin bozukluğu*, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. 26-1

Daima *güneşin zeval vakti(ni)* kolladığı için gölge bile bırakmaz. 24-21

Enis'in birinci hüviyeti(ni) iyice tespit ettiniz mi? 26-8

Cemiyetin ona karşı gösterdiği sahte münasebetin altı(nda) birinci hüviyetin dikenleşmiş vasıflarıyla kalbini delik deşik eder. 26-14

Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın deliğini deşiğini tıkadığı *herkesin meçhulü(dür)*. 24-19

2.1.2. Belirsiz İsim Tamlaması

2.1.2.1. Belirsiz isim Tamlamasının İsim Olarak Kullanılması

İşte görüyorsun, laf olsun diye *zabıt varakası* yaptım, müdüriyette yırtılacağını bilmez miyim? 19-11

Siz *bizim karakol efradı(ndan)* değilsiniz.18-19

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler. 19-25

Silik-zâde hikayesi bu kadar mı? 25-17

Mahalle imamı bütün çocukları seslerinden, huylarını attıkları taşların şiddet derecelerinden tanırdı. 22-24

Bir gün meşrutiyeti *Manastır dağları(nda)* canımızı dişimize alarak ilan ettik. 23-19

Hiç kimse onu bilmez tanımazdı ki *Bekir Ağa Bölüğü(ne)* mi, dan duna mı gitti? 23-27

Pasaport karakolu(nda imiş.) 16-10

Daha ileride *meyhane boğazı* vardır.16-19

Fakat benim bu feci telakkilerime karşı *İstanbul piyasası(nda)* şöhret kazanmışım!

Kapı önün(de) birkaç komiserle memur yan yana, nefretle baktılar. 17-4

İş bahsine gelince büyük ticaret yapamazsın. 12-31

Sultan Hamamı civarı(nda) şık bir muhallebici aç, akşamları evceğizine gel.13-1

Sultan Hamamı civarında şık bir muhallebici aç, akşamları evceğizine gel.13-1

Yarın *zaptiye nezareti başmüfettişi(ne)* söylerim.12-5

İstanbul'da ektikleri *facia tohumu* senin boyunda filizlendi. 15-23

Benim derdim *sağ elinizin üç parmağıyla iki dudağınız arası*nda reha bulacaktır. 3-5

O devirde *direkler arası*nda *çayhane, kıraathane, saz işletmek* modaydı.7-6

Enis bir *fazilet fedaîsi(dir)* 28-5

Fakat *Nuh Tufanı* kadar meşhurdur. 25-10

İşte karşıdan, *taşhan caddesi(nden)* geçiyor. 25-15

Silik-zâde hikayesi bu kadar mı? 25-17

Mahalle kahvesi(nde) oturmaz, meyhaneyi alargalar. 21-23

Çünkü Almanak *Bey aile dostu(dur).* 61-19

Geçende bizim *Hariciye Nazırı(na)* uğramıştım. 59-27

Aile dostu(yuz). 62-8

Irz düşmanı(dır). 26-5

2.1.2.2. Belirsiz isim Tamlamasının Zarf Olarak Kullanılması

Arefe günü kurtuluşumun sebebi de mabeynden verilen emir üzerine imiş. 15-9

O devirlerde *Ramazan geceleri* sokak aralarında insanı Karmonivela ederlerdi. 11-5

Bir *cuma gecesi* iki çeşmelikteki kıraathanede oturuyordum.19-22

2.2. Sıfat Tamlamaları

2.2.1. Sıfat Tamlamalarının İsim Olarak Kullanılması

Bu temiz, pak, sakin görünen adam(ı) belki tanımazsınız. 25-22

Bazı *yan yan yengeç biçimi bir yürüyüş*. 21-14

Kumarbazların hepsi *arka pencere(den)* kaçmışlar. 13-16

İyi tertibolunmuş bir suikast(e) maruz kaldım. 13-17

Yanımdaki memur hala korku ve hayretle bana yandan bakıyordu.14-17

Meğer ben *kırk yıllık en berbat bir tulumbacı* (imişim) de haberim yokmuş! 15-7

Ben ona *münasip bir yer* tefrik ettiririm. 15-1

Baş memur beni getirene baktı: 14-18

İş bahsine gelince *büyük ticaret* yapamazsın. 12-31

O zaman maliyede bir *Yenibağçeli Cavid Bey* vardı. 12-25

Birdenbire, kapı açıldı, ve başta ser komiser olduğu halde içeriye *on on beş maiyet(i)* paldır küldür girmesinler mi? 13-5

Cani kovalıyorlarmış gibi *üst kat(a)* hücum ettiler. 13-7

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, *iyi bir adam*(dı) 12-16

Bana da *Türk Ahmed Efendi* derler.10-1

Sana *her türlü yardım(*ı), rehberliği yapar. 15-18

Eve geldim babam *sade kahvesini* içiyordu.12-3

Fakat *Arap Abdullah'(tan*) sakın oğlum. 12-6

Fakat *saf delikanlı*nın mertliği tutmuş 12-14

Artık *tanıdığım, tanımadığım uçarılar* bana hayret ve hürmetle selam vermeğe başladılar. 12-11

Tecavüzüne uğradığım külhani(yi) ertesi günü komiser bırakmış. 12-9

Harb-i umumide *tamam dört sene, iki ay, on iki gün* sürgünlük çektim.1-2

Önüne gelen it bir tekme vurur 1-3

Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen sadakat ve kahramanlık bezirganı bir tava karası yapıştırırdı. 1-4

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik.6-16

Ben *ser komiserim*.7-22

Ben *dört defa katil*im. 6-3

Anahtarları *baş garson(*a) vereyim. 13-23

Bir *salak kaymakam* vardı. 1-23

Onu size bir hikayeci gibi değil, *otuz senelik dost* vukufuyla anlatayım:25-22

Düşük ince bıyıklarına, ablak yüzüne, *arkaya taranmış kır saçları(na)* bakmayın, onun şahsında tamam üç çeşit hüviyet gizlidir. 25-25

Yüzüne karşı izhar etmemekle beraber, *onun cemiyette müşterek istimal olunan bir dizi vasıfları* vardır. 25-28

Bir tenha yer, bir karanlık köşe bulsun da ağlamasın, imkansızdır. 26-13

Fakat *Nuh Tufanı kadar meşhur(dur).* 25-10

Çünkü Enis *birinci hüviyet(ini)* noktası noktasına bilir. 26-9

Emniyeti suistimal eder, şantaj yapar, *dehşetli muzır(dır)*, itimada katiyyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, şöyle böyle biraz keman çalarsa da hüviyetinin bozukluğu, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. 26-1

Hayatında *hiçbir pürüz* yoktur. 27-3

Çok zaman kendi *cebindeki beş kuruş*unu bir arkadaşına vererek yirmi dört saat aç kaldığını gördüm. 27-5

İşi gücü *memleketin kalburüstündekilere ait en teferruatlı malûmat(ı)* toplamaktır. 61-5

Almanak Bey *on bin kişi(yi)* tanır.61-12

İş adamlarının şeceresi de *yan cebi(ndedir)*. 61–25

Almanak Bey *bir afet(tir)*. 61–27

Almanak Beyin Almanak Bey olduğunu anlayıncaya kadar kırk dairenin kazanç dosyaları *iç cep(ine)* yerleşir. 61-27

Şeytan gözler(ini), salak gözlerime dikti 62-1

Güya sen *levazı* Geçen sene *sol tarafındaki dişler(inden)* muzdariptiler. 60-1 Nuri'nin *müzmin bronşit(i)* geçti mi? 59-17

ma verilen Avusturya mamulâtı eşya(dan) yirmi beş bin lira anafor almışsın! 63-7

Güya sen levazıma verilen Avusturya mamulâtı eşyadan *yirmi beş bin lira anafor* almışsın! 63-7

2.2.2. Sıfat Tamlamalarının Sıfat Olarak Kullanılması

*Elliyi aşkın, adamakıllı kırlaşmış top sakallı, uzunca boylu, kalıbı yerinde bir ihtiyar*dı. 1-11

O Kemal *çok hoş, ince boylu bir delikanlı*(idi) 12-19

2.2.3. Sıfat Tamlamalarının Zamir Olarak Kullanılası

. Malum ya o devirde çok *antika şeyler* vardı.1-29

İnsaniyet denilen şey(e) vazife derdi. 27-6

2.2.4. Sıfat Tamlamalarının Zarf Olarak Kullanılması

*O devir*lerde Ramazan geceleri sokak aralarında insanı Karmanivela ederlerdi. 11-5

Tam *civcivli bir zaman(da*) efendiler, beyler dolmuş. 13-4

*O devir*de böyle baskınlardan herkes korkardı. 13-8

O sırada birisinin elinde birkaç deste kağıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı beş on Çar-ı yekle bir iki mecidiye... 13-13

Bir gün kendi kendime: Ahmet! Dedim bu böyle olmayacak. 12-23

Gerek zabitleriyle gerek etrafla *pek güzel* tanışırdım, dosttum.11-26

O zaman maliyede bir Yenibağçeli Cavid Bey vardı. 12-25

Çok defa hıçkıra hıçkıra ağlar. 26-13

Geçen sene sol tarafındaki dişlerinden muzdariptiler. 60-1

Geçen kış kadınla bir rob yüzünden, biraz şekerrenk olmuştuk.60-7

O dakikada bulunduğu yer neresi ve muhatabı ne meslekteyse Almanak Bey oralı ve odur. 61-9

2.3. Sıfat Fiil Grubu

2.3.1 Sıfat Fiil Grubunun İsim Olarak Kullanılması

*Merhum meşhur Mitat Paşa'nın hususi katipliğinden yetiştik*ini iddia ederdi ama Nasreddin Hoca'nın mektubu gibi yazdığını kendi okuyabilecek takımdan bile değildi. 1-23

Ah, keşke *o gittik*ten sonra ben de dükkanı kapatıp def olsaydım. 10-27 Omuzladık başa gelen çekilir; *İti öldüren*e sürükletirler dedik yürüdük yolda hem götürüyorum hem konuşuyorum:11-17

Baş memur *beni getiren(e)* baktı: 14-18

Ahmet Bey'in hakkı olduğ(u) şüphesiz. 14-27

Üst katta da iki *bilardo oynayan*la bir garson vardı. 13-7

Siyasi bir şey zannedenler vardı.13-9

Derken *kumar baskını olduğ(*unu) işittiler. 13-9

Kendime geldiğim zaman kıraathanenin ortasında *yapayalnız kaldığ(ımı)* gördüm, intikal ettim, asker getirmeleri ihtimali yüzde yüzdü. 13-27

İşte görüyorsun, laf olsun diye zabıt varakası yaptım, *müdüriyette yırtılacağ(ını)* bilmez miyim? 19-11

İstanbul'dan parmaklayan olacak, dedi.17-6

Ben de *lazım gelen(lere)* söylerim. 17-7

Beni getirenler(i) savdı. 18-22

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit *her tarafın sarılı olduğ(unu)* gördüm derhal içeri girdiler. 19-25

Silikzade *Trablus, Bingaziyi fethedecek*(miş*)* gibi neler olmadı. 24-8

Daima *güneşin zeval vaktini kolladığ(ı)* için gölge bile bırakmaz. 24-21

Herkesin kendisine *nasıl gizli bir nefretle baktığ(ını)*; *en dost görünenlerin bile konuşurken zihinlerinden neler geçirdik(lerini)* sezmiştir. 26-10

Bir hassas ve yüksek tahsil görmüş insan için *fenalığını ve ahlaksızlığını bile bile yaşamanın ne olduğ(u)* Enis'in çökmüş omuzlarından, titrek sesinden anlaşılır. 26-20

Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın deliğini deşiğini tıkadığ(ı) herkesin meçhulü. 24-19

2.3.2. Sıfat Fiil Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Fakat *benim de çarpan*, ihtiyar bir kalbim var. 3-25

Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen sadakat ve kahramanlık bezirganı bir tava karası yapıştırırdı. 1-4

Elliyi aşkın, *adamakıllı kırlaşmış* top sakallı, uzunca boylu, kalıbı yerinde bir ihtiyardı. 1-11

2.4. İsim Fiil Grubu

2.4.1. İsim Fiil Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Nasıl söylemişim, nasıl bir hal almışım ki herif sessiz, sedasız ayağa kalktı ve mutlaka *bir şey söylemeden gitmiş görünmemek* için mırıldandı: 10-23

Bu sabah *elimi elinize sürmek* istemediğimin sebebini şimdi anladınız mı? 6-5

Babamın avcılığı bana *iyi silah kullanma*sını da öğretmişti.6-22

Mülkiyeye, hukuka girersen mutlaka *hükümet memuru olma* hevesine kapılacaksın.6-30

*Ucuz kurtul deme*si de bana payı ver demektir.8-20

Kendini unutturmak için buralarda dolaşma, Beyoğlu'na çık. 12-30

Çukur çeşmeli Deli Kemal geldi, *hikâyeyi ağzımdan işitmek* istedi. 12-18

Bir faciaya sebep olmamak için bizzat karakolun yolunu tuttum.14-1

Ne de çok *sual sormay(ı)* seviyorsun be! 16-5

Alaturka dörde yakın, *evime gitmek* için kalktım.19-22

Ekmeğimi elimden almak suretiyle katilim olacaktınız. 21-4

Size *kumar oynatmak* yakışır mı? 13-11

Görüyorum *çapkınlığa doğru gayri ihtiyari bir sürükleniş(*in) var. 12-24

Bir hassas ve yüksek tahsil görmüş insan için *fenalığını ve ahlaksızlığını bile bile yaşama*nın ne olduğu Enis'in çökmüş omuzlarından, titrek sesinden anlaşılır. 26-20

Mecbur olmadıkça kimse *selam vermek* istemez. 26-5

Büyük kızın köşedeki odasını değiştirme(mi) tavsiye etti. 62-23

Üstüme fırlatılan lekeleri yıkamak, temizlenmek usulünü keşfettiğim için... 27-12

Alnından topuklarına kadar taşıdığı leke ve damganın, içine doğru bir zehir ırmağı oluş(u) vardır ki çok defa dişlerinin arasında sıktığı alt dudağına birkaç damla kan bırakır. 26-17

Allo! Kuzum müdür bey, *bizim Almanak Beyin işini yapmak* mümkün mü? 62-14

Dünya bu, mademki tersine dönüyor, ara sıra *insanlara rahatsızlık verme*si pek tabidir. 24-6

2.5. Zarf Fiil Grubu

2.5.1. Zarf Fiil Gruplarının Zarf Olarak Kullanılması

Canım sıkıldıkça hem kahve hem kulüp olan binaya gider, ajans telgraflarını müstensihle teksir eder, köylere dağıtırdım.1-21

Beş on adım sonra yetiştim, *ensesine bir yumruk çakınca* yüzükoyun yere yuvarlandı. 11-9

Bastonu savurunca bileği çat etti. 11-8

Vaziyeti anlar anlamaz tabanları kaldırdı. 11-8

Kemerden çıkarken beş on adım solumda yerde kıpırdayan bir gölge gördüm. 11-3

Ya esir ıstakozuna söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, löp löp doğrarsınız, üstüne *kaynamış yumurtayı kıymık kıymık serpip*te kıvırcık salata ve hıyarla süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. 5-20

İş bahsine gelince büyük ticaret yapamazsın. 12-31

Beni görünce hepsi çil yavrusu gibi odalara dağıldı.14-3

Derhal deyip de madik atma, sonra başımı belaya sokarsın. 16-7

Küçük çocuğu dükkanda bırakarak doğruca polis müdürünün dairesine gittim.16-9

Kordona varınca haber verdim. 16-10

Görmezlikten gelerek uzaklaştım. 17-5

İki Rum *şarkı mırıldanarak* arkamdan geliyorlardı. 17-9

Ben *adınızı işitir işitmez* vaziyeti anladım.19-3

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler. 19-25

Bir gün meşrutiyeti Manastır dağlarında *canımızı dişimize alarak* ilan ettik. 23-19

Saye-i şahanede herkes ferih, müsterih yaşarken benim gibi şerirlerin baş kaldırmalarına meydan vermemeliymiş! 15-6

Bütün memalik mahruse-i şahane (mahruse ha mıdır hı mıdır? bilmiyorum) *birbirinin göz bebeğini çıkarırken* Silikzâde yaşayışta berdevam! 24-10

Herkes kefenlik bez ararken, Silikzâdenin sırtında Muslin garpdöşin pijama! 24-14

Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın deliğini deşiğini tıkadığı herkesin meçhulü. 24-19

Mecbur olmadıkça kimse selam vermek istemez. 26-5

Çok zaman *kendi cebindeki beş kuruşunu bir arkadaşına vererek* yirmi dört saat aç kaldığını gördüm. 27-5

Hafif göbekli**,** kırmızı yanaklı, sarışın, *ince altın kordonunu şahadet parmağına sararken* serçe parmağında beş yüz liralık tek taşı pırıl pırıl, görüyorum; fakat hiç tanımıyorum. 59-9

Gayet basit, şirazesinin bir köşesi yırtılmıştı, *şöyle bir sıyrılınca* çıkıverdim. 62-5

2.6. Tekrar Grubu

2.6.1. Tekrar Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Yarın öbür gün o da bitecektir.3-15

*Kıraathaneden içeri*ye girdim.10-3

Olanı biteni anlattım. 12-4

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim. 13-13

Olanı biteni olduğu gibi anlatmış 12-15

Bize *gelir gider(di)* 12-26

Komiser bir kirli çorap gibi yere serilmiş, *yüz göz* kalmamış, maiyeti kollarıma girmiş.13-25

Yalnız *alet edevat* ile bu parayı bulduk.13-17

Aslını neslini kimse bilmez.26-5

Çoluk çocuk iyidir inşaallah?. 59-15

Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın *deliğini deşiğini* tıkadığı herkesin meçhulü. 24-19

Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya niçin kimseyi tayin etmiyor? 23-14

Siz *şunu bunu* bırakınız, başımda ateşler var. 62-8

O arasıra gazetelere nefis sanatlara dair *öteberi* yazar. 25-24

2.6.2. Tekrar Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Derste ve kuvvette *hemen hemen* münferid idim.6-20

2.6.3. Tekrar Grubunun Zarf Olarak Kullanılması

Bu sefer *doğrudan doğruya* hakaretle başladı.10-12

Lakin *gitgide* gördüm ki dükkânım boşalmaktadır. 3-12

Gülerim sana çocuk, *açık açık* söylemiş.8-18

Sen *doğrudan doğruya* hayata gir, aklın var, tahsilin var.6-31

Sonra *rahat rahat* dolaşırsın!20-2

Bir gün *kendi kendime*: Ahmet! Dedim bu böyle olmayacak. 12-23

Kuşattılar etrafımı, *bir iki* silkindim, kendime yol açtım, haykırdım: 20-8

Tahiri matbaanın kapısında güzelce döğmüş, mabeyne götürmüşler, olan biten işleri *harfi harfine* anlatmış. 15-8

Ser komiser bu gönüllü şahitlere *sert sert* baktı ve saklayamadığı bir hiddetle sordu: 18-17

Bir sene evvel torik, palamut Altıparmakta *küfe küfe alamana alamana* çıkmıştı, şaşacak, korkacak ne var ki, tensikat oldu. 23-22

O *arasıra* gazetelere nefis sanatlara dair öteberi yazar. 25-24

Sütninesinin amcasının gelininin komşusu kaç yaşındadır?" desem, .adamcağız *tıkır tıkır* (sayacak).60-6

Emniyeti suistimal eder, şantaj yapar, dehşetli muzırdır, itimada katiyyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, *şöyle böyle* biraz keman çalarsa da hüviyetinin bozukluğu, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. 26-1

Çok defa *hıçkıra hıçkıra* ağlar. 26-13

Ve herkes *hüngür hüngür* ağladıktan sonra çılgın alkışlar ibzal ederken içten içe yine mırıldanırlardı 27-18

Ya, *gece gündüz* amcanız Mehmet Beyle beraberdik. 59-23

2.7. Edat Grubu

2.7.1. Edat Grubunun Zarf Olarak Kullanılması

Ah, keşke *o gittikten sonra* ben de dükkanı kapatıp def olsaydım. 10-27

Dinim Rabbena hakkı için *kırk Eşek, sıpalarıyla beraber sudan gelinceye kadar* döğerim. 10-22

Etraf *kalın bir kar tabakasıyla* örtülüydü. 11-2

Beş on adım sonra yetiştim, ensesine bir yumruk çakınca yüzükoyun yere yuvarlandı. 11-9

Merhum meşhur Mitat Paşa'nın hususi katipliğinden yetiştiğini iddia ederdi ama Nasreddin Hoca'nın mektubu gibi *yazdığını kendi okuyabilecek takımdan bile* değildi. 1-23

Ya esir ıstakozuna söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, löp löp doğrarsınız, üstüne kaynamış yumurtayı kıymık kıymık serpipte *kıvırcık salata ve hıyarla* süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. 5-20

Elhasıl *bütün manasıyla* gürbüz, yiğit ve mert bir delikanlıydım.6-23

Okuldan birincilikle şahadetnâme aldım.6-27

Bu suretle bir çok tanıdık peyda edersin.7-8

Tavla zarıyla kumar.7-27

Yarın bana kati cevap getirden murad, *yarın mangırları al gel den başka* nedir ki...8-21

Külhanbeyini *Haliç vapurunun halat burması gibi* odanın ortasına bıraktım ve meseleyi kısaca anlattım.12-1

Artık tanıdığım tanımadığım uçarılar bana *hayret ve hürmetle* selam vermeğe başladılar. 12-11

Cani kovalıyorlarmış gibi üst kata hücum ettiler. 13-7

Beni görünce hepsi *çil yavrusu gibi* odalara dağıldı.14-3

Bin rica, teminat ile yanıma bir de memur aldım.14-10

Biraz fazla sermaye koyarız, *incir üzüm işi ile* meşgul olursun. 15-19

Ali Bey *benimle* fazla meşgul oldu.15-27

Hırçın bir tavırla sordu: 15-30

Birkaç büyük memurla oturuyordu: 16-11

Burada *polisten önce* biz varız.17-20

Ser komiser bu gönüllü şahitlere sert sert baktı ve *saklayamadığı bir hiddetle* sordu: 18-17

İşte görüyorsun, *laf olsun diye* zabıt varakası yaptım, müdüriyette yırtılacağını bilmez miyim? 19-11

Alaturka dörde yakın, *evime gitmek için* kalktım.19-22

Dağ gibi adamı öldürürsün. 20-2

Sokağın karanlıklarına doğru sürükleniyordum.20-13

Bilmediğim, tanımadığım, *ömrümde görmediğim bir adamın katili sıfatıyla* mahkum edildim. 20-18

Ekmeğimi elimden almak suretiyle katilim olacaktınız. 21-4

Moda manikürse *ayağının serçe parmağına kadar* tırnaklar penbe beyaz. 21-22

Gırtlaktan topuğa kadar arslan marka patiska. 21-23

Eğer eski misallerde "bir varmış bir yokmuş" tabiri olmasaydı; Silikzâde bunu *bir varmış bir yokmuşluğuyla* icad ettirecekti. 23-16

Fakat Silikzâde *yokluğunun gümüş mührüyle* tensikat kararlarını mühürleyip yatar! 23-29

Onu size bir hikayeci gibi değil, *otuz senelik dost vukufuyla* anlatayım:25-22

Geçinecek kadar geliri vardı. 25-24

Tıpkı *düvel-i polis hakikati gibi* bir hakikat pat diye ortaya çıkmasın mı? 24-7

On sekiz harp yarasından sonra Mülazım Mehmet oğlu Mehmet istida veriyor.24-16

Daima *güneşin zeval vaktini kolladığı için* gölge bile bırakmaz. 24-21

Fakat *Nuh Tufanı kadar* meşhurdur. 25-10

Herkesin kendisine nasıl *gizli bir nefretle* baktığını; en dost görünenlerin bile konuşurken zihinlerinden neler geçirdiklerini sezmiştir. 26-10

Cemiyetin ona karşı gösterdiği sahte münasebetin altında *birinci hüviyetin dikenleşmiş vasıflarıyla* kalbini delik deşik eder. 26-14

Alnından topuklarına kadar taşıdığı leke ve damganın, içine doğru bir zehir ırmağı oluşu vardır ki çok defa dişlerinin arasında sıktığı alt dudağına birkaç damla kan bırakır. 26-17

Gözbebekleri *on beş seneden beri başka bir gözbebeğiyle* karşılaşmamıştır. 26-15

Kulakların çınlasın ve *bu sırrı ifşa etmekten kendimi alamadığım için* beni affet. 28-1

Ya, gece gündüz *amcanız Mehmet Beyle* beraberdik. 59-23

Hemşiresi *Saffet Paşanın oğluyla* evlenirken "İspanyol'dan yatmıştı. 59-25

Meclis reisi sanisi bizim Ahmet Beyle kayınpederinizden bahsettik. 60-1

2.8. Bağlama Grubu

2.8.1. Bağlama Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Buradaki *efal ve harekatım* sözlerimin en maddi delili olacaktır. 17-1

Yalnız *alet edevat ile bu para(yı)* bulduk.13-7

Akşamla sabah aleyhime ateş püskürmüşler! 15-5

Kapı önünde birkaç *komiserle memur* yan yana, nefretle baktılar. 17-4

Güya ben onlara İzmir'e *polisle siz(i)* temizlemeye geldim! 18-14

Üst katta da *iki bilardo oynayanla bir garson* vardı.1 3-7

Artık tanıdığım, tanımadığım uçarılar bana *hayret ve hürmet*(le) selam vermeğe başladılar. 12-11

Bir gün *iktisadi ve ticari hakimiyet* meydana gelecektir.7-2

Zaten *adımızla Arabın göğsüne kaktığım yumruk* duyulmuş...12-22

O sırada birisinin elinde birkaç deste kağıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı *beş on çar-ı yekle bir iki mecidiye*... 13-13

Orada merd huylu, sakin askerlerle, yandan dolma vinçıstırlı hacı baba zabtiyeler vardı. 11-25

Omuzladık başa gelen çekilir; İti, öldürene sürükletirler dedik yürüdük yolda *hem götürüyorum hem konuşuyorum*:11-17

Bilekleriyle ayaklarını da rabtettim. 11-15

Ama ona Silikzâde Ebhem Bey demişler, kuvvet ve takat mı dayanır *yokluktaki varlığına ve varlıkta yokluğuna*! 24-4

Yüz dirhem sulu keçi sütü ile iki kahve kaşığı şeker! 24-17

Vahdettin'in cülusu(nu) Venizelos'la Papulos tesiat ediyorlardı. 25-3

Vahdettin'in cülusunu *Venizelos'la Papulos* tesiat ediyorlardı. 25-3

Hükümden ve cezadan sonra ulu cenap... 21-10

Adımlar *kısaca ve çabukça(dır).* 21-14

İkimizde *yeis ve tesir* içinde birkaç dakika sustuk. 19-18

Gölgenin bir cisim kıymeti, sisin bir madde kıymeti, atomun bir menşe' kıymeti, hatta rüyanın bir *hayır veya şer* kıymeti vardı. 23-3

Manası basit: Silikzâde İnebolu'ya *Kırk dokuz ton milenit ile bin beş yüz kağnı dinamit* kaçırdı. 25-4

Bir hassas ve yüksek tahsil görmüş insan için *fenalığını ve ahlaksızlığını* bile bile yaşamanın ne olduğu Enis'in çökmüş omuzlarından, titrek sesinden anlaşılır. 26-20

Alnından topuklarına kadar taşıdığı *leke ve damga*nın, içine doğru bir zehir ırmağı oluşu vardır ki çok defa dişlerinin arasında sıktığı alt dudağına birkaç damla kan bırakır. 26-17

Sana istediğini verecek kadar *cemiyeti ve insanları* tefsih etmiş mi zannediyorsun? 26-24

Kâri! Bu esrarengiz hikayeyi okuyup bitirdiğin zaman bu fedaiye karşı, kalbinde *ölçülmez bir şefkat ve muhabbet* peyda olacaktır. 28-6

Onu Enis'e izhar ve ibzal etme, onun *hürmet ve teselli*ye ihtiyacı yoktur. 28-7

Dayınız Mustafa Beyle damadı Cafer Paşazade Murat Bey(in) arası bulundu mu bari? 59-25

Aynı mavi denizi aynı ılık havayı ve güler yüzlü insanlar(ı)orada da buldum.15-26

2.8.2. Bağlama Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Elhasıl *bütün manasıyla gürbüz, yiğit ve mert* bir delikanlıydım.6-23

2.8.3. Bağlama Grubunun Zarf Olarak Kullanılması

Yere bağdaş çöküp, *bakır sini veya bakır kupalarla* çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi? Dünyada bundan zevkli, bundan mükemmel büfe yoktur.4-10.

2.9. Ünvan Grubu

2.9.1. Ünvan Grubunun İsim Olarak Kullanılması

*Arab Abdullah bey*i aradım buldum.8-13

Katmerli Ahmet Efendi'nin Hikayesi 1-1

Katmerli *Ahmet Efendi*'nin Hikayesi 1-1

Fatihliyim ama kerata değilim, *Ahmet Efendiyim(dir).* 20-7

Ali Bey benimle fazla meşgul oldu.15-27

Meseleyi *Ali Bey'(e*)açtım. 17-5

Silikzâde *Salhurde Hanım Onbaşı'(ya)* bile aşık oldu da hala kimsenin malumu olmadı. 25-7

Sen *Almanak Bey(i)* tanımıyor musun? 60-24

Almanak Bey(i) ben sana anlatayım. 61-7

2.10. Birleşik İsimler

Bir şahsa özel ad olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur.[1]

İki veya daha fazla kelimeli bütün şahıs adları birleşik isim yapısındadır. Birleşik isim grubunda isimler birleşirken ek almaz.

Tamlananı özel isim olan sıfat tamlamaları zamanla bir şahsa ad olmak üzere birleşik isme dönüşebilir. Sıfat tamlamasında vurgu başta bulunurken birleşik isimlerde ikinci unsur üzerine kayar.

Hüseyin Kazım, Hafız Efendi'yi sokakta yakalayıp getirmiş.57-20

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, iyi bir adamdı, çok ağır ve mert idi.12-16

Arkasından **Kadırgalı Deli Süleyman, Bahriyeli Kahraman, Kebapçı Ali, Onikilerden İstinyeli Niyazi** Bey filan hep benimle tanıştılar, hepsi de muhabbet, samimiyet gösterdi.12-20

O zaman maliyede bir **Yenibağçeli Cavid** Bey vardı.12-25

İçlerinde bir **Miralayın Ali** Bey var, çok temiz, çok mert ve insan bir arkadaşımdır.15-17

Sultan Mahmut meteliği bile bu kadar silik olamazdı.47-4

Bu şef garson dediğin meşhur yankesici **Sansar Ali**'dir.79-25

Orada **Nemrut Mustafa**, burada **Kanbur İzzet** ötede **Karabet Cemal**,89-7

[1] Leylâ KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. bs., Ankara, 2005, s. 69.

2.11. Birleşik Kelimeler

"Türkçenin yeni söz yapım yollarından biri de birleştirmedir. Birleştirme yoluyla kurulan kelimeye birleşik kelime denir. Birleşik kelime, yeni bir kavramı veya yeni bir nesneyi karşılamak üzere iki ya da daha çok kelimenin belirli şekil bilgisi kurallarına uyularak yeni bir anlam birliği oluşturacak biçimde bir araya getirilmesidir. Birleşik kelimelerde kullanılan söz kalıpları çeşitli kelime gruplarıdır. Bir kelime grubu yapısındaki her birleşik kelime, birleşiği oluşturan sözlerin kendi anlamları dışında yeni ve bağımsız birer sözlük anlamı kazanmıştır."[1]

2.11.1. Birleşik Fiiller

Bir hareketi karşılamak üzere bir arada bulunan kelimeler topluluğudur. Türkçede üç tip birleşik fiil vardır. Birleşik fiiller fiil görevinde kullanılır.

2.11.1.1. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Bu tip birleşik fiillerde "et-, ol-, yap-, eyle-, kıl-, bulun-" yardımcı fiilleri kullanılır. Asıl unsur olan isim başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, bir çekim görevi yaparak anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir.

İsim unsuru + yardımcı fiil = birleşik fiil

En işlek yardımcı fiiller, "et-" ve "ol-" fiilleridir, "yap-, bulun-" fiilleri de sıkça kullanılır, "kıl-" ve "eyle-" fiillerinin ise işlekliği azalmıştır.

Bu tip birleşik fiillerde vurgu, yardımcı fiilden önceki isim unsuru üzerindedir.

Bu birleşik fiillerin isim unsuru, bir sıfat-fiil olabilir. Sıfat-fiil, "ol-"ve "bulun-" yardımcı fiilleriyle birleşir. ol-" 'un sıfat-fiillerle kurduğu birleşik fiillerde; -mlş ekli sıfat-fiiller, bitmiş, tamamlanmış bir hareketi, -(I)r/-Ar ekli sıfat-fiiller devam etmekte olan bir hareketi, -AcAk ekli sıfat-fiiller, niyet hâlinde ifade edilen bir hareketi; sıfat-fiil görevinde de kullanılabilen -yor ekli sıfat-fiiller ise, yakın geçmişte ortaya çıkan tamamlanmış veya devam etmekte olan bir hareketi karşılarlar.

[1] Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, Ankara, 2003, s. 137.

Bu birleşik fiillerin isim unsuru da kelime grubu olabilir.

Böylelikle pişiyor, çelikleşiyor ve tahsilimi *ik**mal** ed*iyordum. 1-6

Orada yaşayıp *tah**sil** et*meyenlere acınır. 1-7

Öyle ise seni birisi *teş**vik** et*ti. 11-23

Bir sürü *ikram**lar** etti* ve külhanbeyi olmadığımı görünce bir kat daha *memnun oldu.* 12-17

Katmerli Ahmet Efendi yazdıklarını devâirde *takip et*memek şartıyla arzuhalcilik ederdi. 1-10

Beş on zabıta memuru ne çabukta *peyda oldu*.17-27

Cavit Bey'in fikirlerini *kabul ettim*. 13-3

Cani kovalıyorlarmış gibi üst kata *hücum et*tiler. 13-7

Bıçakları aldım, memurlara *teslim ettim*.18-1

Vakayı sordu birkaç kelime ile *hikaye ettim*.18-11

Arasıra zabıtaya da *hizmet ederler*. 19-1

Bir saat sonra Rumları çıkardılar ve müdüriyette beni *tevkif ettiler*.19-19

Fakat insanca *muamele ediniz*. 20-9

Öyle zabıt, öyle şahitler ve böyle bir şöhret olduktan sonra aksini *isbat edemezsin* ki..20-20

Zabıta-i şahaneye *hakaret edersin, darp edersin; kumar oynat*ırsın, sonra ne münasebet ha! 14-24

Biraz fazla sermaye koyarız, incir üzüm işi ile *meşgul ol*ursun.15-19

Mahkemeden celp gelirse ben *imza ed*er, sana bildiririm.15-20

Davul çıkınca ben de kıraathaneyi çocuklara *teslim edip* çıktım. 11-1

Ben ona münasip bir yer *tefrik ettiririm*.15-1

Şayet bir gün Katmerli Ahmet'in hikayesini yazacak olursanız sonuna şunu *ilave ediniz.* 21-8

Metin ol Ahmet dedim, doğruların yardımcısı Allah'tır.10-5

Nerede *tahsil etmiş*? 22-14

Silikzâde bunu bir varmış bir yokmuşluğuyla *icad ettirecekti*.23-17

Enis'in birinci hüviyetini iyice *tespit ettiniz* mi? 26-8

Sana istediğini verecek kadar cemiyeti ve insanları *tefessüh etmiş* mi zannediyorsun? 26-24

Bir gün ağzını açıp da aleyhinde savrulan iftiraların en hafifini bile redde *teşebbüs etmedi.* 27-9

Enis'in namına *rica ederim* ki bu şefkat ve muhabbeti insanlara, başka Enislere göster.28-9

Ben sana ne *fenalık ettim*? 11-21

Çapkın *inkar etti*.11-24

Biraz da maç *talim etmiştim.* 11-7

Sahura kadar bir şey *zuhur etmemişti*.11-1

Terbiyesizlik etti.9-22

Bir faciaya *sebep olmamak* için bizzat karakolun yolunu tuttum.14-1

İsim + yardımcı fiil şeklinde yapılan bu tip birleşik fiillerin bir kısmı da ses değişikliği olduğundan birleşik yazılır. Bunlardan hiss, zann, redd, add gibi isimler Arapça kökenlidir ve görüldüğü gibi kelime kökünde çift ünsüz vardır. Birleşme sırasında kelime aslına döner.

Nakil, neşir, kayıp, akid, bahis gibi kelimeler de yine Arapça kökenli olup burada görüldüğü gibi Türkiye Türkçesi kullanılışında bulunan ikinci hecedeki ünlüler kelimenin aslında yoktur ve kelime tek hecelidir. Nakl, neşr, akd …gibi . Bu

kelimelerde yardımcı fiillerle birleşik fiil yaparken kelime aslına döner ve ses düşmesi varmış gibi görünür.

Üstüme fırlatılan lekeleri yıkamak, temizlenmek usulünü *keşfettiğim* için... 27-12

Herkes bizi *seyrediyor.*17-27

Karar verdim, o günden tezi yok kıraathaneyi *devred*ecek bir adam aramaya başladım. 13-3

İşte hikâyesini notlarımdan aynen alıp *naklettiğim* "Katmerli Ahmet Efendi"ye o bucaklardan en hücra birisinde tesadüf ettim. 1-9

Bir gün kısmet olursa o notlarımı kitap halinde *neşredeceğim.*2-8

Demin geçerken bu zayıf cesareti *hissettim.*2-23

Affediniz, gönlünüzün bir yarasını deştim.2-29

İlk günlerde bunu tesadüfî ve muvakkat *zannettim*.3-11

On beş gündür biriktirdiğim beş on parayı *sarfettim*.3-15

Zayıf ve hakları *gasbolunmuş* köylücüklerin arzuhallerini bedava yazmayı manevi bir vazife, bir hayır telakki etmiştim.3-19

Sizden *kaybettiklerini* kısmen benden telafi edecekler.3-27

Henüz başım dönmüyor, tabii bir surette hakikatlerden *bahsediyorum.*6-4

Kendimi *zaptedemedim.*9-21

Fakat bir türlü aklına turp sıkılan babamın uğradığı hakareti *hazmedemiyordum*.10-5

Bilekleriyle ayaklarını da *rabtettim*.11-15

Bendeniz *zannolunduğu* gibi külhanbeyi, terbiyesiz değilim efendim. 16-23

Diye haykıra haykıra güç halde *zabtolundum...*20-15

Silikzâde ortadan *kayboldu.*23-27

Bir radde gelir ki herkes kendini *zaptedemez* olur, hıçkırıklar salondan taşar, musikisinin sesi vicdanlarda *akseder.*27-17

Kulakların çınlasın ve bu sırrı ifşa etmekten kendimi alamadığım için beni *affet***.**28-2

Elimi sıkmak lütfunda bulunmanızı hayatımın yegane mükafatı *added*eceğim. 28-26

Kızı şiddetle *reddet*ti:29-18

Hepsi bu aşkın hal çaresini *keşfeden* muharririn gözüne bakıyordu.33-12

Bütün dikkatimizi kızın iade-i afiyetine *hasred*eceğiz.34-8

Ve müttefikin cephesinin de zaman *kaybetmeyerek* harekete geçmesine karar verildi.38-18

Derhal bir içtima *akdolundu*.38-18

Melfüz kağıtları aynen *neşrediniz* ve Enis'i ölümden kurtarınız.43-22

Herkes dilsiz *zanned*erken yedi yaşını bitirdi ve Maşallah söylemeye başladı.45-19

Mektep hocası, dövdüğü çocuklar ne kadar gürültü ile ağlarlarsa hocalığını o kadar çok *hissederdi*.45-25

Defol oradan mümeyyizin uşağı!46-6

Çünkü namzetliğini bi-taraf *vaz'ed*iyor.55-28

Fakat Hafız Efendi bana nüfuzunu da *bezled*eceğini söylemişti.57-27

Fakat zagonumuz böyle *kaydet*tiği için 76-22

Fakat bendeniz de buna istihkak *kesbet*miştim.78-15

Emrederseniz iki dakikaya kadar getireyim.85-16

2.11.1.2. Bir Fiil Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller, zarf -fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Tasvir fiili, asıl fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, yaklaşma vb. anlamlar katar.

Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil unsuru ile bir tasvir fiilinden kurulur. Ana unsur başta, tasvir fiili sonda bulunur. Anlamı üzerinde bulunduran bu unsur -a, -ı, -ıp zarf-fiil eklerinden birini taşır.

fiil + zarf-fiil eki + yardımcı fiil = birleşik fiil

Bazı birleşik fiillerin birinci unsuru, bir kip eki taşır. Bu kip eki zarf-fiil ekinin yerini tutar.

Bu birleşik fullerin birinci unsuru bir kelime grubu olabilir.

Karar verdim, o günden tezi yok kıraathaneyi devredecek bir adam *aramaya başla*dım. 13-3

Ağzım dilim tutuldu, bir şey *söyleyeme*dim. 13-13

*Debelleşip dur*uyordu.11-13

Göğsünden şöyle *kakıştırıver*dim, zıngadak çöktü! 9-11

Herkes dağılırken ailenin en yakın ve mahrem efradından bir avukat, bir muallim, bir muharrir, iki hanımefendi gizli birer işaretle *alıkonul*du.32-7

*Dağılıver*diler.18-9

Yahu memlekette Kisarna, Sarıkız, Alaşehir, Karahisar, Çitli adamın burnundan fışkırı *fışkırıveriyor* be!96-7

Genel olarak vurgu birinci fiil üzerindedir. Bil- ile yapılanlarda vurgu, bil- fiili üzerindedir.

Ben seni ateşten bir kalple seviyorum diye**bil**irdi. 29-23

Ve o gün ben Enis'i göre**bil**ecek miyim? 31-24

Aleyhimde bulunmakla kurtulacaksa, kadına benim dünyanın en fena mahlûku olduğumu milyon defa söyleye**bil**irsiniz. 36-12

2.11.1.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Bazı birleşik fiillerde, "ol-, et-, kıl-, yap-, bulun-, başla-" yardımcı fiilleri yerine asıl fiiller kullanılır. Bu yapıda yer alan kelimelerden biri veya hepsi sözlük anlamlarını kaybetmiş ve deyimleşmiştir.

Bu birleşik fiillerin isim unsuru, isim çekim eki alabilir.

Bu birleşik fiillerin bazılarında isim unsuru bir tamlayan ile genişler. Hatta bazen bu genişleme cümledeki bütün kelimeleri içine alabilir. Böyle cümleleri hem anlam, hem de şekil bakımından ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

Grubun unsurları, kelime grubu olabilir.

Grubun vurgusu, birinci unsur üzerindedir.

Harb-i umumide tamam dört sene, iki ay, on iki gün *sürgünlük çek*tim. 1-2

Önüne gelen it *bir tekme vur*ur 1-3

*Tecavüzüne uğra*dığım külhani(yi) ertesi günü komiser bırakmış. 12-9

*Ağzım dilim tutul*du, bir şey söyleyemedim. 13-13

Akşamla sabah aleyhime *ateş püskürmüşler*! 15-5

Başımı belaya sokma! 9-18

Karar verdim, o günden tezi yok kıraathaneyi devredecek bir adam *aramaya başladım*. 13-3

Gözcünüz, *haber vermiş*. 13-16

Zabıta-i şahaneye hakaret edersin, darp edersin; *kumar oynatırsın*, sonra ne münasebet ha! 14-24

Erbabına git *akıl danış*. 12-25

Bir faciaya sebep olmamak için bizzat karakolun *yolunu tuttum*.14-1

Aklını başına devşir, ayağını denk al, ben burada sana *yan bastır*mam.16-17

Galiba *sigaya çek*ecek.16- 5

Cemiyetin ona karşı gösterdiği sahte münasebetin altında birinci hüviyetin dikenleşmiş vasıflarıyla kalbini *delik deşik eder*. 26-14

Benim gibi şerirlerin baş kaldırmalarına *meydan ver*memeliymiş! 15-6

Bir gün meşrutiyeti Manastır dağlarında *canımızı dişimize alarak ilan ettik*.23-19

Fakat nazır paşanın Arap kafası *söz anlama*z.14-27

Sevgili bastonum *imdada yetişti*. 17-24

Karakola girdiğim zaman kati *kararımı ver*miştim, ne söyleseler *ses çıkarma*yacak, bir vakıanın hudusüne *meydan verme*yecektim.18-9

Arap *bembeyaz kesildi*.9-10

Müsaade buyurunuz efendim 16-21

Hele bir yol *rahatına bak.* 17-7

Silikzâde *ortadan kayboldu.* 23-27

Otuz senelik derin dostluğumuzdan *cesaret alarak* yazmağa karar verdim. 28-4

Herif *beşlik simide döndü*.11-15

Fırsatı kaçırmadım, derhal çullandım. 11-10

Vaziyeti anlar anlamaz *tabanları kaldırdı.*11-8

Sen buradan edep ve namusunla defolur, *boynunu kırar* mısın? 10-19

İkisi de bıçakları *fora ederek*...17-23...

Bu gün *cevap getirecektin*. 10-15

Astığını asar, kestiğini keser.9-25

Ay! Bu sefer de *elini kuşağına at*masın mı? 9-12

Namuslu *hayata atılı*şımın daha ilk haftasında nelerle karşılaşıyordum.10-4

Camide *saf hizalamaz*.21-25

Mastar ekiyle kullanıldıklarında vurgu mastardan önceki kelimededir. Bu tip filler çekime girerse aldığı eklere göre vurgunun yeri değişebilir.

*Ekmeğimi elim**den** almak* suretiyle *katilim ola*caktınız.21-4

2.11.2. İsim Soylu Birleşik Kelimeler

"Üç zamandan birine taalluk etmemek şartıyla müstakil bir anlam taşıyan bütün sözler isim sayılır. Bugün söz konusu genişliği ifade etmek üzere hepsine birden isim soyundan kelimeler diyoruz. İsimler, sıfatlar, zamirler, edatlar, bağlaçlar, zarflar, ünlemler bu dairenin içine girer."[1]

"Birleşik kelimeler, iki ya da daha çok kelimenin anlam kayması, ses kaynaşması, sözcük türü kayması, isim ve sıfat tamlaması kalıplaşmasıyla oluşur. Birleşik eylem dışındaki bütün birleşik kelimeler ad soylu olarak kabul edilir."[2]

"Yan yana getirilmiş ya da gelmiş her iki sözcük hemen birleşmiş sayılmaz. Sözcüklerin birleşmiş sayılmaları için kaynaşmış kalıplaşmış bulunmaları ya da terim değerinde olmaları gerekir."[3]

"İster kişi adı, ister yer adı, ister başka bir özel ad olsun, özel adların kaynağını genel olarak tür adları oluşturur. Ad verme sırasında dilin sözcüklerinden biri, en sık olarak da bir tür adı, bir kişiye, bir yere, bir dağ ya da ırmağa verilince özel ada dönüştürülmüş olur."[4]

Yapılışı:

1. İsim Tamlaması Yapısındaki Birleşik Kelimeler

"Genellikle belirtisiz ad tamlamaları, birleşik kelime kurmaya çok elverişli olan kelime grubudur. Çünkü belirtili ad tamlamalarında, tamlayana eklenen ilgi durumu eki, tamlananı belirli bir kişi ya da nesneye dar bir aitlik ilişkisiyle bağladığı halde, belirtisiz ad tamlamalarında ilişki doğrudan doğruya belirsiz genel bir nesneye, bir tür adına

[1] M. Kaya BİLGEGİL, Türkçe Dilbilgisi, 3. bs., İstanbul, 1984, s. 168.
[2] Süer EKER, Çağdaş Türk Dili, 3. bs., Ankara, 2005, s. 470.
[3] Tahir Nejat GENCAN, Dilbilgisi, Ankara, 2001, s. 268.
[4] Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara, 2000, s. 95.

yöneliktir. Dolayısıyla bu tür ad tamlamaları birleşik kelime türetmeye elverişlidir. Dilimizde bu yolla türetilmiş pek çok birleşik kelime vardır."[1]

Grubun vurgusu birinci unsur üzerindedir.

bolca toz biber, karabiber, soğan suyu, sirke ve **zeytinyağı**yla siyah havyar gibi köpürte köpürte döğerseniz 5-18

Araboğlu, dediklerimi yaparsan rahat edersin, dedi.9-2

Külhanbeyini Haliç vapurunun halat burması gibi odanın ortasına bıraktım12-1

Kendini unutturmak için buralarda dolaşma, **Beyoğlu'**na çık.12-30

Silik zade Salhurde Hanım **Onbaşı**'ya bile aşık oldu da hala kimsenin malumu olmadı.25-7

Fakat nihayet bir **binbaşı** oğludur.33-17

Fincancıbaşılarınkilere rica edelim de bir dilim padişah artığı getirsinler, belki dili açılır.45-15

Kına torbasını da şeker dökülmüş **şamfıstığı** zannederek46-16

Ağaoğlu üstadımız başmuharriri ve rahmetli Kâzım da muavini.49-18

Hala aklımdadır, bir **pazarertesi** günüydü.58-12

İç insanlığımın bütün **gözyaşları**nı içime akıttım.80-13

…sıtmanın ilacı kinin, **Kuşpalazı**'nın serum, veremin bol hava, bol gıdadır.88-18

Eminönü'ne gelmiştik.85-4

Silikzâde yetmiş sekiz santimetrelik obüs toplarını **Bendderesi'**ne kaçırdı.25-1

Nihayet bir gün küçük sıhhiye memuru **Sarayburnu'**na gitti 68-5

Eminönü'nde gündelikle çalışıyorum.97-20

Sultanhamamı civarında şık bir muhallebici aç, akşamları evceğizine gel.13-1

[1] Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, Ankara, 2003, s. 139.

İki komşunun ikisi de on sekiz yaşında iseler mutlaka koyu **vapurdumanı** gözlük kullanmalıydılar.64-14

Hiç eksiği fazlası yok, aynı tip, aynı eda, o boy o pos, ya koyu **kahverengi** veston yahut şimdi terziden çıkmış fantezi yelekli boncur.21-12

…kaç defa **kayabaşı**ndaki evinin penceresinden uçurumlara baktı.64-11

Bir kısmının iyelik ekleri düşmüştür.

…halis muhlis **Tekirdağ** bezi97-14

Beşiktaş'ta oturuyorum.97-20

Çaya'yı **Kurtdere**li'yi bırakınız.50-5

Yalnız sen yarın **Yalova**'ya git.58-5

2. Sıfat Tamlaması Yapısındaki Birleşik Kelimeler

"Birleşik kelimelerin bir bölüğü de şekilce sıfat tamlaması kalıbındadır. Bu kalıpta olanlar özellikle nitelik, renk ve sayı bildiren sıfatların bir adla birleşmesinden oluşan ve genellikle ağaç, bitki, kuş, hayvan, hastalık vb. somut ve soyut nesne gösteren adlardır."[1]"Sıfat tamlaması kalıbına girmiş bir kısım dağ, deniz, ırmak, şehir, köy, semt gibi yer adlarıyla tarihi adlar ve lakaplar da vardır." [2]

Grubun vurgusu sıfat üzerindedir.

…bolca toz biber, **karabiber**, soğan suyu, sirke ve zeytinyağıyla siyah havyar gibi köpürte köpürte döğerseniz5-18

Bu suretle **birçok** tanıdık peyda edersin.7-8

Meşhur **kabadayı**lardandır.9-24

Sivrisinek uçsa haber alırım.16-18

Hele **birkaç** gün kalsın.14-28

[1] Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, Ankara, 2003, s. 140.
[2] age., s. 141.

İkimizde yeis ve tesir içinde **birkaç** dakika sustuk.19-18

Alaturka dörde yakın, evime gitmek için kalktım.19-22

Birkaç gün evvel azılılardan birisini vurmuşlar.19-23

Öyle sevindi, öyle sevindi ki burnunu **başhazinedar** ustanın turunçlarına çarptı.23-11

Bu çok güzel **alafranga** çalan Enis'tir.25-24

Pekala unutmayınız ikinci hüviyetine geçiyorum.26-8

Kızımın **bugün**kü hissi bir kış güneşi değilse, bir yaz bulutudur, gelir geçer.33-19

Ben bunların **hiçbirisini** varit görmüyorum.33-21

Pekala öyleyse, istediğinize, benden kahkahalı bir müsaade...35-13

Şakaya **pekiyi**, fakat istihzaya tahammülüm yoktur.35-25

Ben Enis Bey'e **hiçbir** şey söylemedim, **hiçbir** şey söylemekte ihtimali yoktur.38-21

Birçok yakın, uzak akraba, eski yeni dostlar geliyordu.39-4

…**birçok** kadının, erkeğin bulunduğu aile salonlarında…39-18

Arkasından bu vasıfları te'yid eden **birkaç** vakıa uydurdu.39-23

Bir gün Enis bir **yankesici**den beter bir tahkire uğradı.40-18

Sizden ayrıldıktan **birkaç** gece sonra ailece güzel bir eğlenti yaptık.43-4

Hiçbir şey söylemedim.43-15

Cenaze **bugün** öğleden evvel kalkacaktır.43-25

Böyle birkaç satır ciddi söz kafiydi.50-22

Hafız Efendi öğrettiğim sözleri **birkaç** defa cehren tekrar ederek ezberledi ve sevinçle gitti.55-17

Sabit Efendiye bir gün işi sahi zanneden **safdil** bir adam müsakkafat kaleminde mümeyyizlik teklif etti.73-26

Sanatım **yankesici**liktir.75-17

Köy **yekpare** bir kooperatif şeklini aldıktan sonra...92-15

Dördüncü senenin **ilkbahar**ında büyük bir köy bayramı ister.92-19

Haftada **birkaç** yüz nüsha imal ederdim.82-15

Bir cuma gecesi **ikiçeşmelik**teki kıraathanede oturuyordum.19-22

Aykırı bir tarafa, **Aksaray**'a gidip posta şubesine tevdi ettim.44-11

Yahu memlekette Kisarna, Sarıkız, **Alaşehir**, **Karahisar**, Çitli adamın burnundan fışkırı fışkırı veriyor be!96-7

Bozüyük kerestesi neyine yetmez senin?96-23.

3. Kaynaşma Yoluyla Yapılmış Birleşik Kelimeler

Türkiye Türkçesinde zamir sıfat ve zarf olarak kullanılan bu kelimeler geçici birleşik kelimeler olmayıp kalıcı kaynaşma ile oluşmuş şekillerdir.

Bunlar **nasıl** sözlerdi? 8-1

O güne kadar ne ben kimseye **böyle** bir şey söylemiştim, ne kimse bana... 8-1

Adama kazancını **öyle** bol keseden vermezler. 8-6

Böyle bir zan varsa. 20-10

Öyle zabıt, **öyle** şahitler ve **böyle** bir şöhret olduktan sonra aksini ispat edemezsin ki...20-20

Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya **niçin** kimseyi tayin etmiyor?23-14

Niçin böyle yaptı?31-20.

Böyle birkaç satır ciddi söz kafiydi.50-22

Niçin içmeyim?2-16

4. “Hane” Kelimesiyle Yapılmış Birleşik Kelimeler

Türkçede “ev” anlamına gelen “hane” kelimesiyle yapılmış birleşik kelimeler de vardır. Bu grupta vurgu birinci kelime üzerindedir.

On bir defa **hapishane**ye girdim.6-3

Bu lakabı bana **hapishane** arkadaşlarım verdi.6-7

O devirde direkler arasında **çayhane, kıraathane**, saz işletmek modaydı.7-6

Ramazanlıkta bir **kıraathane** kiraladım.7-10

Kıraathanenin üstünde bir salonla birkaç oda vardı.7-12

Davul çıkınca ben de **kıraathane**yi çocuklara teslim edip çıktım.11-1

Saraçhane başını geçtim.11-3

Kıraathaneyi devret.12-30

Kıraathane karıştı.13-8

Uzatmayalım efendim, evrakımızı mahkemeye vermekle beraber arefe gününe kadar **tevkifhane**de yatırdılar.15-3

Daha ileride **meyhane** boğazı vardır.16-19

Bir akşamüstü, ezandan sonra idi, **basmahane**den geliyordum.17-8

Hükümet konağının alt tarafını **hastane**ye döndürdüm.20-14

Birahaneye uğramaz.21-24

Uzun bir baygınlıktan uyananlar haline gelen babası ağır ağır kalktı ve hastanın küçük, Akaju **yazıhane**sine gitti.31-6

Kârhanede buldu fakat kafasına bir bira şişesi yiyip ters yüzüne döndü.67-30

Hapishanede ikamet etmediğim zamanlar ceplerde seyahat ederim.75-18

Beylik **hastane** oturağından nazır koltuğuna 81-3

Küçük bir portatif **eczahane** de getiririz.91-11

Ticarethaneler faturalarına yüzde on vergi zammı ilave ediyorlarmış.94-15

5. İsnat Grubu Yapısındaki Birleşik Kelimeler

"Sayıları az olmakla birlikte bazı adlarda üçüncü şahıs iyelik eki almış bir adın kendinden sonra gelen ve yargı bildiren bir sıfata dayanmasından oluşan isnat grubu kalıbındadır."[1] Bu grupta vurgu ikinci kelime üzerindedir.

Anasının tek **beşibirliğ**ini koynuna koyunca İstanbul'a gitti.64-24

Kadının merhum babası ve merhum kocası, ikisi de halis mulis **başıbo*zuk*** oldukları halde fırkaya yazdılar.67-2

Beş on adım sonra yetiştim, ensesine bir yumruk çakınca **yüzükoyun** yere yuvarlandı.11-9

Fakat biz **aklıselim** sahibiyiz 75-26

6. "Name" Kelimesiyle Yapılmış Birleşik Kelimeler

Name kelimesiyle yapılmış birleşik kelimeler de vardır. Bu grupta vurgu birinci kelime üzerindedir.

Binaenaleyh daire-i intihabiyeniz hakkında bir **beyanname** ile bir program yazar, neşredersiniz.51-17

Okuldan birincilikle **şahâdetnâme** aldım.6-27

Nasıl kolay, yüzlerce **davetname**yi nasıl yazarız.92-23

…icabederse yine sizin namınıza **müdafaaname**ler yazacağım.53-24

7. Yabancı Yapılı Birleşik Kelimeler

"Bazı dilciler tarafından *ödünç kelime* terimi ile de karşılanan yabancı kelimeler, dilimize girmiş; ancak, ses ve şekil yapılarında bir değişiklik geçirmeden veya geçirmiş olsa da Türkiye Türkçesinin ses yapısına uymayan biçimleri ile süregelmiş olan kelimelerdir. Çok yönlü ve çok çeşitli ihtiyaç ve eğilimlerin ortaya koyduğu bu kelimeler, dilin kendi yapısından karşılanmamış olan sözlerin, ilişkide bulunulan millet ve toplumların dillerinden, kalıp hâlinde, olduğu gibi aktarılmasının ürünleridir."[2]

---

[1] Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, Ankara, 2003, s. 142.
[2] age., s. 185.

Genel olarak vurgu ilk kelime üzerindedir.

Katmerli Ahmet Efendi yazdıklarını devâirde takip etmemek şartıyla **arzuhalcilik** ederdi. 1-10

Gerçi bir muharrirle bir köşe arzuhalcisinin arasında büyük bir fark varsa da kısmen **hemşehri** sayılırız.2-21

Alelusul selamlaştık.2-11

Elhasıl bütün manasıyla gürbüz, yiğit ve mert bir delikanlıydım**.**6-23

Ben **serkomiserim** .7-22

Serkomiser çıktı gitti.8-10

Çar-ı yekle bir iki mecidiye...13-14

Sermüfettiş babama demiş ki:14-26

Bilakis hakikat meydana...20-10

Tametteşkil ve **Kamilessıhha!**22-20

Silikzâde yetmiş sekiz **santimetre**lik obus toplarını Bendderesi'ne kaçırdı.25-1

Bu aile mazbut, kibar ve fazla **ananeperest**ti.29-9

Sen muharrirsin, o da **musikîşinas.**33-1

İnsaf meselesine gelince Enis o kadar **alicenap**, iyi yürekli bir insandır ki bu meseleyi söylesen bile hem sükut hem muvafakat eder.34-23

Bir şayia, bir skandal ve nihayet bir tıbbi mesele yüzünden **bedbaht**lık...36-7

Temiz Enis, haluk Enis, **civanmert** Enis hissetmeden, bilmeden kabahatsiz bir surette memleketin en

bednam, **bedahlak** insanı olup çıkmıştı.40-6

Şu hayat ne tuhaftır **vesselam.**49-12

Köy **yekpare** bir kooperatif şeklini aldıktan sonra...92-15

31 Mart'tan evvel ve sonra memleketin içini bir politika **seylabı** kaplamıştı.50-11

Gayet titiz, sert, hesapçı olmasına rağmen son derece dürüst ve **Alicenap**tı.49-20

Estağfirullah! Hay hay! Söyleyiniz.51-1

Binaenaleyh daire-i intihabiyeniz hakkında bir beyanname ile bir program yazar, neşredersiniz.51-17

Efendim, yaşım henüz otuzuna **kademnihade** olmadı.53-10

Sermürettip İbrahim Efendi'yi çağırdım.54-26

Filhakika mananın onlarca bir kıymeti yoktur.52-11

Sermuhabir Baba Ahmet Bey vasıtasıyla söylettim.56-15

Fetva emiri, **kazasker** gibi bir tavır ile hal takınmıştı.58-15

Sadrazamın yanından çıkarken rast geldim.58-20

… Hafız Efendi **Şeyhülislam** bile olacaktı.59-5

On altı yaşında rüştiyeden **aliyyülâlâ** çıktı.63-20

…**kaymakam**ın dayısının damadının ebesinin oğlu oraya kapılanmış63-22

Bahusus hürriyet gelmişti 65-25

Hasbelvazife islam aileleri arasına giren küçük sıhhiye memuru haddinden aşırı **namusşikenane** ahvale tasaddi ettikten ezcümle mağruf bir ailenin… 67-6

Cesedini arar gibi yaptılar ve **bittabi** bulamadılar.68-7

…erkek olursa imiş **behemehal** helvacılık mesleğine girermiş.72-12

…insaniyet ve **faziletperver** olduğu halde her tarafta tebessümlü bir gıpta…73-21

2.11.2.1. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin İsim Olarak Kullanılması

Anasının tek **beşibirliğ**ini koynuna koyunca İstanbul'a gitti.64-24

Kadının merhum babası ve merhum kocası, ikisi de halis mulis **başıbozuk** oldukları halde fırkaya yazdılar 67-2

Fakat biz **aklıselim** sahibiyiz 75-26

bolca toz biber, karabiber, soğan suyu, sirke ve **zeytinyağıy**la siyah havyar gibi köpürte köpürte döğerseniz5-18

Okuldan birincilikle **şahâdetnâme** aldım.6-27

Araboğlu, dediklerimi yaparsan rahat edersin, dedi.9-2

Külhanbeyini Haliç vapurunun halat burması gibi odanın ortasına bıraktım12-1

Ben utanıyordum, tanıdıklardan biri tesadüf etse, beni de **külhanbeyi** başlamış zannetmesin diye ödüm kopuyordu.12-12

Kendini unutturmak için buralarda dolaşma, **Beyoğlu**'na çık.12-30

Silik zade Salhurde Hanım **Onbaşı**'ya bile aşık oldu da hala kimsenin malumu olmadı.25-7

Fakat nihayet bir **binbaşı** oğludur.33-17

Fincancıbaşılarınkilere rica edelim de bir dilim padişah artığı getirsinler, belki dili açılır.45-15

Kına torbasını da şeker dökülmüş **şamfıstığı** zannederek46-16

Ağaoğlu üstadımız başmuharriri ve rahmetli Kâzım da muavini.49-18

Binaenaleyh daire-i intihabiyeniz hakkında bir **beyanname** ile bir program yazar, neşredersiniz.51-17

…icabederse yine sizin namınıza **müdafaaname**ler yazacağım.53-24

Hala aklımdadır, bir **pazarertesi** günüydü.58-12

…kaç defa **kayabaşı**ndaki evinin penceresinden uçurumlara baktı.64-11

İç insanlığımın bütün **gözyaşları**nı içime akıttım.80-13

…sıtmanın ilacı kinin, **Kuşpalazı**'nın serum, veremin bol hava, bol gıdadır.88-18

Nasıl kolay, yüzlerce **davetname**yi nasıl yazarız.92-23

Eminönü'ne gelmiştik.85-4

Saraçhane başını geçtim.11-3

Silikzâde yetmiş sekiz santimetrelik obüs toplarını **Bendderesi'**ne kaçırdı.25-1

Çaya'yı **Kurtdere**li'yi bırakınız.50-5

Yalnız sen yarın **Yalova**'ya git.58-5

…kaç defa **kayabaşı**ndaki evinin penceresinden uçurumlara baktı.64-11

Nihayet bir gün küçük sıhhiye memuru **Sarayburnu'**na gitti 68-5

…halis muhlis **Tekirdağ** bezi97-14

Beşiktaş'ta oturuyorum.97-20

Eminönü'nde gündelikle çalışıyorum.97-20

Eminönü'ne gelmiştik.85-4

bolca toz biber, **karabiber**, soğan suyu, sirke ve zeytinyağıyla siyah havyar gibi köpürte köpürte döğerseniz5-18

Meşhur **kabadayı**lardandır.9-24

Sivrisinek uçsa haber alırım.16-18

Bir gün Enis bir **yankesici**den beter bir tahkire uğradı.40-18

Cenaze **bugün** öğleden evvel kalkacaktır.43-25

Dördüncü senenin **ilkbahar**ında büyük bir köy bayramı ister.92-19

Bir cuma gecesi **ikiçeşmelik**teki kıraathanede oturuyordum.19-22

Aykırı bir tarafa, **Aksaray**'a gidip posta şubesine tevdi ettim.44-11

Üsküdar'da Miskinler tekkesinden sapınca öteki sokağın sağında çarpık cumbalı, ahşap bir ev var ya.44-28

Yahu memlekette Kisarna, Sarıkız, **Alaşehir**, **Karahisar**, Çitli adamın burnundan fışkırı fışkırı veriyor be!96-7

Bozüyük kerestesi neyine yetmez senin?96-23.

On bir defa **hapishane**ye girdim.6-3

O devirde direkler arasında **çayhane, kıraathane**, saz işletmek modaydı.7-6

Kıraathanenin üstünde bir salonla birkaç oda vardı.7-12

Saraçhane başını geçtim.11-3

Uzatmayalım efendim, evrakımızı mahkemeye vermekle beraber arefe gününe kadar **tevkifhane**de yatırdılar.15-3

Daha ileride **meyhane** boğazı vardır.16-19

Bir akşamüstü, ezandan sonra idi, **basmahane**den geliyordum.17-8

Hükümet konağının alt tarafını **hastane**ye döndürdüm.20-14

Birahaneye uğramaz.21-24

Uzun bir baygınlıktan uyananlar haline gelen babası ağır ağır kalktı ve hastanın küçük, Akaju **yazıhane**sine gitti.31-6

Kârhanede buldu fakat kafasına bir bira şişesi yiyip ters yüzüne döndü.67-30

Küçük bir portatif **eczahane** de getiririz.91-11

Ticarethaneler faturalarına yüzde on vergi zammı ilave ediyorlarmış.94-15

Valla billa **abey**ciğim kaza oldu.11-20

Bir **hanımefendi** sizi görmek istiyor.41-11

Fetva emiri, **kazasker** gibi bir tavır ile hal takınmıştı.58-15

Serkomiser çıktı gitti.8-10

Çar-ı yekle bir iki mecidiye...13-14

Sermüfettiş babama demiş ki:14-26

Silikzâde yetmiş sekiz **santimetre**lik obus toplarını Bendderesi'ne kaçırdı.25-1

Bu aile mazbut, kibar ve fazla **ananeperest**ti.29-9

Sen muharrirsin, o da **musikîşinas.**33-1

Bir şayia, bir skandal ve nihayet bir tıbbi mesele yüzünden **bedbaht**lık...36-7

31 Mart'tan evvel ve sonra memleketin içini bir politika **seylabı** kaplamıştı.50-11

Gayet titiz, sert, hesapçı olmasına rağmen son derece dürüst ve **Alicenap**tı.49-20

Fetva emiri, **kazasker** gibi bir tavır ile hal takınmıştı.58-15

Sadrazamın yanından çıkarken rast geldim.58-20

… Hafız Efendi **Şeyhülislam** bile olacaktı.59-5

…**kaymakam**ın dayısının damadının ebesinin oğlu oraya kapılanmış63-22

…insaniyet ve **faziletperver** olduğu halde her tarafta tebessümlü bir gıpta…73-21

Katmerli Ahmet Efendi yazdıklarını devâirde takip etmemek şartıyla **arzuhalcilik** ederdi. 1-10

Gerçi bir muharrirle bir köşe arzuhalcisinin arasında büyük bir fark varsa da kısmen **hemşehri** sayılırız.2-21

2.11.2.2. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin Sıfat Olarak Kullanılması

Hiç eksiği fazlası yok, aynı tip, aynı eda, o boy o pos, ya koyu **kahverengi** veston yahut şimdi terziden çıkmış fantezi yelekli bonjur.21-12

İki komşunun ikisi de on sekiz yaşında iseler mutlaka koyu **vapurdumanı** gözlük kullanmalıydılar.64-14

Bu suretle **birçok** tanıdık peyda edersin.7-8

İkimizde yeis ve tesir içinde **birkaç** dakika sustuk.19-18

Alaturka dörde yakın, evime gitmek için kalktım.19-22

Ben Enis Bey'e **hiçbir** şey söylemedim, **hiçbir** şey söylemekte ihtimali yoktur.38-21

Birçok yakın, uzak akraba, eski yeni dostlar geliyordu.39-4

Böyle birkaç satır ciddi söz kafiydi.50-22

Sabit Efendiye bir gün işi sahi zanneden **safdil** bir adam müsakkafat kaleminde mümeyyizlik teklif etti.73-26

Köy **yekpare** bir kooperatif şeklini aldıktan sonra...92-15

Kızımın **bugün**kü hissi bir kış güneşi değilse, bir yaz bulutudur, gelir geçer.33-19

Bunlar **nasıl** sözlerdi? 8-1

O güne kadar ne ben kimseye **böyle** bir şey söylemiştim, ne kimse bana... 8-1

Adama kazancını **öyle** bol keseden vermezler. 8-6

Böyle bir zan varsa. 20-10

Öyle zabıt, **öyle** şahitler ve **böyle** bir şöhret olduktan sonra aksini isbat edemezsin ki...20-20

Böyle birkaç satır ciddi söz kafiydi.50-22

Sermuhabir Baba Ahmet Bey vasıtasıyla söylettim.56-15

Sermürettip İbrahim Efendi'yi çağırdım.54-26

Temiz Enis, haluk Enis, **civanmert** Enis hissetmeden, bilmeden kabahatsiz bir surette memleketin en

bednam, **bedahlak** insanı olup çıkmıştı.40-6

Köy **yekpare** bir kooperatif şeklini aldıktan sonra...92-15

Hasbelvazife islam aileleri arasına giren küçük sıhhiye memuru haddinden aşırı **namusşikenane** ahvale tasaddi ettikten ezcümle mağruf bir ailenin… 67-6

2.11.2.3. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin Zamir Olarak Kullanılası

Ben bunların **hiçbirisi**ni varit görmüyorum.33-21

O başka Enislere ki onların **birçoğu**nda ondaki kadar seziş, şuur kuvveti yoktur.28-10

Mesela revaçta olanlardan **birkaçı**nı sayayım:

2.11.2.4. İsim Soylu Birleşik Kelimelerin Zarf Olarak Kullanılması

Beş on adım sonra yetiştim, ensesine bir yumruk çakınca **yüzükoyun** yere yuvarlandı.11-9

Bu çok güzel **alafranga** çalan Enis'tir.25-24

Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya **niçin** kimseyi tayin etmiyor?23-14

Niçin böyle yaptı?31-20.

Niçin içmeyim?2-16

On altı yaşında rüştiyeden **aliyyülâlâ** çıktı.63-20

Alelusul selamlaştık.2-11

2.12. Sayı Grubu

2.12.1. Sayı Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Harb-i umumide tamam dört sene, iki ay, *on iki* gün sürgünlük çektim.1-2

Elli dört yaşındaki halim ve mariz Ahmet Efendi'nin derdini anladım. 3-17

3,11,2. **Sayı Grubunun Zamir Olarak Kullanılması**

Basmışım köteği, *on bir(i)* de pestile dönmüş.13-26

2.13. İyelik Grubu

2.13.1. İyelik Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Nihayet buralara kaçtım, yıprandım, ve bir gün baktım ki *benim de katilim* siz olacaksınız...20-27

*Onun kim olduğu*nu bilir misin?9-23

Bu el, *benim elim sizin elinizi*e temas etmemelidir. 4-10

Fakat *benim maksadım, benim derdim* bu değildir. 3-5

Benim bu işim onların arasına derhal yayılmış. 12-10

Fakat *benim bu feci telakkilerim*e karşı İstanbul piyasasında şöhret kazanmışım!

Şey, hani sizi pekiyi tanıyor*, bizim ortancanın bronşiti(ni)* bile söyledi. 61-3

2.14. Eksik İyelik Grubu

2.14.1. Eksik İyelik Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Görüyorum*(senin) çapkınlığa doğru gayri ihtiyari bir sürüklenişin* var. 12-24

Buradaki efal ve harekatım sözlerimin en maddi delili olacaktır. 17-1

(senin)*Bastonun* sağlamdır. 12-6

Beş on adım sonra yetiştim, (onun) *ensesine* bir yumruk çakınca yüzükoyun yere yuvarlandı. 11-9

Dinim imanım hakkı için (Benim)*maksadım* o değildi abeyciğim! 11-22

(Onun) Güzel, yakışıklı çehresi(ne) geniş bir tebessüm yayıldı. 12-27

(sizin)Gözcünüz, haber vermiş. 13- 15

Buradaki efal ve harekatım sözlerimin en maddi delili olacaktır. 17-1

Hafif göbekli**,** kırmızı yanaklı, sarışın, ince altın kordonunu şahadet parmağına sararken *(onun) serçe parmağı(*nda) beş yüz liralık tek taşı pırıl pırıl, görüyorum; fakat hiç tanımıyorum. 59-9

(benim) Çocuklarım(ın), (benim) kızım(ın), (benim)kadınım(ın) adını biliyor*, (benim) hastalıklarım(a), (benim)huylarım(a)* bile vâkıf 59-19

(onun) Hemşiresi Saffet Paşanın oğluyla evlenirken "İspanyol'dan yatmıştı. 59-25 e iye Şeytan gözlerini, *(benim) salak gözlerim(e)* dikti 62-1

Pekala unutmayınız *(onun) ikinci hüviyeti(ne)* geçiyorum. 26-8

(Benim) Sevgili bastonum imdada yetişti.17-24

Karakola girdiğim zaman *(benim)kati kararım(ı)* vermiştim, ne söyleseler ses çıkarmayacak, bir vakıanın hudusüne meydan vermeyecektim. 18-9

(Sizin) Fena bir namınız var, peşinizi bırakmayacaklar.19-9

2.15. Aitlik Grubu

2.15.1. Aitlik Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Elli dört yaşındaki halim ve mariz Ahmet Efendi'nin derdini anladım. 3-17

Başımın arkasındaki o menhus noktaya, o cehennemlik ağrı yine yapıştı.5-5

2.15.2. Aitlik Grubunun Zamir Olarak Kullanılası

*Karşındaki*ni enayi zannetme. 7-22

2.16. Kısaltma Grupları

2.16.1. İsnat Grubu

2.16.1.1. İsnat Grubunun Ünlem Olarak Kullanılması

Geçmişi tenekeli! 7-27

Gözümün elifi! 8-1

2.16.2. Bulunma Grubu

2.16.2.1. Bulunma Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Ne elinizin, ne sizin hakkınızda hiçbir menfi fikrim yoktur. 4-11

Derste ve kuvvette hemen hemen münferid idim.6-20

Üçte iki(si) belli oldu ya. 26-27

On bin kişi içinde *senede on tane(sini)* kafese koyup bir imza, bir tavsiye, bir iltimas, bir telefon, bir şifahi emir koparsa binerden işte sana on bin lira. 61-12

2.16.3. Ayrılma Grubu

2.16.3.1. Ayrılma Grubunun İsim Olarak Kullanılması

*Sizden kaybettikleri*ni kısmen benden telafi edecekler. 3-27

Bulunduğum yerde *bunlardan birisiyle* hır çıkardım mı iki gün sonra sayfiyeyi değiştirirdim.1-30

Günün maruf sanatkarlarından da bir saz takımı peyledim.7-11

Karar verdim, *o günden tezi yok* kıraathaneyi devredecek bir adam aramaya başladım. 13-3

Zaptiye nezaretinde indiğimiz vakit, *tanıdıklardan bir memur* dedi ki: 14-11

2.16.3.2. Ayrılma Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Mesele *bundan ibaret*. 4-17

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik.6-16

2.16.3.4. Ayrılma Grubunun Zarf Olarak Kullanılması

Sen *doğrudan doğruya* hayata gir, aklın var, tahsilin var.6-31

2.16.4. Vasıta Grubu

2.16.4.1. Vasıta Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Ertesi günü eski tanıdıklardan ve *bu işlerle meşgul olmuşlar*dan birisine gittim. 8-10

Hükümet işleriyle hiç alakadar değildik.6-24

2.16.5. İlgi Grubu

2.16.5.1. İlgi Grubunun İsim Olarak Kullanılması

*İleride tutacağın mühim işler*de yardımları dokunur. 7-8

Zaten adımızla *Arabın göğsüne kaktığım yumruk* duyulmuş...12-22

Geçende *bizim Hariciye Nazırı(na)* uğramıştım. 59-27

Siz *bizim karakol* efradından değilsiniz.18-19

Meclis reisi sanisi *bizim Ahmet Bey*le kayınpederinizden bahsettik. 60-1

Allo! Kuzum müdür bey, *bizim Almanak Bey*in işini yapmak mümkün mü? 62-14

İçlerinde bir *Miralayın Ali Bey* var, çok temiz, çok mert ve insan bir arkadaşımdır. 15-17

2.17. Kelime Gruplarının Kelime Çeşidi Olarak Kavratılması İçin Örnek Ders Plânları

Tekrar Gruplarının Kelime Çeşidi Olarak Kavratılması İçin Örnek Ders Plânı

Ders : Türkçe

Süre : 40+40'

Sınıflar : 8/A

Amaçlar : Tekrar gruplarının kelime çeşidi olarak görevlerini kavratabilmek.

Davranışlar : Tekrar gruplarını ve kelime çeşidi olarak görevlerini bulabilme.

Yöntem ve teknikler : Buluş yoluyla öğretim, sunuş yoluyla öğretim, soru-cevap, tartışma, örneklendirme, tümevarım, tümdengelim.

Araçlar : Hatır İçin Öldürülenin Hikayesi, Türkçe sözlük, imlâ kılavuzu

Giriş

"Ahmet kapı kapı dolaştı." Cümlesi tahtaya yazılır. Kelime tekrarının cümleye nasıl bir anlam kattığı sorularak konuya dikkat çekilir.

Metin bir öğrenciye okutulur.

Dersin İşlenişi

Hatır İçin Öldürülenin Hikâyesi

(…)

Ahlaksızdır, müfsiddir, kavgacıdır, kumarbazdır, alkoliktir. Emniyeti suistimal eder, şantaj yapar, dehşetli muzırdır, itimada katiyyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, şöyle böyle biraz keman çalarsa da hüviyetinin bozukluğu, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. Aslını neslini kimse bilmez. Mecbur olmadıkça kimse selam vermek istemez. Enis, ahlaksızlık batsa icat eder. Irz düşmanıdır. Elinden gelse casusluk bile işine gelir. Vicdanı, siyasi fikri, hiçbir akidesi yoktur. Vesaire, vesaire, vesaire ve ilh...

Enis'in birinci hüviyetini iyice tespit ettiniz mi? Pekâlâ unutmayınız ikinci hüviyetine geçiyorum. Enis'in ikinci hüviyeti daha fecidir. Daha elimdir. Çünkü Enis birinci hüviyetini noktası noktasına bilir. Herkesin kendisine nasıl gizli bir nefretle baktığını; en dost görünenlerin bile konuşurken zihinlerinden neler geçirdiklerini sezmiştir.

(…)

Bir tenha yer, bir karanlık köşe bulsun da ağlamasın, imkânsızdır. Çok defa hıçkıra hıçkıra ağlar.

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim. O sırada birisinin elinde birkaç deste kağıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı beş on çar-ı yekle bir iki mecidiye... Aşağıya indiler. Komiser söyleniyordu.

-Gözcünüz, haber vermiş. Kumarbazların hepsi arka pencereden kaçmışlar. Yalnız alet, edevat ile bu parayı bulduk. Ben anlamıştım. İyi tertibolunmuş bir suikaste maruz kaldım. Bu rezaletten başım döndü, gözlerim karardı, ben, herkesin tanıdığı Ahmet Bey, kumarbaz! Külhanbeyi! Şu, bu...

Şak! Yüzümde bir tokat şakladı. Sonrasını bilmiyorum. Komiser bir kirli çorap gibi yere serilmiş, yüz göz kalmamış, maiyeti kollarıma girmiş

Allah bu işin encamını hayra çıkarsın. Kıraathaneden içeriye girdim. Son derece müteessir ve asabi idim. Namuslu hayata atılışımın daha ilk haftasında nelerle karşılaşıyordum. Metin ol Ahmet dedim, doğruların yardımcısı Allah'tır. Fakat bir türlü aklına turp sıkılan babamın uğradığı hakareti hazmedemiyordum. Vay meşin kulaklı fellah vay! Diye düşünüyordum. Ne çabukta silaha davranıyor. Bir daha karşılaşırsak dikkatli davranmalı, yoksa adamı turfanda kuzu gibi şişe geçirecek...

Ben böyle düşünüp dururken kalın bir ses işittim. Kıraathanenin lambaları henüz yanmamıştı. Sesi tekrar duydum:

-Ahmet Efendi! Ulan sana söylüyorum.

Dikkatle baktım. O! Ser komiser! Bu sefer doğrudan doğruya hakaretle başladı.

(…)

Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya niçin kimseyi tayin etmiyor? Halbuki Silikzâde oranın öğün başıydı. Fakat bilmek, öğrenmek ne mümkün? Silikzâde bu. Eğer eski misallerde "bir varmış bir yokmuş" tabiri olmasaydı; Silikzâde bunu bir varmış bir yokmuşluğuyla icad ettirecekti. Aferin be Silikzâde, yaman bir Allah'ın kulu, kolu kanadı imişsin!

Bir gün meşrutiyeti Manastır dağlarında canımızı dişimize alarak ilan ettik. Yaptık yakıştırdık, sokak köşelerindeki binek taşı kâtiplerinin ellerine teslim ettik. Tabi Silikzâde ortada yok. Silikzâde Ebhem Bey oralı değil. Meşrutiyet gelmiş! Memlekette yer, otel çook! Hürriyet, Müsavat, Adalet çıkmış! Bir sene evvel torik, palamut Altıparmakta küfe küfe alamana alamana çıkmıştı, şaşacak, korkacak ne var ki, tensikat oldu.

(…)

Bu çok güzel alafranga çalan Enis'tir. Geçinecek kadar geliri vardı. O ara sıra gazetelere nefis sanatlara dair öteberi yazar. Düşük ince bıyıklarına, ablak yüzüne, arkaya taranmış kır saçlarına bakmayın, onun şahsında tamam üç çeşit hüviyet gizlidir. Virtüöz Enis üç hüviyetinin daimi tesadümü içinde puyandır. Birinci hüviyeti şudur: Enis'ten herkes nefret eder. Yüzüne karşı izhar etmemekle beraber, onun cemiyette müşterek istiğmal olunan bir dizi vasıfları vardır.

Aka Gündüz (Hayattan Hikâyeler)

Metni okuma ve anlama çalışmalarından sonra şu örnekler tahtaya yazılır.

Kara kara (gözler)

Kapı kapı (dolaştım.)

Koşa koşa (geldim.)

Tekrarların aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle meydana gelen kelime grupları olduğu, tekrarı meydana getiren iki kelimenin de tekrara iştirakinin tamamiyle birbirine eşit olduğu ve bu kelime grubunun yapısının temelini kelimelerin arka arkaya tekrarlanmasının teşkil ettiği vurgulanır.

Yukarıdaki örneklerden hareketle tekrarların başlıca üç fonksiyonu olduğu, birincide kuvvetlendirme, ikincide çokluk, üçüncüde hareketin devamlılığı ifade edilmektedir. Bunlardan başka tekrarların bir de "iyi kötü, aşağı yukarı" örneklerinde görüldüğü gibi ortalama ve beraberlik fonksiyonu vardır.

Eş anlamlı, zıt anlamlı, yakın anlamlı, biri anlamlı biri anlamsız, her ikisi de anlamsız, ilaveli tekrarlar vb. tekrar gruplarının olduğu söylenir.

Şu cümleler tahtaya yazılarak tekrar örneklerinin sınıflandırılması istenir.

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim.

Komiser bir kirli çorap gibi yere serilmiş, *yüz göz* kalmamış, maiyeti kollarıma girmiş.

Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya niçin kimseyi tayin etmiyor?

Çoluk çocuk iyidir inşaallah?.

Ya esir ıstakozuna söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, *löp löp* doğrarsınız, üstüne kaynamış yumurtayı *kıymık kıymık* serpipte kıvırcık salata ve hıyarla süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin.

Ya, *gece gündüz* amcanız Mehmet Beyle beraberdik.

Bize *gelir giderdi.*

Öğrencilerden birinden daha önceki derslerde işlediğimiz kelime çeşitlerini birer tane de örnek vererek sayması istenip öğrencilerin hatırlaması sağlanır. Bundan sonra başka bir öğrenciye ismin tanımı yaptırılır. Öğrencilerin örnek vermeleri sağlanır. Başka öğrencilerin de sıfatı, zarfı, fiili örneklerle tarif etmeleri sağlanır. Verilen örneklerle önceki bilgiler hatırlanıp pekiştirilmiş olur.

Şu örnekler yazılarak öğrencilerden tekrar gruplarını ve görevlerini bulmaları istenir.

Yarın öbür gün o da bitecektir.

Olanı biteni anlattım.

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim.

Komiser bir kirli çorap gibi yere serilmiş, *yüz göz* kalmamış, maiyeti kollarıma girmiş.

Yalnız *alet edevat* ile bu parayı bulduk.

Aslını neslini kimse bilmez.

Çoluk çocuk iyidir inşallah?

Siz *şunu bunu* bırakınız, başımda ateşler var.

O ara sıra gazetelere nefis sanatlara dair *öteberi* yazar.

Öğrenciler tekrar gruplarının görevlerinin isim olduğunu bulduktan sonra isim kadar çok olmasa da tekrar grubunun sıfat olarak da kullanıldığı söylenip öğrencilere şu cümle verilir.

Derste ve kuvvette *hemen hemen* münferit idim.

Tekrar grubunun sıkça zarf olarak kullanıldığı da şu örnekler gösterilerek anlatılır.

Bu sefer *doğrudan doğruya* hakaretle başladı.

Gülerim sana çocuk, *açık açık* söylemiş.

Kuşattılar etrafımı, *bir iki* silkindim, kendime yol açtım, haykırdım:

Sonra *rahat rahat* dolaşırsın!

Ser komiser bu gönüllü şahitlere *sert sert* baktı ve saklayamadığı bir hiddetle sordu:

Sütninesinin amcasının gelininin komşusu kaç yaşındadır?" desem, adamcağız *tıkır tıkır* (sayacak).

Çok defa *hıçkıra hıçkıra* ağlar.

Ya, *gece gündüz* amcanız Mehmet Beyle beraberdik.

Daha sonra "Bize *gelir giderdi.*" Cümlesindeki tekrar grubunun fiil görevinde kullanıldığı söylenip metinden kelime çeşidi bakımından farklı görevlerde tekrar grupları bulmaları istenir.

Değerlendirme

1.Tekrar gruplarının kelime çeşidi bakımından hangi görevlerde kullanıldığını birer örnekle gösterin.

2. "Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden " dizesinde tekrar grubunun kelime çeşidi olarak hangi görevde kullanıldığını söyleyin.

Sıfat Tamlamalarının Kelime Çeşidi Olarak Kavratılması İçin Örnek Ders Plânı

Ders : Türkçe

Süre : 40+40'

Sınıflar : 8/A

Amaçlar : Sıfat tamlamalarının cümle unsuru olarak görevlerini kavratabilmek.

Davranışlar : Sıfat tamlamalarını ve sıfat tamlamalarının cümle unsuru olarak görevlerini bulabilme.

Yöntem ve teknikler: Buluş yoluyla öğretim, soru-cevap, tartışma, örneklendirme, tümevarım, tümdengelim.

Araçlar : Katmerli Ahmet Efendi'nin Hikayesi,Türkçe sözlük,imla kılavuzu

Giriş

Tahtaya " Dar yolda ilerliyorduk." Cümlesi yazılır. Öğrencilerden "dar" ve "yol" kelimeleri arsında nasıl bir ilişki olduğu sorularak konuya dikkat çekilir. Öğrenciler dar kelimesinin yol kelimesinin bir özelliğini bildirdiğini söyledikten sonra metin bir öğrenciye okutulur.

Katmerli Ahmet Efendi'nin Hikâyesi

(…)

Harb-i umumide tamam dört sene, iki ay, on iki gün sürgünlük çektim. Arsız mahalle çocuklarının eline düşmüş patlak futbol topuna dönmüştüm. Önüne gelen it bir tekme vurur. Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen sadakat ve kahramanlık bezirgânı bir tava karası yapıştırırdı. Bununla beraber hiç müteessir değildim. Böylelikle pişiyor, çelikleşiyor ve tahsilimi ikmal ediyordum. Anadolu bir hayat-ı darü'l-fünundur. Orada yaşayıp tahsil etmeyenlere acınır.

Bu gayri ihtiyarî geşt ü güzar beni çok hadiseler, sahneler ve "malûmatlarla" karşılaştırdı. İşte hikâyesini notlarımdan aynen alıp naklettiğim "Katmerli Ahmet Efendi"ye o bucaklardan en hücra birisinde tesadüf ettim. Katmerli Ahmet Efendi yazdıklarını devâirde takip etmemek şartıyla arzuhalcilik ederdi. Elliyi aşkın adamakıllı kırlaşmış top sakallı, uzunca boylu kalıbı yerinde bir ihtiyardı.

(…)

Her gün avcılık edemezdim ya. Canım sıkıldıkça sıkılmaya başlamıştı. Kavga etmek için bir mutasarrıf, bir vali filan arıyordum. Malum ya o devirde çok antika şeyler vardı. Bulunduğum yerde bunlardan birisiyle hır çıkardım mı iki gün sonra sayfiyeyi değiştirirdim. Maiyetime birkaç candarma, birkaç polis verirler.

(…)

Kemerden çıkarken beş on adım solumda yerde kıpırdayan bir gölge gördüm. İhtiyaten biraz sağa yürüdüm, elimdeki kalın, sağlam bastonu hazırladım. O devirlerde Ramazan geceleri sokak aralarında insanı Karmanivela ederlerdi. İyi ki hazırlanmışım. Birisi fırladı ve solumdan başıma doğru bir usturpa salladı. Bereket versin ki az atiktim. Biraz da maç talim etmiştim. Bastonu savurunca bileği çat etti. Usturpa düştü. Vaziyeti

anlar anlamaz tabanları kaldırdı. Beş on adım sonra yetiştim, ensesine bir yumruk çakınca yüzükoyun yere yuvarlandı. Fırsatı kaçırmadım, derhal çullandım. Baktım ki altımda kıvranıyor, bir şeyler arıyor. Bir omzunun altında yazma mendil, ötekinde koca bir saldırma gördüm. Onu çekip alttan dürtmek istiyormuş. Mendili çıkardım. Ellerini arkaya bağladım. Debelleşip duruyordu. Halis bir tulumbacı idi, hem tulumbacıların da şıklarından. Belindeki uzun, ipekli Trablus kuşağını çıkardım, kollarını ayaklarını iyice bağladım. Bilekleriyle ayaklarını da rabtettim. Herif beşlik simide döndü. Gittim usturpayı buldum. Saldırmayı aldım. Çapkın delikanlı epey ağırca idi. Omuzladık başa gelen çekilir; İti, öldürene sürükletirler dedik yürüdük yolda hem götürüyorum hem konuşuyorum:

-Arkadaş! Sen kimsin? Niçin bana çattın?

-Valla billa abeyciğim kaza oldu. Affet!

-Ben sana ne fenalık ettim? Yoksa beni soyacak mıydın?

-Dinim imanım hakkı için maksadım o değildi abeyciğim!

-Öyle ise seni birisi teşvik etti.

Çapkın inkâr etti. Sonra anladım ki komiserle Arap Abdullah teşvik etmişler. O zaman Fatih'te büyük bir askeri karakol vardı. Orada merd huylu, sakin askerlerle, yandan dolma vinçıstırlı hacı baba zabtiyeler vardı.

(…)

Cavit Bey'in fikirlerini kabul ettim. Karar verdim, o günden tezi yok kıraathaneyi devredecek bir adam aramaya başladım. Aradan iki gün geçti. Tam civcivli bir zamanda, efendiler, beyler dolmuş. Saz çalıyor. Birdenbire, kapı açıldı ve başta ser komiser olduğu halde içeriye on on beş maiyeti paldır küldür girmesinler mi? Cani kovalıyorlarmış gibi üst kata hücum ettiler. Üst katta da iki bilardo oynayanla bir garson vardı. Kıraathane karıştı. O devirde böyle baskınlardan herkes korkardı. Dağılan dağılana! Siyasi bir şey zannedenler vardı. Derken kumar baskını olduğunu işittiler. Kibardan bir zat yanıma sokuldu:

-Teessüf ederim Ahmet Bey oğlum! Demesin mi? Beybabanızı tanırım. Size kumar oynatmak yakışır mı?

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim. O sırada birisinin elinde birkaç deste kâğıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı beş on Çar-ı yekle bir iki mecidiye... Aşağıya indiler. Komiser söyleniyordu.

-Gözcünüz, haber vermiş. Kumarbazların hepsi arka pencereden kaçmışlar. Yalnız alet, edevat ile bu parayı bulduk. Ben anlamıştım. İyi tertibolunmuş bir suikaste maruz kaldım. Bu rezaletten başım döndü, gözlerim karardı, ben, herkesin tanıdığı Ahmet Bey, kumarbaz! Külhanbeyi! Şu, bu...

(…)

Silikzâde işte böyle bir Silikzâdedir. Ortada yoktur. Fakat Nuh Tufanı kadar meşhurdur. Tufan Aleyhisselamı kimsecikler görmediği halde "Amenna" derler. Silik-zâdeyi de kimsecikler bozuk objektif kadar olsun net edemedikleri halde Amentü derler.

-Sadede gel! Silikzâde ne oldu?

-Hiç! Nah! İşte karşıdan, taşhan caddesinden geçiyor. Kim bilir nereye gidiyor?

- Silik-zâde hikayesi bu kadar mı?

-Dikkatli davranırsak bu kadar. Dikkatli davranmazsak Maba'dı mahşere kadar sürer.

(…)

Kemanı yine koltuğunda, sigarası yine dudaklarında, gözleri yine yerde, önümüzden geçti. Bu temiz pak, sakin görünen adamı belki tanımazsınız. Onu size bir hikâyeci gibi değil, otuz senelik dost vukufuyla anlatayım:

Bu çok güzel alafranga çalan Enis'tir. Geçinecek kadar geliri vardı. O ara sıra gazetelere nefis sanatlara dair öteberi yazar. Düşük ince bıyıklarına, ablak yüzüne, arkaya taranmış kır saçlarına bakmayın, onun şahsında tamam üç çeşit hüviyet gizlidir. Virtüöz Enis üç hüviyetinin daimi tesadümü içinde pûyandır. Birinci hüviyeti şudur: Enis'ten herkes nefret eder. Yüzüne karşı izhar etmemekle beraber, onun cemiyette müşterek istiğmal olunan bir dizi vasıfları vardır.

Aka Gündüz(Hayattan Hikâyeler)

Dersin İşlenişi

Metni anlama çalışmalarından sonra öğrencilerden metinde geçen sıfat tamlamalarını bulmaları istenir. Sıfat tamlamalarının geçtiği cümlelerden birkaçı tahtaya yazdırılır.

Bir *salak kaymakam* vardı.

Vallahi dedi, aklım ermez, bir *meşhur Arab Abdullah* vardır, bir defa ona danış.

Artık *tanıdığım, tanımadığım uçarılar* bana hayret ve hürmetle selam vermeğe başladılar.

Fakat *saf delikanlı*nın mertliği tutmuş

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, iyi bir adamdı, çok ağır ve mert idi.

Yanımdaki memur hala korku ve hayretle bana yandan bakıyordu.

Verilen örneklerden hareketle sıfat tamlamalarının bir sıfat unsuru ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grupları olduğu, sıfat unsurunun isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirildiği anlatılır. Sıfatın tamlayan, yardımcı ismin tamlanan, asıl unsur olduğu örnekler üzerinde gösterilerek hatırlatılır. Yapılan bu tekrarlardan sonra öğrencilerden önceki derste işlenen sıfat çeşitlerini söylemeleri ve örnekler vermeleri istenir.

Öğrencilerden daha önce işlediğimiz isim, sıfat, zamir ve zarfı örnekler vererek tarif etmeleri istenir. Öğrencilerin örneklerine şu cümleler de eklenir.

Geçen sene sol tarafındaki dişlerinden muzdariptiler.

Aynı zamanda da mektebin ve semtin en *uslu insan*ıydım.

Sıfat tamlamasının cümlede isim, sıfat, zarf ve zamir görevlerinde kullanıldığı örnekler verilerek ve öğrencilerin de örnek vermeleri sağlanarak kavratılır. Metinde geçen şu örneklerde sıfat tamlamalarının kelime çeşidi olarak hangi görevde kullanıldığı sorulur.

Bu temiz, pak, sakin görünen adam(ı) belki tanımazsınız.

Kumarbazların hepsi *arka pencere(den)* kaçmışlar.

İyi tertibolunmuş bir suikast(e) maruz kaldım.

Yanımdaki memur hala korku ve hayretle bana yandan bakıyordu.

Ben ona *münasip bir yer* tefrik ettiririm.

İş bahsine gelince *büyük ticaret* yapamazsın.

O zaman maliyede bir *Yenibağçeli Cavid Bey* vardı.

Cani kovalıyorlarmış gibi *üst kat(a)* hücum ettiler.

Sana *her türlü yardım(*ı), rehberliği yapar.

Eve geldim babam *sade kahvesini* içiyordu.

Öğrenciler sıfat tamlamalarını ve isim görevinde kullanıldıklarını bulduktan sonra şu cümleler verilerek sıfat tamlamalarını ve kelime çeşidi olarak görevlerini bulmaları sağlanır.

Elliyi aşkın, adamakıllı kırlaşmış top sakallı, uzunca boylu, kalıbı yerinde bir ihtiyardı.

O Kemal çok hoş, ince boylu bir delikanlı(idi)

Sıfat tamlamalarının zamir görevinde de kullanıldığı söylenip şu örnekler verilir.

Malum ya o devirde çok *antika şeyler* vardı.

İnsaniyet denilen şey(e) vazife derdi.

Sıfat tamlamalarını isim, sıfat ve zamir görevinde kullanılmalarının yanında zarf görevinde de kullanıldıkları söylenip şu örnekler yazdırılır.

*O devir*de böyle baskınlardan herkes korkardı.

O sırada birisinin elinde birkaç deste kâğıt, ötekinin elinde birkaç çift zar…

Bir gün kendi kendime: Ahmet! Dedim bu böyle olmayacak.

Gerek zabitleriyle gerek etrafla *pek güzel* tanışırdım, dosttum.

O zaman maliyede bir Yenibağçeli Cavid Bey vardı.

Çok defa hıçkıra hıçkıra ağlar.

Geçen sene sol tarafındaki dişlerinden muzdariptiler.

Geçen kış kadınla bir rob yüzünden, biraz şekerrenk olmuştuk.

O dakikada bulunduğu yer neresi ve muhatabı ne meslekteyse Almanak Bey oralı ve odur.

Değerlendirme

1. Sıfat tamlamalarının kelime çeşidi olarak hangi görevlerde bulunduğunu örneklerle gösteriniz.

2. Şu cümlelerdeki sıfat tamlamalarını ve kelime çeşidi olarak görevlerini bulunuz.

Püsküllü şapkalı çocuğu görüyor musun?

Eski zamanlarda kurtlar şehre inermiş.

SONUÇ

Aka Gündüz, kabına sığmayan hareketli mizacı ile daha öğrencilik yıllarında ihtilalci bir kimlikle meydanlarda boy göstermiş ateşli bir genç, Türk Ocakları bünyesinde kürsülerde fırtınalar koparan etkili bir hatip, mütareke sonrası Malta'da memleket hasreti çeken vatansever bir sürgün, cumhuriyetle birlikte ömrünün sonuna kadar ülkesine hizmet etmeye çalışan tecrübeli bir siyasetçi, yine mizacının etkisiyle her konuda ve sürekli yazan bir gazeteci, birçok sivil toplum kuruluşunda aktif görevler üstlenmiş bilinçli bir vatandaş, en önemlisi de devrinde hayli şöhret kazanmış bir yazar olarak karşımıza çıkıyor. Böylesine hareketli bir hayat içerisinde öyle üç beş eserle yetinmemiş sürekli kalem oynatmış velût bir yazardır o.

Aka Gündüz ya da diğer adıyla Enis Avni, ölümünden sonra eserleri de şöhreti gibi unutulmuş, yalnız üslubundaki açıklık, dilindeki sadelik eserlerinde ele aldığı konulardaki basitlik kadar ortaya koyduğu sıra dışı karakterler ile eserleri, erbabınca kütüphanelerin tozlu raflarından indirilerek adeta su gibi bir çırpıda okunmuş edebiyatımızın en ilgi çekici yazarlarından biridir aynı zamanda.

Güzel Türkçemizin sade ve akıcı bir üslupla kullanıldığı "Hayattan Hikâyeler" adlı hikâye kitabını Arap asıllı eski Türk alfabesinden Lâtin asıllı yeni Türk alfabesine günümüz imlâsını ölçü alarak aktarmakla bu seçkin yazarımızı Türk okuyucusuyla yeniden buluşturabilmek çalışmadaki gayelerimizden biri olmuştur. Eser üzerinde yapılan dil bilgisi çalışmalarının yanında, hikâyelerin gerekli ölçütler dikkate alınarak günümüz harfleriyle yeniden basılmaları ve bu yolla özellikle çocuklarımıza sunulmaları "çocuklara okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak, Türk dilinin inceliklerini ortaya koyan yazılı edebiyat ürünleri vasıtasıyla çocuklarımızın Türk kültürünü tanımalarını sağlamak" gibi Türkçe öğretiminin en temel hedeflerinin gerçekleştirilmesi noktasında önemli bir adım olacaktır.

Bu çalışmada Aka Gündüz'ün "Hayattan Hikâyeler" adlı eseri, Arap asıllı Türk alfabesinden Lâtin asıllı Türk alfabesine aktarıldı. Eser kelime grupları bakımından incelendi. Kelime grupları da cümle unsuru ve kelime çeşidi olarak ele alındı.

İnceleme sırasında kelime gruplarının cümle unsuru ve kelime çeşidi olarak birbirinden farklı ve çok çeşitli yapıda ve görevde kullanıldıkları tespit edildi.

Belirsiz İsim Tamlaması

Belirsiz İsim Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması

Daha ileride *meyhane boğazı* vardır.

Belirsiz İsim Tamlamasının Belirli Nesne Olarak Kullanılması

Çirkin vasıflarının ağır sikleti *göz kapakları(nı)* daima indirmiştir.

Belirsiz İsim Tamlamasının Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler.

Belirsiz İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Benim derdim *sağ elinizin üç parmağıyla iki dudağınız arası*nda reha bulacaktır.

Belirsiz İsim Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Bir *cuma gecesi* iki çeşmelikteki kıraathanede oturuyordum.

Belirsiz İsim Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması

Çünkü Almanak Bey *aile dostu(dur).*

Sıfat Tamlaması

Sıfat Tamlamasının Özne Olarak Kullanılması

Yanımdaki memur hala korku ve hayretle bana yandan bakıyordu.

Sıfat Tamlamasının Belirli Nesne Olarak kullanılması

İşi gücü *memleketin kalburüstündekilere ait en teferruatlı malûmat(ı)* toplamaktır.

Sıfat Tamlamasının Belirsiz Nesne Olarak kullanılması

İş bahsine gelince *büyük ticaret* yapamazsın.

Sıfat Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

*Arsız mahalle çocuklarının eline düşmüş patlak futbol topu(*na) dönmüştüm.

Sıfat Tamlamasının Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

*İlk günler(*de) bunu tesadüfi ve muvakkat zannettim.

Sıfat Tamlamasının Yüklem Olarak Kullanılması

Aynı zamanda da mektebin ve semtin *en uslu insan*ıydım.

Tekrar Grubu

Tekrar Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim.

Tekrar Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

Aslını neslini kimse bilmez.

Tekrar Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya niçin kimseyi tayin etmiyor?

Tekrar Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Kuşattılar etrafımı, *bir iki* silkindim, kendime yol açtım, haykırdım.

Tekrar Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Bize *gelir gider(di)*

Bağlama Grubu

Bağlama Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Orada merd huylu, sakin askerlerle, yandan dolma vinçıstırlı hacı baba zabtiyeler vardı.

Bağlama Grubunun Nesne Olarak Kullanılması

Yalnız *alet edevat ile bu para(yı)* bulduk.

Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Ama ona Silikzâde Ebhem Bey demişler, kuvvet ve takat mı dayanır *yokluktaki varlığına ve varlıkta yokluğuna*!

Bağlama Grubunun Zarf Tümleci Olarak Kullanılması

Akşamla sabah aleyhime ateş püskürmüşler!

Bağlama Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, iyi bir adamdı, *çok ağır ve mert(* idi)

Ayrılma Grubu

Ayrılma Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Karar verdim, *o günden tezi* yok kıraathaneyi devredecek bir adam aramaya başladım.

Ayrılma Grubunun Belirli Nesne Olarak Kullanılması

*Sizden kaybettikleri*ni kısmen benden telafi edecekler.

Ayrılma Grubunun Belirsiz Nesne Olarak Kullanılması

Günün maruf sanatkarlarından da bir saz takımı peyledim.

Ayrılma Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

*Kıraathaneden içeri*ye girdim.

Ayrılma Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

Mesele *bundan ibaret*.

Belirsiz İsim Tamlaması

Belirsiz isim Tamlamasının İsim Olarak Kullanılması

Fakat benim bu feci telakkilerime karşı *İstanbul piyasası(nda)* şöhret kazanmışım!

Belirsiz isim Tamlamasının Zarf Olarak Kullanılması

Bir *cuma gecesi* iki çeşmelikteki kıraathanede oturuyordum.

Sıfat Tamlamaları

Sıfat Tamlamalarının İsim Olarak Kullanılması

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik.

Sıfat Tamlamalarının Sıfat Olarak Kullanılması

Elliyi aşkın, adamakıllı kırlaşmış top sakallı, uzunca boylu, kalıbı yerinde bir ihtiyardı.

Sıfat Tamlamalarının Zamir Olarak Kullanılası

İnsaniyet denilen şey(e) vazife derdi.

Sıfat Tamlamalarının Zarf Olarak Kullanılması

Tam *civcivli bir zaman(da*) efendiler, beyler dolmuş.

Tekrar Grubu

Tekrar Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Siz *şunu bunu* bırakınız, başımda ateşler var.

Tekrar Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Derste ve kuvvette *hemen hemen* münferid idim.

Tekrar Grubunun Zarf Olarak Kullanılması

Ser komiser bu gönüllü şahitlere *sert sert* baktı ve saklayamadığı bir hiddetle sordu.

Bağlama Grupları

Bağlama Gruplarının İsim Olarak Kullanılması

İkimizde *yeis ve tesir* içinde birkaç dakika sustuk.

Bağlama Gruplarının Sıfat Olarak Kullanılması

Elhasıl *bütün manasıyla gürbüz, yiğit ve mert* bir delikanlıydım.

Bağlama Gruplarının Zarf Olarak Kullanılması

Yere bağdaş çöküp, *bakır sini veya bakır kupalarla* çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi?

Ayrılma Grubu

Ayrılma Grubunun İsim Olarak Kullanılması

Zaptiye nezaretinde indiğimiz vakit, *tanıdıklardan bir memur* dedi ki:

Ayrılma Grubunun Sıfat Olarak Kullanılması

Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik.

Ayrılma Grubunun Zarf Olarak Kullanılması

Sen *doğrudan doğruya* hayata gir, aklın var, tahsilin var.

İsim + yardımcı fiil yapısındaki bazı birleşik kelimelerde birleşme sırasında Türkiye Türkçesindeki kullanımlarına göre ses türemesi meydana geliyor. Hisset-, zannet-, reddet-, addet- gibi. Yine aklet-, naklet-, şükret-, zikret-, sabret- gibi kelimelerde de Türkiye Türkçesinde isim unsurlarının yalnız kullanışında bir ses ilavesi olduğundan (akıl, nakil, sabır, şükür, zikir gibi…)birçok dil bilgisi kitabında bu durum ses türemesi olarak anlatılıp kelimelerin birleşme sırasında asıllarını koruyamadıkları gibi yorumlara yer verilse de durumun kelimelerin yardımcı fiillerle kullanılırken asıl şekillerine dönmesinden başka bir şey olmadığı da bilinmektedir.

Belirsiz isim tamlaması yapısındaki bazı yer isimlerinde tamlanan ekinin kaybolduğunu gördük. Yalova, Beşiktaş, Kurtdere, Tekirdağ gibi.

İncelediğimiz bütün kelime gruplarında vurgunun yerini belirtip birleşik kelimelerde vurgunun unsurun hangi hecesi üzerinde olduğunu da örneklerle gösterdik.

Birleşik kelimelerin yapılışlarıyla ilgili ayrıntılı sınıflandırma yapılıp istisnai durumlar da dâhil olmak üzere teferruatlı bilgi verildi.

Kelime gruplarının cümle unsuru ve kelime çeşidi olarak kavratılması için her bölümün sonuna örnek ders planları eklendi.

İnceleme sırasında alışık olduğumuz kalıplardan farklı kullanılmış olan şu ifadelerle karşılaşıldı.

Emiş Abla *öteyi beriyi* getirirken Katmerli Ahmet Efendi ile ben de boş durmuyorduk.

Akşamla sabah aleyhime ateş püskürmüşler!

Olanı biteni anlattım.

KAYNAKÇA

Doğan AKSAN, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim,Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

İbrahim ATABEY, Saadettin KOÇ, Hüseyin YENİÇERİ, Çiğdem ÜLKER, İlyas YAĞCI, Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, 2. baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2005.

Tahsin BANGUOĞLU, Türkçenin Grameri, 5. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

M. Kaya BİLGEGİL, Türkçe Dilbilgisi, 3. baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984.

Mehrali CALP, Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi, 2. baskı, Eğitim Kitabevi, Konya, 2005.

Mustafa CEMİLOĞLU, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, 1. baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003.

Özcan DEMİREL, Türkçe Programı ve Öğretimi, 1. baskı, Usem Yayınları, Ankara, 1995.

Abide DOĞAN, Aka Gündüz, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.

Süer EKER, Çağdaş Türk Dili, 3. baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2005.

Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınevi, İstanbul, 1998.

Rekin ERTEM, Türk Dili, Serhat Yayınları, İstanbul, 2001.

Tâhir Nejat GENCAN, Dilbilgisi, 4.baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2001.

Osman GÖKER, Uygulamalı Türkçe Bilgileri, 3. C., MEB Yayınları, Ankara, 2001.

Vecihe HATİBOĞLU, Türkçenin Sözdizimi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara, 1982.

Leyla KARAHAN, Türkçede Söz Dizimi, 8. baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.

Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

Zeynep KORKMAZ, Ahmet B. ERCİLASUN, Hamza ZÜLFİKAR, Mehmet AKALIN, Tuncer GÜLENSOY, İsmail PARLATIR, Necat BİRİNCİ, Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, 2. baskı, Ankara, 1992.

Sedat SEVER, Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme, 1. baskı, Ya-pa Yayınları, İstanbul, 1995.

KATMERLİ AHMET EFENDİNİN HİKÂYESİ

[3] Harb-i umumide tamam dört sene, iki ay, on iki gün sürgünlük çektim. Arsız mahalle çocuklarının eline düşmüş patlak futbol topuna dönmüştüm. Önüne gelen it bir tekme vurur. Önüne gelen sümüklü bebek bir yumruk çalar, önüne gelen sadakat ve kahramanlık bezirgânı bir tava karası yapıştırırdı. Bununla beraber hiç müteessir değildim. Böylelikle pişiyor, çelikleşiyor ve tahsilimi ikmal ediyordum. Anadolu bir hayat-ı darü'l-fünundur. Orada yaşayıp tahsil etmeyenlere acınır.

Bu gayri ihtiyarî geşt ü güzar beni çok hadiseler, sahneler ve "mâlumatlarla" karşılaştırdı. İşte hikâyesini notlarımdan aynen alıp naklettiğim "Katmerli Ahmet Efendi"ye o bucaklardan en hücra birisinde tesadüf ettim. Katmerli Ahmet Efendi yazdıklarını devâirde takip etmemek şartıyla arzuhalcilik ederdi. Elliyi**[4]**aşkın adamakıllı kırlaşmış top sakallı, uzunca boylu kalıbı yerinde bir ihtiyardı. Fakat bu kalıbın çehreye gelen kısmında çok derin çizgiler ve gözlerinde çok durgun, buzlu cama benzeyen ışıklar vardı. Biraz dalgın, kendi halinde, sessiz bir arzuhalci olan Katmerli Ahmet Efendi bekârdı. Kazanın en kenarında bir buçuk odalı bir meskende yapayalnız otururdu. Yemeğini kendi pişirir, çamaşırını kendi yıkar, bir hasır iskemleyle iki gaz sandığından ibaret dükkânını kendi siler süpürürdü. Köylüler yanık arzuhal yazdırmak istedikleri zaman Katmerli Ahmet Efendi'ye gelirlerdi. Fakat Ahmet Efendi cinayetle, cünha ile mahkûm olanların ve akrabalarının arzuhallerini daha itina ile ve daha ucuza yazardı.

Ben işsiz güçsüz dolaşırdım. Canım sıkıldıkça hem kahve hem kulüp olan binaya gider, ajans telgraflarını müstensihle teksir eder, köylere dağıtırdım. Sonra onu da men ettiler. Bir salak kaymakam vardı. Merhum meşhur Mitat Paşa'nın hususi kâtipliğinden yetiştiğini iddia ederdi ama Nasreddin Hoca'nın mektubu gibi yazdığını kendi okuyabilecek takımdan bile değildi. Ajansların altına belki meşrutiyet-i mübeccelemizin! Hükümet-i celilemizin! Aleyhinde muzır propagandalar yazarım ihtimali şapirografa temasımı yasak etmişti.

Her gün avcılık edemezdim ya. Canım sıkıldıkça sıkılmaya **[5]** başlamıştı. Kavga etmek için bir mutasarrıf, bir vali filan arıyordum. Malum ya o devirde çok antika şeyler vardı. Bulunduğum yerde bunlardan birisiyle hır çıkardım mı iki gün sonra sayfiyeyi değiştirirdim. Maiyetime birkaç candarma, birkaç polis verirler.

Ya bir eşeğin, ya bir çöp arabasının üstüne oturturlar. Gelsin yeni sayfiye! Fakat aksi gibi çok iyi bir vali vardı ve kaza vilayet-i mazbuttu. Mitat Paşa'nın katib-i hususisi olacak hırbo ise kavgaya gürültüye değmez bir tipti. Ne yapayım? Ne edeyim? Derken aklıma geldi. Mademki gazetelere bir harf yazdırmıyorlardı. Bari köylülerin asker mektuplarını yazayım dedim. Bedava yazdığım, hatta kâğıdını, zarfını da kattığım duyulur duyulmaz oturduğum Emiş Abla'nın yalın kat evi köylülerin misafir odalarına döndü, dolup dolup boşalırdı. Ne mektuplar yazdım ve ne dertlere şahit oldum. Bir gün kısmet olursa o notlarımı kitap halinde neşredeceğim. Mektupçuluktan arzuhalciliğe terfi edildim. Bir gün beş gün, bir hafta üç hafta geçti. Bir sabah evden çıktım. Beş on dükkânlı çarşıya doğru giderken Katmerli Ahmet Efendi' ye dükkânı önünde tesadüf ettim. Alelusul selamlaştık. Ahmet Efendi garip bir tebessümle ilk defa konuştu:

-Beyim bir kahvemi içer misiniz?

[6] O kadar zamandır yalnız selamlaştığımız Ahmet Efendi' ye ne olmuştu? Derhal kabul ettim:

-Hay hay! Niçin içmeyim?

Birer sade kahve ile birer nargile geldi. Karşı karşıya oturduk.

Ahmet Efendi havadan cıvadan, dereden tepeden söz açıyordu. Biraz kalın sesinde ahenkli, pürüzsüz bir İstanbul şivesi vardı. İstanbul'un hani o karakteristik, kulağı gönlü okşayan bariton ahenkli şivesi...

-Çoktandır aynı kasabadayız. Bir türlü görüşemedik. Gerçi bir muharrirle bir köşe arzuhalcisinin arasında büyük bir fark varsa da kısmen hemşehri sayılırız. Demin geçerken bu zayıf cesareti hissettim. Sizinle hâşâ dost olmak değil, fakat uzun uzun görüşmek ihtiyacındayım. Küçük bir derdim var. Bunun halli elinizdedir.

-Benim mi Ahmet Efendi? Beni hayrete düşürüyorsunuz. Ben zerre kadar bile olsa hiçbir derde derman olacak mevkide değilim. Siz hürsünüz, ben esir ve sürgün. Size mesai hakkı verilmiştir. Benden vatan müdafaası olan askerlik hakkı bile nez edilmiştir. Ben elin iti köpeği ile boğazlaşmaya mecburum.

-Affediniz, gönlünüzün bir yarasını deştim. Sizi**[7]** derin bir teessür ve heyecana sevk ettim. Köşe arzuhalcisi Katmerli Ahmet'in hassasiyetinden ve seziş

kabiliyetinden emin olunuz. Ben hepsini ve her şeyi biliyorum. “Dayım attır” diyenlerden yediğiniz tekmelerin izi ve acısı belki çok seneler daha sürecektir. Belki hayatınızın son gününden sonra bile adınız üstünde o nalların mıh izlerini görecekler bulunacaktır.

Fakat benim maksadım, benim derdim bu değildir. Benim derdim sağ elinizin üç parmağıyla iki dudağınız arasında reha bulacaktır. Sadece “evet” demeniz ve kaleminizi bırakmanız kâfidir.

-Anlayamadım Ahmet Efendi.

-Efendim, ben buraya geleli epeyce oldu. Bildiğiniz gibi yalnız arzuhalcilikle geçinirim. Kasabada benden başka arzuhalci yok. Fakat bir müddetten beridir ki siz bedava yazmaya başladınız. İlk günlerde bunu tesadüfî ve muvakkat zannettim. Lakin gitgide gördüm ki dükkânım boşalmaktadır. Son günlerde bir satır yazdırmaz oldular. Elli dört yaşındayım. Kalıbıma kıyafetime aldanmayınız. Vücutça, ruhça, sinirce çok rahatsızım. Başka bir iş yapamam. En son hayat desteği olarak bunu buldum. On beş gündür biriktirdiğim beş on parayı sarf ettim. Yarın öbür gün o da bitecektir. Dertlerimi anladınız mı Beyefendi?

[8] Elli dört yaşındaki halim ve mariz Ahmet Efendinin derdini anladım. Hınzır hayat! Melun hayat! Alçak hayat!

Zayıf ve hakları gasp olunmuş köylücüklerin arzuhallerini bedava yazmayı manevi bir vazife, bir hayır telakki etmiştim.

Meğer bu iyilik, ötede elli dört yaşında mariz, alil bir ihtiyar vatandaşı açlıktan ölüme sürüklemeye sebep olmuş!

-Peki Ahmet Efendi. Bugünden tezi yok.

-Bir an düşündünüz beyim. Düşündüklerinizi anlıyorum. Sizin de hakkınız var. Zavallı köylülere, farz olan bir hizmet sonra ben... Fakat benim de çarpan, ihtiyar bir kalbim var. O kalpte çok şeyler gizlidir. Ben de size söz veriyorum, yazılarımın fiyatını tenzil edeceğim. Sizden kaybettiklerini kısmen benden telafi edecekler.

-Bu tenzili şu suretle tatbik edelim Ahmet Efendi. Size her zaman mektup, arzuhal kağıdıyla zarf vereyim. Siz onlar için para almayınız.

Katmerli Ahmet Efendi, içini çekti ve üstü kıllı büyük elini uzattı:

-Elinizi sıkabilir miyim!

-Memnuniyetle Ahmet Efendi.

[9] Kollarımız uzandı. Fakat ellerimizin arasında bir karışlık boş bir mesafe kaldı.

-Musafahe edelim Ahmet Efendi.

Ahmet Efendinin gözlerinde, o buzlu cam gibi ışık veren gözlerinde bir alev yandı söndü. Bariton sesi sarahaten titredi.

-Hayır! İmkanı yok. Bu el, benim elim sizin elinize temas etmemelidir. Ben vicdanlı adamım. Elinizi tutmakla duyacağım manevi azap büyük olacaktır. El ele tutuşmayalım. Benim elime temas etmeyiniz. Elimin hikâyesinden elinize bir damla acı ve ızdırap damlamasın. Belki o, acı ızdırap değildir de sadece lekedir.

-Ne elinizin, ne sizin hakkınızda hiçbir menfi fikrim yoktur. Hiçbir şeyinizi de öğrenmek istemiyorum. Aramızda dostane ve daha doğrusu hak-perverane bir mukavele var. Ben bedava yazmayacağım. Siz de para ile zarf, kâğıt vermeyeceksiniz. Mesele bundan ibaret.

Ahmet Efendi dalgın dalgın sordu.

-Bana (dostane) mi dediniz? Bu tabirle bana dostluğunuzu mu verdiniz? Yani bana dost mu diyorsunuz?

-Eğer siz isterseniz daima...

Ahmet Efendi başını dükkânının köşesine doğru çevirdi ve alçakta asılı takvimden o günün yaprağını koparıp koynuna soktu. Başını**[10]** çevirdiği zaman kirpiklerinden nihayetsiz bir yaş ipliği sakallarına doğru uzanıp gitti. Görmezlikten gelerek, laubali davrandım:

-Akşamları demlenir misin Ahmet Efendi?

-Bereket versin ki var. Ben ona ızdırap ilacı namını veririm. Garip değil mi? Buna beş altı seneden beri alıştım. Kırk sekiz yaşıma kadar gazozu bile az içerdim.

-Öyleyse bu akşam bize gel de ızdıraplaşalım.

-Izdıraplaşalım! Ben bunu şimdiye kadar bulamamıştım. İyi bir şey, evet, memnuniyetle, minnetle gelir ızdıraplaşırım.

Dükkandan ayrıldım. Başımın arkasındaki o menhus noktaya, o cehennemlik ağrı yine yapıştı. Akşama kadar beynimi burguladı durdu. Ne beis var? Akşama ızdıraplaşacağım... Izdırap acıdır fakat ızdıraplaşmak tesellilerin tatlısıdır.

Emiş Abla dört ayaklı, yerden yapma iskemleyi bacakları yukarı gelmek üzere ters koydu. Üstüne de –bende tahtası bile ne gezer- evinden getirdiği bakır siniyi yerleştirdi.

Yere bağdaş çöküp, bakır sini veya bakır kupalarla çilingir sofrası kurup ziftlendiniz mi? Dünyada bundan zevkli, bundan mükemmel büfe yoktur. Gerçi modern stil, asri bir şey değilse de ömürdür vesselam. Hele patiska entarinin kollarını sıvayıp da uzun ağızlığa sigarayı taktınız mı? Keyfine doyum olmaz.

[11] Emiş Abla öteyi beriyi getirirken Katmerli Ahmet Efendi ile ben de boş durmuyorduk. Siniyi şipin işi süsledik:

Sürgün havyarı, esir ıstakozu, garip yumurtası...

Sürgün havyarı gayet nefis olur. Bir patlıcanı külde pişirirsiniz, elli dirhem kara zeytini çekirdeklerinden ayırırsınız, bolca toz biber, karabiber, soğan suyu, sirke ve zeytinyağıyla siyah havyar gibi köpürte köpürte döğerseniz, ve Olga Şingin, İskenderiye havyarından aşağı kalırsa ne derseniz deyiniz. Ya esir istakozuna söz yok: Büyücek kırmızı bir domates alırsınız, löp löp doğrarsınız, üstüne kaynamış yumurtayı kıymık kıymık serpipte kıvırcık salata ve hıyarla süslediniz mi? Beğenmeyen öte gitsin. Bunların en mühimi garip yumurtasıdır. Garip yumurtası guraba indinde nefis balık yumurtası makamında istiğmal olunur.

Tarz-ı ahzarı şöyledir: Elli dirhem tahin, fazlaca kırmızı biber, tuz, bahar, üç limon, bir fincan zeytinyağı. Yirmi dakika darb-ı şedit ile darp! Ondan sonra çatala kuvvet! Allah'ın Balkan'ında, hücra köşesinde halis rakı ne arar. Cam kırığına resm-i

selamı ifa edip yaşardık. Ben bu latifeleri ede ede Ahmet Efendi ile dostluğu ilerletmeye çalışıyordum. Izdıraplaşacağımız dakikaya kadar epeyce zaman vardı. Fakat bir tay-yi zaman ettik.

Kırk yıllık iki dost gibi**[12]** bin mevzuda dolaştık ve bir an geldi ki Katmerli ahmet Efendinin buzlu cam rengindeki gözleri sininin bir kenarına takılarak başladı:

-Ben dört defa katilim. On bir defa hapishaneye girdim. Yattığım senelerin mecmuu yirmidir. Hayret etmeyiniz. Henüz başım dönmüyor, tabii bir surette hakikatlerden bahsediyorum. Bu sabah elimi elinize sürmek istemediğimin sebebini şimdi anladınız mı? Bana niçin Katmerli Ahmet diyorlar? Bilmeyecek ne var? Katmerli katil ve katmerli mücrim olduğum için... Bu lakabı bana hapishane arkadaşlarım verdi.

-Acaba bu cinayetlere, mücrimiyetlere sıhhi bir sebep olmasın? Kendinizi muayene ettirdiniz mi? Kitapların yazdığına göre birçok mücrimlerin...

-Müsaade ediniz. Ruhi ve sıhhi hiçbir tereddiye, bir hastalığa müptela değildim. Katilliklerim, bir takım idari ve ictimai müessirlerin neticeleridir. Söze baştan başlayım. Ben kimim? Nasıl katil oldum? Cinayetlerim neden katmerleşti?

Ben Fatihliyim. Ticaret ve irat ile geçinen çok temiz bir ailenin çocuğuyum. Fatih Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra o zaman en iyi mektep olan Vefa İdadisi'ne girdim. Ana, baba, evlattan mürekkep üç kişilik mesut, müreffeh bir aile idik. Babamın spora **[13] v**e avcılığa merakı vardı. Hiçbir zevzeklik için değil, sırf zinde bir vücuda malik olmak fikriyle ne babam, ne ben içki, tütün nedir bilmezdik. Mutaassıp değil, kuvvet ve sıhhatimizin murakıbı idik. Çalışkandım. Sınıfları daima birincilikle geçerdim. Derste ve kuvvette hemen hemen münferit idim. Mektepte kolumu ve sa'yımı bükecek kimse yoktu. Güreştiğimi yıkar, tuttuğumu koparırdım. Aynı zamanda da mektebin ve semtin en uslu insanıydım. Babamın avcılığı bana iyi silah kullanmasını da öğretmişti. Güzel kürek çekerdim. Fazla koşardım. Elhasıl bütün manasıyla gürbüz, yiğit ve mert bir delikanlıydım. Hükümet işleriyle hiç alakadar değildik. Yalnız babamın mevkii dolayısıyla tanıdıkları bazı rical vardı. Onlara da yılda bir ya giderdim, ya hastalık bahanesiyle savardım.

Okuldan birincilikle şahadetname aldım. Tam yirmi yaşımda idim. Babam dediydi ki

-Bu suretle şahadetname alışına teşekkür ederim oğlum. Benim bir fikrim var. Bu tahsil sana kafidir. Mülkiyeye, hukuka girersen mutlaka hükümet memuru olma hevesine kapılacaksın. Sen doğrudan doğruya hayata gir, aklın var, tahsilin var. Kuvvetin var, temiz insansın, biraz da servetimiz var. Kendine başka bir iş bul, ziraat et, ticaret et, devir böyle kalmaz. Bir gün iktisadi ve ticari hakimiyet meydana gelecektir.

[14] Babamın bu sözleri aklıma yattı. Fakat o zaman Türk'lerde ticaret fikri o kadar ileri değildi, belki de hiç yoktu. Ne yapalım ne edelim? derken Ramazan geldi. O devirde direkler arasında çayhane, kıraathane, saz işletmek modaydı. İlk hamlede bunlardan bir işe girmeyi babamla kararlaştırdık.

-Daha iyi olur oğlum, dedi. Bu suretle birçok tanıdık peyda edersin. İleride tutacağın mühim işlerde yardımları dokunur.

Ramazanlıkta bir kıraathane kiraladım. Çok zarif bir şekilde süsledim. Derhal bir kibar mecmu oldu. Günün maruf sanatkârlarından da bir saz takımı peyledim. Ramazanın ilk günü doldu boşaldı. Kıraathanenin üstünde bir salonla birkaç oda vardı. Salona bir bilardo koydum ve odaları hususi daire halinde tertip ettim. Bir akşam pala bıyıklı, iri yarı, gümüş köstekli bir efendi erkenden kıraathaneye geldi. Bir köşede oturdu. Ortalık tenha idi. Garsonla beni çağırttı. Gittim. Merhaba, Selamun Aleyküm, Aleyküm Selam demeden dik dik yüzüme baktı.

-Ahmet sen misin?

-Evet efendim ismim Ahmet'tir.

-Bana bak! Gözümün içine bak da ondan sonra cevap ver! Sen üst katta paseta açtırıyormuşsun.

[15]-Ne paseta mı efendim?

-Bana mı lo lo lo? Ben ser komiserim. Karşındakini enayi zannetme, gözüyün elifini çıkarırım.

-Efendim, gözümün elifi yerinde dursun, fakat paseta nedir?

-İskâmbil kağıdıyla kumar. Yalnız o kadar mı barbut da attırıyormuşsun.

-Paseta bir defa yok. Barbuta gelince onu hiç bilmem komiser bey.

-Tavla zarıyla kumar. Yani benimle alay mı ediyorsun? Geçmişi tenekeli!

Vay canına! Bana! Gözümün elifi! Geçmişi tenekeli! Bunlar nasıl sözlerdi? O güne kadar ne ben kimseye böyle bir şey söylemiştim, ne kimse bana...

-Komiser Bey! Dedim. Ben de sizin gibi aile çocuğuyum. Ortada bir şey yokken hakaret etmenize ne lüzum var?

-Onu bunu bilmem. Sen kumar oynatıyormuşsun. Çok kazanıyormuşsun. Adama kazancını öyle bol keseden vermezler. Sonra sana pahalıya mal olur. İyisi mi şimdiden ucuz kurtulmaya bak!

-Ben bunları yapmamakla beraber emriniz baş üstüne.

-Yarın gel bana kati cevap getir.

[16] Serkomiser çıktı gitti. Ben teessürümden köşeye çekilip ağladım. Ertesi günü eski tanıdıklardan ve bu işlerle meşgul olmuşlardan birisine gittim. Vallahi dedi, aklım ermez, bir meşhur Arap Abdullah vardır, bir defa ona danış.

Arap Abdullah Bey'i aradım buldum. Affedersiniz! Diye başladım ve olanı biteni anlattım.

-Sen bir toy delikanlısın, dedi. Ser komiser sana şunu demek istedi. Bana pay ver.

-Nereden anladınız bunu?

-Gülerim sana çocuk, açık açık söylemiş.

Sonra sana pahalıya oturur demedi mi? Yani kapatırım dükkânını. Bu pahalı tarafı. Ucuz kurtul demesi de bana pay ver demektir.

Yarın bana kati cevap getirden murat, yarın mangırları al gel den başka nedir ki...

-Fakat ben kumar oynatmıyorum. Bir fenalık yapmıyorum.

-Yap yapma! Usul budur. İstersen ben seni muhafaza edeyim. Ser komisere vereceğinin yarısını bana, yarısını ona ver, bey gibi yaşa, kazan...

-O halde buna açık açık rüşvet demeli.

-Ne dersen de.

[17] -Beni ikaz ettiniz, teşekkür ederim; Deyip yanından ayrılmak üzereyken Araboğlu, dediklerimi yaparsan rahat edersin, dedi.

-Yapmazsam ne olacak?

-Rahat edemezsin.

-Bu iş elimden gelmez Abdullah Bey! Sonra babam gücenir.

-Babayın aklına turp sıkayım.

-Babamı karıştırma! Göğsüne bir yumruk atarım pestil gibi yere serilirsin fellah!

Bunu galiba sertçe söylemişim ki etraftakiler, hayretle bakıştılar. Arap bembeyaz kesildi. Ayağa kalkacak oldu. Göğsünden şöyle kakıştırıverdim, zıngadak çöktü! Ay! Bu sefer de elini kuşağına atmasın mı? Baktım ki ince, sivri bir Bursa bıçağı!

Arabın fesini kafasından kapınca bıçağı elinden aldım, öteye fırlattım.

-Araboğlu! Dedim. Ben sana efendice geldim ve insanca danıştım. Kepazeliğin lüzumu var mı?

Arap homurdanıyordu:

-Git delikanlı git! Başımı belaya sokma!

-Zaten gitme desen de gideceğim. Asıl bela senden geliyor.

[18] Beni dışarıya çıkardılar. Birisi kulağıma fısladı:

-Ne yaptın Ahmet Efendi!

-Hiç. Terbiyesizlik etti. Kendimi zaptedemedim.

-Onun kim olduğunu bilir misin?

-Şimdi ne adam olduğunu öğrendim.

Yahu! Ona Arap Abdullah derler. Astığını asar, kestiğini keser. Meşhur kabadayılardandır.

-Bana da Türk Ahmet Efendi derler. Kimseye ses çıkarmam, kimseyi asmam kesmem. Fakat kimseye de asılmam kesilmem.

Allah bu işin encamını hayra çıkarsın. Kıraathaneden içeriye girdim. Son derece müteessir ve asabi idim. Namuslu hayata atılışımın daha ilk haftasında nelerle karşılaşıyordum. Metin ol Ahmet dedim, doğruların yardımcısı Allah'tır. Fakat bir türlü aklına turp sıkılan babamın uğradığı hakareti hazmedemiyordum. Vay meşin kulaklı fellah vay! Diye düşünüyordum. Ne çabukta silaha davranıyor. Bir daha karşılaşırsak dikkatli davranmalı, yoksa adamı turfanda kuzu gibi şişe geçirecek...

Ben böyle düşünüp dururken kalın bir ses işittim. Kıraathanenin lambaları henüz yanmamıştı. Sesi tekrar duydum:

-Ahmet Efendi! Ulan sana söylüyorum.

[19] Dikkatle baktım. O! Ser komiser! Bu sefer doğrudan doğruya hakaretle başladı. Karşısına gittim:

-Ne var efendim?

-Bu gün cevap getirecektin.

-Getirecek bir cevabım olmadığı için getirmedim efendim.

-Çatışacak mıyız? Maskara herif! Biraz eğildim.

Gözlerine bakarak tane tane söyledim.

-Sen buradan edep ve namusunla defolur, boynunu kırar mısın? Yoksa eşek pastırması gibi kapıdan fırlatıp atayım mı.

-Bana! Bana mı ha!

-Sana ya! Sen beni ne zannettin? Dinim Rabbena hakkı için kırk Eşek, sıpalarıyla beraber sudan gelinceye kadar döğerim. Nasıl söylemişim, nasıl bir hal almışım ki herif sessiz, sedasız ayağa kalktı ve mutlaka bir şey söylemeden gitmiş görünmemek için mırıldandı:

-Görüşürüz, görüşürüz.

Ah, keşke o gittikten sonra ben de dükkanı kapatıp def olsaydım. Hint'e, İran'a, Çin'e, dünyanın en bulunmaz bucaklarına gitseydim...

[20] Sahura kadar bir şey zuhur etmemişti. Davul çıkınca ben de kıraathaneyi çocuklara teslim edip çıktım. Etraf kalın bir kar tabakasıyla örtülüydü. Mehtap da vardı. Saraçhane başını geçtim. Kemerden çıkarken beş on adım solumda yerde kıpırdayan bir gölge gördüm. İhtiyaten biraz sağa yürüdüm, elimdeki kalın, sağlam bastonu hazırladım. O devirlerde Ramazan geceleri sokak aralarında insanı Karmanivela ederlerdi. İyi ki hazırlanmışım. Birisi fırladı ve solumdan başıma doğru bir usturpa salladı. Bereket versin ki az atiktim. Biraz da maç talim etmiştim. Bastonu savurunca bileği çat etti. Usturpa düştü. Vaziyeti anlar anlamaz tabanları kaldırdı. Beş on adım sonra yetiştim, ensesine bir yumruk çakınca yüzükoyun yere yuvarlandı. Fırsatı kaçırmadım, derhal çullandım. Baktım ki altımda kıvranıyor, bir şeyler arıyor. Bir omzunun altında yazma mendil, ötekinde koca bir saldırma gördüm. Onu çekip alttan dürtmek istiyormuş. Mendili çıkardım. Ellerini arkaya bağladım. Debelleşip duruyordu. Halis bir tulumbacı idi, hem tulumbacıların da şıklarından. Belindeki uzun, ipekli Trablus kuşağını çıkardım, kollarını ayaklarını iyice bağladım. Bilekleriyle ayaklarını da rabtettim. Herif beşlik simide döndü. Gittim usturpayı buldum. Saldırmayı aldım. Çapkın delikanlı epey ağırca idi. Omuzladık başa**[21]** gelen çekilir; İti, öldürene sürükletirler dedik yürüdük yolda hem götürüyorum hem konuşuyorum:

-Arkadaş! Sen kimsin? Niçin bana çattın?

-Valla billa abeyciğim kaza oldu. Affet!

-Ben sana ne fenalık ettim? Yoksa beni soyacak mıydın?

-Dinim imanım hakkı için maksadım o değildi abeyciğim!

-Öyle ise seni birisi teşvik etti.

Çapkın inkar etti. Sonra anladım ki komiserle Arap Abdullah teşvik etmişler. O zaman Fatih'te büyük bir askeri karakol vardı. Orada merd huylu, sakin askerlerle, yandan dolma vinçıstırlı hacı baba zabtiyeler vardı. Gerek zabitleriyle gerek etrafla pek güzel tanışırdım, dosttum.

-Vay! Ne oldu Ahmet Bey?

-Size hediye getiriyorum.

Zabitler sahur sofrasından yeni kalkmışlardı. Külhanbeyini Haliç vapurunun halat burması gibi odanın ortasına bıraktım ve meseleyi kısaca anlattım. Çapkın yakışıklı idi. Ertesi günü polise teslim etmek üzere boş bir odaya öylece tıktılar. Eve geldim babam sade kahvesini içiyordu. Olanı biteni anlattım.

-Ser komiserin ehemmiyeti yok dedi. Yarın zaptiye nezareti başmüfettişine söylerim. Fakat Arap Abdullah'tan sakın oğlum. **[22]** Bastonun sağlamdır. Konsolun üst gözünde, solda küçük tabanca var, halis Gold'dur. Onu da sokakta paltonun dahilde ceketiyin yan cebinden ayırma.

Ben böylece Ramazan'ın onunu ettim. Tecavüzüne uğradığım külhaniyi ertesi günü komiser bırakmış. Beni nerede görse kandilli selamını çakar ve derhal özür dilerdi. Benim bu işim onların arasına derhal yayılmış. Artık tanıdığım, tanımadığım uçarılar bana hayret ve hürmetle selam vermeğe başladılar. Ben utanıyordum, tanıdıklardan biri tesadüf etse, beni de külhanbeyi başlamış zannetmesin diye ödüm kopuyordu. Fakat kabil mi? Meğer o külhani piyasanın azılılarından imiş. Fakat saf delikanlının mertliği tutmuş. Olanı biteni olduğu gibi anlatmış, arkasından da "sakın aldanıp çatayım demeyin ha?" ihtarını bastırırmış. Çukur çeşmeli Hakkı Reis beni kahvesine davet etti, iyi bir adamdı, çok ağır ve mert idi. Bir sürü ikramlar etti ve külhanbeyi olmadığımı görünce bir kat daha memnun oldu. Çukur çeşmeli Deli Kemal geldi, hikayeyi ağzımdan işitmek istedi. O Kemal çok hoş, ince boylu bir delikanlı idi. Arkasından Kadırgalı Deli Süleyman, Bahriyeli Kahraman, Kebapçı Ali, Onikilerden İstinyeli Niyazi Bey filan hep benimle tanıştılar, hepsi de muhabbet, samimiyet gösterdi. Zaten adımızla Arabın göğsüne**[23]** kaktığım yumruk duyulmuş... Bir gün kendi kendime: Ahmet! Dedim bu böyle olmayacak. Sen bu hayatı bilmiyorsun. Görüyorum çapkınlığa doğru gayri ihtiyari bir sürüklenişin var. Erbabına git akıl danış. O zaman maliyede bir Yenibağçeli Cavid Bey vardı. Çok kibar, çok mert, bileğine kavi bir beydi. Babamın mektep arkadaşıydı. Bize gelir giderdi. Ona gittim. Her şeyi anlattım. Güzel, yakışıklı çehresine geniş bir tebessüm yayıldı.

-Ahmet Bey, Oğlum! Dedi. Fikirlerin, şüphelerin doğrudur. Sen o yolun yolcusu olabilirsin. Fakat dikkat et. Kıraathaneyi devret. Kendini unutturmak için buralarda dolaşma, Beyoğlu'na çık. Daha eğlencelidir. İş bahsine gelince büyük

ticaret yapamazsın.Sultan Hamamı civarında şık bir muhallebici aç, akşamları evceğizine gel.

Cavit Bey'in fikirlerini kabul ettim. Karar verdim, o günden tezi yok kıraathaneyi devredecek bir adam aramaya başladım. Aradan iki gün geçti. Tam civcivli bir zamanda, efendiler, beyler dolmuş. Saz çalıyor. Birdenbire, kapı açıldı, ve başta ser komiser olduğu halde içeriye on on beş**[24]** maiyeti paldır küldür girmesinler mi? Cani kovalıyorlarmış gibi üst kata hücum ettiler. Üst katta da iki bilardo oynayanla bir garson vardı. Kıraathane karıştı. O devirde böyle baskınlardan herkes korkardı. Dağılan dağılana! Siyasi bir şey zannedenler vardı. Derken kumar baskını olduğunu işittiler. Kibardan bir zat yanıma sokuldu:

-Teessüf ederim Ahmet Bey oğlum! Demesin mi? Beybabanızı tanırım. Size kumar oynatmak yakışır mı?

Ağzım dilim tutuldu, bir şey söyleyemedim. O sırada birisinin elinde birkaç deste kağıt, ötekinin elinde birkaç çift zar, Komiserin avucunda şıklattığı beş on Çar-ı yekle bir iki mecidiye... Aşağıya indiler. komiser söyleniyordu.

-Gözcünüz, haber vermiş. Kumarbazların hepsi arka pencereden kaçmışlar. Yalnız alet, edevat ile bu parayı bulduk. Ben anlamıştım. İyi tertibolunmuş bir suikaste maruz kaldım. Bu rezaletten başım döndü, gözlerim karardı, ben, herkesin tanıdığı Ahmet Bey, kumarbaz! külhanbeyi! Şu, bu...

-Haydi yürü karakola!

-Peki geliyorum, siz teşrif ediniz.

-Maskaralığın lüzumu yok! Yürü.

-Anahtarları baş garsona vereyim.

[25] -Hala laf söylüyor...

Şak! Yüzümde bir tokat şakladı. Sonrasını bilmiyorum. Komiser bir kirli çorap gibi yere serilmiş, yüz göz kalmamış, maiyeti kollarıma girmiş. Vermişim sopayı. Basmışım köteği, on biri de pestile dönmüş. Kendime geldiğim zaman kıraathanenin ortasında yapayalnız kaldığımı gördüm, intikal ettim, asker getirmeleri

ihtimali yüzde yüzdü. Bir faciaya sebep olmamak için bizzat karakolun yolunu tuttum.

Ahali üşüşmüş. Doktorlar komiseri, maiyetini tedavi etmekle meşgul. Beni görünce hepsi çil yavrusu gibi odalara dağıldı. Gittim bir iskemleye oturdum. Önüme bir eser-i cedit kağıdı çektim ve başladım kendi zabıt varakamı yazmağa. Hepsini aynen, harfiyen yazdım. Tarihini attım. İmzaladım. Doktor Bey! Dedim, şunu memur efendilere lütfen veriniz de imzalasınlar. Ahali birikmişti. Bir çocuğa seslendim Kardaşım şuradan bana bir araba çağır, zaptiye nezaretine adam götüreceklermiş, para peşinmiş dersin.

Evrakımı cebime koydum. Bin rica, teminat ile yanıma bir de memur aldım. Bindik arabaya. Zaptiye nezaretinde indiğimiz vakit, tanıdıklardan bir memur dedi ki:

-Hayrola Ahmet Bey, beybabanızda demin geldi. Çok hiddetliydi. Baş müfettişin yanında oturuyor.

[26] -Ben posta edildim. Beni nereye götürürler şimdi?

-Hele bir gel, önce müteferrikaya gidelim.

Yanımdaki memur hala korku ve hayretle bana yandan bakıyordu. Müteferrikada oturduk. Evrakımı okudular. Baş memur beni getirene baktı:

-Bunu böyle mi getirdiniz?

-Evet efendim.

-Hiç bu itler böyle getirilir mi? Bağlasaydınız kolunu.

-Ne münasebet!?

Diye ayağa kalkmışım. Galiba o da işi sezmiş olacak ki:

-Ne münasebet mi? dedi. Zabıta-i şahaneye hakaret edersin, darp edersin; kumar oynatırsın, sonra ne münasebet ha!

Ser müfettiş babama demiş ki:

-Bu iş pek dağdağalı. Ahmet Bey'in hakkı olduğu şüphesiz. Fakat nazır paşanın Arap kafası söz anlamaz. Hele birkaç gün kalsın. Bayramdan evvel bir

çaresine bakarız. Siz şimdilik yatak takımı, yemek filan gönderiniz. Ben ona münasip bir yer tefrik ettiririm.

Uzatmayalım efendim, evrakımızı mahkemeye vermekle beraber arefe gününe kadar tevkifhanede yatırdılar. Ben mevkuf iken neler olmamış neler! Akşamla sabah aleyhime ateş püskürmüşler! Baba Tahir'in**[27]** yevmi gazeteleri resimlerimi basmış! Saye-i şahanede herkes ferih, müsterih yaşarken. Benim gibi şerirlerin baş kaldırmalarına meydan vermemeliymiş! Meğer ben kırk yıllık en berbat bir tulumbacı imişim de haberim yokmuş! Babam, Baba Tahiri matbaanın kapısında güzelce döğmüş, mabeyne götürmüşler, olan biten işleri harfi harfine anlatmış. Arefe günü kurtuluşumun sebebi de mabeynden verilen emir üzerine imiş.

Bayramda bir yere çıkmadım. Çıkacak yüzüm kalmamıştı. Adi, kavgacı bir külhanbeyinden başka bir şey değildim. Fakat benim bu feci telakkilerime karşı İstanbul piyasasında şöhret kazanmışım!

Babama dedim ki:

-Bana burada yüz akıyla, rahatça yaşamak haram oldu. Başka bir memlekete gideyim,hayatımı orada kazanayım.

-Fena olmaz, dedi. İzmir'e göndereyim orada dostlar çok. İçlerinde bir Miralayın Ali Bey var, çok temiz, çok mert ve insan bir arkadaşımdır. Sana her türlü yardımı, rehberliği yapar. Biraz fazla sermaye koyarız, incir üzüm işi ile meşgul olursun. Mahkemeden celp gelirse ben imza eder, sana bildiririm. Bakalım belki ona da bir çare buluruz.

İki gün sonra İzmir'e hareket ettim. Gitmez olaydım. Hadi birer tane daha içelim. Başka türlü devam edemeyeceğim. Ah **[28]** güzel İzmir! İstanbul'da ektikleri facia tohumu senin boyunda filizlendi. Ben ne saadet ümitleriyle oraya gitmiştim. Hadi, bir tane daha!...

İzmir bana hiç yabancı gelmedi. Aynı mavi denizi aynı ılık havayı ve güler yüzlü insanları orada da buldum. Ali Bey benimle fazla meşgul oldu. Artık bir hafta evvelki Ahmet değildim. Yeni bir hayata, yeni bir meşguliyete girmiştim. Kapalı yemiş çarşısı civarında yeni bir dükkan kiraladım. İncir üzüm üzerine iş yapacaktım.

Bir gün dükkana bir efendi geldi. Hırçın bir tavırla sordu:

-Fatihli Ahmet sen misin?

-Benim. Bir emriniz mi var?

-Seni polis müdürü bey görmek istiyor.

-Hemen şimdi mi?

-Ne de çok sual sormayı seviyorsun be! Elbette şimdi görmek istiyor. Galiba sigaya çekecek.

-Peki, derhal giderim.

-Derhal deyip de madik atma, sonra başımı belaya sokarsın.

Hiç ses çıkarmadım. Küçük çocuğu dükkanda bırakarak doğruca polis müdürünün dairesine gittim. Pasaport karakolunda**[29]** imiş. Kordona varınca haber verdim. Birkaç büyük memurla oturuyordu:

-Fatihli Ahmet sen misin?

-Bendenizim efendim.

-Hani şu zabıta düşmanı?

-Estağfurullah efendim.

-İstiğfarı sonra edersin. Şimdi söyleyeceklerimi dinle! Burası İzmir'dir, bana da İzmir polis müdürü derler. Aklını başına devşir, ayağını denk al, ben burada sana yan bastırmam. Sivrisinek uçsa haber alırım. Burasına birinci kordon derler, arkası ikinci, ondan sonra üçüncü gelir. Daha ileride meyhane boğazı vardır. Buralarda görülmeyeceksin.

-Müsaade buyurunuz efendim.

-Ne yumurtlayacaksın bakalım.

-Görüyorum ki hakkımda çok yanlış malumat almışsınız. Bendeniz zannolunduğu gibi külhanbeyi, terbiyesiz değilim efendim. Bazı müessif tesadüfler, daha doğrusu talihsizliğim bu zannı tevlid etti.

-İstanbul ağzı yapma!

-Hakikati arz ediyorum. Buradaki efal ve harekatım sözlerimin en maddi delili olacaktır.

[30] -Avukatlık mı Külhanbeyi!

Yine sustum, çıktım. Kapı önünde birkaç komiserle memur yan yana, nefretle baktılar. Görmezlikten gelerek uzaklaştım. Meseleyi Ali Bey'e açtım. Canı sıkıldı:

-İstanbul'dan parmaklayan olacak, dedi. Başka türlü ihtimal vermiyorum. Allah vere de uzatmasalar. Hele bir yol rahatına bak. Ben de lazım gelenlere söylerim. İki üç gün geçti. Bir akşamüstü, ezandan sonra idi, basmahaneden geliyordum. İki Rum şarkı mırıldanarak arkamdan geliyorlardı. Birisi seslendi:

-Vire delikanlı! Kitaksi mata...

Bana bak diyen Ruma baktım.

-Sana söylüyorum vire

-Ne istiyorsun çelebi?

-Ben Çelebi! Nah sana vire! Bana Usturacı Yanaki buna da Giritli Mimi! Derler.

-Bana bir şey mi söylemek istiyorsunuz?

-Sen hani ki o İstanbul'da polis döğmüş, bir Ahmet'dir Mehmet'tir, nedir; sen osun?

-Evet oyum.

-Burada polisten önce biz varız.

-Eksik olmayınız.

[31] Dedim ve çakır keyiflerine bırakarak yürümek istedim. Bu hareketim Çelebilerin izzet-i nefislerine dokunmuş! Çatdılar, hem ne çatış! İkisi de bıçakları fora ederek... Sevgili bastonum imdada yetişti. Bıçakları yere düşünce enselerinden yakaladım, Usturacı Yanaki'nin kafasını Giritli Mimi'nin kafasına, Onunkini berkininkine beş on defa çarpıştırıp bıraktım. Bıçaklarının yanına serildikleri vakit etrafıma baktım. Mahşerullah! Herkes bizi seyrediyor. Beş on zabıta memuru ne

çabukta peyda oldu. Bıçakları aldım, memurlara teslim ettim. Hiçbirisi bunlar ne? Bu yerdekilere ne oldu? Demedi. Yalnız bana:

-Yürü karakola!

-Gidelim ama, bu adamlar ne olacak?

-Senin ne üstüne vazife.

-Fakat bunlar bana çattılar, bıçaklarını çektiler.

-Çok laf yok.

Kollarıma girmesinler mi? Biraz silkinecek oldum, pek çerden çöpten şeylermiş. Dağılıverdiler. Karakola girdiğim zaman kati kararımı vermiştim, ne söyleseler ses çıkarmayacak, bir vakıanın hudusüne meydan vermeyecektim. Karakolda bir ser komiserle**[32]** karşılaştım. Vakayı sordu birkaç kelime ile hikaye ettim. Rumlara döndü:

-Bu efendiye ne için çattınız?

Bir sürü laf söylediler. Netice şunu anladım: Güya ben onlara İzmir'e polisle sizi temizlemeye geldim! Demişim!

Beni karakola getirenlerden ikisi de şahadet etmesinler mi?

-Evet efendim dediler. Bu iki Rum' u döverken öyle bağırıyordu. Ser komiser bu gönüllü şahitlere sert sert baktı ve saklayamadığı bir hiddetle sordu:

-Siz bizim karakol efradından değilsiniz. Orada ne işiniz vardı?

-Şeyden geliyorduk, şeye gidiyorduk.

-Şeyden şuydan anlamam.

İki Rum'u bodruma tıktı. Zabıt varakası yaptı. Beni getirenleri savdı. Odada yalnız kaldık, bana döndü:

-Bey arkadaş! Dedi. Vaziyetten hiçbir şey anlamadınız mı?

-Vallahi Efendim...

diye hayretle baktım. Ser komiser elini omzuma koyarak devam etti:

-Vaziyet şudur. Bu Rumlar İzmir'in azılılarındandır.**[33]** Arasıra zabıtaya da hizmet ederler. Bunlar öğretilmiştir o memurlar da suret-i mahsusa da oraya gönderilmişlerdir. Size çatmaları da bir plan dahilindedir. Ben adınızı işitir işitmez vaziyeti anladım.

-Peki, fakat ben ne fenalık ettim.

-Mesele sizin kendi fenalığınızda değil, mesele çıkarmaktadır. Bana bile şifahi talimat vardır. Fakat ben durucu değilim, çekip gideceğim. Bu ağır yükleri on altı senedir zora zor taşıdım. Artık tahammülüm kalmadı. Size benden dostça, arkadaşça bir nasihat: Ahmet Bey! Arkadaş! Fena bir namınız var, peşinizi bırakmayacaklar. Başınıza mutlaka bela getirecekler. İyisi mi sen buralarda durma. İşte görüyorsun, laf olsun diye zabıt varakası yaptım, müdüriyette yırtılacağını bilmez miyim? Ha neredeyse Rumları tahliye emri gelir.

Komiser Bey, kalbinizin temizliğine ne söyleyeceğimi, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Ben bu vatanın evladı değil miyim. İstanbul'u bu yüzden terk edersem nereye gideyim? Mademki her yerde bu muameleye maruz kalacağım. Demek ki memlekette hakikatim yoktur.

Haklısınız. Düşünülecek meseledir.

İkimizde yeis ve tesir içinde birkaç dakika sustuk.

Bir saat sonra Rumları çıkardılar ve müdüriyette beni tevkif**[34]** ettiler. İtiraz etmedim. Bütün gece hakaret yağdırdılar. Sustum. Kefalet istediler. Ali Bey oldu.

Atılmış pamuktan yumuşak oldum. Yine kâr etmedi. Ve nihayet felaket geldi çattı. Bir cuma gecesi iki çeşmelikteki kıraathanede oturuyordum. Alaturka dörde yakın, evime gitmek için kalktım. Birkaç gün evvel azılılardan birisini vurmuşlar. Katili meçhul diyorlardı. Kıraathanede bir şayia çıktı, güya katilini bu akşam bulmuşlar. Kahve dedikodusu deyip çıkmak için kapıya geldiğim vakit her tarafın sarılı olduğunu gördüm derhal içeri girdiler. Ellerinde silah.

-Kıpırdama!

Halk hayrette, ben hayrette: Acaba ne var? Baktım ki bana! Evet, kıpırdama emri doğrudan doğruya şahsıma!

-Ben mi? Niçin?

-Hala söylüyor. Dağ gibi adamı öldürürsün. Sonra rahat rahat dolaşırsın!

-Acaip! Ben mi?

-Tutun katili!

-Efendiler! Bir yanlışlık olmasın?

-Sen Fatihli kerata değil misin?

-Fatihliyim ama kerata değilim, Ahmet Efendiyim.

[35] Kuşattılar etrafımı, bir iki silkindim, kendime yol açtım, haykırdım:

-Ne yapmak istiyorsunuz? Hükümet mi? peki gidelim. Fakat insanca muamele ediniz. Ben ne katilim ne kaçak. Böyle bir zan varsa. Bilakis hakikat meydana...

Sille tokat, küfür, tekme... ne olduğumu şaşırdım.

Sokağın karanlıklarına doğru sürükleniyordum. Kendime geldim. Bu sefer şiddetli davrandım. Artık gözüm hiçbir şeyi görmüyordu. Hükümet konağının alt tarafını hastaneye döndürdüm. Aman Allah Yeter Artık! Diye haykıra haykıra güç halde zabtolundum... İşte böyle muharrir bey. Hikayem burada bitti.

-Zannedersem buradan başladı.

-Bir bakıma öyle. Fakat anlatacak bir şey kalmadı. Bilmediğim, tanımadığım, ömrümde görmediğim bir adamın katili sıfatıyla mahkum edildim. Şaşacak yok. Öyle zabıt, öyle şahitler ve böyle bir şöhret olduktan sonra aksini isbat edemezsin ki...

İşte ilk cinayetim. Selsan müddetimi bitirdiğim için Abdü'l-Hamidin yirmi beşinci sene-i devriyesinde çıktım. O gün yalandan katil olmuştum. Bilahare dört tane sahici katli buna ilave edince Katmerli Ahmet oldum gitti. Ben samimi bir adamım. Cinayetlerimi inkâr**[36]** etmem. Fakat siz de itimad ediniz ki dördü de benim taksirim değildir.

Nihayet buralara kaçtım, yıprandım, ve bir gün baktım ki benim de katilim siz olacaksınız...

-Ben mi? Ne münasebet!

-İnsaniyet namına!

-Latife mi ediyorsunuz?

-Hayır, ciddi söylüyorum. Ekmeğimi elimden almak suretiyle katilim olacaktınız.

-Bir insaniyet yaparken, bir insanı açlıktan öldürecektim.

-Hayat bu, altında bilinmez ne kadar ..... bulunan faziletler vardır. Onlar cidden faziletlerdir, fakat ..... Hadi içelim kâfî bu kadar. Şayet bir gün Katmerli Ahmet'in hikayesini yazacak olursanız sonuna şunu ilave ediniz.

Hükümden ve cezadan sonra ulu cenap...

[37] SİLİKZADE'NİN HİKAYESİ

Hiç eksiği fazlası yok, aynı tip, aynı eda, o boy o pos, ya koyu kahverengi vestun yahut şimdi terziden çıkmış fantezi yelekli boncur. Ya hafif mat esmer olur, ya lenfaviye kaçar beyazımsı. Adımlar kısaca ve çabukça. Bazı yan yan yengeç biçimi bir yürüyüş. Gözler yerde. Elde başı savaklı gümüşten abanos baston. Yaz mı? Daima kadife yakalı kıvamlı siyah pardesü. Kış mı? Kadife yakalı efendice siyah palto. Susarken konuştuğuna, konuşurken sustuğuna hükmedilir. Sesi var fakat nefes halinde. Kaşlarının ortasına çatılmış bir elif görülmez. İnsanın "Azıcık kımılda be!" diye haykıracağı gelir. Bıyıklarının uçları hep sivricedir, rengi ya kumraldır ya siyah, **[38]** yahut kestane dorusu. Cenabetlerin bir tanesinde iki tel kır yoktur. İhtiyarlamazlar mı ne! Tebessüm mü dediniz? Uykuda bile, hınzırın dişleri de beyaz olur. Moda manikürse ayağının serçe parmağına kadar tırnaklar penbe beyaz. Pijamadan entariye mi avdet? Gırtlaktan topuğa kadar arslan marka patiska. Mahalle kahvesinde oturmaz, meyhaneyi alargalar. Gazinoya girmez. Birahaneye uğramaz. Camide saf hizalamaz. Hovarda mıdır? Kılıbık mıdır? Acar mıdır? Kazak mıdır? Belli değil, gazetecilerin en dümencisine dahi en patronuna dahi es namütenahi dahidir.

-Ooof sen de! Lafı uzatma işte! Anladık. Kim bu?

-Bu mu? Silikzâdelerden...

-Adını soruyorum sana.

-Onu da bilirim: Silikzâde Ebhem Bey.

-Ebhem de ne demek?

-Galiba mübhemin mübalağa ile ism-i faili.

-Nerelidir bu?

-Bilinmez.

-Evli mi, bekar mı?

-Bilinmez dedik ya!!

-Bilinmez olur mu imiş?

[39] -Olur zahir. Nüfus tezkeresinde bile bu kayıtlar siliktir. Ya o tarafı yırtılmıştır, ya terden bozulmuştur.

-Nerede büyümüş?

-İçimizde.

-Nerede tahsil etmiş?

-Onu kendisi de bilmez. O yalnız yaşar. Silikzâde Ebhem Bey anneye bey babaya hacet kalmadan Kademnihade-i alem vücud oldu. Ne olur. Bir defacık olsun. annesinin memesini çimdiklemedi. Süt ninesini bir dakikacık olsun gece uykusundan uyandırmadı. Doğduğu gece onu cansız sandılar. Emrâz-ı Etfal mütehassıslarına gösterdiler. Çifte konsültasyonda rapor aynı çıktı: Kalp tamam. Siklet yaşının dört misli, kuhf mikyası seksen üç santim. Tam etteşkil ve Kamilessıhha!

Annesi Ebhem! Der başka demezdi. Babası cennete gitmeye lüzum göstermezdi:

-Ebhem dar-ı dünyada bana hem huri hem gılman der bir daha demezdi. Mahalle imamı bütün çocukları seslerinden, huylarını attıkları taşların şiddet derecelerinden tanırdı. Fakat küçük Ebhem diye semtte yaşayan bir, beni adem bulunduğuna katiyen vakıf değildi.

- Silikzâde hangi mektebe gittiyse gitti, yahut**[40]** gitmediyse gitmedi. Fakat şurası muhakkak ki Ebhem'in ağzı var dili yoktu, gözü var görüşü yoktu. Kulağı var kabartışı yoktu. Gölgenin bir cisim kıymeti, sisin bir madde kıymeti, atomun bir menşe' kıymeti, hatta rüyanın bir hayır veya şer kıymeti vardı. Ama Silikzâde Ebhem Bey'in en cüzi gibi bir varlık kıymeti yoktu. Radyum el ile tutulurken Silikzâde mikroskopla bile görülemezdi. Kitaplardaki harita bahsi kadar olsun ma'ruf bir nazariyeden kendisini müstenkif kılmıştı. Gitgide annesi, beybabası, teyzesi filan endişeye düştüler. Ter bıyıklı, gaytan bıyıklı filan olduğu halde be Allah'ın kulu, ne olursun da bir gün olsun "ben varım" dese ki! Ne mümkün! Silikzâde ecdadının ünvanına bihakkın liyakat göstermişti. Silikzâde Ebhem! Bunun ötesi yoktu işte. Abdülhamit haber adı. Öyle sevindi, öyle sevindi ki burnunu baş hazinedar ustanın turunçlarına çarptı. Derken Silikzâde katip, ortanca katip, baş katip, baş muhasip, baş bendegan, baş sadık oldu. Tuhaf değil mi? Ne olduysa ümit Mehmet, olduğu yeri münhal bilirdi. Allah Allah derlerdi, şu makam gayet mühimdir, oraya niçin kimseyi tayin etmiyor? Halbuki Silikzâde oranın öğün başıydı. Fakat bilmek, öğrenmek ne mümkün? Silikzâde bu. Eğer eski misallerde "bir varmış bir yokmuş" tabiri**[41]** olmasaydı; Silikzâde bunu bir varmış bir yokmuşluğuyla icad ettirecekti. Aferin be Silikzâde, yaman bir Allah'ın kulu, kolu kanadı imişsin!

Bir gün meşrutiyeti Manastır dağlarında canımızı dişimize alarak ilan ettik. Yaptık yakıştırdık, sokak köşelerindeki binek taşı katiplerinin ellerine teslim ettik. Tabi Silikzâde ortada yok. Silikzâde Ebhem Bey oralı değil. Meşrutiyet gelmiş! Memlekette yer, otel çook! Hürriyet, Müsavat, Adalet çıkmış! Bir sene evvel torik, palamut Altıparmakta küfe küfe alamana alamana çıkmıştı, şaşacak, korkacak ne var ki, tensikat oldu.

İyi ya tensikat müspet, menfi var olanlar için, halbuki Silikzâde Ebhem Bey varlıkta bir yok...

Silikzâde ortadan kayboldu. Hiç kimse onu bilmez tanımazdı ki Bekir Ağa Bölüğüne mi, dan duna mı gitti? Diye düşünsün. Halbuki Silikzâde erbab-ı hamiyyet encümeninin reis-i sanisiydi. Ortalık harran kürran ne olduk, ne olacağız? Fakat Silikzâde yokluğunun gümüş mührüyle tensikat kararlarını mühürleyip yatar!

[42] Vay canına yandığım Silikzâdesi vay! Cenab-ı Vacibü'l-Vücut hazretleri yoktan var edermiş, halbuki daha erbabları çıktı, Silikzadeleri vardan yok, yoktan kırk defa var etti. Balatlı Hokkabaz Portakaloğlunun yuvarlaklarından biri olsaydı bu kadar marifet gösteremezdi. Ama ona Silikzâde Ebhem Bey demişler, kuvvet ve takat mı dayanır yokluktaki varlığına ve varlıkta yokluğuna!

Dünya bu, mademki tersine dönüyor, ara sıra insanlara rahatsızlık vermesi pek tabidir. Tıpkı düvel-i polis hakikati gibi bir hakikat pat diye ortaya çıkmasın mı? Ne oldu yahu ne olacak, muharebeler başladı! Silikzade Trablus, Bingaziyi fethedecekmiş gibi neler olmadı. Müdür, baş müdür, müsteşar mebus, nazır, ayan, yine nazır tekrar mebus ve ilh... Bütün memalik mahruse-i şahane (mahruse ha mıdır hı mıdır? bilmiyorum) birbirinin göz bebeğini çıkarırken Silikzâde yaşayışta berdevam! Harb-i umumide Silikzâde silik başı bir yerde... fakat altın kıymetinde!

Silikzâde ortada yok ama midesi patlayıncaya kadar francala dolu.

Herkes kefenlik bez ararken,silik Silikzâdenin sırtında**[43]** Muslin garpdöşin pijama! Bayramzade her göze çöp; fakat Silikzâdeyi Fatin Efendinin teleskopu bile göremiyor. On sekiz harp yarasından sonra Mülazım Mehmet oğlu Mehmet istida veriyor. "Kadınım lohusadır. Yüz dirhem sulu keçi sütü ile iki kahve kaşığı şeker!"

Vay sen misin diyen! Vay hain vay! Sen ha sen ki Anafartalardakinin maiyetinde bulundun. Hadi oradan enayi! Silikzâde'nin paseta fitil yapıp Abanoz Sokağı'nın deliğini deşiğini tıkadığı herkesin meçhulü. Tabi meçhulü. Silikzâde davul zurna kullanmaz ki. Silikzâdedir. Daima güneşin zeval vaktini kolladığı için gölge bile bırakmaz.

Derken efendim mütareke oldu. Bekir Ağa, Malta, Samsun, Erzurum, Sivas, Ankara, 19 Mart, 38 Nisan, 45 Cemaziyelevvel... Silikzâde yine Silikzâde, yine lök gibi...

-Deme be yahu!

-Vallahi Billahi böyle. Sonracığıma efendim, ne diyordum Efendiciğime söyleyim? Ha! Evet, Silikzâde yine lök gibi. Fakat hadisat yürüyor. Kim yürümesin demiş! Yürüyekosun Haspa! O zaman bonmarşe henüz kanıp turkuvaz olmamıştı.

[44] Silikzâde gitti. Yirmi altı kuruşa bir lastik top aldı. Manası basit: Silikzâde yetmiş sekiz santimetrelik obus toplarını Bendderesi'ne kaçırdı.

Vahdettin'in cülusunu Venizelos'la Papulos tesiat ediyorlardı. Silikzâde gitti bir mavi, bir de alacalı çanak mehtabı alıp yaktı. Manası basit: Silikzâde İnebolu'ya kırk dokuz ton milenit ile bin beş yüz kağnı dinamit kaçırdı.

Tuhafı neresi, hala kimse Silikzâde'yi ne görmüş, ne bilmiş, ne tanımıştı. Silikzâde Salhurde Hanım Onbaşı'ya bile aşık oldu da hala kimsenin malumu olmadı. Canım kurban sana Silikzâde Ebhem Bey! Hikayeyi kısaca yazıyorum ama benim bile silikliğine ağzımın suları akıyor.

Silikzâde işte böyle bir Silikzâdedir. Ortada yoktur. Fakat Nuh Tufanı kadar meşhurdur. Tufan Aleyhisselamı kimsecikler görmediği halde "Amenna" derler. Silik-zâdeyi de kimsecikler bozuk objektif kadar olsun net edemedikleri halde Amentü derler.

-Sadede gel! Silik-zâde ne oldu?

-Hiç! Nah! İşte karşıdan, taşhan caddesinden geçiyor. Kim bilir nereye gidiyor?

[45] - Silik-zâde hikayesi bu kadar mı?

-Dikkatli davranırsak bu kadar. Dikkatli davranmazsak Maba'dı mahşere kadar sürer.

[146] HATIR İÇİN ÖLDÜRÜLENİN HİKAYESİ

Kemanı yine koltuğunda, sigarası yine dudaklarında, gözleri yine yerde, önümüzden geçti. Bu temiz pak, sakin görünen adamı belki tanımazsınız. Onu size bir hikayeci gibi değil, otuz senelik dost vukufuyla anlatayım:

Bu çok güzel alafranga çalan Enis'tir. Geçinecek kadar geliri vardı. O ara sıra gazetelere nefis sanatlara dair öteberi yazar. Düşük ince bıyıklarına, ablak yüzüne, arkaya taranmış kır saçlarına bakmayın, onun şahsında tamam üç çeşit hüviyet gizlidir. Virtüöz Enis üç hüviyetinin daimi tesadümü içinde pûyandır. Birinci hüviyeti şudur: Enis'ten herkes**[47]** nefret eder. Yüzüne karşı izhar etmemekle beraber, onun cemiyette müşterek istiğmal olunan bir dizi vasıfları vardır.

Ahlaksızdır, müfsiddir, kavgacıdır, kumarbazdır, alkoliktir. Emniyeti suistimal eder, şantaj yapar, dehşetli muzırdır, itimada katiyyen layık değildir, bir dalda durmaz, bir meslek sahibi olmaz, şöyle böyle biraz keman çalarsa da hüviyetinin bozukluğu, seviyesizliği keman gibi enfes bir aleti bile çirkinleştirir. Aslını neslini kimse bilmez. Mecbur olmadıkça kimse selam vermek istemez. Enis, ahlaksızlık batsa icat eder. Irz düşmanıdır. Elinden gelse casusluk bile işine gelir. Vicdanı, siyasi fikri, hiçbir akidesi yoktur. Vesaire, vesaire, vesaire ve ilh...

Enis'in birinci hüviyetini iyice tespit ettiniz mi? Pekala unutmayınız ikinci hüviyetine geçiyorum. Enis'in ikinci hüviyeti daha fecidir. Daha elimdir. Çünkü Enis birinci hüviyetini noktası noktasına bilir. Herkesin kendisine nasıl gizli bir nefretle baktığını; en dost görünenlerin bile konuşurken zihinlerinden neler geçirdiklerini sezmiştir.

Bir tenha yer, bir karanlık köşe bulsun da ağlamasın, imkansızdır. Çok defa hıçkıra hıçkıra ağlar. Cemiyetin ona karşı gösterdiği sahte münasebetin altında birinci hüviyetin dikenleşmiş vasıflarıyla kalbini delik deşik eder.**[48]** Gözbebekleri on beş seneden beri başka bir gözbebeğiyle karşılaşmamıştır. Çirkin vasıflarının ağır sikleti göz kapaklarını daima indirmiştir. Alnından topuklarına kadar taşıdığı leke ve damganın, içine doğru bir zehir ırmağı oluşu vardır ki çok defa dişlerinin arasında sıktığı alt dudağına birkaç damla kan bırakır.

Bir hassas ve yüksek tahsil görmüş insan için fenalığını ve ahlaksızlığını bile bile yaşamanın ne olduğu Enis'in çökmüş omuzlarından, titrek sesinden anlaşılır. Kendisi için hayatta hiçbir şey isteyememiştir. İdraki ona daima her kapının eşiğinde:

-Dur! Girme! Demiştir. Sen ahlaksızsın, sen şayan-ı itimad değilsin! Sen cemiyet içinde bir karhasın (yara). Ne istemeye gireceksin melun! Sana istediğini verecek kadar cemiyeti ve insanları tefessüh etmiş mi zannediyorsun? Hadi git işine!

Vesaire, vesaire, vesaire, ilh...

Bu ikinci berbat hüviyeti de birincisinin yanına koyunuz. Üçte ikisi belli oldu ya. Bırakalım biraz onları, şimdi geçelim üçüncü hüviyetine, otuz senelik münasebete istinaden tespit edebilirim. Fakat hiç şaşmayınız ve şaşırmayınız.

Üçüncü hüviyeti, birincinin ve ikincinin tamamıyla aksinedir. Çünkü o, dünyanın en iyi, en haluk, en asil ruhlu insanıdır.

[49] Temiz ve namuslu bir ailenin çocuğudur. Hayatında hiçbir pürüz yoktur. Daha mektep sıralarında şefkat, emniyet, nimetşinaslık, vefakarlık onda marazi bir şekil almıştı. Çok zaman kendi cebindeki beş kuruşunu bir arkadaşına vererek yirmi dört saat aç kaldığını gördüm. İnsaniyet denilen şeye vazife derdi. Fazileti tanımaz, fazileti gayet tabi görür ve tarifi vecizdir: Fazilet mi? O insandır.

Vatanına, anasının babasının münasebetsizliklerinden dolayı değil, bütün varlığıyla doğmuş ve bütün merbutiyetiyle yaşamıştır. Bir gün ağzını açıp da aleyhinde savrulan iftiraların en hafifini bile redde teşebbüs etmedi.

-Kendini neye müdafaa etmiyorsun Enis? Dedikçe dudakları zehirlenerek:

-Üstüme fırlatılan lekeleri yıkamak, temizlenmek usulünü keşfettiğim için... der ve beyaz mendiliyle gözlerinden boşanan yaşları kuruturken ilave ederdi: İşte böyle. İşte bu usul...

Mutlaka haykırmak, mukabil taarruza geçmek ihtiyacını yenemezse sayısız bir samiin kitlesinin karşısına geçer, içinin feryatlarını kemanının yayına tevdi ederdi. **[50]** Bir radde gelir ki herkes kendini zaptedemez olur, hıçkırıklar salondan taşar, musikisinin sesi vicdanlarda akseder. Ve herkes hüngür hüngür ağladıktan sonra çılgın alkışlar ibzal ederken içten içe yine mırıldanırlardı:

Ne müthiş sanatkar! Ne bulunmaz kudret! Ah ne olurdu ahlaksız olmasaydı.

O bunları da sezer ve her defasında kulağıma fısıldardı:

-Ne lüzum var mukabeleye? İşte bugün de intikam aldım. Beni haksız ağlatanları, ben haklı çıldırttım.

Buna “Musiki ile iade-i hakaret” namı verirdi, melekten adam olsaydı, Cibril mutlaka adına Enis! Derdi. Şefik insan, temiz insan mefhumu asıl ve asil hüviyetinde olanca vüzuhuyla görülürdü.

-Öyle ama bu kazad ne oluyor? Diyeceksiniz. Bu birbirine zıt üç hüviyetin sırrı nedir?

Evet bu çok esrarengiz bir hikayedir. Enis! Aziz ve temiz dostum! Kulakların çınlasın ve bu sırrı ifşa etmekten kendimi alamadığım için beni affet. İşte on dakika evvel karşımdan geçtin. Yerdeki gözleriyin etrafı yine kıpkırmızıydı. İçim yandı. Otuz senelik derin dostluğumuzdan cesaret alarak yazmağa karar verdim.

[51] Enis bir fazilet fedâisidir.

Kâri! Bu esrarengiz hikayeyi okuyup bitirdiğin zaman bu fedaiye karşı, kalbinde ölçülmez bir şefkat ve muhabbet peyda olacaktır. Onu Enis'e izhar ve ibzal etme, onun hürmet ve teselliye ihtiyacı yoktur. Bir batan sürüklenen bedbaht bir ömrün sonuna gelen Enis'in namına rica ederim ki bu şefkat ve muhabbeti insanlara, başka Enislere göster. O başka Enislere ki onların birçoğunda ondaki kadar seziş, şuur kuvveti yoktur.

Fazilet; bu, insandır aziz kâri! Enis denilen insan, başka bir insanı kurtarmak istemişti. Onu kurtaramadı, fakat büyük bir aileyi teşkil eden birçok insanları kurtardı. Başkalarını öldürmemek için kendisini öldürttü. Bütün hayatında müteaffin bir cenaze oldu. Her yalnız kalışımızda:

-Beni derdi hatır için öldürdüler. Fakat ben bu yirmi senelik ölümün içinden silkinip sıyrılmayacağım. Çünkü insanım... İnsan; bu fazilettir ve insan olan aziz kârî! Hatır için öldürülen dostumun hazin ve hakiki hikayesini dinle! Başlıyorum:

Bundan birçok sene evvel bed-nam sanatkar yirmi yedi yaşında idi. Erişilmez bir sanat şöhreti ve tozlaştırılamaz bir seciye temizliği vardı. Herkes adını kalbinin, hatırasının içinde**[52]** kıymetli bir mücevher gibi taşırdı. Ocaklar, salonlar hürmetle çarpan kalpler ona açıktı. Sanatkar Enis gönüllere taç olmuştu. Memleketin en büyüğü sayılan:

-Elinizi sıkabilmek bana şereftir.

Ve memleketin en küçüğü:

-Elimi sıkmak lütfunda bulunmanızı hayatımın yegane mükafatı addedeceğim. Dedikleri halde Enis ikisine de aynı tevazû ve mahcubiyetle mukabele etmişti. Kemanına ve aile hayatına dayanan meşhur sanatkar, bir gün sezemediği bir felakete uğradı. O gün ki felaket hala gittikçe büyüyen bir çığ halinde ömrünün bakiyesi üstüne yuvarlanmaktadır.

Bu felaket şu idi: Ocakta bir konser verdi. Klasiklerle muasırlardan mürekkep bir melanj... Salonlar hınca hınç... ses yok, nefes yok... Enis Bayezid'e kadar işitilen çılgın alkışların ortasında konseri bitirip kemanını masaya bıraktığı zaman, bu felaket ebedi bir esir halinde benliğini kapladı.

Enis'i çok güzel bir kız sevdi.

Evet o konser günü, İstanbul'un asil ailelerinden birine mensup olan genç ve çok güzel bir kız, aşkın yıldırımına vurulmuştu.

Bunu sanatkar bilmedi. Kızın aldığı yüksek terbiye böyle**[53]** bir şimşekli aşkın ilanını imkansızlıkla ezdi. Aşk iffetsizlik değildir, şüphesiz ki değildir. Bu aile mazbut, kibar ve fazla ananeperestti. Bunun için kızdan önceleri bir şey sezmediler.

Fakat çok güzel kız çöküyordu.

Çok güzel kız yegane evlat olduğu aileye endişe vermeye başladı. Her defasında görüldüğü gibi vaziyete yine sinir hekimleri, laf hekimleri ve reçete hekimleri hakim oldular. Kimse demedi ki asır; ruh hekimlerine ve kalp hekimlerine muhtaçtır.

Piyanoyu bırakan çok güzel kız kemana heves etti. Babası:

-Öyleyse Enis Bey'den rica edelim. dedi.

Kızı şiddetle reddetti:

-O bir üstaddır. Ben sadece bir keman ustasından basit ders almak istiyorum.

Çok afif, çok güzel kız, o gece odasına çekildiği vakit babasına verdiği cevaptan memnundu. Düşünmüştü: Eğer akılsız ve çılgın bir hisle kabul ederse belki bir gün mukavemet edemez.

-Ben seni ateşten bir kalple seviyorum! Diyebilirdi. Belki mütevazı üstat bu sefer mağrur bir inat ile.

-Fakat ben seni sevmiyorum.

Tarzında mukabele edebilirdi. O halde ne olurdu? İradesizliğinin **[54]**matemine bürünen, zaafının cezasını çekmeye mahkum olan kirli bir kız!

Hayır! Çok güzel kız, bu muhabbeti mukadder olan bir cereyana bıraktı. Kimseye bir şey söylemedi, Fil dişi vücudu, mat bir balmumu heykel yumuşaklığıyla günden güne erimeye başladı. Yemek odasında görünmez oldu. Aile toplanışlarında tebessümlerine hasret çektiler. Dadısı iddia etti ki gecelerin derinleşip tenhalaştığı sessiz saatlerinde çok güzel kızın yatak odasından çok gizli hıçkırık sedaları geliyor.

Kızın zayıf vücuduna saldırmak fırsatını bulan ağır bir hastalık olmasaydı, bugün ortada ne menfur bir Kemancı Enis, ne zavallı bir kız bulunmayacaktı.

Fakat hınzır bir humma çok güzel, artık çok zayıf kızı yatağa çarptı. Neyse bu sefer hekimler doğru dürüst işe karıştılar.

Bir ıssız geceydi:

Babası, annesi, dadısı karyolanın etrafında ve ailenin diğer efrat ve mensupları dışarı salonda kırk derecenin ne vakit düşeceğini ağlaya ağlaya bekliyorlardı. O anda annesi sevindi, güzel kızıl dudakları kımıldamış ve iplikten ince bir ses duyulmuştu. Ses tekrar edince babası annesiyle**[55]** ve ikisi dadısıyla bakıştılar. Bu ince ses, ince ve sarih bir kelime idi. Bir kelime, bir isim...

Humma içinde yanan kızın dudakları suya hasret bir çöl mazlumunun dudaklarındaki takallüsle büzülüp geriliyor ve arkasından o kelime işitiliyordu:

-Enis!.. Enis!.. eni!.. e...

Kızın kemana merakı, yüksek derece-i hararette böyle bir kelimeyi sayıklatabilirdi. Üç sene evvelki hastalığında da:

-Piyanomu kaçırmayın. Diye sayıklamıştı.

-Enis! Enis! eni! e...

Asabına biraz daha hakim olan babası, annesine yine baktı. Dadısı, tenha gecelerin hıçkırık seslerinde bu kelimenin de dolaştığını hatırladı. Annesi nefes halinde:

-Arka üstü fazla bırakmayalım, sayıklama ilerlemesin. Dedi ve sevgili biriciğini yana çevirmek için kolunu omuzlarının altına soktu fakat sokmasıyla çekmesi bir oldu. Eline yastıkla saçlarının arasında katı bir madde ilişmişti.

-Yastığın altında bir şey var.

-Sen dur, ben çevireyim.

Babası elini çektiği zaman parmaklarının arasında bir kabine**[56]** fotoğraf vardı, üçü birden merakla baktılar ve hayretle bakıştılar. Üzerinde sayısız gözyaşı lekeleri duran bu fotoğraf... Enis'in idi!

Uzun bir baygınlıktan uyananlar haline gelen babası ağır ağır kalktı ve hastanın küçük, Akaju yazıhanesine gitti. Anahtar bulunmadı. Mütekallis bir pençe incecik kapağı açmakta güçlük çekmedi.

Gözün içinde mor kaplı küçük bir defterden başka bir şey yoktu. Defteri beraber muayene ettiler. Birinci sahifesinde düzgün bir yazı ile şunlar yazılıydı:

Bir konser hatırası

Hürmetleriyle Enis

Bu okunaklı imza üç çift gözün önünde bir müddet durdu.

İkinci sahifede çok güzel kızın itinalı birkaç satırı:

Konserin tarihi... Altında bugüne kadar kendisine bir üstada layık olan hürmet hisleriyle meşbû'dum

Yalan yok. Bugün anladım ki Enisi seviyorum. Hem cehennem ateşli bir kalple. İlk sahifeye bir şey yazmasını herkes gibi ben de rica ettim. Hiç ses çıkarmadı. O nefis tebessümüyle peki hanımefendi! Dedi ve o birkaç kelimeyi yazdı. Niçin böyle yaptı? Yüzüme bakamaz mıydı? Bakmadı. Haklıydı, ne bilsin ki...

[57] Bir başka sahifede başka satırlar:

Enis'i çok seviyorum. Bunu kimseye söylemeyeceğim. Böyle bir itiraf ölümden beterdir. Sevgi... Sevgi ne kadar meşru olursan ol iffetsizsin. Acaba sevginin kutsi olacağı bir gün gelecek mi? Ve o gün ben Enis'i görebilecek miyim? Bugün kalbimdeki kutsiyeti bir namussuz sır gibi saklamaya mahkumum...

Defterin başka sayfalarını okumağa lüzum yoktu. Aylardan beri büyük aileyi sıkan, boğan ve nihayet bu hale getiren düğüm çözülmüştü. Babası defteri aldı ve

sivrilttiği dudaklarının üstünde şahadet parmağını umutlaştırarak iki kadına sus diye işaret etti.

Dadı odada kaldı. Karı koca ayaklarının ucuna basarak salona çıktılar.

Salondakiler kızarmış, ıslak gözlerle hastayı sessiz sessiz sordular; babası yalan söyledi:

-Otuz yedi sekize düştü. Rahat uyuyor. Biz de artık çekilelim. Geç oldu. Konağın haricinde oturanlar toplandı. Herkes dağılırken ailenin en yakın ve mahrem efradından bir avukat, bir muallim, bir muharrir, iki hanımefendi gizli birer işaretle alıkonuldu.

Konağın deniz tarafındaki bir odasına çekildiler. Uzunca**[58]** bir sükuttan sonra babası gözlerini etrafında gezdirerek kısaca:

-Kız Enis Beyi seviyor, dedi.

-Hangi Enis Beyi?

-Meşhur Kemani Enis Beyi

-Fakat Enis Bey müteehhildir.

-Ne münasebet? Olsun.

-Ah, kaşki sekiz ay evvel...

-Sekiz ay mı

-Enis Bey teehül edeli...

-Bekar olduğunu tasavvur ediniz.

-O zaman mesele kalmaz.

-Nasıl kalmaz. Bu işin imkanı yoktur. Genç kızdır. Geçer, mademki saklıyor, biz de haberdar olmamış gibi hareket ederiz.

-Enis ailemizin küffü değil.

-Şöhret ve nezaheti küffümüzün birkaç derecesine bedel değil midir?

-Sen muharrirsin, o da musikîşinas. Buna mektep arkadaşlığını da ilave edersek senin bi-taraflığına itimad caiz olmaz.

-O halde ne yapmalı?

-Avukatsın bir çare bul.

[59] Muharrir olan eksantirik tabiatlı bir adamdı. Aldığı itirazlı cevaptan huylandı. Söze karıştı.

-Ben isnadınızın, zannınızın aksini ispat edeceğim. Bu işe en kuvvetli çareyi ben buldum. Derhal, şimdi buldum.

-Nedir o çare?

-Yarın söylerim. Yarın daha selametli fikirle görüşürüz.

Dün gece deniz tarafındaki odada toplandılar, bugün aynı odaya girip kapıyı kapadılar. Hepsi bu aşkın hal çaresini keşfeden muharririn gözüne bakıyordu. Eksantirik muharrir:

-Önce vaziyeti tahlil edelim, diye başladı. Vaziyet şudur: Bir genç kız mukavemet edemediğini kendisi de itiraf ettiği bir aşkla genç bir adama tutulmuştur. Kız güzel, afif, münevver ve bilhassa yüksek bir ailedendir. Genç adamda sevimli, afif, meşhurdur. Fakat nihayet bir binbaşı oğludur. Sonra müteehhildir. Kızın babası evlilik mevzuu bahis değildir, diyor, küfvü olmaması meselenin, imkansızlığına kafi bir sebep teşkil eder. Kızımın bugünkü hissi bir kış güneşi değilse, bir yaz bulutudur, gelir geçer.

Ben bunların hiçbirisini varit görmüyorum. Benim bildiğim ve gördüğüm başkadır. Kız marazi bir hassasiyete maliktir. Bunun bir tehlike olduğunu, hiçbirimiz inkar edemeyiz. Genç adama gelince**[60]** o benim çocukluk arkadaşımdır. Eğer teehhül hakkındaki nokta-i nazarını bilmemiş olsaydım düşünürdüm. Enis hayatta bir defa izdivaca taraftardır. Bunun için ona ikinci bir teklif kabil olamaz. Çok dürüst bir insan olması talak ve yeni bir...

Babası biraz sinirliydi.

-Bunların manası ne?

-Bunların manası şu ki Enis tarafından hiçbir endişemiz yoktur. Meselenin bütün ehemmiyeti kızın kalbinde ve asabında tekasüf ediyor. Bulduğum çare de bu tekasüf noktasına karşı cephe almaktan ibarettir. Biz burada, dört erkek, üç kadın bu cepheyi derhal teşkil edeceğiz ve maksadımızı, hedefimizi mukaddes bir sır gibi birbirimizden bile gizleyeceğiz.

Hepsi neticeyi sordular. Dedi ki:

-Fotoğraf yine yastığın altına, defter, yine çekmeceye konulacak, hiçbirimizin hiçbir şeyden haberi olmayacak. Bütün dikkatimizi kızın iade-i afiyetine hasredeceğiz. İyi olduktan sonra evlerimizde sık sık gece toplanışları tertip olunacak. Dostlar, aşinalar gelecek her vesileden istifade edeceğiz.

-Dostum bunlar tabiatıyla yapılacak işler!

-A birader keşfin bu mu?

-İşte yine eksantirikliğe başladın.

[61] -Rica ederim, müsaade ediniz, bu cephemizin teşkilatıdır, asıl vazife bundan sonra başlıyor.

-Dinliyoruz işte!

-Biz ıttırat ve usul dairesinde Enis'in aleyhinde bulunacağız.

-İnsaflı olalım. Adamcağızın yine malumatı var, ba-husus hepimizin az çok dostu.

-Kıza karşı Enis'in aleyhinde bulunacağız, o derece ki akla, hayale gelmedik şeyler söyleyeceğiz, yavaş yavaş başlayacak ve devamlı bir telkinin tesiriyle Enis'ten nefret edecek, nefret hissi başladı mı zafer bizimdir. Bu işte duyulmadan biter, kız kurtulur. İnsaf meselesine gelince Enis o kadar alicenap, iyi yürekli bir insandır ki bu meseleyi söylesen bile hem sükut hem muvafakat eder. Başka çare yoktur, mamafih mademki vicdan meselesine bu kadar ehemmiyet veriyorsunuz, vicdanlarımızı müsterih edebilmek yolunu da bulurum. Saf Enise şakadan başlayarak biraz açar gibi olurum.

Ve o günün ikindi üzeri Enis'i buldu. Geniş bir laubalilikle koluna girdi, parkın bir köşesinde oturdular birden bire aklına gelmiş gibi:

-Ha! Dedi, unutacaktım Enisciğim haberin var mı haberin? Sahi söyle haberin var mı?

[62] -Tuhafsın yahu! Nedir ki haberim olsun?

-Biz, birkaç kişi senin aleyhinde bulunmaya karar verdik.

Enis kahkaha ile gülerek sordu:

-Hele hele! Sebebi ne olsa gerek?

-Aleyhinde bulunmak için aleyhinde bulunmak.

-Ne gibi bulunacaksınız?

-Senin ahlaksızlığından, alçaklığından, faziletsizliğinden, ayyaşlığından filan...

Enis bir kahkaha daha attı. Bunların hepsini şaka zannetmemek kabil değildi. Arkadaşının ekzantrikliğini bildiği için o da şakadan cevap verdi.

-Pekala öyleyse, istediğinize, benden kahkahalı bir müsaade...

Muharrir, işin Enis'çe tamamen şaka telakki edildiğini görünce vaziyeti biraz daha ciddileştirdi:

-Bunlar tabi şaka şaka söylüyorum ama, içinde ciddi tarafları da vardır ve sana taalluk ediyor.

-Yoksa bir macera romanı hazırlıyorsun da böyle mükalemelerle meraklı pasajların için şifahi staj mı yapıyorsun?

-Hayır emin ol ki doğru söylüyorum. Dinle Enis'ciğim. **[63]** Bizim yakın dostlarımızdan bir hanımefendi var dört senelik evli ve iki çocuklu temiz bir hanımefendi. Bu ne oldu bilir misin?

-??

-Sana aşık oldu.

-Şakaya pekiyi, fakat istihzaya tahammülüm yoktur.

-Vallahi doğru söylüyorum, bu aşktan kocasının da haberi var.

-Bu daha garip bir şey.

-Bu aşkın marazi bir şey olduğunu bildiği için mazur görüyor. Çünkü kadın ikinci çocuğundan sonra müthiş isteri arazı geçiriyor sana aşkı da sinir hastası olan bir kadının deliliği mütehassıs doktorlara müracaat ettik. En birinci çaresi telkindir dediler. Kime aşık ise onun aleyhinde bulununuz, gitgide ondan nefret eder.

Mesele bu işte, bir tarafta sen mesut bir aile kurdun yaşıyorsun. Diğer tarafta onlar mesut bir yuva kurmuşlar yaşıyorlar. Bir şayia, bir skandal ve nihayet bir tıbbi mesele yüzünden bedbahtlık... Buna kimsenin vicdanı razı olmaz.

-Bu zavallı hanımefendiyi tanımam

-Sormayacak kadar yükseksin.

-Estağfirullah... tanımak da istemem. Aleyhimde bulunmakla**[64]** kurtulacaksa, kadına benim dünyanın en fena mahluku olduğumu milyon defa söyleyebilirsiniz. İsterseniz sözlerinizi fiilen te'yid eder sahnelerde tertip edersiniz. Mesela sizin köşkte bir gece sahte bir kumar masası hazırlayın. Hanım efendinin başka bir odadan görebileceği bir tarzda oturayım. Yalandan kumar oynayalım, ben hile yapmış olayım, kağıt düzerken yabancı birisi beni yakalamış olsun. Bu feci sahneyi bizzat görsün. Birden bire aklıma bu geldi.

-Çok teşekkür ederim. Fakat bu mümkün değil, çünkü kadın hasta.

İyileştikten sonra düşünürüz.

-Çok garip! Çok acı! Ben kim, aşk kim?

Herhalde doktorlar iyi teşhis etmişler. Ben yalnız aşkta talihsizim. Bu, dediğin gibi şiddetli bir asabi nöbet olacak.

-Ta kendisi dostum ta kendisi.

El sıkışıp ayrıldılar. Enis kadına ve ailesine acıya acıya gitti. Arkadaşı uydurduğu yalanın intizamına kendisi de hayret ede ede yalıya döndü. Onlarda da başka bir yalan attı:

-Dedim ya Enis iyi kalpli, uysaldır, büsbütün başka bir şey söyledim. Aleyhinde bulunacağız dedim, peki dedi.

-Meseleden bahsetmedin mi?

-Hayır hayır, hiçbir şey söylemedim.

[65] Plan hazırlanmış, cephe teşekkül etmiş, hedef tayin olunmuştur. Artık hastanın iyileşmesinden başka yapılacak bir şey kalmamıştı.

Bir tabur hükmüyle bir alay aile efradının ihtimamları çok güzel kızı yatağın esaretinden kurtardı.

Nekahet devri sakin geçti. Müttefikin cephesiyle güzel kızın arasında ne bir ima ve ne bir aykırı hareket. Kız sakin, cephe bihaber görünüyordu. Mecburiyet olmayınca kızın yatak odasına girmiyorlar, girseler bile çok durmadan çıkıyorlardı.

Fakat bir gün teyzesinin gözüne duvarda bir resim ilişti. Bu Enis'in agrandismanı idi. Teyzesi resmi gördüğünü hissettirdiği için sormak mecburiyetinde kaldı:

-Kim bu kızım?

-Meşhur sanatkar Enis Bey. Ve ikinci suale meydan vermeden bir takım esbab-ı mucibe sıralamaya başladı.

-Meşhur Türk sanatkarı. Mozart'ın, Bethofın'ın, Dede Efendinin resimlerini ısmarladım. Bunlardan sonra büyük ediplerin resimlerini tedarik edeceğim.

-Sen bir şair olacaksın.

[66] -Hayır, sadece odamı sanayi-i nefise şöhretleriyle süslemek istiyorum.

Kız vaziyetin bununla kapandığına, teyzesi de bu fena tesadüfle açıldığına içten içe hükmettiler.

Lakin hiçbir gün Enis'in agrandismanı yanında bir başka musikişinasla bir tek şairin resmi görülmedi.

Müttefikin cephesi ilk defa falsolu hareket etti. İçlerinden birisi güya latife diye!

-Kızım, dedi. Sen Enis Bey'i pek seviyorsun.

Güzel kız bir bardak şurup içtiğini söyler gibi sakin ve tabii bir sesle!

-Evet, dedi. Seviyorum.

-Hakikaten güzel keman çalıyor.

-Hayır amca, ben kemanını değil, bizzat kendisini seviyorum.

-Anlayamadım.

-Pek basit. Anlatayım. Bir genç kızın aşk denilen hisle bir sevgilisi vardır ya, işte öyle seviyorum.

-Fakat kızım, Enis Bey evlidir.

-Aksini iddia etmiyorum ki.

[67] -Fakat evli bir erkeği sevmek bir genç kız için!

-Kendisine böyle bir tek harf söylemedim ki.

-Onunla izdivacı mı düşünüyorsun?

-Hayır! Sadece çok çok sevmeyi düşünüyorum!

-Bu hissinden vazgeçmen kabil değil midir?

-Kabil olsa bile ben o kabiliyeti imha ederim.

Amcası anladı ki güzel kız, kendi cephelerinin teşekkülünden haberi olmadığı halde, tek başına kendisi de bir cephe yapmış ve taarruza başlamıştır.

Onun için bu bahsi ilerletmenin zararlı olacağını düşünerek odadan çıktı.

Derhal bir içtima akdolundu. Ve müttefikin cephesinin de zaman kaybetmeyerek harekete geçmesine karar verildi. Artık kapalı bir şey kalmamıştı.

Güzel kız, Enis'i sevdiğini açıktan açığa itiraf ediyordu:

-Ben Enis Bey'e hiçbir şey söylemedim, hiçbir şey söylemekte ihtimali yoktur. Kimseye de açmamak niyetinde idim. Niçin bana hücum ettiniz? Sizden sakınacak mıyım zannettiniz? Ben Enis'ten bir şey beklemiyorum. Hatta bir zerre hissetmemesini istiyorum. Bu mukavemet edilmez hislerime neden riayet etmiyorsunuz? Beni iffetsiz, aşifte bir kızın derekesine indirmek için kalplerinizi hangi insafsız pençe tahrik ediyor?

[68] -Kızım o bir ahlaksızdır.

-O halde hüsn-i ahlakınızdan ona bir parça iade etmek insani vazifedir.

İş sarpa sardı. Lamı cimi kalmadı gece toplanışlarını sıklaştırdılar.

Birçok yakın, uzak akraba, eski yeni dostlar geliyordu. Güzel kız her toplanışa iştirak ediyor ve eski melankolisini izhar etmiyordu. Madem ki mesele lazım gelenlerce bilinmiş ve apaçık bir harp başlamıştı, mazlum ve mücrim mevkiinde kalmayı izzeti nefsine yakıştıramıyordu. Kat'i karar vermişti kim;

-Enis'i seviyor musun?

Dese, derhal cevap verecek;

-Evet, ölümden sonra bile...

Kim;

-Bu itiraf ayıp değil mi?

Dese, derhal kaşlarını çatacak:

-Birer maskeli çıyan gibi kalplerin hariminde dolaşmanız asıl zillet ve rezalet!

Fakat kimse bilmiyordu ki sorsun.

[69] Müttefikin cephesi de arifane bir sükût ihtiyar etmişti. Yalnız toplanışlarında Enis aleyhinde propagandaya kuvvet verdiler. Enis'i tanıyan tanımayan, bilen bilmeyen birçok kadının, erkeğin bulunduğu aile salonlarında bir vesile icad olunur, Enis'in adı ortaya çıkardı. O zaman müttefikin cephesine mensup birisi güzel kızın orada bulunduğunu fark etmiyormuş, esasen bu vaziyeti bilmiyormuş gibi başladı:

-Enis mi tanımaz olur muyum? En harim hayatını bilirim. Çok büyük sanatkardır! Ne yazık ahlaksız, vicdansız, ayyaşın birisidir.

Arkasından bu vasıfları te'yid eden birkaç vakıa uydurdu. Cepheye mensup diğer birisi bu vakıaların kendisi tarafından da görüldüğünü veya işitildiğini söyler, bu şahadet bütün salonda değilse bile, yarısında Enis'e karşı bir nefret hasıl ederdi.

Bu işi deruhte edenler, yalnız kıza karşı hareket edeceklerdi. Planlarını idare edemediler. İşi azıttılar. Enis'in o derece aleyhinde bulundular ki bütün bir kış zarfında her salon artık Enis'in uydurulmuş gayri ahlaki vakıalarına mevzu oldu. Kızı kandıralım, kıza telkin icra edelim derken bütün semte beldeye ve etrafa bir salgın şekli aldı, siyasi cemiyetlere varıncaya kadar her yer Enis'in fenalığı ile meşgul oldu. Ve cemiyetteki maddi**[70]** manevi nizamsızlık "Acaba doğru mu?" sualinin bir defa olsun ortaya atılmasına maniydi.

Temiz Enis, haluk Enis, civanmert Enis hissetmeden, bilmeden kabahatsiz bir surette memleketin en bednam, bedahlak insanı olup çıkmıştı.

Öyle vakıalar uydurulmuştu ki resmi mefahil bile aleyhinde tecessüs ve tedbir hareketlerine geçti. Muhayyel vakıalardan dolayı temiz sanatkâr melbus bir paçavra gibi resmi takibata uğradı. İşin farkında değildi, insaniyet ve fazilet namına muvafakat ettiği bir işin bu dereceye varacağını, varmak ihtimali bulunabileceğini hatırına bile getirmiyordu.

Aile meclisleri kapılarını kapadı. Siyasi teşekküller, itimatsızlıklarının azami derecesini göstermeye başladılar. Hükümet teşkilatı Enis'i içtimai ve siyasi şüphelerle boğazına kadar batmış bir sefil telakki etti.

Ben tek başıma Enis'i müdafa ede ede az kaldı kendimde aynı çukura düşecektim. İşin hakikatini söyleyemezdim. Çünkü onu bana Enis bir aile namusu olarak tevdi etmişti. Çünkü kız tarafının da samimi ve kadim dostu idim. Bir gün Enis bir yankesiciden beter bir tahkire uğradı. Kendisini ağlar buldum.

-Enis! Dedim, yeter arık. İfşa edelim bu sırrı.

[71] Enis, bir yılan ısırmış gibi fırladı:

-Olmaz! Ben namussuz değilim. Hem iş işten geçmiştir. Beni hatır için öldürmek istiyorlar. Ölüm derecesinde yaraladılar da. Artık ölümü beklemekten başka elimizden bir şey gelmez. Sen; ben ve henüz dile gelmemiş çocuğum, henüz işin farkında olmayan karım koca bir cemiyet içinde ne yapabiliriz? En büyük facia hakikatin ifşasıdır. O zaman da diyecekler ki en maruf bir ailenin namusuna tecavüz, kızına şantaj yapıyor. Bırak beni dostum. Ben artık keman da çalmıyorum, çünkü

çaldırmıyorlar, çalmak için samiin ister. Samiin için salon, yer, mahfel lazım. Her kapı ve her kalp artık bana kapanmıştır.

O sırada bir fırkacılık ve bir harp meselesi vardı. Birkaç kişiyi kurban verip buhranı düzeltmek lazım geldi. Müttefikin cephesi derhal bundan istifade etti. El altından Enis'i ileriye sürdüler ve Enis bir dizi kara damga altında Sinop'a sürüldü. Müttefikin bu surette Enis'i kızdan uzaklaştırmış olmakla memnundular.

Çok güzel kız, sebebini bilmediği bu darbeden sarsıldı. Enis için söylenenlerin hiç birisine inanmamıştı. Fakat böyle kati bir darbe, zayıf asabında çok keskin bir iz bıraktı.

[72] Enis'in hatır için ölmesine bir kış ve bir yaz kafi gelmişti. İkinci kış başlangıcında zuhur eden vakıa üzerine müteessir ve perişan odamda otururken hizmetçi haber verdi:

-Bir hanımefendi sizi görmek istiyor.

-İçeriye al.

Çok güzel kız, sıkı peçesini açtı, limon sarısı çehresinde baş döndüren bir çift gözle bana baktı:

-Beni tanıdınız mı

-Derin mahcubiyet hissettim. Acaba o mu? Diye.

-Evet, tanımadınız. Tanıdığınız halde tanıyamadınız.

O kadar bozuldum ki...

-Oturunuz efendim, muteessir olmayınız.

-Size geldim. Siz bana bir meşale olacaksınız. Enis'i ne kadar sevdiğinizi biliyorum.

-Hangi Enis'i

-Tecahül etmeyiniz rica ederim. Size iki kelime ile bütün vaziyeti anlatayım.

Ve iki kelime ile güya bilmediğim vaziyeti anlattı. Ben tabii ve sakin dinledim. Sonra yine o baş döndürücü gözlerle baktı:

-Ne dersiniz, dedi. Enis bu kadar fena mıdır?

[73] En müteheyyic, en kinci bir insan oldum, fırladım ve haykırdım:

-Enis bir insandır, yani Enis faziletin kendisidir.

-O halde Enis benim hatırım için öldü.

-Evet!

Öyle bir evet dedim ki göğsümün içinde bir şeyin acı acı yırtıldığını hissettim.

-Yazık! diye inledi. Yazık, çok geç kalmışım. Ben bu planın yalnız benim üzerimde bir tesir hasıl etmesine matuf olduğunu zannediyordum. Onun için ehemmiyet vermiyor, içimden gülüyordum. Şimdi ne yapabilirim?

-Hiçbir şey Hanımefendi. Hayatta ölüp gidenin dirilmek ihtimali bulunacağına inanılabilir. Fakat cemiyetten düşüp ölen Enis'e, bir insana artık bir nefeslik hayat iade edilemez.

-Benim hatırım için öldürüleni diriltmek istiyorum. Bana yardım vaad ediyor musunuz?

-İmkansız olmakla beraber, sizin ve Enis'in büyüklüğünüze karşı bu vaadi ediyorum.

-Teşekkür ederim. Bu sır burada kalsın ve bir gün sizi vadinizi ifaya davet edeceğim.

[74] Minnet ve memnuniyetle simsiyah bir çarşafa bürünmüş, limon sarısı bir ceset, bir humma hayaleti halinde süzüldü, gitti.

[75] Kış... berbat bir kış başlayalı bir ay olmuştu. Şehir postasıyla bir mektup aldım. Bir kadın yazısı. Açtım, çok güzel kızın imzası.

(... Zamanı geldi. Vadinizin ifasını bekliyorum. Enis'i benim hatırım için öldürdüler. Ben zeki ve atik davranamadım. Onu diriltmek için bir çare buldum. Hatırım için, yani fazilet için ölenin namusu ve dirilmesi için, kendimi onun ölümüne karıştırıyorum. Size bu çareyi söylemezden evvel, yaptıklarımı birkaç kelime ile itiraf edeyim.

Ben intihar ettim.

Evet ben Enis'in aşkı ve namusu için intihar ettim. Fakat faziletli bir kızım. Herhangi bir silah veya zehirle intiharı**[76]** aleniyete çıkaracak bir vasıta ile kendime kıyamazdım. Çünkü şahsımın, ailemin ve Enis'in namusu mevzu bahis olacaktı. Onun için tabii bir ölümle intihar ettim. Hastalıkla kendimi öldürdüm. Sizden ayrıldıktan birkaç gece sonra ailece güzel bir eğlenti yaptık. Hiç renk vermedim. Odama çekildikten sonra sıcak bir fincan ıhlamurun içine üç aspirin koydum içtim. Kalın battaniyelerle sarılıp uyudum sobayı yanar bıraktım. Gece yarısından sonra ter içinde uyandım. Dışarıda fırtına ile karışık yağmur vardı. Kalktım, yavaşça pencereyi açtım ve çıplak göğsümü, sırtımı, terlerim kuruyuncaya kadar, hatta donmak raddesine gelinceye kadar rüzgâra, yağmura, tuttum. Ölümün zayıf vücuduma, iliklerime kadar işlediğine kani olduktan sonra tekrar yattım. Ve ertesi günü tabi kalkamadım. Doktorlar telaş içinde, iki gün sonra mesele anlaşıldı: Muzaaf zatüre.

Bunu yapmazdan evvel bütün macerayı laf ettiğim kağıtlara yazmış ve bu zarfı hazırlamıştım. İki gün evvel biraz kendime geldim. Bunları yazdım. Ve dadımın temiz eline verdim. Hiçbir şey söylemedim. İki gün sonra bu zarfı postaya ver dadıcığım, dedim. Eğer dediğimi kimseye söylemezsen hakkımı sana helal ederim.

İhtiyar, saf kadın ağlaya ağlaya muvafakat etti. Zarfladıktan sonra yapacağım iş basittir. Kar, tipi, bora... **[77]** Dışarıda kıyamet kopuyor. Bu gecede yalnız kalınca ve yalnız kalmak için akşamdan tebessüm etmeye çalışacağım. Yine terleyeceğim ve sürüklene sürüklene pencereye gidip aynı şeyi tatbik edeceğim. Birincisinde muzaaf zatüreydi. Şimdi muzaaf zatürenin üstüne hatırım için öldürülen için ölüm gelecek. Hadi artık vadinizi ifa ediniz. Melfüz kağıtları aynen neşrediniz ve Enis'i ölümden kurtarınız. Meselenin sırrı, iffeti, ananesi kalmamıştır. Size hürmetle veda ediyorum.)

Beynim uğulduyor, boğazım kuruyordu. Derhal, eski aile dostluğunun verdiği salahiyetle bir telgraf çektim: sıhhatinin işari seherle beraber şu cevabı aldım: Cenaze bugün öğleden evvel kalkacaktır.

Beynimden vurulmuşa döndüm. Cenazeyi kimseyle görüşmeden takip ettim. Babası, ailesi, merasime gelenler belki benim efrad derece teessürüme mana verememişlerdir. Vermez olsunlar.

Eve döner dönmez çok güzel kızın bütün yazılarını kopye ettim. Ve Sinop'a, Enis'e gönderdim. Vadimi ifa edeceğim, dedim. Üç gün sonra şu müstacel telgrafı aldım:

(Vadinizin icrası daha büyük bir felaket tevlid eder.**[78]** Fikrinize katiyen iştirak etmiyorum. Ölülere hürmet ediniz. Bütün evrakı son harfine kadar ailesine tevdi ediniz ve kendinizi bildirmeyiniz.)

Bir mücrim ve ahlaksızdan gelen bu telgraf şüpheyi davet etmiş, beni poliste sık sık isticvap ettiler. Mezar gibi sustum. Ve nihayet ben de aleyhinde bulundum:

-Bir aşk meselesi, dedim. Ahlaksızın biri değil mi? Alçak, bir kıza şantaj yapmış şimdi korkmuş mektuplarını iade ediyor.

Ve biraz da iltimasla meseleyi kapattırdım evrakı güzelce zarfladım. Aykırı bir tarafa, Aksaray'a gidip posta şubesine tevdi ettim. İçine koyduğum pusulada dedim ki:

Hatır için öldürdüğünüz Enis'in ne olduğunu son çektiği telgraf suretinden de anlamışsınızdır. Artık lehinde bir hareketle diriltmeniz bir vazifedir.

Aziz kari! Yemin ederim ki romantizm falan yapmıyorum. Yemin ederim ki bildiklerimi eksik bile yazdım.

Ne oldu bilir misin aziz kâri! Aradan seneler, seneler ve seneler geçti. Enis'in katilleri hala onun aleyhindedirler. Ve o kadar ki dün**[79]** kısa süren zatüreden ölüp de tabuta konulduğu zaman cenazesine benden başka kimse gelmedi. Ahiretin kapısında ruh ruha öpüşerek ayrıldık. Şimdi içimde bir ukde var: Doktor Muzaaf zatüreden öldüğünü söyledi! Acaba?

[80] YÜRÜ YA KULUM'UN HİKAYESİ

-Etme canım! Tanımıyorsun demek? Vallahi latife ediyorsun. Artık sen de (Ya Kulum Efendi)yi tanımazsan diyecek sözüm kalmaz. A canım! Her gün tesadüf edersin, hatıraların her zaman onunla meşgul olur. Sonra tanımam! Doğrusu inanmıyorum buna. Öyleyse anlatayım da tanıyıver:

Üsküdar'da Miskinler tekkesinden sapınca öteki sokağın sağında çarpık cumbalı, ahşap bir ev var ya. Yürü Ya Kulum Efendi işte bu evin alt katında,

mutfakla taşlık arasında, tek pencereli bir odasında doğdu. Bu mümeyyizlerin eviydi. Anası orada aşçılık ederdi. Kadıncağız doğurmadan kırk bir gün**[81]** evvelisi bir rüya görmüş. Yeşil sakallı, mavi sarıklı alaca cübbeli bir derviş peyda olmuş, demiş ki:

-Bir oğlan doğuracaksın. Adını "Ya Kulum" koy. Hiçbir kasavetin olmasın. Bir gün gelecek yürü ya kulum sırrına mazhar olacak...

Kırk bir gün sonra Ya Kulum doğdu. Galata'daki bakkal dükkânlarının kapılarına asarlar, tozlanmış ahtapot kuruları vardır, Ya Kulum işte onların yavrusu gibi bir şeydi. Tamam on sekiz gün kedi yavrusu gibi gözleri açılmadı. Hele sesi hiç çıkmıyordu. Anasının vakti olurda meme verirse emerdi vermezse küçük hanımın saçları yoluk taş kuklası gibi sessiz sedasız bir köşede dururdu. Uyuyor mu uyanık mı? canlı mı cansız mı? Kimse fark edemezdi.

İki yaşına geldi. Ya kulum yürümez! Ya kulum konuşmaz! Dördüne basalı on altı gün oldu. Ah! Ya Kulum kıpırdamaz! Ya Kulum mama olsun diyemez!: Allah Allah! Bunda bir iş var dediler, bunu Merkez Efendi'ye götürelim, Fincancıbaşılarınkilere rica edelim de bir dilim padişah artığı getirsinler, belki dili açılır. Fakat anası hiç hayıflanmıyordu, Yeşil sakallı dervişin rüyadaki sözlerini unutmamış idi.

[82] -Elbette bir gün Yürü Ya Kulum sırrına erecek, der ve kuru fasulyenin tuzuna bakardı. Herkes dilsiz zannederken yedi yaşını bitirdi ve Maşallah söylemeye başladı. Anne, mama, para, mama, anne...

Vay canına! Anne, iyi! Mama! O da iyi. Fakat parayı nereden öğrendi? Sırdır bilinmez, yeşil sakallı dervişin sözüne itikat etmeyen kafir olur.

Bir akşam mümeyyiz efendi gayet ciddi bir tavırla:

-Cihan cihan terakki, cihan cihan ulûm tez elden gitmeli mektebe Ya Kulum diye mühim bir vecize söyleyerek ertesi günü mahalle mektebine verdiler. Mektep hocası, dövdüğü çocuklar ne kadar gürültü ile ağlarlarsa hocalığını o kadar çok hissederdi. Tecrübe için Ya Kulum'u bir güzel patakladı. Ay: Ya Kulum'a baktı, oğlan gık bile demiyor. Gözler süzgün, kendinden geçmiş, dili çekilmiş, küçülmüş Hint fakirleri halinde... Hoca dövmekten vazgeçti.

Hoca abdest alırken çocuklar birbirine küfür etmezlerse rahat edemezlerdi. Hepsi el birliğiyle Ya kulum'a küfür ettiler. **[83]** Ya kulum hafifçe sırıtmakla mükabele etti. Çocuklar da bir daha küfür etmediler.

Ya Kulum rüştiyeyi de bitirdi. Mümeyyiz Efendi yanına aldı. Kalem arkadaşlarından birisi kızdı:

-Defol oradan mümeyyizin uşağı!

Dedi, Ya Kulum Efendi, sessizce kalktı. Öteki köşedeki iskemleye oturdu. Bir diğer kalem katibi, getirdiği sefer tasındaki köfteleri çalarken Ya Kulum'u yakaladı:

-Geçmişi tenekeli! Dedi. Ben senin gibi mümeyyiz artığıyla yaşamıyorum. Köftelerimi niye çalıyorsun?

Ya Kulum Efendi, cebinden mendil çıkarır gibi sakladığı öteki köfteyi çıkarıp iade etti. Müsteşara şikayet ettiler. Ya Kulum Efendi azledildi. Annesi ter ter tepindi:

-Bir kuru köfte için oğlan kovulur mu?

Memurluk Ya Kulum'a uğursuz geldi. Annesi onu elinden tutup Mısır Çarşısı'nda bir dükkana verdi. Ya Kulum Efendi bir gün şeker dökülmüş leblebi unu çalıp yemişti. Hoşuna gitti. Kına torbasını da şeker dökülmüş şamfıstığı zannederek, ustası görmeden**[84]** bir avuç alıp ağzına attı. Bir saat sonra midesinin içinden hacı olarak kovuldu geldi. Annesi yine sızlandı:

-Ayol, candır çeker. Kınayı satmamış ya. Şekerli fıstık diye ağzına şuncacık atmış. Ben bile Ya Kulum'a gebe iken komşunun ambarındaki sabunlarını aşırır, köpürte köpürte yerdim. Bir gün tekrar koca Ya Kulum Efendi'yi elinden tutup iş bulmaya giderken köprü mahşerullah!

-Yaşasın! Yaşasın!

-Hürriyet yaşasın hanım teyze!

-Hasta mıydı ne idi yavrum!

-Hasta idi de ayağa kalktı.

-Kimin varsa Allah bağışlasın. Hürriyet de Ya Kulum'la beraber yaşasın.

Hürriyet geldi, Kulüplere oturdu. Kulüplerden birinde Katip arıyorlardı, ama ağzı olacak da dili olmayacak. Kulağı olacak da işitmeyecek, gözü olacak da görmeyecek. Üç gün sonra Ya Kulum kâtip oldu. Ve Ya Kulum Efendi o günden sonra görünmedi. Sultan Mahmut meteliği bile bu kadar silik olamazdı. Anneciği bile meraklanmaya başlamıştı. Haftalar sonunda görmek kısmet olursa!

-A benim yavrum Ya Kulum! Derdi. Bari gölge gibi olsun**[85]** şu dünyalarda bir görün. Baksana hepsi seni seviyorlar. Ya Kulum diyorlar da başka demiyorlar. Bir gün gazeteler yazdı: Asdika-yı Hürriyetten muhterem gardaşımız Ya Kulum Efendi; Umur-ı mühime kalem-i şifre mümeyyizliğine tayin buyurulmuştur. En samimi tebrikler ederiz.

Annesi bu işin ne olduğunu sordu. Ya Kulum hastalıklı isteksiz isteksiz cevap verdi:

-Rakamla laf etmek anne, rakamla laf etmek.

-Üstüme iyilik sağlık! O nasıl iş öyle. Aman oğlum dikkat et! Rakam işi bu. Malum ya Mısır Çarşısındayken bir gün gıcırla sakızın rakamlarını yanlış yazdın da Ali Efendi Usta sana darıldıydı.

Ya Kulum Efendi üç ay sonra Şura-yı Devlet-i Tanzimat Dairesi'nde mazbata baş muharrir-i sanisi oldu. Annesi aylığını sorup öğrenince yeşil sakallı mavi kavuklu derviş uğruna mumlar yaktı.

-Çok şükür Rabbıma! Tanrım Taala yavrucuğuma artık yürü ya kulum! Dedi. İnşallah aksamadan yürür.

Ya Kulum Efendi aksamadı. İntihab listesindeki adının yanında şu haşiye vardı. İstihsal-i Hürriyette azîm yararlıkları görülen muhterem gardaşlardan olup Bab-ı Ali mühime dairesi reis-i sâlisidir.

[86] Ya Kulum Efendi yürüyünce Fındıklı Sarayı'ndaki rahlesinin başına geçti. Senelerce Ya Kulum Efendi'yi mecliste kimse tanımadı, görmedi, bilmedi. Neyin nesi olduğunu anlamadı. Fakat yeşil sakallı derviş iyi demiş: Yürü Ya Kulum!

Ya Kulum Efendi bir adım daha attı. Bereket versin arada bir kapı vardı, yakıncacık idi, Ayana geçiyordu. Ayan azası zaten ihtiyar oldukları için geldiğini

işitemediler ve en geri sırada olduğundan göremediler. Ya Kulum Efendi ebedi sumnambul gibi biteviye: Yürü yavrum yürü! Lapçingi sürü! Temposuyla yürümekte devam etti.

-Yürü Ya Kulum!

Hastalıklı sesiyle bir itaat vızıltısı:

-Baş üstüne!

Ya Kulum Efendi yürüdü. Bab-ı Alideki Heyet-i Vükela aralarında yer verdi.

-Yürü Ya Kulum!

-Emredersiniz Efendim!

Ya Kulum Efendi Osmanlı bankası meclis idaresine doğru yürüdü.

-Yürü Ya Kulum!

[87] -İtaat vaciptir efendim!

-Ya kulum efendi Limanlar imtiyazı şirketinden, havayı nesin işletme şirketi merkezine kadar ıkına sıkına terlemeden yürüdü.

-Yürü Ya Kulum!

-Lebbeyk...

Ya Kulum Efendi. İşte bu sefer yanlış cevap vermişti. baş üstüne diyecek yerde cevabın uhrevisini ağzından kaçırmıştı:

Lebbeyk demişti. Lebbeyk deyince de can mı dayanır? Bu defa Fatih Camii'nin musallasına yürüdü. Annesi hem ağlıyor hem şikayet ediyordu:

-Yürü Ya Kulum! Sırrına ermiştir o benim civan oğlum! Yarı yolda aksayacak ne vardı?

Ya kulum Efendiyi Fatih Hazinesine yürüttüler.

Fakat "Yürü sırrı" sürat ibtidaiyesini henüz muhafaza ediyordu! Yürü Ya Kulum Efendinin arkasından annesi yürümeye başladı. Hizmet-i mühimme

tertibinden altı yüz seksen beş bin üç yüz otuz yedi kuruş yirmi beş para haftalık bağlandı.

Yürü Ya Kulum efendinin löp löp etleri çürümedi. Fakat "yürü sırrı" onun yerine tenemmu etti! Dayısı, amcası, komşusunun ebesinin damadı, merhum mümeyyizin kızının kocası**[88]** yürümeye başladılar. Neden yürümesinler, Ya Kulum Efendinin taallukatından değiller miydi?

-Yürüyünüz kulumun kulları!

-Hay hay!

-Alay malay yürümekte devam ettiler ama, artık bende onları takip takat-ı kalmadı.

[89] HAFIZ EFENDİNİN MEBUSLUK HİKÂYESİ

Şu hayat ne tuhaftır vesselam. Yalnız işin alayını çıkarmak marifetini bilmeli. Hayatta öyle hikâyelerim var ki, ara sıra notlarımı karıştırdığım zaman, benim bile inanacağım gelmiyor. Bunların hepsi de sahi mi? diye kendi kendime şüpheleniyorum. Hafız Efendinin mebusluk hikâyesi de böyle. İnanılır gibi olmamakla beraber bizzat başımdan geçtiği için her vakit güle güle anmaktan kendimi alamam.

O zamanlar ben (Tercüman-ı Hakikatin) tahrir heyeti müdürü idim, Ağaoğlu üstadımız başmuharriri ve rahmetli Antipati Kazım da muavini.

Gazetenin sahibi "Nüzhet" Bey, kulakları çınlasın. **[90]** Gayet titiz, sert, hesapçı olmasına rağmen son derece dürüst ve Alicenaptı. Sormadan, üzmeden, emileni burundan getirmeden adamın aylığını sık sık artırırdı. Böyle patrona karşı can mı dayanır? Gazetenin bütün mensupları öğleye kadar canla başla çalıştıktan sonra akşama kadar samimi eğlencelerle vakit geçirirdik.

Yine böyle laklak ettiğimiz, çay demlettiğimiz bir gündü. Ortalıktaki politika patırtısını –Gazetemiz carcurcu ve şakşakçı olduğu için- bir taraftan körüklüyor. Öbür taraftan alayımıza, eğlencemize bakıyorduk, içimizde kimsenin (büyük adam) olmaya niyeti olmadığı için işlerin yalnız karikatür tarafında idik. Celal Davut yine bitmez tükenmez bir pehlivanlık hikayesi açmıştı: Çaya mı galip, Kurtdereli mi?

Bir mühim! Suale cevap arıyorduk. Ara sıra matbaaya gelen ve kimin nesi olduğunu hala bilmediğim bir Hafız Efendi vardı. O da yanımızda idi. Açık kumral sakallı bir gençti. Bilhassa kış yaz ayaklarından çıkarmadığı lastikleri, bal rengi, kadife yakalı Saku bozması pardesüyle meşhurdu, söze karıştı:

-Çaya'yı Kurtdereli'yi bırakınız. Size daha mühim bir sual sorayım.

Hafız Efendinin o güne kadar bu derece uzun cümleli laf**[91]** ettiğini işitmediğimiz için hem natıkasına hayran olduk hem lafın ma-badını merakla sorduk. İlave etti.

İkinci devre intihabı başlamak üzere. Acaba ittihatçılar mı kazanacak, yoksa hizipçiler mi, ekalliyetçiler mi?

Aferin Hafız Efendi'ye! Hakikaten sorulacak sualdi. 31 Mart'tan evvel ve sonra memleketin içini bir politika seylabı kaplamıştı. Cemiyet ikinci intihabatta kuvvetli bir tasfiyeye azmetmişti. Fakat dalavereciler, muhalifler (bu şu) onlar da durmuyorlardı. Evet kim kazanacaktı?

-Şüphesiz cemiyet.

Hafız Efendi bu sefer yutkunarak sordu:

-Lakin efendim, müstakiller ve bi-taraflar da çalışmak istiyorlar. Mesmuatım bu yolda vakidir.

-Zor! Dedim. Müstakiller ve bi-taraflar evvel emirde muhtelif gruplarla çarpışmak mecburiyetinde kalacaklardır. Politika partizanlığında bi-taraf olmak, bertaraf olmaktır.

Böyle birkaç satır ciddi söz kafiydi. Tekrar alaya avdet! Ortaya söyledim!

-Mamafih bu da zor bir şey değil. Ben işin yolunu bilhassa sırrını bilirim. Müstakillerle bi-taraflar bana gelsinler, ben onları mebus yaparım.

[92] Eğlencemiz burada bitti. Dağıldık.

Ertesi gün matbaaya erken geldim. Hafız Efendi oturmuş çay içiyordu.

-Merhaba Hafız Bey! Hayrola böyle erken erken?

-Zatıalinize bazı hususi maruzatım var. Dâinizi dinlemek lütfunu bi-diriğ...

-Estağfirullah! Hay hay! Söyleyiniz.

-Dünkü gün esna-yı musahabette efendime söyleyeyim mebusanlık intihabatı meyanına duhul edecek bi-tarafların sırrını bilirim buyurmuştunuz. Anladım ki Hafız Efendi sözü ciddi telakki etmiş. Gülmemek için kağıtları karıştırarak:

-Bir latife idi, dedim.

-Estağfirullah! Zat-ı âliniz bihakkın muktedir zatlardansınız. Efendime söyleyim. Aciziniz bu bi-taraf namzet mebuslardan olmak arzusundayım da!

Hafız Efendi iyiden iyiye işi ciddiye almıştı.

-O halde maksadınız?

-Lütfen bendenize yardım ediniz.

-Elimden ne gelirse.

-Nasıl mebus olabilirim?

Meseledir! Nasıl Mebus olacağını ben ne bileyim? Bu babdaki**[93]** arzusu politika çöplüğünde tahammür etmiş ise olur, etmemiş ise hiçbir inbik kabul etmez. Ben de vaziyeti ciddi idare etmek mecburiyetinde kaldım.

-Hafız Efendi! Dedim. Meşrutiyet mübecellemiz herkese mebus olmak hakkını vermiştir. Binaenaleyh daire-i intihabiyeniz hakkında bir beyanname ile bir program yazar, neşredersiniz.

-Neşretmek için neşretmesi kolay efendim, ille ve lakin yazması belimi büküyor.

-Neden? Elbette siyasi, ictimai, iktisadi nokta-i nazarınız vardır.

-Gerçi yok değil, var olmasına var ise de asıl mesele mutena baha onları keşide-i silk tahrir etmektedir. Halbuki ise.

-Kolayı var efendim. Bir çok programlar, beyannameler neşrolunuyor. Bunları okursanız, bir fikir edinirsiniz ve daha mükemmellerini...

-Müsaade buyurunuz sultanım. İşte keyfiyet burada. Dainizin bir miktar ahsen-i hudut üzere yazması var ise de okumam yoktur.

-Anlayamadım!

-Yani efendime söyleyim. Bendeniz yazmak bilirim, okumak bilmem.

[94] -Acaip! Halbuki okumak bilip de yazmak bilmeyen ulema mevcuttur.

-Kulunuz o kabil ulemâ-yı mesûdeden değilim.

-Nasıl oluyor! Yazmak biliyorsunuz da okumak bilmiyorsunuz!

-Efendim, bendeniz hattatımdır, hattat, malum-ı dâverinizdir ki ekser hattatîn yalnız yazmasını bilirler.

-Okumadan yazmak kabil midir?

Kabildir efendim. Arzettiğim hattatîn yazacakları levhaların müsveddelerindeki eşkal üzere icale-i kalem ederler. Bazı ve bazı beyitleri, kelam-ı kibarları da şekilleriyle ezberlemişlerdir. Filhakika mananın onlarca bir kıymeti yoktur. Maksud levha-i garra'dır. binaen bi-rîn bendeniz de bu makule erbab-ı tahrirden olduğumdan yardımınıza arz-ı iftikâr ediyorum.

-Size ne gibi bir yardım edebilirim?

-Mesela kim mezbur beyanname ile programı siz yazınız.

-Hay hay, siz söylersiniz ben yazarım.

-İşte ehem mesele burada. Dainiz hepsini zat-ı alinizden bekliyorum. Bahusus ki bu işin muvaffakiyet sırrını sizden başkası bilmiyor.

-Benim bildiğim bir sır yoktur.

Hafız Efendi dinlemedi. Koynundan- hiç unutmam kurşûnî**[95]** renkte bir kese çıkardı. Tıka basa dolu! Açtı, yarım avuç sarı lira aldı. Belki otuz tane vardı. Yüzüme bakmaktan sıkılarak kekeledi:

-Dest-i vefakarınızın hakkını bu lütfunuzdan esirgemem efendim, tek bu lütfu benden diriğ buyurmayınız. İnşallah sayenizde mebus olursam, o zaman da ayrıca nukud-ı daiyanemizi ebzelden geri durmayacağımıza kani olunuz.

Taşkın bir zeka! Taşkın bir kese! Taşkın bir hırs! Reddetmek kendi elceğizimle kendi kafama çam devirmek, hem koca çam kütüğü devirmek olurdu.

-Mademki öyle arzu ediyorsunuz, baş üstüne! Sizi mebus yapmağa çalışırım.

-Amma bütün esrarınızı, liyakatinizi nam-ı daiyaneme masruf kılacaksınız.

-Ben işe bir elimi sokmayayım. Kendinizi şimdiden Fındıklı Sarayında addedebilirsiniz.

Adamcağız biraz daha az zekalı olsaydı da sorsaydı:

-Be adam! Sen bu işin sırrını biliyorsun da neden Tercüman-ı Hakikat'in siyah örtülü masasında pinekliyorsun? Gir Fındıklı'ya, kır cevizleri! **[96]** Böyle bir sual o anda aklıma geldi. Ve çok şükür şeytana ki hazırlandım. Eğer sormuş olsaydı diyecektim ki:

-Efendim, yaşım henüz otuzuna kademnihade olmadı. Bendeniz müstakim adamım. Tashih-i sin sahtekarlığını irtikab edemem. Onun için kendimi gelecek patırtıya saklıyorum.

Hafız Efendi derhal işe başlamak istiyordu ve işin manevi kısmını bana bırakarak maddi tarafına geçmeyi daha pratik buldu.

-Şimdilik masraf olarak?

-Hele bir iş olsun.

-İmkanı yok efendim! Daha kestirmeden gidelim. Mesela kim efendime söyleyim. Bu inayetiniz için ne takdim etsem?

Öyle ya! Reddedişim budalalıktı. Emek sarfı, patates, kaşkaval satmakla, bahçe çapalamakla olmazdı ya. Bizim mesleğin emeği kalem, kafa yorgunluğu.

-Elli altınınızı alırım.

-Çok değil mi efendim?

-Fakat düşününüz ki sizi mebus yapacağım, beyannamelerinizi programınızı hep ben hazırlayacağım, icabederse yine sizin namınıza müdafaanameler yazacağım.

-Yirmi beş versek olmaz mı? Mesela şimdi on beş takdim etsem, mazbatamın ahzini müteakip on daha.

[97] Düşündüğü şeye bak! Bugün gelecek on beş altın, yarın gelecek mebusluktan âlâdır, dedim:

-Münasiptir Hafız Efendi'yi bastırdım.

Hafız Efendi, kesesindeki liraların en siliklerinden on beş tane çıkarıp verdi.

-Yarın hepsi hazırdır beyim.

-Eksik olma efendiciğim, gayret senden. İnşallah kalemin uğurlu gelir.

-Daire-i intihabiyeniz neresi?

-Neresi olursa olsun, siz neresini münasip görürseniz. İşin esrârı sizdedir madem ki.

Ömür işsin Hafız Efendi! Aklınla yaşa! Hafız Efendi gitti. Ben düşünmeye vardım. Hafız Efendi için ne yapmalı da mebus olsun zavallıcık! Allem ettim, kallem ettim. Kafa patlattım ve nihayet işin sırrını buldum. Cemiyet bir gün evvel yeni bir intihabat programı neşretmişti. Bir program ki efradını da cami ağyarını da neler yoktu neler! Açtım gazete koleksiyonunu, aldım karşıma yeni programla beyannameyi. Çektim Besmeleyi! Madde bir! Dedim yazdım, cemiyet programının altıncı maddesini, kelimelerini, tabirlerini alt üst ederek madde bire geçirdim.

[98] Madde iki! Cemiyet programının mesela dokuzuncu maddesini aynen...

Yalnız kelimelerin, fıkraların, tağbirlerin ve maddelerin yerlerini değiştiriyordum. Beyannameyi de aynen bu usule tatbik ettim. Yalnız altına şu cümleyi ilave etmeyi unutmadım.

"Ey muhterem Osmanlı kardaşlar! Programımı okudunuz beyannamemi de okudunuz! Şu beyannamemin altına Tanrı'ya sığınarak imzamı da atıyorum. Bu imza bir peyman, bir and, bir yemin yerine kaimdir. İş bu programın bir harfinden nükul eder ve sadakatsizlik gösterirsem bana lanet ediniz. Vatan meselesinde palavradan yemin olmaz."

Sermürettip İbrahim Efendi'yi çağırdım. Beyannameyi tek yaprağa, programı risale şeklinde hem 24 puntoluk iri harflerle dizdirip bastırdım.

-Yalnız hangi daire-i intihabiye olacak?

Diye sermürettip sordu. Öyle ya yüzlerce daire-i intihabiye var. Onu da buldum. Kendi kendime dedim ki:

-Nasıl olsa sarfice mebusu bu şuyu atacaklar. Orası münhal kalacak. Bir boş yerine bir hafız geçirirsem kimsenin gözüne batmaz.

-Sarfice daire-i intihabiyesi olacak!

[99] Akşam Hafız Efendi geldi. Her şeyi hazır görünce sevincinden açık kumral sakalı titredi.

-Şimdi ne yapacağız?

-Bunları daire-i intihabiyenize gönderip dağıttıracaksınız.

-Benim orada bildiğim kimse yok ki.

-Gazete bayiine gönderirsiniz. İki altın tevzi masrafı yollarsınız. Olur biter.

-Buraca yapacak bir şey?

-Hiçbir şey yok şayet sizi kimse çağırırda bu nedir? Diye izahat isterse sadece: İşte programım, işte beyannamem! Dersiniz. Hafız Efendi, gel şundan bir maddesini çıkaralım, derlerse, zinhar dersin, programım benim samimi fikrim ve beyannamem namus yeminimdir, onlardan hanis olamam. Ölürüm, bu işten bu fikirden dönmem! Hafız Efendi öğrettiğim sözleri birkaç defa cehren tekrar ederek ezberledi ve sevinçle gitti.

Ben de iki programla iki beyannameyi büyük bir sarı zarfa koydum. Bal mumuyladım ve doğruca merkez-i umumiye gönderdim. Tahminim doğru çıktı. Merkez-i umumide önce (bu ne cüret) diye**[100]** kızmışlar fakat programı, beyannameyi fıkra fıkra, kelime kelime okuyup tetkike başlayınca birisi:

-Yahu! Demiş. Bu Hafız Efendi şayan-ı dikkat bir sima. Bakınız, efkarıyla efkarımız arasında şayan-ı hayret, şayan-ı taktir bir tetabuk var, hele bir daha tetkik edelim.

Bir daha tetkik. Bu sefer başka birisi ilave etmiş:

-Böyle mühim bir fikirdaşımız varmışta bizim haberimiz olmamış. Dahil mi?

Zannetmem. Çünkü namzetliğini bi-taraf vaz'ediyor.

-Hele bir defada kendisini görelim. Fakat nerede bulunur ki.

-Beyannameleri Tercüman-ı Hakikat'te basılmış, oraya haber gönderelim.

Ertesi sabah merkez-i umumi baş odacısı İbrahim geldi, beni buldu:

-Burada bir Hafız Efendi varmış.

-Var, ne yapacaksın?

-Gelir gelmez merkez-i umumiyi lütfen teşrif etsinler. Öyle emir var.

-Bu lütfen'i, teşrifi sen mi uydurdun?

-Hayır katib-i umumi bey öyle söyledi.

Kelimelerden, söylenişlerden istidlal işte buna derler. Eğer**[101]** Hafız aleyhinde bir şey olsaydı, lütfen teşrif yerine Divan-ı Harp seni çağırıyor yobaz! Derlerdi. Anladım ki Hafız Efendi evc-i ikbale doğru çarh-ı azimeti tahrik etmek üzredir.

Bir iki saat sonra Hafız Efendi geldi. Esrarımı keşfetmesin diye, ben söylemedim.

Sermuhabir Baba Ahmet Bey vasıtasıyla söylettim. Güya benim haberim yokmuş gibi.

Hafız Efendi, bana sezdirmeden çıktı gitti. Merkez-i umumi'de iltifat etmişler. En baş sedire oturtmuşlar:

-Hafız Efendi Hazretleri! Programla beyannamelerinizi okuduk. Memnun olduk. Bizi biraz daha tenvir buyurur musunuz?

Hafız Efendi talimatım mucibince ve motamot başlamış:

-İşte programım, işte beyannamem. Kanaat-i fikriye ve vicdaniyemin muhassalası budur.

-Hafız Efendi Hazretleri! Şu altıncı maddenin biraz tadili kabil değil midir?

Bu sual tabi İskandil için soruldu. Fakat Hafız'ım oralı değil. Hemen cevabı bastırmış:

-Zinhar! Programım samimi fikrim ve beyannamem namus yeminimdir. Ölürüm de onlardan hanis olamam.

[102] Merkez-i umumi memnun! Ağızları kulaklarında! Gökte aradıklarını yerde buldular. Fakat beray-ı ihtiyat:

-Hafız Efendi Hazretleri! Aynı efkar ve kanaatte olduğumuz şayan-ı şükrandır, zat-ı fazılaneleri ayarında muhterem bir kardaşa daha malik olmak için sizi aramızda görmek isteriz. Onun için programınızla beyannameniz hakkında burada da yemin eder misiniz? Bu âlî programın bir daha te'kid edilmesi bize şeref bahşolacaktır.

Hafız Efendi bal rengi pardesüsünü topladı, lastiklerini çıkarıp diz çöktü ve istedikleri yemini birbiri üstüne yedi defa tekrar etti.

Ertesi günü Hafız Efendi yine geldi. Fakat bir şey açmadı, ben kurcalamadım, kaçamaklı cevaplar verdi.

-Hafız Efendi! Sende esrarengiz bir hal var.

-Haşa sümme haşa! Daire-yi intihabemizden bir haber alamadım da...

Hafız Efendi gitti, on gün görünmedi. Bir sabah dahiliyeden, merkez-i umumiden bir tebliğ:

Hafız Efendi İttifak-ı âzâ ile mebus oldu. Mazbatası mahallinden derdest-i irsaldir.

[103] Hüseyin Kazım, Hafız Efendi'yi sokakta yakalayıp getirmiş. Ben içeriye girince:

-Oo! Hafız Efendi! Tebrik ederim.

-Dainizde arz-ı teşekküre geldimdi:

-Eksik olmayınız.

-Himmet-i esrarınızla âlî-i Maşallah'a muvaffakiyet müyesser oldu. Kendi kendime eh! Dedim. Hele mazbata gelsin bakiye-i matlubumuz olan on lirayı o

zaman isteriz! Fakat Hafız Efendi bana nüfuzunu da bezledeceğini söylemişti. Aklıma geldi. Bari şimdiden nüfuz peyda etmesini temin edeyim, diye düşündüm. Hafız Efendi'yi bir kenara çektim:

-Azizim, dedim. Şimdiden göze görünmeye, nüfuz sahibi olmaya bak.

-Himmet ve dalalet zat-ı âlînizden.

-Bak bunun için ücret kira istemiyorum. Yalnız sen yarın Yalova'ya git. Mazbatan gelince ben sana telgraf çekerim. Sen de hangi gün hangi vapurla hareket ettiğini bana telgraflarsın. Alt tarafına karışma.

-Hay Rabbım zatınızdan razı olsun.

-Yalnız biraz okumayı öğren.

-Ona ne şüphe, ona ne şüphe.

[104] Hafız Efendi Yalova'ya gitti. Dört gün sonra mazbatası geldi. Telgraf çekiştik. Hala aklımdadır, bir pazarertesi günüydü. Sirkeci rıhtımından Hafız Efendi'yi aldık. Önde davullar, zurnalar, esnaf kâhyaları, bayraklar, eşler, dostlar olduğu halde Bab-ı Âlî yokuşundan yukarı ağır çıkmaya başladık. Gazeteler yazdı. Hafız Efendinin ayakları yere değmiyordu. Fetva emiri, kazasker gibi bir tavır ile hal takınmıştı. Nihayet Fındıklı'ya fiilen kapılandı.

Artık hak etmiştim. Bir gün zarflı bir pusula gönderdim:

"Hafız Efendiciğim, benim on lirayı gönder." Pusulamı rahle arkadaşına okutmuş ve galiba biraz kızmış, haber gönderdi: icabına bakacağım!

Aradan bir müddet daha geçti. Sadrazamın yanından çıkarken rast geldim.

-Hafız Efendi! Benim on lira?

-Ne on lirası?

-Mebusluktan bakiye-i matlup acizi...

-Boş bir zamanımda meclise uğrayınız, görüşürüz,

Bir başka gün meclis koridorunda.-Hafız Efendi Hazretleri, mesele-i mevhud bahadan bakiye kalan on lira?

[105] -Şimdi meşihat bütçesinin esbab-ı mucibe mazbatasını tahrire gidiyorum, başka vakit, İnşallah el kerim!

Hafız Efendi meşîhat encümenine mazbata muharriri oldu. Reis oldu, ıslahat-ı umumiye komisyon-u âlîsine reis-i sani oldu. Eğer o sırada halaskarlar patırtısı çıkmayıp da meclisi dağıtmamış olsalardı, Hafız Efendi Şeyhülislam bile olacaktı.

Fakat on altını hala alamadım. Zaten öyledir. Ben her işi sonuna yakın getirebiliyorum da sonunda pot çıkıyor.

[106] ALMANAK BEYİN HİKÂYESİ

Hafif göbekli**,** kırmızı yanaklı, sarışın, ince altın kordonunu şahadet parmağına sararken serçe parmağında beş yüz liralık tek taşı pırıl pırıl, görüyorum; fakat hiç tanımıyorum. Kırk yıllık değil de altı yüz seksen asırlık ahbap gibi:

—Vay efendim. Siz buralarda?..

—Evet, e...h, işte buralarda...

—Çoluk çocuk iyidir inşaallah?.

—İyi diyelim de iyi olsunlar.

—Salih ne yapıyor?.. Nuri'nin müzmin bronşiti geçti mi? Hele tombul Ayşem ne âlemde... Hatice Hanım hemşiremiz gene sinirli mi?

[107] Olur şey değil yahu, silsilemi sayıyor. Çocuklarımın, kızımın, kadınımın adını biliyor, hastalıklarıma, huylarıma bile vâkıf

— Affedersiniz Efendim, ben sizi tanıyamadım... demeğe vakit bulamadım. Derhal çenesine dayandı:

—Ya, gece gündüz amcanız Mehmet Beyle beraberdik. Ne günler, ne günler?. O zaman yenge Hayreddin'e gebeydi. Hemşiresi Saffet Paşanın oğluyla evlenirken "İspanyol'dan yatmıştı. Dayınız Mustafa Beyle damadı Cafer Paşazade Murat Beyin arası bulundu mu bari? Geçende bizim Hariciye Nazırına uğramıştım. Bizim Mâliye Nâzırı Faruk Bey de oradaydı. Sizden

iyi olmasın ablası Nazikter Hanımı Süleyman Paşadan ayrılmış, Çok rica ettim barıştıramadım. Zikri Cemiliniz çok geçti. Meclis reisi sanisi bizim Ahmet Beyle kayınpederinizden bahsettik. Nasıldırlar? İyidirler inşaallah? Geçen sene sol tarafındaki dişlerinden muzdariptiler. Dâhiliye Nazırı bizim İhsan Beyle bugünlerde görüşmez oldular.

Ay çıldıracağım: "Bizim yeni doğan çocuğun kaç kundak bezi var?. Sübeği sırçadan mı, kamıştan mı? Sütninesinin amcasının gelininin komşusu kaç yaşındadır?" desem, .adamcağız tıkır tıkır sayacak. Geçen kış kadınla bir rob yüzünden, biraz şekerrenk olmuştuk. Onu da söylemesin mi?

[108] —O meselede siz haksızdınız, hemşireniz Turfanda Hanımın ilk çayına evvelki ropla gidilmezdi ya.

Yo... Bu kadar içli dışlı malûmata gelemem, ne olsa eski kafalıyım. Fakat Almanak Bey oralı değil. Yalnız beni mi, Türkiye'de şeceresini bilmediği aile yok. Hele biraz bu çok ricalı ve kibar sınıfındansa hapı yuttu. Söyler mi söyler? Çünkü biliyor musibet! Ahbap, dost, hattâ akraba olmadığı yok ki...

—Aman! Efendim. Müsaade ediniz, ilk defa teşerrüf ediyoruz. Maatteessüf bütün kabahat bende. Şimdiye kadar ailece akrabadan ileriyizdir de bir türlü müşerref olamadım... Garson! Rica ederim müsaade ediniz! Garson... Bir cinkoktey! Arzu etmezseniz bir şampanya getirsin...

Pat! Şampanya açıldı, vallahi âlâ! Bir merhabaya bir şampanya! Ne iyi aile dostu?

—Gene görüşelim Efendim.

—Hay,hay...

Düşüne düşüne eve!

—Yahu! Hanım! Sen Almanak Beyi tanımıyor musun?

—O da nasıl isim?

[109]—Ne bileyim ben! Herkes Almanak Bey diyor. Ben de diyorum. Ahmet mi, Mehmet mi, kimsenin bildiği yok amma o herkesi biliyor.

Derken akşam sofrada kayınpedere:

—Almanak Beyin selâmı var.

—Ne münasebet?

—Şey, hani sizi pekiyi tanıyor, bizim ortancanın bronşitini bile söyledi.

—Kah! kah! kah! Oğlum ona adla sanla Almanak Bey derler. Hiç kimsenin dostu, ahbabı, samimîsi değildir. İşi gücü memleketin kalbur üstündekilere ait en teferruatlı malûmatı toplamaktır. Onun için adı Almanak kalmıştır. Dikkat edersen bu Almanaklardan irili ufaklı, pek çoktur. Almanak Beyi ben sana anlatayım. Almanak Bey kimdir? Herkesten birisi. Nerede oturur, ne yapar, işi gücü nedir? Kimse bilmez. O dakikada bulunduğu yer neresi ve muhatabı ne meslekteyse Almanak Bey oralı ve odur. Almanak Beyin esasen yüzü kırmızıdır, onun için herhangi haricî bir tesir ile kızarmağa muhtaç değildir.

Almanak Bey on bin kişiyi tanır. On bin kişi içinde senede on tanesini kafese koyup bir imza, bir tavsiye, bir iltimas, bir telefon, bir şifahi emir koparsa binerden işte sana on bin **[110]** lira. Hesap meydanda. Almanak Beye bunu vermemek imkânı yoktur. Sana şampanya mı ısmarladı? Alâ. Ne verdi? On beş lira. Seni bırakır... Sonra öyle bir yerde yakalar ki mutlaka kartdövizitini imzalı olarak alır ve netice malûm.

— Döverim bu adamı! . .

— İmkânı yok. Çünkü Almanak Bey aile dostudur. Hatice'nin kızamığında hangi doktor geldi, doktorun, teyzesi kocasıyla kaç defa kavga etti, hep bilir. Sonra güme gidersin, bunları bir bir anlatır da etrafındakilere:

— İşte böyle azizim, bu kadar yakın akrabayız da bana hakaret etti!.

Derse, dinleyenler hiç bir şey söylemeseler bile bak hesapet sonra dövmeğe kalk.

Almanak Bey müteahhitleri de bilir. İş adamlarının şeceresi de yan cebindedir. Dünya yıkılır Almanak Bey dimdirektir. Dünya yanar Almanak Bey Îsviçre'de kar eğlencelerine gider. Almanak Bey bir afettir. Almanak Beyin Almanak Bey olduğunu anlayıncaya kadar kırk dairenin kazanç dosyaları iç cebine yerleşir.

[111] Almanak Beyi bir gün yakaladım:

— Almanak Bey! dedim. Sen nereden meydana çıktın? Şeytan, gözlerini, salak gözlerime dikti:

— Ben mi? dedi. Cemiyetin içinden...

— Nasıl çıktın bakayım?

— Gayet basit, şirazesinin bir köşesi yırtılmıştı, şöyle bir sıyrılınca çıkıverdim.

— Aferin be Almanak Bey! Senin zarafetin de varmış.

— Paşacağızım! dedi. Siz şunu bunu bırakınız, başımda ateşler var. Aile dostuyuz. Benim de sizin gibi bir ev dolusu çoluk çocuğum var. Şu levazım müdürü umumîsine bir telefon etseniz de teslimatı reddetmeseler...

Kayın babam amma akıllı şeymiş. Dediği çıkmasın mı?

Şampanya, iltifat, aile samimiyeti filân hep aklıma geldi. Mukavemet edemedim:

— Allo! Kuzum müdür bey, bizim Almanak Beyin işini yapmak mümkün mü?

— Mukavele mucibince mal vermediklerine dair rapor vardır.

Almanak Beye söyledim, kulağıma fısladı:

— Raporu tashih ettirdim, amma aksilik ediyor.

— Raporu tashih ettirmiş.

[112] — Evet efendim. Bu ikinci rapor üzerine mümkündür.

— Çok rica ederim.

Almanak ortanca oğlumun burnundan, küçüğün yanaklarından, kayın babamın eteklerinden, karımın ellerinden Öptü. Büyük kızın köşedeki odasını değiştirmemi tavsiye etti. Nasıl da biliyordu hınzır herif! Havalar bozuk gidiyormuş da.

Geçti gitti bu iş. Unuttum bile, bir akşam kayın babamda surat!.

— Haberin var mı?

— ..... seher, kâkülü cananımdan...

— Şakanın sırası değil...

— Öyleyse haberim. yok.

— Senin aleyhinde müthiş bir cereyan var.

— Borçlarımı hâlâ ödeyemedi diye mi?

— Hayır! Güya sen levazıma verilen Avusturya mamulâtı eşyadan yirmi beş bin lira anafor almışsın!

— Ben mi??

— Evet, sen... Öyle diyorlar.

— Böyle bir şeyden haberim yok.

[113] — Fakat Almanak Beyin haberi var.

Anladım! Seni mel'un seni! Seni Almanak Bey seni!

Dedim ve ertesi sabah sokağa. fırladım. Tepeliyecektim, yezidi. Ateşlenmiş arayıcı fişeği gibi dört döndüm. Almanak Bey şurada, Almanak Bey burada. Almanak Bey yok! Almanak Bey sırrolmuş... Ve nihayet Öyle bîr yerde buldum ki oraya adım atmamın sittin sene ihtimali yok. Almanak Bey Parise sezon yapmağa gitmiş...

[114] KÜÇÜK SIHHİYE MEMURUNUN HİKAYESİ

On altı yaşında rüştiyeden aliyyülâlâ çıktı. Tahrirat katibinin yanına girmek istedi. Olmaz, dediler. Oraya Büyük Adalı birisi gelecek. Soruşturdu, öğrendi ki kaymakamın dayısının damadının ebesinin oğlu oraya kapılanmış, belediyenin kantariye rüsumuna ilzam eden ağaya katip olmak istedi. Ağa buna dedi ki:

-Kantariye katibi demek, ha deyince çuvala takılan kantar sırığını omuzuna vurup hem tartmalı hem çetele tutmalı. Sen kantar sırığından daha çelimsizsin. Bak hele çeteleyi de bilmiyorsun. Kurşun kalemiyle bu iş yürümez.

Sebzecilik etmek için bahçesi yoktu. Kira ile bir yer buldu. **[115]**Seneliğini peşin istediler, vazgeçti. İşi gücü kalmayınca sağdaki komşunun kızı gözüne ilişti. Fena kız değildi, Turunç gibi sarı bir şey bir gün sırıttı, iki gün sırıttı kızın babası görünce arkasından hiddetli hiddetli bağırdı:

-O haydamak bir daha kapımdan geçmeyecek!

Haydamak nedir diye sordu. Rumeli tarafında işsiz güçsüz yarım serserilere haydamak derler dediler. Sol gözünü kırparak başını kaşıdı. Uyandığı zaman böyle yapardı. Haydamak olmasın da ne yapsın? İş güç yok işte, iş güç olmayınca da sağındaki komşunun turunç gibi kızı adamın gözüne batar. Mademki adamcağız kızıyordu bu sefer sola baktı. On sekiz yaşında, soldaki komşu kızına bakmak hem münasebetsiz hem tehlikelidir. Kızın babası ihtiyar, pinpon bir küçük sıhhiye memuruydu. Tekaüde dokuz on ay kalmıştı. Sıhhiye memurunun kızı miyop muydu neydi, galiba tanısın diye o da dikkatli bakıyordu. İki komşunun ikisi de on sekiz yaşında iseler mutlaka koyu vapurdumanı gözlük kullanmalıydılar. Yoksa gözbebeklerinin alevi saman alevlerinden keskindir. Haydamakla sıhhiye memurunun kızı bu hakikati nereden bilsinler? Bilseler de kenar kazada koyu vapurdumanı gözlük bulunur mu? Bulunsa bile para ne gezer? Onun için bakıştılar, bakıştılar demesi kolay ama, bir de onlara sormalı. Birbirinin **[116]**rüyasında cirit oynamaya başladılar. İhtiyar sıhhiye memuru düşündü düşündü. Akıllı bir adamdı.

-Oğlum, dedi. Ben nasıl olsa tekaüd olacağım bizimkiler benim mesleğimi az çok öğrendiler, bana yardımları dokunur. Sen de İstanbul'a git az zamanda bir küçük sıhhiye memuru ol, gel. Kızımı sana veririm ben de ahir vakitte rahat ederim siz de mesut olursunuz.

Ne iyi adam. Haydamak paçaları sıvadı. Anasının tek beşibirliğini koynuna koyunca İstanbul'a gitti. Çalıştı, uğraştı mükemmel bir sıhhiye memuru oldu. Boğaz tokluğuna bir operatörün yanında dört ay çalıştı. Operatör iltimas etti, müstakbel kayınbabasını tekaüt ettiler, bunu yerleştirdiler. İhtiyar vaadini unuttu. Vay çapkın vay! Dedi. Benim yerime göz dikmiş.

-Aman efendim siz zaten tekaütlüğünüzü...

-İstemem. Ben kızımı küçük sıhhiye memuruna vermem, dedi ve iki karılı belediye doktorunu helalinden üçledi. Kız bir tarafta ağlar, oğlan bir tarafta sızlar. Belediye doktorunun umurunda mı? Gelsin üçüncü hanımı!

Haydamak birinci sınıf sıhhiye küçük memuru olmuştu. Operatöre işi açık açık anlattı ve kenar bir kaza **[117]**istedi. Yegane anasını aldı, oraya çekildi. Artık klasik tarzda evlenecekti. Anasını görücü çıkardı. O kız şişman bu kız densiz diye anacığı kapı kapı dolaşırken yirmi üç seneden beri görünmeyen bir hala, arkasından bir teyze kızı, bir halanın kızının kızı, bir yenge, üç çocuklu bir akraba daha çalkamaya üşüşen tavuklar gibi üşüşüyordular. Hepsi ak artık altın bilezik sahibi olan yeğenlerine barınmağa geldiler. Tam on üç boğaz. İki de anasıyla kendi on beş! Ay çıldıracağım! Diye kaç defa **kayabaşı**ndaki evinin penceresinden uçurumlara baktı. Evlenmek işi de güme gitti. Hangi kız gelin gider oraya!

Dört kaynana, beş görümce, sekiz elti, yedi sekiz çocuk... hiç kimse varmadı. Yaş yirmi beş, yirmi yedi, otuz, otuz üç, otuz altı oldu. Dünyanın bütün meyveleri yeni tohum verdi, küçük sıhhiye memuru hala on beş canın kayıtsız şartsız vekil harçlığını görüyordu. Bu bir ev dolusu tıfılı, küçük sıhhiye memurunun gayret-i mihmânını bir surette artırdı. Kovmasınlar diye herkesle iyi geçiniyor, müşteri tutsun diye herkese iyi muamele ediyordu. Üç dört kaza birden sıhhiye memurunu sevdi ayağı burkulan kolu kırılan, kavgada kafası yarılan, dolama çıkaran kim **[118]**varsa hep ona gelirdi. O da işi mutatabbipliğe dökmeden salahiyeti dâhilindeki tedbirleri yapıyor, alabildiğine kazanıyordu. Artık üç karı birden alabilirdi ama bu seferde evdekiler mızıkçılığa başladılar. Küçük sıhhiye memuru anladı ki dar-ı dünya evine girmek nasibinde yok. Ne yapsın? Otuz altı yaşında aklı başında, kazancı yolunda bileziği kolunda, candır çeker. Aktardan alacağı mürekkeple yüzünü boyayıp harem ağalığına çıkamazdı ya. Bahusus hürriyet gelmişti, haremağası yerine hayat başka şey istiyordu. Düşündü ve kendi kendine güldü karar verdi:

-Bir mantonata tutarım, gül gibi yaşarım. Bir miktar para aldı. Vilayet merkezine gitti. Aradı taradı. Helalinden değilse bile hilal kaşlısından şöyle bir içimlik bir şey buldu:

-Bak sana söyleyeyim yavrum, dedi. Sana iki odalı bir ev tutacağım. Bir de hizmetçi kadın bulacağım. Uslu otururSan belki bir gün başımdakileri savar,

evlenirim. Uslu durmazsan vilayet merkezi uzak değil. Numarayı değiştirir, başka kalıpta birisini daha bulurum.

Genç kadın, düşmüştü. Masumdu, bir reha kapısı arıyordu. Küçük sıhhiye memurunun ellerine minnetle sarıldı. **[119]**Kudretten sürmeli gözlerinden yaşlar boşana boşana teminat verdi.

Haydi! Kazada bir dedikodu: Küçük sıhhiye memuru utanmadan kapatma getirmiş. Bir aydır otururmuş ta bizim haberimiz yok. Fakat bunu söyleyenler ne mahalle ebeleri ne yegane hamamın natırı, ne imamın yeğeni, ne müezzinin kaynanası. Hayır, bunu söyleyenler kaymakam, mal müdürü, belediye doktoru. Candarma mülazım komiser falan. Yalnız eczacı bir şey söylemiyordu çünkü küçük sıhhiye memurunun sayesinde mütemadiyen İngiliz tozu, tentürdiyot, sargı, pamuk, aspirin, kinin satıyordu.

Hele bugün sıhhiyecininkini hamamdan gelirken gören kaymakam karşısına geçmişler şapur şupur limon yiyorlar sandı. Mal müdürü hakeza. Belediye doktoru ve dahi. Komiserle candarma mülazımı bir ayşşş! Dediler bir daha demediler. Kadının adını zümrüd-i anka kodular, tutabilene aşk olsun. Kaymakam haber gönderdi cevap çıkmadı, mal müdürü hediye gönderdi, geri geldi, doktor ecza hanede uydurma esansla kolonya takdim etti aynen iade! Küçük sıhhiye memurunun hepsinden haberi vardı. Kadınının namuslu, merdane hareketlerini gördükçe daha çok merbut oluyordu. Sağa ettiler olmadı sola ettiler dolmadı işi **[120]**klasik usule döktüler: Kazaya meçhul bir fahişe geldi, ahlak-ı umumiyeyi ifsat etmekte idüğünden muayenesinin icrasıyla mahfuz... ilh.

Küçük sıhhiye memurunun aklı başında idi. Bu hürriyetin, kanunun ne olduğunu biliyordu. Gayet sükun ile, gayet nazikâne bir surette suyun başına gitti.

-Kaymakam Bey! Dedi. Falan yerdeki kadın falan kerimesi falan hanımdır. Fahişe filan olmayıp elyevm abd-i acizin metresidir. Kendisiyle izdivaca da karar verdim. Keyfiyeti ber mucib-i kanun arz ediyorum.

Kaymakam afalladı. Mal müdürü kışkırttı. Komiser kollarını kabarttı. Candarma mülazımı kamçısını salladı. Hep klasik usul. Hem harfi harfine klasik usul...

Nihayet işi harb-i umumi kavaidine dökmekten başka çare bulamadılar. Kadının merhum babası ve merhum kocası, ikisi de halis mulis başıbozuk oldukları halde fırkaya yazdılar: Küçük sıhhiye memuru asker kızı olan bir asker haremini iğfal edip baştan çıkardı. Sonunda iş belli olacak; olacak ama küçük sıhhiye memuru dan duna gittikten ve zümrüd-i anka da **[121]**kafesinden uçtuktan sonra. Öte taraftan vilayete sıhhiye müdüriyetine yazdılar: Hasbelvazife İslam aileleri arasına giren küçük sıhhiye memuru haddinden aşırı namusşikenane ahvale tasaddi ettikten ezcümle mağruf bir ailenin kerime-i iffet ve seyyimesini bila-dalal mantonata sıfatıyla...

Komiserin çekmecesinde bir torba hazır mühür vardı, mahallece bir mazbata yaptılar, açtılar torbayı bastılar Hasan oğlu Hüseyin'i Ali oğlu Veli'yi, Ahmed oğlu Mehmed'i... Kiminin üstüne eşraftan kiminin üstüne müderrisînden adresini koymayı da unutmadılar.

Carrup; küçük sıhhiye memuru azledildi.

Carrup; küçük sıhhiye memurunun lüzum-ı muhakemesine karar verildi.

Carrup! Mahal-i mezkurda bekası caiz görülmedi.

Carrup! Merkumenin bir ay muayene vilayet emraz-ı zühreviye sinde muayenesiyle bu kabil sebükmizan bulundukları mahalleye izamı emrolundu. Fakat hepsinden kötüsü işin şura-yı devlete havalesiydi. Küçük sıhhiye memuru her şeye razıydı, evrakları tek şura-yı devlete gitmesin. Ba-husus bu harb-i umumiyenin en civcivli zamanında, şura-yı devletin bulguru şekeri düşünmekten **[122]**evraka bakacak halleri mi vardı? Üstüne üstelik bir de mutatabbiplik ettiğine dair mühürlü zabt varakası da meydana çıktı. Kaymakam ellerini oğuşturarak güldü:

-Güvensin şimdi çömlek çömlek paralarına. Mal müdürü paranın içinde olduğundan o kadar kıskanmadı, yalnız:

-Zümrüd-i Ankayı uçurdu elinden herif. Heman bir ağ kurmalı, dedi. Komiser zaten ikisinin dediğini derdi.

Küçük sıhhiye memuru derdini yanmak için on beş nüfuslu ailesini bırakıp İstanbul'a gitti. Zümrüd-i Anka'yı vilayete gönderdiler ve... kaymakam izin aldı arkasından gitti. Kârhanede buldu fakat kafasına bir bira şişesi yiyip ters yüzüne

döndü. Mal müdürü sırasını gözetleyip gitti. Kırk kız yuhaya tuttular, duyuldu, defterdar azletti. Küçük sıhhiye memuru biriktirdiği paraları, zümrüd-i anka için akıttığı gözyaşları gibi akıttı durdu. O dereceye geldi ki kazadaki on dört nüfusluk ailesi on dört gün aç kaldıklarını bildirdiler. Fakat şura-yı devletten kağıtlar hala çıkmadı, nasıl çıksın şimdi de bulgur derdi bitmiş mütareke derdi başlamıştı. Nihayet bir gün küçük sıhhiye memuru Sarayburnuna gitti, Ya Settar! Naraısyla kendini kaldırdı güm! Diye denize attı. **[123]**Cesedini arar gibi yaptılar ve bittabi bulamadılar. Gazeteler intiharın psikolojikman fenalığına, sosyolojikman ve muaşşer-i vicdanın küngüranisi, şa'niyet-i ictimaiyenin ettepetası mevzularına dair gayet ilmi makaleler neşrettiler.

Fakat Şura-yı Devlet'ten evrakı çıkmadı.

[124] SİNEMACI HAYRET EFENDİNİN HİKÂYESİ

Sinemacı Hayret Efendi'yi tanır mısınız? Beis yok. Tanımamış olmakla beraber tanırsınız. Çünki Sinemacı Murtazâ Efendi'ye, Sinemacı Murtazâ Efendi, Sinemacı Hayret Efendi'ye, Sinemacı Apostol Efendi'ye ve Sinemacı Apostol Efendi, Sinemacı Mizrahi Efendi'ye tıbkı tıbkına benzer. İddiamı biraz daha vüzuhlandırayım: Şişman, lop yanaklı, katmer gerdanlı, tepesi biraz çıplak, ince veya kalınca altın kordon, müstağni ve belirsiz derece mağrur bir zât, işte Hayret Efendi de, Murtazâ Efendi de, Kirye Apostol da, Sinyor Mizrahi de hep bu kalıbdadır. Yâni kazananlar kalıbında, zâten aynı tipte üç çeşit vardır: Sinemacılar, balık pazarcılar ve gazete patronları.**[125]** Sözümde yalan yok. Sinemacıları yukarıkî satırlarda gördünüz. Göreceksiniz ki eksiğim var, yalanım yok.

Gazete patronları her gün gözünüzün önünde, şöyle bir hatırlayınız. Gülü bundan fazla tarife ne hacet var, ne zarar... İhtar vâki' olmadan sadede gelelim : İşte bu Hayret Efendi bir gün karşıma dikildi: Yanakları pancar, şakakları ter içinde. Nefes nefese bir dikiliş. O zaman Harb-i Umûmî'ye ha girdik, ha gireceğiz.. ümmet-i kâinatın kulakları kirişte ve sinirleri son mandalda gerili.

— Hayrola Sinemacı Hayret Efendi? dedim, yine bir telâşın, kederin var gibi....

— Sorma dostum! Olmasa gelir miydim?

Aferin Sinemacı Hayret Efendi! İşte doğrucasını söylemişti. Malûm ya, bu göbekli ve altın köstekli tipler işleri düşmeyince adama selâm bile vermezler, hattâ adamın verdiği selâmı bile «kazancı yok» diye almazlar.

__ Söyle bakalım Sinemacı Hayret Efendi!

—Beş gündür Sinemamı kapadılar.

— Kolera filân mı zuhur etti?

— Şeytan kulağına kurşun!

— Gayr-ı ahlâkî bir film mi gösterdin?

[126] — Ben mi? Hay benim kulağıma kurşun!

— O hâlde?...

— Anlatayım dinle : Hani son zamanlarda meşhur bir Garb edibinin bir şaheserini sinemaya çektiler, canım hani bütün dünyâ matbuatı halkın hukuk ve hayâtını müdâfaa eden ve halk edebiyatının bir şaheseri dediği film yok mu? İşte onu birçok masraflarla getirtebildim. Birçok yerlerden tebrikler, takdirler aldım. Fakat üçüncü gecesi kapılarımı güm-bedek kapadılar.

— Bir yanlışlık olmasın?

— Anlatayım da dinle! Hikâye içinde hikâye : Bundan altı gece evvel sinema bu film İçin hıncahınç idi. Kapıya bir zât ile beş altı kadın, çocuk geldiler.

—- Bize mevki-i mahsusta bir yer. Ama yanyana olsun!

— Baş üstüne efendim. Biletleriniz?

— Ne bileti! Bilet imlet yok.

— Nasıl olur efendim?

—Basbayağı olur işte! .

—Basbayağı olmakta olduğu da malûm.

— Ben sivil memurum.

— O takdirde iş değişir. Zât-i âlîniz için bir iyi koltuk hazırdır.

[127] — Ya bunlara?

— Bunlar kim?

— Bu nasıl suâl? Bu benim annem. Şu 'kayınvalidemin ortanca gelini. Öteki bacanağımın dayısının küçük damadının büyük oğlu. Sağdaki bizim mümeyyizin hanımının görümcesinin kızı. Hepsini sayayım mı? Çabuk bize yer!

-— Efendim, zât-ı âlînize mahsus daimî yerlerimiz vardır. Fakat, taallûkat-ı muhteremleri için sinemamızın hacm-i istiâbîsi müsâid değildir. İnşallahu taâlâ Okmeydanı'nı sinema hâline ifrağa muvaffak olursak, herhalde emr-i âlînize birkaç yüz aded kadifeli koltuk kapatırız efendim.

—Demek şimdi bedava giremeyiz?

— İmkânı yok efendim. Ziyan ederiz.

— Demek bu kadarcık şeye siz ziyan nâmı veriyorsunuz?

— Tabiî efendim, on para on paradır.

— Demek daha başka ziyanlara ...

Lâfını bitirmeden sürü sepet hepsini toplayınca gitti. Ertesi günü de kapatıldık.

Bu da hikâye içindeki hikâyenin hikâyesi. Bunu da anlatayım da dinle: Sebebi mebebi su imiş. Bu film halkı saltanat-i ebed-müddet-i Osmâniyye'ye karşı isyana teşvik edici bir mevzu imiş. **[128]** Hukukı mukaddese-i saltanatı dahl-i taarruzdan ve sükûn-i halkı bâdire-i tegafülden siyânet için bi't-tedkik neticesi hakkında mütehassıslarının raporu tanzîm olununcaya kadar idâreten sedd ü bendine karar verilmiş idüğünden ...

—- Etme Sinemacı Hayret Efendi!

— Eden ben değilim kuzum. Bana ettiler edeceklerini.

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak. Beş gün zarfında tedkîk olundu. Hattâ pekiyi ve muvafık bir film olduğu anlaşıldı, maa't-takdir yeni baştan vaz'-ı perde edilmesine müsâade buyuruldu.

— İyi ya, daha ne şikâyet ediyorsun?

— Doğru. Arşını otuz paraya makale yazanlar daha ne olacağım takdîr edemezler. Daha ne olsun birader!... Beş gece en aşağı beşer yüz liradan iki bin beş yüz lira zarar. Beş gecenin yüz liradan film ·kirâsı, etti mi beş yüz lira? Girdisi çıktısı beş yüz daha. İşte sana bir tahtada üç bin beş yüz lira zarar!

— Bunları söylemedin mi?

Söyledim. Memurun vazîfe-i gubudiyeti bu imiş. Binâenaleyh **[129]**kabahati yokmuş. Şayet kani olmazsa imişim mahkemeler acıkmış, sâye-i şahanede mahkemelere gidebilmek yed-i ihtiyarımda imişim.

— Demek ikame-i dâva ettin?

— Bilmiyorsun ki, biz sinemacılar, balık pazarcılar, gazeteciler çürük tahtaya basmayız. Derhâl en meşhur avukatlara müracaat ettim. Üç bin beş yüz liranın üzerine bir yüz daha ekleyerek müşavere ettim. Avukatlar müttefikan dediler ki, zarar ve ziyan dâvası ikame etmek doğru olabilir, dâvayı da kazanabilirsiniz. Temyiz de tasdik edebilir. Kaziye-i mahkeme hâline de gelebilir ve nihayet icraya verebilirsiniz. îcrâ tâkîb edebilir, memur olduğu için aylığının rub'u kesilebilir. Aylığı dört yüz kuruş olduğuna nazaran mah-be-mâh muntazaman yüz kuruş tahsîl edebilirsiniz. Avukatların bir nefeste sıraladıkları fi'l-i iktidarı zincirinin son baklasında durdum, düşündüm. Dört yüz kuruş maâşın ayda yüz kuruşu kesilecek, üç bin altı yüz lirayı altı yüz ayda tahsil edeceğim. Üç bin altı yüz taksim on iki, hâric-i kısmet ne çıkar? Üç yüz mü? Demek ben üç yüz senede bu parayı tahsîl ile tehvîn-i zarar edeceğim!!!

... Mersi avukat beyler! dedim. Sizin fi'l-i iktidâriniz ne olursa olsun, bundan benim fiilim son derece gayr-i iktidaridir. Binâenaleyh, bu işten vazgeçiyorum.

[130]— Öyle ise bana niye geldin?

— Sâika-i insaniyetle azizim, sâika-i insaniyetle! Ben bu kadar ziyan ettim, bârî sen bir hikâye mevzuu çıkarırsın da beş on para alırsın.

[131] SEBATSIZ SÂBİT EFENDİNİN HİKAYESİ

Adını işiten biraz da ahvaline vakıf oldu mu derhal gülerdi.

-Amma da Sabit Efendi ha! Sebat kırk kilometre bile yanına yaklaşmamış. Müsemma işte saçlı sakallı bir misal!Sabit Efendi, anasının karnından gazeteci doğdu. Eskiden anasının karnından kazasker, rütbe-i bal doğarmış ama, gazeteci doğan çıkmamış. Fakat inanınız ki böyle doğmuştu. Çünkü babası gazeteci idi ve anası dokuz ay on gününü matbaa kapısında kocasını bir saat evvel eve götürebilmek için akşamlara kadar beklerdi. Anası matbaayı, pedalı, kumpası, nun dendeni, çeker kafi, mevad-ı şitayı, şuun-ı muhtelifeyi filan ezber etmişti.

[132] Bir hanımın bagajı varken mürdüm eriğine baksa imiş, mutlaka çocuğun bir tarafında mürdüm eriği şeklinde bir ben çıkarmış yahut köşedeki koz helvacısından gözü ayrılmazsa imiş, kız olursa helvacıya varırmış, erkek olursa imiş behemehal helvacılık mesleğine girermiş. Böyle suya sabuna dokunmayan eski ananelere inanmak mecburiyetindeyiz. Kaldı ki anası gazeteci babasının peşinde matbaa matbaa dolaşmıştı. Artık anasının karnından gazeteci doğduğuna şüphe kalır mı?

Fakat Sabit Efendinin feci bir talihsizliği vardı. Ömründe kimseye fenalık etmediği, kimsenin aleyhinde bulunmadığı halde onun şaşmaz memleketşumül vasıfları vardı ve bunlar ne tarzda söylenirse söylensin, hep bir cümlede tekasüf ederdi:

-Sabit Efendi mi? Püf! Neresi sabit onun? Bir gün bir işte durduğunu, sebat ettiğini gören çıkmamıştır. Maymun iştahlı, geçimsiz, iki gün işe gelse bir hafta gelmez. Bir dalda durmaz. Aklına eserse çalışır, eserse bırakır gider. Sabit Efendi'yi yanınıza mı alacaksınız? Sakın! İki közle yandığınız gündür. Mendebur herif! O kadar iş kazanç verirler de ayağıyla teper. Sebatsız musibet! Aman inan olmaz ona. Sonra dediğdi dersin!

[133] Bunları söyleyenler Sabit Efendinin düşmanları mıdır? Hayır: Düşmanları mıydı! Hayır! Dostları mıydı! Hayır! Ya neleriydi? Hiç! Hatta Sabit Efendinin yüzünü bile tanımazlardı. Hem fena adamlar da değillerdi. Meçhul bir şirket peykarından bir defa sebatsızlık vasfı fışkırmış, gel bunu söyleyenlerin ağzından al! İmkanımı var! Sabit Efendi bunları işittikçe şaşardı. Kendi kendine:

-Yahu! Derdi. On senedir gazetecilik ederim. Mesleğimden başka bir iş tutmadım. Kar demedim, yaz demedim, aç tok demedim, mesleğimde sebat ettim. Hala bana bu insanlar neden iftira atarlar!

Sabit Efendi yalnız biraz enayi idi: zaten olmasaydı da bu iftiranın, isnadın menşeini bulamazdı ki. Onu bulmak için yedi tane Durkhaym On sekiz tane Edmonde Molin falan isterdi. İşin avamızı burada idi. Şöyle arada bir, bazı hafif menşeler sezer gibi olurdu. Mesela Sabit Efendi Muhbirlik mi ediyor? İyi muhbirlik ederdi. Sonra muhabirliğe mi geçti. Mükemmel hat röportaj yapardı. Makalecilik, edebiyatçılık mı ihale ettiler? Behemehal üstesinden gelirdi. Sonra sabit Efendi Fukaraya ara sıra guruş verdiği halde başkalarına ömrü billah metelik bile vermezdi.

Allah Allah! Ne diye vereyim diye düşünürdü. Çalışıyorum, **[134]**kazanıyorum yahut aç kalıyorum, kimseye yük olmuyorum çok şükür babadan kalma meslek kültürüm de var, benden ne istiyorlar ki? – Sabit Efendi, gazeteciliğinin yirminci senesini idrak etti. Arkadaşlarına bu şerefe bir ziyafet çekti, ertesi günü gazeteler yazdı. Cemiyetin en yüksek mahfelinden çeşme meydanına kadar herkes aynı nakaratı geveledilerdi:

-Şu Sabit Efendiye bakınız! Yirmi senedir bir baltaya sap olamadı sebatsızlıktan yana bütün rekorları kırdı. Dönmüş matbuat müntesiplerine ziyafet çekmiş, o para ile bari bir işte sebat etseydi de çoluk çocuğunu geçindirseydi.

Sabit Efendiye bir melankoli arız oldu. En büyük mason üstadına nümune olacak derecede insaniyet ve faziletperver olduğu halde her tarafta tebessümlü bir gıpta; sureti haktan görünen bir isnada maruz kalması içten içe çok gücüne gidiyordu.

Sabit Efendi aynı zamanda da meslek aleminde sahih bir şöhret kazanmıştı. Fakat bu şöhretini kimsenin hamallığına ceraskallığına lüzum görmeden kazanmıştı.

Sabit Efendiye bir gün işi sahi zanneden safdil bir adam musakkafat kaleminde mümeyyizlik teklif etti.

-Aylık kaç efendim?

-Dört yüz elli. Avaidi ile beraber altı yüz tutar.

[135] Sabit Efendi düşündü, kendisi mesleğinden haftada on beş sarı lira kazanıyordu. Fakat sabit efendi nazikti, hayırhah zatı kırmadı, çok teşekkür etti ayrıldı. Adamcağız kendi kendine hak verdi.

-Dedikleri doğru imiş. Sabit Efendi cidden sebatsız, meslek tutmaz bir adammış...

Sabit Efendiye bir başka gün veznedarlık teklif ettiler, gazetecilik nerede? Veznedar olup para saymacılık nerede? Diye için için gülerek bittabi onu da reddetti.

Artık sabit efendinin bu toprakta serseri, berbat, fena, ahlaksız, sebatsız, ilh... olduğu aldı yürüdü öyle ki sıtma anofeli gibi geçtiği, geçeceği yerlere tel kafes germeye kalkıştılar. Sabit Efendi mağrur kalender ve çalışkandı.

Mesleğini değiştirmedi şöhret mevkiinden kimse indiremedi ve bu suretle gazetecilikte otuz yaşına bastı. Bu sefer ziyafet çekmedi. On sene evvelki hatırına gelmişti ziyafet çekmedi. Fakat laf yine başladı;

Herif otuz senelik gazeteciyim diyor. Sebatı, ahlakı, biraz ekonomisi olsaydı arkadaşlarına bir sene-i devriye ziyafeti çekerdi.

Sabit Efendi bir şütum ve isnat deryasında saçlarını bembeyaz **[136]**etti. Sabit efendinin hastalığı da inat ve sebat ile kendisini takip ediyordu. Bir gün maddi ve manevi inhitat baş gösterdi. Herkes Sabit efendiyi unuttu mu diyeceksiniz? Aldanırsınız. Sabit Efendiyi ölüm döşeğinde de unutmadılar. Hal hatır sormağa mı geldiler? İşte buna büsbütün aldanırsınız, hayır! Unutmadılar.

-Sabit Efendi ölüm döşeğinde imiş! Ne olacakki, bir yerde sebat etme. Ahlaksızlıkla vücudunu yıprat, eni sonu böyle olur işte. Bari bu münasebetsizliği yüzünden çoluk çocuğunu perişan terk etmeseydi, ne gezer, ölünce yavrucaklar kim bilir ne sefalet çekecekler.

Sabit Efendi öldü.

Sabit Efendinin ölümüne herkes müteessir oldu. Çünkü aleyhinde söylemeleri için Sabit Efendinin yaşaması lazım geliyordu.

Sabit Efendi ölürken çoluk çocuğunu namerde muhtaç etmeyecek bir orta refah içinde bıraktığını karısına ispat etti.

Soranlara karısı minnet ve şükranla işi anlattı. Fakat inanan olmadı;

-O sebatsız, o ahlaksız sabit mi bunu yapacak? Vallahi inanmam. Karısı iyi kadındı, kenarda köşede biriktirdiğini Sabit'e atfediyor.

[137] Sabit Efendiyi tabuta koydular.

İmam, Sabit Efendi için hâzırûnun şahadetini istedi.

Herkes Allah razı olsun, iyi adam idi dediler.

Sabit efendinin kürek kürek toprağı döküldü, suyu serpildi, İmam Ya Sabit binti hüve mi ne ise, onu dedi, herkes dağıldı, yolda kulaktan kulağa söylüyorlardı:

-Allah rahmet eylesin. Öldü gitti ama çok sebatsız, maymun iştahlı, ahlak züğürdü bir Allah'ın kulu idi...

[138] SANSAR ALİ'NİN HİKAYESİ

-Reis Beyefendi! Bendeniz gayet pratik bir vatandaşınızım. Zat-ı âlînize uzun uzadıya sual sordurarak tasdi etmek istemem. Usul-i muhekemat-ı cezaiye meşhur ceza müderrisi Niklaki Efendi'den fazla ihtirasım vardır. İçinde bulunduğum şu parmaklık hangi memlekette hangi kürsünün karşısında bulunursa bulunsun, bendenizi tanır. Evet, sadede gelmenin lüzumunu anlıyorum, işte sadede geldim.

Reis Beyefendi! İsmim Ali, Ünvanım Sansar'dır. Sanatım yankesiciliktir. Hapishanede ikamet etmediğim zamanlar ceplerde seyahat ederim. Adım neden Ali'dir de Veli değildir? Sebebini bilmiyorum. Zaten böyle bir sual iradı da usulden olmasa **[139]**gerek. Yalnız niçin Sansar ünvanını taşıyorum? Bu ciheti bilirim. Efendim! Bendeniz kazlarla, tavuklarla, piliçlerle çöplük horozlarıyla fazla meşgul olduğum ve ekseriyetle yakaladığımı boğduğum için rüfeka-yı mesaim tarafından bana bu lakap verilmiştir. Şöhret afetmiş, pek doğrudur Reis Beyefendi yirmi seneden beri meşhurum. Eğer ahlaki ve kanuni tarafı bulunsaydı meslektaşlarım Hendenburg'un heykeli gibi benim de tahtadan heykelimi yaparak üzerine altın çiviler çakacaklardı. Fakat biz aklıselim sahibiyiz, bizden sonra gelecek nesillere fena bir numune olmak istemeyiz.

Bugün huzûr-ı âlînize bin iki yüz kuruşluk basit, alelade bir meselecik için geliyorum. Bir milyon iki yüz veya iki milyon dört yüz bin liralık meseleleri lâti

lokum çiğner gibi hall ve hazmedenler yanında kulunuzun bin iki yüz kuruşluk meselesi elbette basit ve alelade sayılmalıdır.

Merak buyurmayınız Reis Beyefendi sadetten çıktığımın farkındayım fakat ne yapayım, alışkanlık bu, bendeniz esasen hayatın sadedinden çıkmış, çıkarılmış bir bahtsızım. Peki efendim peki, işte sadede geliyorum.

Hiç itiraz ve inkara sapmadan arz edeyim ki hürmetkarınız geçen gün bir budalanın kuşağından bin iki yüz kuruşluk bir banknot **[140]**destesini taraf-ı acizaneme ciro ederken yakalandım. Muhterem Reis Beyefendi bunun bankaların yaptığı ciro muamelesinden ne farkı vardı? Fakat bir mali münakaşayı mevzuumuzdan hariç gördüğüm için kesiyorum. Ne arzediyordum efendim? Evet bir budalanın demiştim zatıalinizde teslim buyurursunuz ki yan kesiciye çarpılanların ekserisini budalalar teşkil eder efendim. Fakat meselenin lübbü bin iki yüz kuruşun aşırılması değildir beyim, gerçi bu hususta müdde-i umumi beyefendi fikr-i acizaneme muhalif rey ve mübalada iseler de keyfiyet benim nokta-i nazarımcadır. Lübbü bin iki yüz guruş aşırılmasındaki esbab-ı mucibe sevaik-i mücberedir.

Muhakememizi lütfen bu yoldan tahrik etmenizi rica ederim.

Bendeniz bir kuşak arasında durup duran bu parayı neden nefsi hakirime ciro etmeye kalkıştım? Şurasını da saded haricinde istidraden arz edeyim ki aşar mültezimleri, yüzde elli tenzilat ilan edip yüz zam eden büyük mağaza sahipleri, minelezel nark düşeni olan celep ve kasap esnafı inşaat müteahhitleri, hane apartman mûcerleri, komisyoncuları gibi zevat-ı bezm-i kanun-ı hususi mucibince mutlaka cirolanmağa **[141]**müstahaktırlar. Fakat zagonumuz böyle kaydettiği için mumiileyhin bin iki yüz guruşunu cirolamağa teşebbüs etmedim bunun saiki başkadır. Arz edeyim efendim. Müsaade buyurunuz, bendeniz arz ve tafsil edeyim de zatıalileri de lüzumu kadar cezaya hüküm buyurursunuz, bu babda itiraz ve temyiz etmeyeceğime şimdiden emin olabilirsiniz.

Efendim! Muhterem reis beyefendi! Muhterem aza-i kiram! Bilhassa muhterem müddei-i umumi beyefendi! Bendeniz yirmi senelik profesyonel yankesiciyim. Otuz küsür defa muhterem meslektaşlarınızın hükm-i alilerine mazhariyetle mübahi oldum.

Estağfurullah Efendim! Bendeniz biraz neşeliyim! Hayatın ıztırabatını Hacı Bekir'in badem şekeri gibi kıtırdatırım da! Onun için sözlerim biraz şendir. Baş üstüne, sadede geleyim:

Efendim bundan bir sene evveldi bir gün kendi kendime oturup düşünüyordum. Birdenbire iç insanlığım hareket etti.

Mâlum-ı âlînizdir ki her insan iki başka başka insandır. İç insan, dış insan. İç insan iyiliği; dış insan kötülüğü temsil eder. Demek benim o güne kadar dış insanlığım hakim imiş. İnsanlığımı dinledim. Bana şunları söyledi:

Sansar Ali! Artık yeter! Vazgeç şu yankesicilikten. **[142]**Dünyaya kepaze olalı yirmi sene geçti. Biraz da bana uy, benim sözümü dinle!

İç insanlığın kabarışı samimi ise müessir olur. Bendeniz de bu tesirle itaat ettim. Peki, dedim. Bir müddette hakiki namuskârlık stajı yapayım. Eğer muvaffak olursam ne ola, temiz, namuslu, çalışkan bir vatandaş olurum, beceremezsem ne yapılabilir? O da başka mesele.

Yooo! Müsaade buyurunuz! Artık burada sadede gel dememelisiniz. Huzur-ı Âlinizde bir iç insanlık ve bir cemiyet davası teşrih ediyorum.

Derhal kalktım karakol karakol, daire daire dolaştım. Her yere ve herkese:

-Ben artık yankesicilik etmeyeceğim suret-i katiyyede karar verdim. Hakiki özden namuslu bir adam olacağım. Bugün fenalıklarıma tövbe ettim. Beni daha sık takip ediniz, en ufak bir fenalığımı görürseniz o zaman her şeyi yapmakta haklısınız.

Kimi inandı, kimi gülümsedi, kimi de hadi oradan be diye küfür etti. Fakat kararım sizin kazıyye-i muhkeme ıtlak buyurduğunuz şekil ve mahiyette idi. Fakat keyfiyeti koca İstanbul'a ilan edemezdim. Mizah gazetelerinin diline düşerdim ne yapmalıydım? İstanbulu terk ederim, dedim. Bu fikir daha iyi. Başka bir vilayete **[143]**gider. Namusumla iş tutar ve artık vicdan azabı çekmeden iç insanlığımla yaşarım... Ertesi gün şimendifere binince buraya geldim. Beş on liram vardı. Döndüm dolaştım, yapabileceğim bir iş aradım. Bir tesadüfle öğrendim ki istasyon gazinosunda bir garsonluk inhilal etmiş. Derhal müracaat ettim. Direktör bir fransızdı. Derdimi anlattım. Fakat maziden bahetmedim. Ah reis beyefendi! Şu

maziden dem vurmak işini bir usul ittihaz etseler, bilmem ama yarımız cılk çıkarız galiba. Af buyurunuz, hakikaten bu sefer sadedden çıktım. Avdet edeyim efendim.

Direktör "bir iki gün tecrübe edeyim" dedi. Bütün dikkat ve faaliyetimi topladım. Zaten bu gibi işleri fevkalade becerirdim. Direktör memnun oldu. Yemek, içmek, yatmak oradan üstüne de ayda elli lira verecek... Ala! Dedim, işe başladım. Bir ay, iki ay, beş ay, on beş ay... Varsa ben, yoksa ben. Bütün müşteriler, direktör, herkes memnun... Ne dersiniz reis beyefendi, namuskarlık çok iyi şeymiş. On beş ay evvel adım "Ulan Sansar Ali" iken artık Ali Efendi, Kuzum Ali Efendi, Yavrum Ali Efendi olmuştu. Bazı dalgın müşteriler paltolarının ceplerinde fazla fazla para bırakırlardı. Bir puluna ilişmez, götürür verirdim. İç insanlığım galip geldi **[144]**cidden fazilete, namusa alıştım. Alışmak derecesini şununla anlıyorum, maziyi düşündükçe kendi kendime kıpkırmızı kesiliyordum. Demek Sansar Ali dünyanın en iyi en temiz insanı imiş de onu bir takım görünmez, sezilmez saikler sansarlaştırmış.

Direktörün geçmişimden hiç haberi yoktu. Beni gökten inmiş on iki havariden tavsiyeli birisi zannediyordu. Fakat bendeniz de buna istihkak kesbetmiştim.

Ayda kırk lira biriktiriyordum. Artık para pul, mesken çul sahibi olmuştum. Bir takım cemiyeti hayriyelere bile az çok yardımlar ediyordum. Boş vakitlerimi gazete, kitap okumakla geçirirdim. Bir akşam şef garson sıfatıyla masaları dolaşıyordum. Kara bıyıklı, çarpık fesli, ayağı çizmeli bir sivil bana dik dik bakmaya başladı. Acaba sarhoş mu? Dedim, sonra eliyle işaret etti. Gittim.

-Senin adın ne?

-Ali.

Baktı, baktı da:

-Ulan sansar sen misin? Demesin mi? Yüreğim ağzıma geldi.

[145] Ali'ye veda edeli on beş ay olmuştu. Meğer adamcağız İstanbul'da eski sivillerden imiş. Mütemadiyen söylüyordu:

-Ulan ölüsü kınalı! Kimi araklamağa geldin? Zengin gazinosunda işin ne? Vay köpoğlusu vay!

Aman ettim, zaman ettim, yalvardım, yakardım, halimi anlattım, hayatımı anlattım. Direktör duyarsa işim bitikti, nihayet kani olur gibi göründü:

-Öyleyse bana bira, viski ısmarla.

-Ne istersen baş üstüne.

O akşam üç beş liralık yedi içti pusulasını cebimden ödedim. Ertesi akşam üç arkadaşıyla geldi. Ne ehemmiyeti var; diyordum dilini tutsun da beş on lira daha yesinler, içsinler. Üçüncü günü altı yedi kişi.. Haftasına sekiz dokuz kişi. Bu sefer de yanlarında iki tane de mâhûde vardı. Bir hesap ettim, birikmiş paracıklarımdan da eklemişim! Bu kadarla savmak kabil olsa baş üstüne, fakat yeni bir usul başladı:

-Bozukluğun varsa şuradan on beş lira ver; üzerimde ufaklık yok şuradan yirmi lira ver.

Be birader! Bozukluk, ufaklık guruş ile hesap olunur, lira ile değil. Fakat bunları içimden söylüyordum. **[146]**Evet tam can alacak yerimden yakalamıştı, bırakır mı hiç? Çok yalvarıp yakardım:

-Gardaşım, canım, beyim, sultanım! Ben namuslu oldum. Çalışıyorum. Eski hayata veda ettim. Kendime bir muhit yaptım. Bırak beni! Beni meydana çıkarıp ne yapacaksın?

Fakat bir türlü dert dinletmeğe muvaffak olamadım. Nihayet karar verdim. Yine geldiler. Etraftan hancı külhancı kim varsa toplamış. Yediler, içtiler, bir hesap bir kitap tam ellisekiz lira bilmem kaç guruş. Dayadım gözüne pusulayı!

Yüzüme kaktı

-İmkan yok. Dedim. Kızdı, köpürdü. Ne bileyim son noktasına kadar gideceğini? Bir de baktım ki direktörü çağırıyor. Artık benim de gözüm kızmış, aklım fikrim tarümar olmuş... ne olacaksa olsun dedim, direktör gelir gelmez:

-Mösyö! Dedi. Bu şef garson dediğin meşhur yankesici Sansar Ali'dir. Otuzdan fazla mahkumiyeti vardır. Bunu dükkanda nasıl tutuyorsun? Karakoldan malumat almadın mı? Ben bunu İstanbul'dan tanırım sonra mes'ul olursun. **[147]**Direktör itiraz edecek oldu bana baktı. Ben ses çıkaramadım. Yalnız kekeledim:

-Maya direktör beni tanır. On beş aydır nasıl hizmet ettiğimi bilir.

Direktör bana dönüp gözlerime baka baka sordu:

-Sen mösyö Sansar Ali! Hani pikpüke, gambiriyolur derler. Bir Sansar Ali sen?

Yere baktım direktör elini alnına vurdu.

-Ah, Keju sui malôrö!

Fakat reis beyefendiciğim, o dakikada asıl malôrönün malôrösü bendeniz idim. Ertesi günü gayet haklı bir surette beni defetti. Oradan çıkar çıkmaz da zabıta enseme yapıştı. Dururlar mı? "Meşhur yankesici Sansar Ali yine meydana çıktı. Nam-ı Müstearla girdiği; ecnebi gazinosunda kırmadığı ceviz kalmamış" tarzında akla hayale gelmeyecek şeyler yazdılar, ve nihayet on beş aylık bir fasıla-i faziletten sonra tekrar çirkefin içine kakıldım. Artık hiçbir yerde iş bulamıyordum, bir çok haftalar karakoldan karakola mahkemeden mahkemeye sürüklendim. Namuskarlık fikrine sadakat göstermek için çok uğraştım: İç insanlığımın bütün gözyaşlarını içime akıttım. Nafile, nafile, nafile! **[148]**En sonunda dış insanlığım kafama bir yumruk vurdu:

-Bedbaht! Dedi. Sen işte busun, bu olacaksın ve böyle yaşamaya mahkumsun. İnsanlara fenalık, vezahat haramdır. Fakat sana işte namuskarlık fazilet, sa'y ve amel haram! Yürü yolunda bedbaht!

Yürüdüm reis beyefendi buraya gelinceye kadar yürüdüm ve daha ilerisine kadar yürüyeceğim. Şimdi hürmet ve sükunetle vereceğiniz hükmü bekliyorum.

[149] PELTE-ZADE ŞAPİROGRAFIN HİKÂYESİ

Harb-i umumi münakasa devriydi, mütareke ise müzayede... Şu hesapçılık ne tuhaf! Hiç aklım ermez. Münakaşa tenakus'tan azaltmaktan gelir anladık. Fiyatı azaltıp satıyorsun, haftasına milyoner oluyorsun! Halbuki benim bildiğim milyoner olmak için fiyatlarda usul-i muzaafa ile kazıklama kaidedir. Satışta böyle. Ya alışta? Bu büsbütün tuhaf. Fiyatı artırıp alıyorsun haftasına yine milyoner oluyorsun! Gel de işin içinden çık. Yalnız arada satıcılarla alıcılar arasında fark vardı. Harb-i umumide Hoyratzadeler, Dangalakzadeler filan satmıştı; Mütarekede de Dimitri'ler Krabitler Aliasgarlar alıyordu.

[150] Bayazıdla tophane görülecek yerlerdi.

-Harac bir! Harac ikii! Harr

Beylik hastahane oturağından nazır koltuğuna, şura-yı devlet süpürgesine kadar hepsi haraç! Balık pazarında Karamanlı bakkal iflas etse bu kadar kepaze olmazdı. Ne Maşallah'lı devletmiş yahu!

Yine bir gün tophaneden geçiyordum bir yığın corcorcu konsorsiyum kommersiyal teşkil etmişler. Osmanlı İmparatorluğu'nun hırkasını, tamanını mezad-ı sultani ile paylaşıyorlardı. Sokuldum. Mezad yerinde neler yoktu neler! İpekli kadın çoraplarının yanında çinko ördek; Hokka takımının solunda havan eli, yaldızlı tuğra levhasının altında parçalı bohça... Bellenir sayılır gibi değil.

Bir aralık gözüme bir teneke tepsi ilişti. İçinde de tozlu mozlu galiba unutulmuş pestil artığı vardı. Bu da nesi? Diye bakarken tepsinin kenarında başı kırmızı kasketli bir İngiliz çocuğu iri gözleriyle beni süzüp gülümsemiyor mu? Bu bir resimdi. Teneke tepsinin yapıldığı fabrikanın markasıydı. Kendi kendime: Ulan piç kurusu! Dedim, sokaklarda bininizi bir paraya görüyoruz, hem canlılarınızı. Karşıma resim halinde geçmiş ne gülümsüyorsun?

-Beni tanımadın mı? **[151]**demesin mi? Tenekenin üstündeki resim laf eder mi? karşısında durup ettirirsen eder. Avanak gibi bakıp geçersen elbette etmez.

-Seni nereden tanıyacakmışım ben?

-Polis müdüriyetinden, hani sık sık ziyaret ettirildiğin yerden.

-Yürü! Seni hiç görmüşlüğüm yok! Senin adın ne?

-Benim adım Pelte-zâde Şapirograf'tır.

-Ne iş yapardın orada?

-Hazır tamimler, hazır raporlar, bilhassa hazır zabıt varakaları imal ve teksir ederdim.

-Amma hamarat şeymişin Pelte-zade!

-Bana pey sor. Ucuz pahalı üstünde kalayım bak sana neler anlatırım.

-Üstümde kalmanı istemem, fakat laf olsun diye pey sorayım sen de bana ayaküstü anlatıver.

-Dellala dönüp Şapirografı gösterdim. Derhal haraca çıkardı. Pey sordum.

-Altmış para!

[152] Kimse aldırmadı, kendi işlerine bakıyorlardı. Pelte-zade dile geldi:

-Efendim, dedi. Ben vaktiyle bir İngiliz fabrikasında bir buçuk şiline mal oldum. Dört peni sevk masrafıyla İstanbul'a geldim. Münakaşa ve müzayede ganuname-i hümayununa tevfikan polis müdüriyetine sekiz Osmanlı altınına kavançu edildim. O günden itibaren işe başladım. İlk işim tamimlerdi, belli başlı tamim mevzularım vardı. Mesela revaçta olanlardan birkaçını sayayım:

Şu günlerde erbab-ı muhalefet tekessürle bi-tamamha inhiraf ettikleri müşahede kılınmakta idüğünden gereği gibi müteyakkız bulunularak bu kabîl erbab-ı fenada tesadüf veya mesmu olundukta derhal divan-ı örfiye raporuyla maan beraber sevki...

Bunlar hafif şeylerdi. Haftada birkaç yüz nüsha imal ederdim. Bazı tamimler de şöyle idi: Şu sırada nisvan-ı memleketin de'bi dirine-i ahlakiyata menafi atmasız dekolte ıtlak olunur iskarpin giydiklerinden haklarında takibat-ı şedide ifası. Bu tamimler ömürdü. Hangi kadını gözlerine kestirirlerse de'b-i dirine-i ahlakiyun diye yakalarlar, yumuşak bir şey çıkarsa lati lokum gibi yerler, sertçe çıkarsa ya gazetelere kepaze ederler **[153]**yahut başka tarik ile yola getirmeye bakarlardı. Fakat bunun o kadar mühim kazancı yoktu. Asıl kazançlısı basdığım hazır raporlardı. Ben ikisini söyleyim, sen iki binine var kıyas et. Bu raporlar iki nev'di: Ticari ve siyasi.

Ticari raporlar şöyle başlardı: Son zamanlarda randevu haneleri fevkalade tekessür etmiş ve maazallah Ahlal-ı hamide-i ümmet tehlikeye maruz kalmıştır. Esamileri biruce-i zirde muharrer ve adresleri mükerrer hanelerin derhal seddiyle sahip ve sahibelerinin şedid bir murakabe altında bulundurulması babında...

Raporun altına muvafıktır denildi mi vay adamcağızın haline! Bir koyundan tamam beş on post çıkarırlardı. Evini kapayacağız ver papelleri! Seni götüreceğiz ver! İçindekileri muayeneye sevk edeceğiz ver! Yeniden açacağız ver! Seni görmezlikten geçeceğiz ver! Ve ilh ver!

Bazı raporları da başka mevzuda teksir ederdim: Gazino, birahane idlak olunan labiyat mahallerinde sarhoşluk ve sümkü mağazanın kesreti serzede-i zuhur olan vuküat zabıtanın kesretiyle mebsutan mütezâyid idüğünden esamileri bervech-i atide muharrer mahallerin sedr icab edenlerinin yatsu ezanı şerifinden sonra ata-yı meşrûbat etmeleri hususunda işbu rapor. Muvafıktır...

[154] Sen kapatacaksın ver!

Sen yatsıda kapatacaksın, ver!

Sen yatsıdan bir buçuk saat sonra ver!

Sen üç saat sonra, ver!

Sen sabaha kadar, ver!

Sen kumar oynat ver?

Sen kumar oynatma ver! Ve ilh... ver!

Siyasi raporlar bunların bir nevi tatmindandı. İçlerinden birisi dişli çıkar da vermem! Dedi mi hapı yutup sıfırı tükettiği gündü, o raporları da hazırladığım için hemen isim, adres yeri doldurulur, imza atılır, takdim kılınırdı: Meşrutiyet-i mübeccelemize karşı sûi-niyet ve fikr-i irtica ile maluf ve müstemran muhalefetiyle maruf olduğu dehail ve imarat-ı addide ve katiye ile mertebe-i subuta vasıl olmağın bu durum, Sinop, Hakkari gibi mahallerden herhangi birine sevk ve izamına dair iş bu rapor muvafıktır... Gel bakalım! Şimdi kırk katır mı kırk satır mı? Yoksa sekiz misli ver!

Elhasıl efendim, hem şapirograf hürmetkarınızın imal ettiği hazır işlerden en müteammimi zabıtaya ifa-yı vazife halinde hakaret **[155]**maddesine ait zabıt varakalarıydı. Hepsinin koynunda bunlardan yirmişer otuzar tane bulunur ve ertesi gün bitince tekrar şapır şupur basmağa başlardım. Bir gün bunlar o kadar taammüm etti ki Pelte-zade Şapirografın sözü boğazına tıkandı.

Benim omuzuma bir el değdi:

-Hey! Bana bak! Ne duruyorsun burada.

-Mezadı seyrediyorum.

-Mezad seyrolur mu imiş?

-Neden olmasın Polis Efendi. Bahusus pey sordum.

-Sen mi pey sordun, şuna bakın. Ben seni yarım saattir gözetliyorum. Sen galiba burada cepleri araklamak için bekliyorsun.

-Nasıl cepleri araklamak?

-Safiyanece şaşkalazluk gösterme imanım, bize zabıta derler, adamın digizlerinin elifinden çakarız.

-Polis Efendi, ağzınızdan çıkanı kulağınız işitiyor mu?

-Vay ölüsü kandilli vay!

Anlaşıldı! Çatmıştık. Uzatmamak için yürüdüm. Yapıştı omzuma: Hadi karakola!

-Masurum.

[156] -Polisin ihtarına karşı ha! Çağırın şuradan İngiliz polisini! Fransız Candarmasını! İtalyan karabitlerini! Ben sana ben sana anlatırım. Şimdi sürükleterek götüreyim de.

Hay çenem tutulaydı Pelte-zade Şapirograf! Hay çenen pırta! Beni lafa tuttun da başıma ne işler açtın.

-Peki gidelim karakola!

-Düş önüme bakayım!

O esnada ifadesinden krabit olduğunu anladığım birisi yanıma sokuldu, kulağıma:

-Uçlan üç dört papel de bıraksın!

-Alışık değilim.

-Başına iş çıkarma efendi. Ben insaniyet namına söylüyorum.

-Ben de insaniyet namına uçlanmıyorum.

Herif gitti. Ben karakolun yolunu tuttum.

-Oraya değil!

Yürüdük, köprüyü geçtik. Köprü merkezine sapayım dedim, omzumu muştaladı.

-Seni karakoldan karakola sürükleteyim de aklın başına gelsin! Eminönü'ne gelmiştik. Sulh mahkemesi birdenbire gözüme iliş**[157]**mesin mi? silkinince daldım içeriye, arkamdan da o! Paldır kültür yukarıya! O da beraber! Nefes nefese hakimin huzuruna!

-Ne var efendi?

-Efendim bu polis efendiden davacıyım.

Polis Efendi hiç istifini bozmadan hafifçe gülümsedi:

-Sözüne bakmayınız efendim. Merkez kendisini buraya sevk etti. Zabıt varakası da arkadan geliyor. Davacıyım diye işi örtbas etmek istiyor.

-Zabıt varakası neye dair?

-İfa-yı vazife halinde zabıtaya hakaret maddesi.

-Hani zabıt varakası?

-Tanzim edildi efendim, deftere kayıt düşüyorlardı. Emrederseniz iki dakikaya kadar getireyim.

-Çabuk olunuz.

Polis fırladı hakim yüzüme baktı. Ben şaşkın şaşkın:

-Hakim Bey! Dedim. Zabıt varakası filan yok. Hatta kurşun kalemini bile çıkaran olmadı. Yalnız adımı sordu, sonra geçen vakıa...

-Biraz durun, henüz tarafeyn teşekkül etmedi. Üç dört **[158]**dakika sonra bir sivil, bir memur ile geldi. Elinde kağıdı reise uzattı. Koskocaman bir zabıt varakası değil mi? Hem bizim küçük Pelte-zade Şapiragrafın imal ettiği hazır nevinden çıkmasın mı? Şaştım kaldım. Boş yerine adımı yazmış, adres yerine ikametgahı soruldukta bildirmekten Kemal-i hakaretle istinkaf eden diye doldurmuş. Gelen iki kişi de şahitmiş. Diğer resmi kılıklı şahit orada yoktu bile. Ötekisini tanıdım. Başına iş çıkarma, üç dört papel ver git! Diyen karabet yahut vartan.

Zabıt varakası okundu. Neler yoktu ki! Ağzıma gelen küfrü etmişim! O sırf asayiş-i mukaddese namına hüviyetimi öğrenmek istemiş. Ben hem devlet-i ebed müddet-i Osmaniye zabıtasına hem düvel-i mütefakka-i muzaffere zabıtasına yegan yegan söğüp saymış! Bununla kanaat etmemişim de yakasına asılınca düğmesini koparmışım, apoletini yolmuşum...

Tam bu satır okunurken, efendi hazretleri avucunu uzattı, içinde kopmuş, parlak bir düğme vardı. Sonra koptuğu yeri gösterdi. Sarkan apoletini işaret etti.

Mazbataya devam: Ya ittihatçı imişim, yahut Anadolu'da millici denilen hain-i vatanlara yardakçı? Hani zabıt varakasına imza atmaktan **[159]**dahi unf ü tahkir ile istinkaf etmişim. Mahkeme reisi dinledi, dinledi de alelusul:

-Ne dersin bunlara? Diye sordu.

-Ne derim Reis Bey? Allah derim! Reis Bey olanı biteni anlatayım.

Başladım anlatmaya fakat papel meselesini söylemedim. Derhal iftira maddesini meydana çıkarırdı. Ne ile isbat edebilirdim. Karabet zaten aleyhe şahadet etmeye gelmiş. Reis:

-Müdafaanızı tevsik edebilir misiniz? sözleriniz hep ind-i reddiyandan ibaret. Halbuki zabıt varakasında şahidin şahadeti mevcut.

Düşündüm doğru reisin sözü! Nasıl isbat edebilirdim ki ortada hakaret, küfür, tecavüz yoktu. Ne yapayım? Ne edeyim derken aklıma geldi:

-Hah! Diye haykırıvermişim.

Reis tekrar ihtar etti:

-Mahkemenin heybetini ihlalden tevekki ediniz!

-Baş üstüne, buldum Reis Bey! Müdafaam hem kanaat-i kanuniye, hem kanaat-i vicdaniye, hem kanaat-i ananeviye- hasıl edecektir.

-Söyle bakalım ne imiş bu kadar kuvvetli mukabil delil?

[160] -Efendim, bendeniz zabıtaya ne ifayı vazife halinde, ne vazife haricinde zerre kadar hakaret etmedim. Bahusus el ile katiyyen tecavüzde bulunmadım isbatım katidir, şimdi gözüme ilişti de söylüyorum. Bakınız Polis

Efendinin kopardığımı iddia ettiği düğmesinin iliğine! Orada bir kırılmış kibrit çöpünün ucu görülüyor. Bunlar Reis Bey daima bir düğmelerini iliklerine o kibrit çöpü ile iliştirirler. Böyle bir hadise oldu mu kendi elinin küçük bir sürünmesiyle çöp kırılır. Düğme düşer ve görenler düğmenin kopup düştüğünü gördüklerine şahadet ederler.

Sonra Reis Bey! Hangi apoleti koparmışım? Soldakini mi? Onu da şimdi gördüm. Bakınız sağdakine! İki kat elli numara ipliğiyle sapasağlam dikilmiş, kopan tarafa bakınız, bir tek ince pamuk ipliği sarkıyor. Bu da zabıt varakaları için ihtiyat-ı delaildendir.

-Kabul etmem efendim, asla kabul etmem!

-Ne dersiniz, bakınız kabul etmiyor!

-İsbat, derhal isbat ederim Reis Bey.

-Ediniz!

-Şurada sağ tarafımda aleyhe şahadete gelmiş bir meslektaş. **[161]**Lütfen çağırınız. Düğmelerine bakınız. Eğer bir tanesi kibrit çöpüyle iliştirilmemişse, eğer bir apoleti tek ince tel, pamuk ipliğiyle dikilmiş değilse zabıt varakasının bütün muhteviyatını kabul ediyorum.

Reis – Biraz sokulunuz! Der demez ikisinde de şafak attı. Reis kürsüden elini uzattı, dokununca üstünden ikinci iliğin altındaki kibrit çöpü çıt diye kırılınca düğme yere düşmez mi? bir ferahladım! Apoleti tutar tutmaz elinde kalmaz mı? Artık ferahıma payan yoktu!

-Evet Reis Bey! El ile tecavüz etmediğime bundan maddi, bundan kuvvetli delil olamaz. Dil ile hakaret ettiğime gelince onu da isbat edeceğim.

Reis Beyefendi eğer bendeniz hakikaten zabıtaya ifa-yı vazife halinde hakaret etmiş olsaydım şimdi buraya bu sağlam kılık kıyafette gelemezdim. Mutlaka kolum sıyrık, ayağım çıkık, başım bezlerle sarılı, dişlerim darmadağınık bir halde bulunurdum. Zabıtaya hakaretin cezası buralarda değil reis bey, kendi aralarında verilir, mademki huzurunuza üstü başı bozulmamış, kolu budu hurdahaş bir halde

gelmedim. Derhal kanaat-i kanuniye ve vicdaniye ile kani olunuz ki hakaretin bir zerresi bile vaki değildir.

Reis Bey iki dakika sonra beraatımı tebliğ etti. Ben bundan cesaret alarak yaradana sığındım ve mahkeme reisine şu tavsiyede bulundum.

[162] -Cesaretimi af buyurunuz Reis Bey! Siz adaleti tevzie memursunuz. Size halktan bir fert sıfatıyla şu tavsiyede bulunmaya cesaret ediyorum:

Reis Bey zabıtaya hakaret maddesinden dolayı kaç maznun getirirlerse bila tereddüt derhal hepsine beraat hükmü veriniz. Çünkü hakaret etmişlerse icabı vechile cezasını görmüşlerdir. Binaenaleyh sizin tarafınızdan bir cürme ikinci bir ceza vermek münasip olmaz. Eğer hakaret etmemişlerse benim kılık kıyafetimde gelirler ki bu da hakk-ı beraate yine en büyük delildir.

Reis gülmemek için dudaklarını ısırdı.

Ben bir daha Pelte-zade Şapirografın şerrine uğramamak için etrafıma bakmadan oralardan sıvıştım.

[163] GAZETECİLERİN VE GAZETECİLİĞİN HİKÂYESİ

Karı koca kaçar, polis kovalar. Onlar kaçar ötekiler koşar. Fare deliği, köstebek deliği, hatta sıfır numara iğne deliği bir paraya!

Önce erkek gazeteciydi. Evlenir evlenmez karısına da bu hastalığı aşıladı. Hem birbirini, hem mesleklerini seviyorlardı. Hiç akıllarına getirmiyorlardı ki sıtmanın ilacı kinin, Kuşpalazı'nın serum, veremin bol hava, bol gıdadır. Hepsi kâbil tedavidir. İlle gazetecilik. İlle gazetecilik! Yalnız bunun ne şâfi ne vâfî ilacı, rejimi yoktur. Bilselerdi kaç para ederdi! Sumnambul gibi. Sair filmenam olduğunu bilir de arazına mukavemet edemez.

[164] Fakat bu sefer canlarına tak etmişti. Eskiler neyse neydi Muhtar Paşa kabinesi gelir, cayırtıya yeltenir. İki gazeteci bir iki çıkıştılar mı? İhtiyarcıklar susardı.

İtilafçılar gelir, zart zurt ederler, işleri güçleri ecnebi avantası olduğu için elhain-i haif sırrı mucibince gerisi geriye tökeslerken karı koca çala kalem başlarlardı

ceza, haps, tehdit, sürgün, zindan ve belki de ip canbazlığı. Gazetecilik haritasındaki bütün yolları, dağları, vadileri, sarpları canla başla uğraşa didişe aştılar.

Mütareke devri başka devir oldu. Memleket haşerat koleksiyonuna döndü. Cenab-ı Vacibü-l sanki Türkiye'nin hayvanat-ı vahşiye sergisi olmasını mukadder etmiş...

Karı koca önce aldırmadılar.

-Memleket içinde yapılacak vazifelerimiz var.

Dediler ve işlerine devam ettiler. Derken sağdan soldan, önden arkadan, yandan tepeden hücum başladı. Orada Nemrut Mustafa, burada Kanbur İzzet ötede Karabet Cemal, beride bilmem kim ve bütün memlekette rengarenk irili ufaklı müsellah düşmanlar... bir gün ansızın matbaayı bastılar. Karıkoca çocuklarını bir tarafa emanet ederek onlar da bilmukabele sırra kadem bastılar.

[165] Onlar kaçar ötekiler koğalar. Berikiler saklanır ötekiler arar. Zavallı karı kocanın canına belki bin defa tak etti. Bir gün gayet emin bir tavanarası buldular. İki gece bir gün nefes almak müyesser oldu. İkisi de şimdi kimbilir nerelerde annelerini babalarını hazin hazin sayıklayan yavrularını düşündüler. Kadın haklı bir hırçınlıkla:

-Bana bak! Dedi. Ne sen ne ben şimdiye kadar hiçbir milli hizmetten kaçınmadık ve bu hisledir ki şu tavan arasında duruyoruz. Fakat hizmet yalnız gazetecilikle mi olur? İşte senelerce bu illetin ızdırabını çektik. Artık lanet olsun gazeteciliğe!

-Lanet olsun karıcığım!

-Yere batsın gazetecilik!

-Hem kırk kulaç batsın karıcığım.

-Bir daha tövbe gazeteciliğe!

-Masuh masuh casuh hasuh tövbesi!

-Nedir bu çektiklerimiz? Elimize birer silah alıp Kuvay-ı Milliye'ye iltihak etsek daha emin, daha hür, muvaffak yaşarız. Biraz da başka yollarla vatan hizmetine başlayalım.

-Hay hay karıcığım. Aynı isabet sözlerin. Ben de bu fikirdeyim. Mesela şu mendebur, berbat, batasıca gazeteciliği **[166]**bıraktık. Ne yapalım! Yeni bir meslek, yeni bir iş ister. Genç yaşımızda aşısız iğde ağacı gibi yaşayamayız.

-Hakkın var ben bir şey düşündüm.

-Ben de bir şey düşündüm.

-Önce sen söyle düşündüğünü.

-Bundan sonra çiftçilik, köycülük yapalım karıcığım.

-Yaşa kocacığım! Ben de bunu düşündüm. Bilirsin ki benim ötem berim var. Şu sırada ne kadar para etmezse etmesin, mecmuuna yine on, on beş bin lira verirler. Hepsini bir çırpıda satalım.

-Satalım gözüm. Onunla hücra bir Anadolu köyüne çekilelim.

-Âlâ. Bin lirasını verince dünya kadar arazi alırız.

-Bin lira da saban, öküz, tohumluk gibi ihtiyaçlara.

-Köyde bin lira ile nasıl olsa iki odalı mutfaklı bir köy evi yaptırabiliriz.

-Eder üç bin lira. Bin lira da azami olmak şartıyla bir senelik masraf.

-Bin lira çoktur.

-Fakat karıcığım, yeni baştan eşya düzeceğiz.

-Ha! O başka, aklıma gelmemişti. Arkaya kalır On bir bin lira.

[167] -Onu da büyük paraya tahvil edip üstümüzde saklarız. Malum ya bu aralık ne ecnebi, ne Osmanlı bankasına emniyet edilmez.

-İşler düzelince elbette Ankara'da banka açılır, oraya yatırırız.

-Çiftçiliğe başladık mı, tabi amelemiz, ortakçılarımız olacak. Onlar tarlaları sürerler, bir kısmı harmanla, ambarla meşgul olur. Ya biz ne yapalım? Sabahlardan gece yarılarına kadar çalışmaya alışmış insanlar için atıl kalmak biraz güç değil mi?

-Şüphesiz. Biz de yeni bir mefkûre ile yeni bir yolda çalışırız.

-Mesela! Bakalım düşündüğüm gibi mi?

-Mesela bir köy evi kiralarız.

-Kiraladık diyelim.

-Mektep şeklinde döşer dayarız.

-Döşedik dayadık.

-Kendi çocuklarımızla beraber bütün köy çocuklarını okutmaya başlarız.

-Âlâ! Yaşa karıcığım. Kızları ben okuturum. Oğlanları sen.

-Birinci sene bitti. Çocuklar gürül gürül okuyorlar cızır vızır yazıyorlar.

-Sabanlar harıl harıl işliyor.

[168] -Çocuklar ameli ziraat derslerini öğrenmişlerdir.

-Küçük bir portatif eczahane de getiririz.

-Vallahi iyi akıl ettin karıcığım. Hiçbir şeyi yapamazsak da yalnız köyün sıtmasını kesmiş olsak yine kârdır.

-Köy kadınları, köy erkekleri etrafımızda pervane gibi.

-Bizi öyle seviyorlar ki... bir düşün!

-Numune köyü oldu canım numune köyü! İster misin Gazi haber alsın, gelsin, görsün de bize aferin çocuklar desin.

-Der ya. Biz üç sene pa-be-pay çalıştık mı. elbette bu ideal Türk köyü meydana gelir.

-Milli şarkılarımızı kemanla ben armonize ederim, gramafona çektiririz. Genç köy kızlarına asrileşmiş, bediileşmiş milli rakslar öğretiriz.

-Oldu mu oldu!

-Oldu mu oldu!

-Köyün adını “Gazeteciler Köyü” koyarız.

-Sus! Lanet olsun gazeteciliğe!

-Lanet olsun sustum işte.

-Adı karıncalar köyü, yahut suspuslar köyü olsun.

-Oldu gitti.

[169] -Ee! Üçüncü sene imtihanları başladı ihtiyarından bebeğine kadar herkes okuyup yazıyor.

-Telefonla Ankara’ya haber veriyoruz. Tevzi-i mükafat merasimi var. Teşrif ediniz diye.

-Civar köyler muhabere usulü ile ziraat dersleri alıyorlar.

-Bir de teyyarecilere rica ettikte köyün etrafına havadan orman ektiler mi?

-Değme keyfine gitsin?

-Yeşilırmaktan da tünel kazdırıp köyün önüne küçük bir göl yaptırdık.

-Sandal ister mi?

-Hiç olmazsa bir piyade kayığı aldıralım.

-Neden olmasın? Yarından tezi yok.

-Köy yekpare bir kooperatif şeklini aldıktan sonra...

-İşte saadet buna derler.

-Hey gidi bedbaht gazetecilik zamanları hey.

-Aman, o günlerin adını bile ağzımıza almayalım.

-Dördüncü senenin ilkbaharında büyük bir köy bayramı ister.

-Canım şimdi henüz kış ilkbahara daha üç ay var.

[170] -Var ama tertibatın mükemmel olması lazım.

-O mevsim gelsin kolay.

-Nasıl kolay, yüzlerce davetnameyi nasıl yazarız.

-Onun da kolayı bulunur. Hele şu işlerimizin intizamını ilerletelim.

-Ben bunun için mükemmel bir şey buldum karıcığım.

-Âlâ, ne imiş o.

-Şimdi köyümüz ideal bir surette teşekkül etti.

-Etti.

-Dört sene de gece gündüz çalıştık.

-Çalıştık.

-Artık tahakkuk etmiştir lüzumu anlaşılmıştır.

-Neyin?

-Köyün bir çok işleri var, çocuklar gittikçe ziyadeleşiyor, merasim davetiyeleri lazım. Onun için mesela şöyle küçük bir pedal makinesi ile iki kasa hurufat, bir iki okka anterlin getirtiriz, işlerimiz...

-Ee sonra?

-... Kolaylaşmış olur. mektep supporalarını, köylüye sirkülerleri filan kendimiz basarız.

[171] -Daha? Daha? Devam et!

Her gün Jandarmanın getirdiği ajans haberlerini elden ele dolaştıracağımıza, çok değil, şöyle avuç içi kadar kağıtlara basarız.

-Basarız, daha bazı şeylerde...

-Tabi.

-Mesela muhalif fırka köyümüzde propagandaya...

-Başlar başlamaz hücum!

-Adı da?

-Sen bilirsin, istersen adı da “Sessiz” olsun.

-Sessiz yevmi mi?

-İşi bilir, aboneler çoğalırsa...

-Yani gazete!

-Evet,

-Evet,

-Aman Allah, Yine mi gazetecilik?

Diye ikisi birden öyle sıçrayış sıçradılar ki ikisinin tatlı hülyalarla dolu başları, tavan arasının kirişlerine acı acı çarptı.

[172] Başlarını oğuşturarak eski yerlerine çömeldikleri zaman birbirlerine bakıyorlar ve etraftan işitilmesin diye kahkahalarını mendillerine gömmeye çalışıyorlardı.

[173] DERTLİ MÜSTEHLİKİN KENDİ HİKÂYESİ

-Vay merhaba! Yine sinirlisin galiba.

-Sus sen de Allah aşkına! Sinirli olmayayım da çatadak orta yerimden mi çatlayayım? Bana her işi mübalağa edersin, her şekli dev aynasında gösterirsin derler de kendi yaydıklarını sükun ve itidale örnek diye satarlar.

-Ha şunu bileydin! Ticarethaneler faturalarına yüzde on vergi zammı ilave ediyorlarmış. Aman efendim aman! Bir bardak suda fırtına değil de, bir damla suda Nuh Efendimizin Tufan’ı! Hemen kiralamalı bir transatlantik, yüzdürmeli içinde. **[174]** Yüzde on zam ha! Münakaşa, tahkikat, tetkikat, komisyon heyet... Ne oluyoruz yahu! Adam gazeteleri okudukça kendisini rüyada muharebede topçu kumandanı olmuş sanıyor.

Faturalara yüzde on vergi zammı koyuyorlarmış! Laf ola beri gele! Bunun için kavgaya, gürültüye, bütün resmi daireleri izace ne lüzum var? Bana sorsunlar Efendim ben ki ebain cedden müstehlikim. Keyfiyeti benden iyi mi bilecekler? Vallahi Billahi mesele yoktur! Çağırırım bütün esnafı kıyamet on kuruşun adından kopuyor. Kaldırın şu adı! Demeyin şuna yüzde on vergi zammı! Zam eden bütün

mallara yüzde yüz, yaldızlı mürekkeple yazdırın faturaların başına "Muhterem müşterilerimize bir hizmet kahere olmak üzere yüzde on vergi zammı almıyoruz!" Uzatın sonra faturayı, çekin bal gibi yekün...ne sızıltı çıkar meydana ne anket-i enterenasyonal!

Mallara yüzde yüz zam etseler ne olacak, yüzde kırk yüz zam etseler ne çıkacak? Bir tarihte rüşvetin adı fenaya çıkmıştı da râşîlerle mürteşîler kongre kurmuşlardı. Müzakere, münakaşa, nihayet rüşvetin adının fena olduğu anlaşıldı, nüfusta tashih ettirdiler. Rüşvetin adı ödünç oldu. Mürteşi'yi görürdük sızlanırdı; Ah birader borç içindeyim, dün müteahhid **[175]**Zeyd Efendiden utana sıkıla bin lira ödünç aldım! Anlayıverirdik ki mezkur mesele tatlıca hall ediliyormuş. Rasiye rastlardık dert yanardı. Ömer Bey mi? Zavallıcık beş parasız öyle müstakim ki geçen de benden beş yüz lira ödünç aldı!

Tüccarda faturalarına demin dediğimi yazdırsınlar, sonra yüzde alabildiği zammı yapsınlar, herkes terkos, elektrik tramvay kumpanyası değil ki zorbalığı hakkına aleni zam yapsın. İşte böyle beceriksizler yüzde on bile ilave edemiyorlar.

Haykırsanıza Terkos'a! Hadi bakayım haykırsanıza! Alim Allah yangına su vermeyin. Direktör tepeden tırnağa sizi bir ıslatır ki yedi temmuz güneşinde kuruyamazsınız.

Çıkışın göreyim tramvay şirketine! Vatmanına iki dan dan çaldırmadan kolunuzu budunuzu ezip geçsin!

Elektrik kumpanyasına el mi sürebilirsiniz? Çıt diye bir cereyan verir ki kül kömür oluverdiğinizin resmidir!

-Ne demek? Elbette sinirliyim! Yok faturalara yüzde on vergi zammı! Yok ekmeklere beş para zam edilmiş yaygara! Bari açılmışken bir iyice derdimi dökeyim. Bak sana bir manzara göstereyim:

[176] Sıra kahvelerde bir sürü insan. Saatlerden beri oturuyor. Şu iki kişiyi al. Lokumuna iki beş oynadılar. Tavlayı birisi kazandı. Öteki parti başına on kuruş verdi. Bir de gazozuna iki üç oynadılar bu sefer de beriki on kuruş bayıldı.

Şimdi bir hesap edelim. Yirmi kuruşta kaç beş para var? Yüz altmış değil mi? Pekala. Bu yirmi kuruş veren evine günde iki ekmek alıyor. Beş para zamdan on para

eder. yirmi kuruşta kaç on para var? Seksen... Eğer bu adam pis kahvede sinek artığı lokuma yirmi kuruş vermeseydi ekmeğin beş para zammını seksen gün aklına getirmezdi öteki de aynı hesaba dahil...

Ne gülüyorsunuz, yalnız Muhtar Bey mi bilir hesabını...

Evvel Allah ben de hem müstehlik hem muktesidimdir.

Sonra bunun adına ekmeklere beş para zam oldu, fakir fukara ne yapsın? Yazıktır efendim derler de mutantan demagaji yaparlar. Ben lokumuna iki beş atanlara ruçild demedim ki, onlar da namlarına yaygara edilenlerden...

-Onlara da var kozum. Onlara da... Hiç merak etme. Zenginleri unutmadım.

[177] Periye! Şuna bak! Yarım bardaklık şişesine otuz beş kuruş verip periye içiyor. Sanki ağa babası da kuş sütüne periye katıp içerdi. Yahu memlekette Kisarna, Sarıkız, Alaşehir, Karahisar, Çitli adamın burnundan fışkırı fışkırı veriyor be!

Hayır mutlaka periye olacak. Çitli olursa diz kapağındaki midesi bozulur1

Otuz beşlik periyeye yetmiş beş zam edilir. gelsin frenk periyesi! Ötede yirmilik Karahisar'a sekiz akçe zam olunur. Felaket efendim felaket!

Hesap ettim, kitap ettim birader frengistanda periye maden suyunun menbaı umman deryasından büyük olsa dünyaya kafi gelmez.

Hadi kafi geldi desek bile Türkiye'ye pay ayırmaya sıra gelmez. Herifçioğulları ırmak suyuna basıyorlar oksijeni mogzijeni dolduruyorlar has bikarbonatı.... Şatafatlı bir sesle garson!

Periye!

Ötede Anadolu'nun bin bir yerindeki maden sularına keçiler saçma döküyor... Bizute beyim bizute ne bizutesi? Ne olacak tahta başını Camekanla kaplatacak camları ille bizute tarafından olsunmuş.

[178] Bizutenin faturasında yüzde on vergi zammı yazmaz ama hamurunda yüzde beş bin zammın bizutesi parıldar!

Yahu bir evceğiz yaptın, Bozüyük kerestesi neyine yetmez senin? Olamaz efendim! Mutlaka marangozluk aksamı İtalya'dan gelecek. Şevki Bey farikası binde

iki pul mu vergi zammı yapmış? Vay hain-i vatan vay! Ama birindiziden gelen tahtaların içi kazık dolu imiş, ne nefis, ne nefis!

Büyük haminnemizden beri eşeğe yüklenmiş ayran tulumuna diz çökeriz. Bir de mum marka iyi değil! Behemehal kordon ruj olmalı...

A benim ruh-ı revanım, neyime yetmez benim içine şeker katılmış ekşi şıra?

Cin koktay!... Bak içtiği naneye! Kooperatifin halis kuru üzümle anasondan çekilmiş peri kızı karşında dururken git de cine çarpıl!

Şimdi sen bana bakma, Allah beni bir ez-hal mevki sahibi etti. Ama rahmetli babamı uzun çarşıda marpuççu idi. Bana her vakit derdi. Oğlum! Hayat uzun marpuçlu nargileye benzer. Kullanmasını bilirsen keyif çatarsın, dışarı üflersen bir çuval inciri berbat edersin...

Luter manto! Bak giydiği kedi postekisine! Erzurum sansar, Yozgat tilki, Ilgaz kurt, Antalya, Ödemiş **[179]**kaplan kaynıyor. Ver tabakhaneye! Yap mantonu sülün gibi giy salınıp çık meydana! Sana şık gezme diyen yok ki... Ruj... bir kutucuğu kırk yüz bin kuruşa! Ne yapıyorsun hacı hanım! Ver beş kuruş, al bir paket sütlü çikolata, tatlı tatlı indir gövdeye... Üstündeki kırmızı kağıdı da ruj niyetine sür dudaklarına, var dakosta ol çık ortaya... Velör dösante! Şaşarım aklına senin, Ay oğul! Tek gözlüğünü kırıştıra kırıştıra velör dösante dediğin şey, halis mulis Tekirdağ bezi, Trabzon dokumasıdır... Yüzde on zam! Kıyamet kopmuş sanki... Yüzde on zam!

-Tabi deli olmak bir şey değil! Kaldırsana köprü parasını! Dünyanın hangi tarafında görülmüş? Hangi hukuk-ı esasiye-i hürriyet sa'y ve seyri men etmiş! Köprü hususi köprü mü? Onun asıl adı Taksim gibi, Divan yolu, Bab-ı Ali gibi sokaktır. Sokak! Beşiktaş'ta oturuyorum. Eminönü'nde gündelikle çalışıyorum. O gün işime gidemezsem çoluk çocuğum aç kalacak. Fakat param yok. Akşama kadar çalışacağım ki gündeliğimi hak edeyim. Sabahtan hadi işe! Yasak! Niçin? Kuruşu bayıl! Neden? Köprü parası! Yok! Öyleyse geri! Yahu bu memleket benim! Aah! Olamaz! **[180]**Yüzde on zam! Martının faciası! Japon zelzelesi! Misisipi seylabı!

Faturalardan yüzde on indireceğimize, akıllarımıza yüzde beş zam edelim.

.... Neyse, bu tozlu günde seni de ayakta tutum. Kusura bakma, ne yaparsın dostum, sinir, sinir...